

Düşünce ve Kuram Dergisi, sayı: 11

Demokratik Modernite
Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi
Yerel Süreli Yayın / Sayı: 11
Aralık-Ocak-Şubat 2014
ISSN: 2147- 1703
Roza Yayınları Adına Sahibi
S. Memet Sezgin

Sorumlu Yazı işleri Müdürü
S. Memet Sezgin

Yayın Kurulu
Eşber Yağmurdereli, Nasrullah Kuran, Cengiz Çiçek, Şehbal Şenyurt Arınlı

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.
demokratikmodernite@gmail.com

Basım Yeri:
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas Yay. San. Tic. Ltd. Şti
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No:23/A Küçükçekmece-İstanbul
Tel: 0212 580 63 81

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 40 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 55 Euro
Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi
S. Memet Sezgin
Hesap No: 10220953766
IBAN: TR 82 0006 4000 0011 0220 9537 66

Roza Yayınları
Hüseyin Ağa Mah. Tarlabaşı Bulvarı No:61/7 Beyoğlu/İstanbul
Tel: 0212 256 57 69
www.demokratikmodernite.com

içindekiler

Komünal Ekonomiye Dönüş

Dergimizin bu sayısının dosya konusu olarak ekonomiyi seçtik. Günümüzde tüketicilik, vardığı aşama itibariyle sadece insanı toplum bağlamından kopararak bir yok oluşa doğru götürmemektedir. O aynı zamanda yer kürede tüm canlıların yaşamına son verebilecek potansiyeli biriktirmiş ve gezegenimizi tüketen obur bir canavara dönüşmüştür adeta. Artık sürdürülemez bir sona doğru yol almaktadır. Başta Ortadoğu olmak üzere neredeyse her coğrafi parçada savaş denen, özel mülkiyeti elinde bulunduranlarca yönlendirilen insan kıyımlarından geçilmemektedir. Tarihin çok çok eski zamanlarında, insan için en tehlikeli olan avcı hayvan türleriydi. Avcı hayvan türleri karınları acıktığında insanı ya da avlanan diğer hayvanları parçalayıp yiyorlar, karınları doyduğunda öldürme eyleminden vazgeçiyorlar. Günümüzde bu tür canlıların insanları parçalayıp yeme güçleri neredeyse kalmamıştır. Çünkü insan geliştirdiği savunma ve saldırı araçlarıyla, o canlılar için dahi çok tehlikeli bir düzey yakalamıştır. Bu boyutuyla bakıldığında insanın en güvenli bir çağı yaşaması gerekirken, tersine en güvensiz, çoğunlukla savunmasız, her an kitlesel bir kırımı yaşaması ve toplumsal olarak soykırıma uğraması bir kadermiş gibi insanlığın önünde durmaktadır. İnsanlık hayvan canavarından kendimi kurtarayım derken daha büyük, çok tehlikeli bir canavarı yaratmış durumdadır. O da insan canavarına dönüşümü olmaktadır. Burada söz konusu olan tüm insanlığın canavarlaşması değildir. Tersi yedi milyar nüfusuyla dünyamızda canavarlaşan küçük bir azınlığı oluşturmaktadır. Devasa büyük insanlık kütlesi adeta bu şişirilmiş, saldırganlaşmış, elinde bulundurduğu kitlesel kırım silahlarıyla büyük insanlık toplumunu adeta kuzulaştırmıştır. Nükleer silah stokları o kadar büyütülmüş ki; patlatılması halinde yer küreyi birkaç kez bütün canlılarla birlikte -bitkiler de buna dahildir- yok eden potansiyeli taşımaktadırlar. Sadece bu silahlarla yer küre yok edilme tehditi ile karşı karşıya değildir. Endüstriyalizm her şeyi kar eksenli geliştirmeyi ve biriktirmeyi esas aldığından, eko-sistemi yok edecek boyutlara doğru hızla yol almaktadır. Tek başına atmosfere salınan sera gazları bile dünyayı yaşanılamaz sınırlara doğru götürmektedir.

Bu aşamaya nasıl gelindi? Toplumsallaşma yani insanlaşma toprağa dayalı gerçekleştirilen köy-tarım devrimi ile mümkün olmuştur. Kadının bizzat en tabandan küçük ayrıntılarla kahırlı bir mücadele sonucu komünal yaşamı örgütlenmesiyle gerçekleşmiştir. Yaşam özel değil, toplumsaldır. Toplum olmadır. İnsan kişiliğinin şekillenmesi, öz ve biçim kazanması toplumsal hakikatin ta kendisidir. Bireyi toplumdan ayırmak onu ölüme terk etmek anlamına gelmektedir. Çünkü kişiliğini kaybetmeyi ifade etmektedir. Ekonomi toplumsallaşmanın temel unsurlarından biri olarak vücut bulmuş, varlık gerekçesi ve onun özünü tarım oluşturmaktadır. Sınıf yoktur. İşsizlik yoktur. Bu kavramların hiç biri bilinmemekte ve tanınmamaktadır. Avare dolaşmak, en büyük ahlaksızlık anlamına gelmektedir. Ortak üretim ve paylaşım ihtiyaç temelinde esastır. Burada altı çizilmesi gereken ahlak olmaktadır. Ahlaklı ekonomi, yani ekonomik ahlak, bütün toplumsal ilişkilerde olduğu gibi ekonomik ilişkilerde de, ahlak ilkesi esas olmaktadır. Dolayısıyla ekonomi ahlaksız düşünülemeyeceği gibi onun örgütlenişi ve üretimi de politik esaslara göre düzenlenir. O yüzden topluma ahlaki ve politik toplum tanımlaması getirmek, insan hakikatine ulaşılması ve doğru çözümlenmesini içerir. Özel

mülkiyeti erkek geliştirmiş, özünde ise komünal toplumun ahlak ilkesini bozmuş ve saptırmasıyla gerçekleştirilmiştir. Özel mülkiyet gasptır. Dolayısıyla en büyük hırsızlık anlamına geliyor. Yani topluma ait olanı çalıp tasarrufu altına almasıdır. Bu durum toplumsal eksenin kırılması, zor ve hileyle kadının elinden gasp edilmesi ve erkeğin el koymasıyla gerçekleşmiştir. Temel ilkenin saptırılması, özel mülkiyeti ele geçiren gaspçı kültürün ahlak ilkesiymiş gibi topluma zorla ve şiddetle dayatılması, bilinen 5 bin yıllık devletçi düzenin inşa edilmesi, savaş çağını da beraberinde getirmiştir. Temel ilkeden sapış, her türlü musibetin de ortaya çıkması ve erki elinde tutan, maddi zenginliğe bir türlü doymayan çağın da açılmasını ifade edecektir. Hırsızlığı yapmak için savaş yapacaktır. Ve savaşı da meşrulaştıracaktır, ahlaklı gösterecektir. Bütün ideolojisini, düşüncesini servet gaspını meşrulaştırma üzerine kurmasının da anlaşılmayacak yanı kalmayacaktır. Hemen tüm toplumsal değerleri sınırlarla ayıran, parçalayan ve parça parça egemenlik altına alma, bir de ona devlet sınırları denen insan yöneliminin iradi büyümesini dar alanlara hapseden sonuçlara götürmüştür. Bunu en çok da zirveleştiren kapitalizm olmaktadır. Kapitalizm özünde bir sistem değildir. Doğası gereği bir kriz-bunalım yapılanmasıdır. Çünkü her şeyi azami kara göre düzenlemektedir. Yine tüm toplum manevi ve maddi değerlere el koyarak metaya dönüştürmekte ve pazarlamaktadır. Ahlak kuralı yoktur. Burjuvazi K.Marks'ın deyimiyle "Burjuvazi, yüzde yüz elli kar getireceğini düşünüyorsa çıkaramayacağı savaş yoktur. Yüzde üç yüz kar edeceğini öngörüyorsa, yapamayacağı çılgınlık da yoktur." Yani her türlü barbarlığı ve kitle imha silahlarını devreye koyarak insanları, gerektiğinde diğer canlıları kıyımdan geçirmekten imtina etmez. İşte en büyük canavarlaşma budur. Bundan daha büyük tehlikeden söz edilebilinir mi? Avcı hayvan sadece karnını doyurmak için avlanır. Ama kapitalist burjuvazi kar için her tür çılgınlığı yapmaktan çekinmez.

Ortadoğu'da yaşanan DAİŞ barbarlığı, kapitalizmin üretip halkların başına musallat ettiği bir vahşet türüdür. Bölgeye boyun eğdirmek için DAİŞ maşası kullanılmakta, üstelik İslamlık kimliği ile ortaya salınarak İslamlığa da en büyük saldırı gerçekleştirmiş oluyor. DAİŞ günümüzün en vahşi İslam düşmanıdır. DAİŞ endüstriyalizm imalatıdır. Neden böyle yapılmaktadır? Emperyalizm, DAİŞ'a karşı Ortadoğu'ya kurtarıcı olarak gelecek, halkları DAİŞ barbarlığından 'kurtaracak' ve kendisi şirin gösterecektir. İşte kapitalizm bu düzeyde ahlaksız bir yapıdır. Anti-toplumculuktur, anti-insandır. Dolayısıyla tüm zamanların en ahlaksız düzenidir.

Tehlike açık. İnsan toplumundan koparılarak aşırı tüketici kılınmakta ve aynı zamanda bireycileştirme, tekleştirme, kimsenin kimseye güvenmediği, tam güvensiz bir ortama sürüklemektedir. Tüm bunlar kar etme amacıyla yapılmaktadır. Gelinen aşamada toplum büyük oranda üretimden düşürülmüş, sadece tüketen bir varlığa indirgemiş ve para zenginliğin temeli haline getirilmiş, günümüzün tanrısı düzeyine çıkarılmıştır. Herkes para kazanmak için birbiriyle yarıştırılır hale getirilmiştir. Böyle bir ortamda yaşam güvencesi olabilir mi? Kuşkusuz olmaz. İnsan toplumuyla insandır. Toplumdan kopmak, tekleşmek, iradesini kaybetme ve paraya teslim olmaktır. İradesizleşme özgürlük yitimidir. Kapitalizm bunu niçin yapıyor, para için.

Kurtuluş topluma dönüşle mümkündür. Özel mülkiyete karşı çıkma işsiz dolaşmak yerine, toplumu temel eksenine götürecek; komünal üretim ve paylaşım esaslarına yöneltme ve ahlaki-politik toplum formunu inşayla mümkündür. Bunun temelini de toplumsallaşmanın esas dayanağı olan toprağa dönüş ve kadına gasp edilen hakkını teslim etme, onun zihinsel ve kültürel olgusunu inşayla mümkün olacaktır. Kapitalizm ulus-devlet, endüstriyalizm ve sınıf olgusunu reddederek demokratik ulus, demokratik ekonomi olan topluluklar ekonomisini inşa ederek, kendi işini komünal esaslar dahilinde inşası ile bütünlüklü toplumsal hakikate ulaşılabilinir. Aksi halde kapitalist işletmelerde iş bulmak ve çalışmak, çözüm olmayacağı gibi yıkıma doğru yol almaktır.

Bu sayımızda çerçevesi çizilmeye çalışılan konular işlenmektedir. Hem ekonomik sorunlar, o sorunlara kaynaklık eden nedenler hem de çözüm yaklaşımı ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 8-9 Kasım 2014 tarihlerinde DTK(Demokratik Toplum Kongresi) tarafından Van'da düzenlenen Demokratik Ekonomi Konferansına Hazırlık Komisyonu'nun sunduğu bildirge, kararlar ve sonuç bildirgesi, konferansı değerlendiren yazıya da yer verdik.

Ekonominin toplum hayatında oynadığı rol bilinmektedir. Endüstriyalizm insanlığı bir yıkımla karşı karşıya getirmiş ve oradan çıkış yapmanın arayışları ve tartışmaları sürmektedir. Biz de o tartışmalara katkı sunmak amacıyla, konuyu incelemeye aldık ve yoğunluğumuzu okuyucularımızla buluşturuyoruz.

Endüstriyalizm(kapitalizm) ve Ekoloji

Abdullah Öcalan

20. Yüzyılın başlarında özellikle Albert Einstein'ın madde ve enerji dönüşümüne ilişkin çözümlemeleri, tarihin en büyük bilimsel ve teknik devrimlerine yol açmıştır. Elektromanyetik ve nükleer enerjinin teknik uygulamalarla kontrol altına alınıp kullanıma açılması, çağın niteliğinin kökünden değişmesini kaçınılmaz kılmıştır. İnsanlığın hem zihniyet yapısında, hem de pratik yaşamında alt üst edici gelişmeler yaşanmıştır. Bu devrimin devamı niteliğindeki bilişim (sibernetik) ve iletişim tekniğiyle bir köyde ve dağdaki çobanla Newyork'daki iş adamı aynı bilgilenme imkânına kavuşarak, dünya en kapsamlı ve yirmi dört saat süreyle çalışan bir küreselleşme çağına ulaşmıştır. Aslında teknik mevcut toplumsal, siyasal ve ideolojik yapılanmanın çok ilerisinde bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Dünyanın birçok köşesinde ortaçağdan kalma kalıntılarla çağın önemli merkezlerinde geriye düşmüş düzenler, bu teknik sıçramaya yanıtı gereken tempoyla (zamanla) verememektedir. Çelişkinin karakterinde büyük bir değişim yaşanmaktadır. Eğer bu çelişki doğru değerlendirilemez ve gerekli tedbirler alınmazsa, mevcut uçurumların daha da büyümesi kaçınılmaz olacaktır. Tedbirlerden kast edilen; köklü ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümlerdir. Mevcut teknik yürürlükteki ekonomik, sosyal ve siyasal düzenle uyuşmazlık içindedir. Yol açtığı sınırsız imkân doğru kullanılmadığı gibi, eski toplumun ve klasik kapitalizmin üretim, paylaşım ve yönetim yöntemleriyle büyük tehlikelere yol açacak biçimde istismar edilmektedir. Örnek olarak atom bombasının kullanılması, çevrenin korkunç kirlenmesi, iklim değişikliği, AIDS hastalığı, nüfus patlaması, eğitim ve sağlıktaki uçurumlar bu kötü istismar ve sakıncalı durumların başında gelmektedir.

Paranın, sermaye olarak paranın toplum üzerinde kazandığı gücü bu örnekle kıyaslamanın çok öğretici olduğu kanısındayım. Paranın komuta gücü kazanması, aslında ekonomik olay olmaktan çıktığının da itirafıdır. Usta tarihçi Fernand Braudel kapitalizm Pazar karşıtı, dolayısıyla ekonomi karşıtı, hattı ekonomi dışıdır derken, çok anlamlı bir gerçeği dile getirmektedir. Ekonomiyi değişim ve Pazar olgusuyla başlattığı için, bu yargısı büyük değer arz etmektedir. Bizim hep dile getirmek istediğim bir görüştü. Her şeyi ekonomiye boğan kapitalizmin ekonomiyle ilgisi olmadığı, hatta onun can düşmanı olduğudur. İDDİA EDİYORUZ, KAPİTALİZM EKONOMİ DEĞİL, EKONOMİNİN CAN DÜŞMANIDIR. İleriki bölümlerde kapsamlı ele alacağım. Finans ekonomi midir? Küresel finans ekonomi midir? Çevre felaketi ekonomi midir? İşsizlik ekonomi sorunu mudur? Banka, senet, kur, faiz ekonomi midir? Kanser gibi kar uğruna meta üretmek ekonomi midir? Soru listesi kabarık. Hepsine verilecek tek cevap koca bir HAYIRDIR. / Formül şudur: Para, sermaye bahane=iktidar şahane. Para-sermayenin son derece hileli oyunlarıyla ne yeni bir ekonomik biçim yaratılmıştır ne de kapitalist toplum biçimi, hatta kapitalist uygarlık diye bir uygarlık biçimi söz konusudur. / Ortada toplumun, tarihin hiçbir döneminde tanık olmadığı türde bir ele geçiriliş oyunu vardır. Sadece ekonomik gücü değil, tüm siyasi, askeri, dini, ahlaki, bilimsel, felsefi, sanatsal tarihi, maddi ve manevi tüm kültürel gücünün ele geçirilişi. KAPİTALİZM EN GELİŞMİŞ EGEMENLİKTİR, İKTİDARDIR. Kapitalizm çağı da denen, insanlığın son dört yüz yılına bakalım. Toplumla ilgili egemenlik altına alınmamış, en ince kılcal damarlarına kadar iktidar kurulmamış bir hücresi, dokusu kalmış mıdır?

Endüstriyalizmin diğer bir yok edici boyutu yaşam çevre ilişkisidir. Kent daha çok içten toplumu kanserleştirirken, endüstriyalizm bir bütün olarak yaşam çevresine saldırır. Ulus-devletin halen önemini yitirmeyen endüstriyalizm politikası tüm ülke ve toplum kaynaklarının endüstriye tabi kılınmasını gerektirir. Bunu bir kalkınma yolu olarak görür. Aslında bu politikanın ülke zenginliği ve kalkınmayla, güçlenmekle ilgisi yoktur. En temel neden sermayenin en yüksek KÂR oranının bu sahada gerçekleştirilmesidir. Endüstriyalizm bir kar yönetim harekatıdır. Yatırım veya kalkınma kavramları asıl amacı gizleyen örtülerdir. Kar varsa yatırım ve kalkınma olur. Yoksa kendi başına yatırım ve kalkınmanın hiçbir anlamı yoktur. Endüstriyalizm

mülkiyetten binlerce kez daha bir hırsızlıktır.

Tüm sorunların temelinde kar ve sanayi ilişkileri yatmaktadır. İkisinin dizginsiz birleşiminin kalkınma sağlamak şurada kalsın sorun yumağına dönüştüğü görülmüştür. Tüm toplumsal alana sanayiinin hükmetmesi emtia konusuna dönüşmeyen bir toplumsal alanın bırakılmaması toplumsal sorunları görülmemiş boyutlara taşıdı. Sanayi kaynaklı birçok gelişme toplumların doğasına olduğu kadar çevreye de aykırıdır. Kırsal alanın neredeyse tamamen yutulması sonuçlarıyla daha yeni karşılaşıyoruz. Kentin zıddına dönüşümünün sonuçları da yeni görünmeye başlamıştır. Alternatiflerin ne olması gerektiği tartışma düzeyini geçmemektedir. / Şüphesiz toplum sanayisiz yaşayamayacaktır. Ama sanayi adına yapılanları da artık kaldırması beklenemez. Anti-endüstricilik giderek güç kazanabilir. Kent ve çevre çalışmaları bu yönlü birçok akımı bünyesine almıştır. Siyasal alana taşınmalar da gittikçe gündem buluyor. Reform sınırlarını aşmayan bu çabaların bozulan her iki doğa dengesini yeniden kazanmasını beklemek saf dillik olur. mevcut uygarlık paradigmasında kaldıkça biçimsel değişimlerden öteye sonuç beklenemez. Beş bin yıllık uygarlığın taşıdığı olumsuzlukları belki de sanayi çağı tek başına birkaç kat artırmıştır. Tüm gözlemcilerin üzerinde birleştikleri bir görüştür. Bunlardan iklim ısınması sadece bir örnektir. Yıkım sanıldığından daha çok derin ve kapsamlıdır. Sadece endüstri çağını değil, tüm uygarlık eleştirisi gereklidir. Marksistlerin ve diğer muhaliflerin sorunları ya dar sınıfsal ekonomizme ya da çevrecilik, kültürcülük ve feminizm gibi kategorilere sıkıştırmaları bazı olumlu sonuçların sergilenmesine yol açmıştır. Ama ciddi bir siyasi program ve eylem haline erişemedikleri de herhalde köklü yetmezlikleriyle bağlantılıdır.

Çevrenin bugünkü halinde bile sadece toplumun değil, tüm canlı yaşamın tehdit altına girdiği ortak görüştür. Önemle vurgulamak gerekir ki, bu gidişte endüstriyi olgu olarak kendi başına sorumlu ilan etmek tam bir saptırmadır. Kendi başına endüstri nötr bir olanaktır. Toplumun varlık gerekçeleriyle bütünleştirilmiş bir endüstri, kesinlikle dünyayı insan için, hatta tüm yaşamlar için Üçüncü Doğa haline getirmede belirleyici rol oynayabilir. Böylesi bir potansiyel taşımaktadır. Böyle olursa endüstriyi kutsamak da gerekir. Fakat kâr-sermayenin ağırlıklı olarak kontrolüne girerse, dünyayı bir avuç tekelcinin dışında tüm insanlık için cehenneme de çevirebilir. Nitekim günümüzde gidişat biraz da bu yönlüdür. Bu gidişatın insanlığı derin bir endişeye kaptırdığı inkâr edilemez. Endüstriyel tekel olarak toplum üzerinde gerçek imparatorluklar kurmuştur. Bir tek ABD süper hegemonyasına karşılık, onlarca endüstriyel hegemon vardır. Siyasal-askeri hegemon durdurulsa bile, endüstriyel hegemonlar kolay durdurulamazlar. Çünkü artık onlar da küreselleşmişlerdir. Bir ülke merkez olarak dar gelirse, hemen başka bir mekânı, yeni ülkeleri, merkezleri haline getirebilirler. Ne malûm ABD'nin bir endüstri imparatorluğu yarın Çin'i merkez seçmesin? Koşullar daha elverişli olduktan sonra, bugün bile bunun yavaş yavaş mümkün olduğu gözlemlenmektedir. / Endüstriyalizm tarımı can evinden vurmuştur. İnsan toplumunun asli unsuru, varlık aracı olan tarım, endüstri karşısında büyük yıkım yaşamaktadır. On beş bin yıldır insanlığı var eden bu kutsal faaliyet, bugün kendi haline bırakılmıştır. Endüstrinin egemenliğine bırakılmaya hazırlanılmaktadır. Kâr-sermaye güdümlü endüstrinin tarıma girmesi, sanıldığı gibi seri üretim, bol üretim olarak yorumlanamaz. Genlerle oynanarak toprak, endüstri tekellerince suni döllenme gibi bir analık durumuna sokulacaktır. Nasıl ki yabancı bir spermle sağlıklı bir hamilelik, annelik mümkün değilse, genleriyle oynanmış tohumlarla toprağı döllendirmek, iyi bir analık durumuna sokamayacaktır. Endüstri tekelleri tarıma yönelik bu çılgınlığa hazırlanıyorlar. İnsanlık tarihi belki de en büyük karşıdevrimi tarımda yaşayacaktır, hatta yaşamaya başlamıştır bile. Toprak, tarım, her ikisi bir üretim aracı ve ilişkisi değildir; toplumun ayrılmaz, oynanmaz varlık parçalarıdır. İnsan toplumu ağırlıklı olarak toprak ve tarım üzerinden inşa edilmiştir. Onu bu mekânlardan ve üretimden koparmak, varlığına karşı en büyük darbeye maruz bırakmaktır. Kanser gibi büyüyen kent gerçeği, daha şimdiden bu tehlikeyi bütün çıplaklığıyla sergilemeye başlamıştır. Kurtuluş büyük ihtimalle ve büyük oranda tersi bir harekette görülmektedir: Kentten toprağa ve tarıma dönüş hareketi. Bu hareketin ana sloganı herhalde "var oluş için ya tarım, toprak ya yok olma" biçiminde belirlenecektir. Kâr-sermaye endüstriyle toprağı, tarımı bütünleştirip dost, simbiotik ilişkilerle bağlamıyor. Aralarına dağ gibi çelişkiler yığıp düşmanlaştırıyor.

Toplumun doğası ancak milyonlarca yılın ve uygun mekânın ürünü olan çevreyle sıkı bağlantı içinde kendini sürdürebilir. Hiçbir endüstriyel oluşum, evren harikası çevrenin yerini tutamaz. Daha şimdiden yerde, havada, denizde ve uzayda trafik felaket boyutlarına erişmiştir.

Fosil yakıtlarla yürüyen endüstri, iklim ve çevreyi sürekli zehirlemektedir. Tüm bu felaketlerin karşılığı, iki yüz yıllık kâr birikimidir. Bu birikim bunca tahribatlara değer miydi? Bu yüzden yaşanan tahribatı toplam savaşlar yapmadığı gibi, verilen canlı kaybı da ne insan ne de doğa eliyle başka hiçbir tür olay yüzünden verilmemiştir.

Endüstriyalizmin toplum üzerindeki ilk büyük baskısı, üretimi temel ihtiyaçlar üzerinden değil, azami kâr getiren ürünler üzerinde yoğunlaştırılmasıyla ortaya çıkar. Toplum üzerinde çok yönlü ve tarihte eşine rastlanmamış sorunlar bu gerçeklikten kaynaklanır. Bunların başında 19. yüzyılla birlikte kırsal-köy toplumuyla şehir toplumu arasındaki dengenin hızla bozulmasıdır. Şehirleşmede ortaya çıkan büyümenin toplumsal ölçümlerle ilgisi hızla kaybolur. Mega kent denilen özünde kentin inkârı anlamına gelen süreç başlar. Değil milyonları, yüzbinleri aşan bir mekânın toplumsal gerçeklikle bağı yırtılmış demektir. Kentsiz kentleşme veya kentin inkârı diyebileceğimiz bu süreç, en büyük toplumsal sorun zeminidir. Sadece sınıfsal sömürü değil, çevre sömürüsünün azami mekânı olarak kent, hem gerçek hem metaforik olarak toplumsal kanserleşmeyi ifade eder. Son iki yüz yıllık kent azmanlaşmasının yıkıcı etkileri saymakla tükenmez. Ama ilk sıraya 10.000 yıllık tarım-köy toplumunun yıkılışını almak doğru bir tespittir. 19. yüz yılın başında başlayan süreç 2000'lerin başlarında tamamlanmış gibidir. Yıkım sadece fiziki anlamda değildir. İnsanlık binasını inşa eden 10.000 yıllık maddi ve manevi kültürün yıkımı demektir. Bu yıkımın sonuçları yeni ortaya çıkmaktadır. Bu öyle bir darbedir ki, insan toplumunun varlığını sürdürülebilirliği daha şimdiden tartışılmaya başlanmıştır. Yalnız sera gazları bile bu hızla artarsa, toplumun ve çevresinin ne kadar ayakta kalabileceği kestirilememektedir. Bilim daha şimdiden yüz yıl sonrası için kıyamet senaryosu çizmektedir. Asıl tehdit toplumun iç yapılanması, kendisiyle ilgilidir. Sınıfsal yapı, ulus-devlet aklı, ekonomisiz ekonomi, felsefesizleşme, ahlak ve politikanın tükenişi, küresel kapitalizmin yapısal krizi, çöküşü olmaktan daha fazlasını ifade eder. Kendisiyle birlikte 5.000 yıllık hegemonik uygarlık sisteminin kaotik hali yaşanmaktadır.

En başta sanayi devrimini bir ekonomik devrimden ziyade bir ideolojik ve politik devrim olarak düşünmek bana daha açıklayıcı gelmektedir. Hatta askeri yanı ağır basan bir devrim olarak algılamadıkça ne Avrupa'nın uygarlıksal çıkışını, ne de temel aldığı kapitalizmini yetkince anlayabiliriz. Sondan söylenmesi gerekeni başta söylemeliyim ki merkezi uygarlık güçleri Avrupa kapitalizminin sanayi devrimiyle tarihinin en büyük ideolojik, politik ve askeri seferberliğini gerçekleştirme ve küreselleştirmeleriyle karakterize edilebilir. Avrupa uygarlığının tarihsel tanımı budur. Sanayi devrimi ideolojik, politik ve askeri hegemonyanın bir aracı olarak, tarihsel ve toplumsal bütünlük içinde kavranmadıkça çağımızı yetkince kavramak mümkün değildir. Bu gerçekliğin kavranması için toplumların içinde, aralarında yol açtığı savaşlarla, çevreye karşı açtığı savaşımın bilançosunu özce derlemek yeterlidir. Tüm tarihsel ve toplumsal serüvenlerde sanayi devrimi temelinde gerçekleştirilen savaş bilançosuna erişilemediği, daha vahimi çevre yıkımını ilk defa toplumun sürdürülemez sınırlarına taşıdığı insanlığın en çok bilincine vardığı hakikat olduğu inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Olağan dışı ideolojik aygıtlarla ve iktidar olanaklarıyla giriştiği toplumu körleştirme söylem ve eylemlerine karşın hakikatin kendisi küresel kriz olarak ona karşı söylem ve eylem olarak günlük yaşamda varlığını sürdürmektedir.

Kapitalist modernitenin azami kârın gerçekleştirilmesi için başvurduğu endüstriyalizm için de aynı değerlendirmeleri geliştirmek mümkündür. Endüstriyalizmin azami kârın gerçekleştirilmesindeki rolü çağımızın bütün toplumsal ve ulusal sorunlarının temelidir. Çevre sorunlarının biricik nedenidir. Sadece azami kâra ve sermaye birikimine hizmet eden endüstriyalizme, gezegenimiz 200 yıl dayanamamıştır. Mevcut gidişiyle sermaye birikimini sürdürmek için birkaç gezegene daha ihtiyaç olacaktır. Dünya gezegenimiz ise iflasla karşı karşıyadır.

Rönesans feodal toplumunun krizinden çıkış iken, kapitalizmin 1970'lerde içine girdiği süreç kaostur. Ne tür yenilikler ve farklılıkların çıkacağını verilecek mücadelelerin niteliği ve gücü belirleyecektir. Dikkat edilmesi gereken, bu sürecin temel dünya görüşüne -paradigmasına- getirdiği değişimdir. Toplumun iç yapısındaki tüm ahlaki değerlerin çözülüşü, milliyetçiliğin tüm zihniyetleri doldurması ve dışarıdan ekolojik tahribatın sonuçları robotumsu aynılık, gri, zevksiz, umutsuz, inançsız, amaçsız bir dünya görüşünü yaygınlaştırır. …bütün kaos niteliklerinin bir sonucu olarak çevre kirlenmesi, tahribi, artık kaos özelliğinin çevreyi de sarmış bulunduğunu kanıtlamaktadır. Sera etkisi, ozon delinmesi, suların ve havanın kirlenmesi, türlerin aşırı yok olması birer simgedir. Asıl ekolojik bir olgu olan toplumla doğa

arası ilişkinin bir uçuruma dönüşmesidir. Bir an önce bu uçurum kapatılmazsa, sonuç toplumsal dinozorlaşmadır. Nüfus patlamasını da sistemin genel çelişik yapısının bir sonucu olarak görmek gerekir. Kapitalizmin nüfus politikası, 'insan ne kadar değersizleşirse o kadar çoğalır' ilkesine dayanmaktadır. Kapitalizm var oldukça nüfus sorunu ağırlaşarak devam edecektir. Nüfus patlaması kaosu büyüten özelliklerin başında gelmektedir.

Toplumsal krizle çevre krizi birleşti. Sistemin özü nasıl toplumsal krizi kaos aralığına taşıdıysa, çevrenin yaşadığı felaketler de yaşam için SOS sinyali vermeye başladı. Kanser gibi büyüyen kentler, kirlenen hava, delinen ozon tabakası, hayvan ve bitki türlerinde ivmeli azalış, orman tahribi, akarsu kirliliği, her tarafta çöp dağları, kirli atıklarla bulanmamış suyun kalmaması, anormal nüfus artışı, artık doğayı da kaosla birlikte isyana yöneltti. Gezegenimizin ne kadar kent, insan, fabrika, ulaşım aracı, sentetik madde, kirli hava ve su kaldıracağı hesaplanmadan, azami kârın peşinde gözü kara bir gidiş vardır. Bu olumsuz gelişmeler bir kader değildir. Bilim ve tekniğin iktidarın elinde dengesiz kullanımının sonucudur. Süreçten bilim ve tekniği sorumlu tutmak yanlıştır. Bilim ve teknik kendi başına rol oynamaz. Toplumun sistem güçlerinin niteliğine göre rollerini oynarlar. Doğayı batırdıkları gibi daha da iyileştirebilirler. Sorun tamamen toplumsaldır. Bilim ve teknik düzeyi ile insanların ezici çoğunluğunun yaşam standartları arasında büyük bir çelişki vardır. Tamamen bilim ve tekniğe hükmeden bir azınlığın çıkarından ötürü bu durum doğmaktadır. Demokratik, özgürlükçü toplum sisteminde bilim ve tekniğin oynayacağı rol ekolojiktir.

Genleriyle oynanmış tohumlarla toprağı döllendirmek, iyi bir analık durumuna sokamayacaktır

Ekolojinin yıkımıyla da ticaretin yakın bağı vardır. Toplumsal doku olmaktan çıkan ekonomi, doğadan köklü kopuşun da başlangıcıdır. Çünkü madde değerleriyle canlı değerlerin birliği köklü bir ayrıma tabi tutuluyor. Bir nevi kötü metafiziğin tohumu atılıyor: madde ruhsuz, ruh maddesiz kılınarak düşünce tarihinin en zihni bulandıran ikilemine yol açılıyor. Maddecilik ve maneviyatçılık biçimindeki sahte ayrım ve tartışmalar tüm uygarlık tarihi boyunca ekolojik özgür yaşamı ortadan kaldırıyor. Ölü madde evren anlayışıyla ne olduğu belirsiz bir ruhçuluk adeta insan zihnini işgal, istila ve sömürgeleştiriyor...

Bugünkü üst kattakilerin konseyi Davoslarda düzenli toplanır. Gizli ve açık. Fakat şu kesin: Zigguratın en üst katta oturanların çıplak ve maskesiz hali olarak zaman zaman insanların arasına (bunlar farklı üst tabaka insanı olsalar da) giriyorlar. İnsanların onlardan korkmalarına gerek olmadığını, durumu sürekli kontrol altında tuttuklarını, yeteri kadar savaş hazırlıklarının ve stoklarının olduğunu yenilgilerin asla düşünülmemesi gerektiğini bu toplantılarda görevli üst rahipler tarafından özenle belirtilir, işlenir ve herkes için gerekli hayırlı sonuç çıkarılır. Birçok mekanlarda seçkin rahipler bu enternasyonalist ideolojiyi gelişmiş medya kanallarıyla misli görülmemiş yoğunlukta zihinlere, duygulara işlerler. Üniversite ve camiler, kiliseler geride kalmıştır. İletişim çağı küresellik çağıdır. Tüketimleri, eğlenmeleri tüm uygarlıkların son çağına göre nasılsa öyle sürüp gidiyor. İlk defa gerçek anlamda ekolojik çevre yok edilirken bile kurulu dünyalarına toz kondurmak istemezler. Toplum, kent, kır, demografya sürdürülemez gonklarını sürekli çalmalarına rağmen enternasyonalist ideolojileri gereği gözleri kör, kulakları sağır kılınmıştır. İçeriğinden çoktan boşaltılmış, seks-spor-sanat çılgınlıklarının uyuşturamayacağı hiçbir toplum odağı bırakılmamış gibidir. Kentin kanserleşmesi, kırın çöküşü: Toplum ve doğa ikiliğini hem kendi içinde hem de aralarında bir yaşam biçimi olmaktan çıkarılmaktadır. Hasta toplum ve çevresel (ekolojik) doğanın sürdürülemezliği denilen olayla karşılaşmaktayız.

Toplum içinde yaşanılan bir var oluş biçimi olmaktan ziyade tahakküm ve sömürü sisteminin makine düzeneğinin bir parçası, uzantısına dönüştürülmektedir. Uygarlık tarihinin hiçbir döneminde görülmeyen tarzda toplumla birey ve doğa karşı karşıya bırakıldığı gibi, bireycilik ve ekolojik dengesi bozulmuş doğa karşı bir saldırı etkenleri olarak toplumdan ve ekolojik çevreden intikam alır duruma sokulmuşlardır. Bireysel kanserin toplumsal kökenli olduğu tıbbın her gün yüzlerce örnekle kanıtladığı bir olaydır. Yalnızca toplumsal bir alışkanlık (modernitenin körüklediği bir kapitalist kar kaynağı tütüncülük) olan sigaranın kanserin en temel nedeni olduğu göz önünde bulundurulursa toplumsal kanserden bahsetmenin doğru bir kavramsallaştırma olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Toplum artık bir yaşam çerçevesi olmaktan çıkarılmıştır. Endüst-

riyalizm (endüstriciliğe sadece kar kaynağı olarak bakmak) en büyük tehdidi anti-toplumsal boyutlara varmış bulunmasıdır. Marksizm'in en yetersiz kaldığı konulardan biri de budur. Pozitivist yapısı gereği endüstri toplumunu ideal olgu olarak itirazsız kabul etmekte, hatta tanrılaştırmaktadır. Çünkü işçi sınıfının onsuz oluşmayacağı ve yaşamayacağı varsayılmaktadır. Teorik özünde bu yatmaktadır. Endüstriye dair en ufak bir eleştirinin bulunmaması, bunun karşısında makine ve fabrika düzeneğinin sınırsız yüceltilmesi endüstriyalizm denen dinin oluşumunda Marksistlerin payının en az kapitalistler kadar etkili olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Endüstriyalizm en az ulus-devlet Leviathanı kadar küresel bir Leviathan haline çoktan gelinmiş bulunmaktadır.

Endüstriyalizmi bir üretim sorunu olarak görmemek gerekir. Üretim üzerine kurulan kar, sermaye tekeli asıl anlamını verir. Endüstri kar tekellerinin hizmetine girmedikçe temel toplumsal ihtiyaçlar ve çevre koşulları göz önüne getirilerek bilim ve teknolojinin olanaklarına göre her zaman bir üretim, dolayısıyla yatırım politikası kurgulanabilir. Bunun makineli veya makinesiz olması özde pek fark etmez. Biri yavaş, diğeri hızlı üretir o kadar. Kaldı ki burada belirleyici olan toplumsal ihtiyaçlar ve çevreyle, ekolojiyle uyum koşullarıdır. Hız ve yavaşlık kendi başına amaç değildir. Dolayısıyla makineleşme de kendi başına iyi ve kötü değildir. 19. yüzyıldan günümüze endüstriyalizm denilen olgu: makine ve makinesiz, hızlı ve yavaş tüm yatırım, üretim ve tüketim süreçlerine kar amacının damgasını vurdukça o zaman her şey soruna ve kangrene dönüşüyor. Bunun için kentler anormal büyüdü. Silahlar korkunç gelişti. Devasa ordular kuruldu. Korkunç ve dünya çapında savaşlar oldu. Çevre katliamları yaşanmaya başladı. Ulus-devlet canavarı türetildi. Yaşam tümüyle içerisinden boşaltıldı. Politika yok edildi. Tekel olarak kapitalizm makineli üretime damgasını vurunca endüstriyalizm canavarı peydahlanıyor. Can alıcı hususu budur. Devlet tekeli önce tarımda, sonra ticarette artık-ürün yakaladı. 19. yüzyılla birlikte eşi görülmemiş sanayi üretimi üzerinde tabi yeni enerji ve makine buluşlarıyla tekel kurunca tarihin hiçbir döneminde elde edilemeyen karlar, diğer deyişle artı-ürünün karşılığı olarak sermaye elde edildi. Endüstrileşmeye kar dayatılınca, her şey çığırından çıkıyor.

Yani kent ve endüstriye 'evet' deniliyor. Fakat bünyelerindeki kanserleşme hücrelerine 'hayır' diyor. Günümüzün devleşen kent-endüstri-iktidar ve iletişim ağlarını gözlemlediğimizde ve ayrıca çevre, kadın, yoksulluk ve işsizliğin felaket boyutlarında sorun oluşturduklarını bu gözlemlerle iç içe yerleştirdiğimizde, toplumsal yapılanmalardaki kanserleşme tabirinin yersiz olmadığı gayet iyi anlam kazanacaktır. Özellikle başta I. Wallerstein olmak üzere günümüzün önde gelen sosyal bilimcileriyle tarihsel süreçlerde hiç eksik olmayan sözde barbar (Barbarlık kavramı yeniden tartışılacaktır) akınları, mezhep sapkınlıkları, köylü isyanları, ütopyacılar, anarşistler, en son feministler ve çevreci hareketlerin artan çığlıkları, toplumsal bünyede vahamet arz eden kanserleşme tehdidine karşı bütüncül bir anlam kazanabilir. Hiçbir toplum mevcut kent, orta sınıf, sermaye, iktidar, devlet ve iletişim aygıtlarındaki birikimleri uzun süre daha taşıyamaz. Demir kafese sımsıkı kapatılmış toplum kendi çığlıklarını sonuç alır kılıcı düzeye taşıyamasa da, ekolojinin günlük olarak S.O.S. işaretleri vermesi sorunların kriz ve kaos hallerinin altında mevcut merkezi uygarlık sisteminin yattığını gayet iyi açıkladığı gibi; kriz ve kaostan çıkışın da ancak köklü tarihsel-toplumsal kaynaklara bağlanmış ve günceli bu kaynakların mevcut hali olarak çözümleyen bir aydınlatmayı gerektirdiğini, geleceğin de ancak bu temelde Merkezi Dünya Demokratik Uygarlık Sistemi ile sağlanabileceğini iddia ediyoruz.

Avrupa uygarlığının, daha doğrusu uygarlık aşamasının büyük çelişki, çatışma ve savaşlar, hatta soykırımlar biçiminde kendisini yansıtan toplumsal sorunları, tüm diğer gelişme alanlarında olduğu gibi zirve yapmıştır. Zihinsel, ideolojik, siyasi, ekonomik, askeri, demografik, cinsiyetçilik, milliyetçilik, dincilik ve ekolojik sorunların devasa boyutları tüm sosyal bilimlerin temel konularıdır. Avrupa'nın son dört yüz yılı, tarihin toplamından daha fazla savaş yaşamıştır. Savaşların tüm tipleri yaşanmıştır. Dinsel, etnik, ekonomik, ticari, askeri, sivil, ulusal, sınıfsal, ideolojik, cinsiyetçi, siyasal, devletsel, toplumsal, sistemsel, bloksal, dünyasal vb. savaş türlerinin denenmeyeni nerdeyse kalmamıştır. Hepsinde de rekorlar kırılmıştır. Ölümleriyle, acılarıyla, maddi kayıplarıyla.

Fakat bu devasa gelişmelerin toplumsal sorunu çözmekten ziyade daha da karmaşık hale getirdiği, işsizlik, çatışma ve ekolojik yıkım gibi günümüzün dünya çapındaki temel sorunları başta olmak üzere, en yüzeysel sorunlarda bile kendini belli etmektedir. Temel neden, sorunların beş bin yıllık uygarlık kökenli olmasıdır; uygarlığın bizzat kendisinin büyük bir sorun yumağı olmasıdır. Avrupa'nın bizce en büyük katkısı, devasa uygarlık sorunlarına bilim aynasını tutmayı ba-

şarmış olmasıdır. Silik de olsa, birçok yönüyle yanılsa da, bu aynadan sorunları daha iyi görmek imkân dahiline girmiştir. Yiğit savaşçıların da (ideolojiler ne kadar yanıltıcı olsa da) bundaki büyük katkıları asla göz ardı edilemez. Özellikle eşitlik, özgürlük ve kardeşlik adına yürütülen savaşların kahramanları gerçek katkı sahipleridir.

Tarım devrimi kadar önem taşıyan endüstri devriminin, binlerce yıllık tarihsel birikim temelinde, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında niteliksel sıçrama yapıp günümüze kadar inişli-çıkışlı seyrini sürdürdüğünü belirtmek mümkündür. Nerede, ne zaman, nasıl duracağı, durdurulacağı kestirilememektedir. Bu devrim analitik aklın patlaması gibi bir özelliğe sahip olup, zaten bu aklın ürünüdür. Sermayenin kesin hâkimiyetindedir. Hiç şüphesiz sermayenin kendisi çoklukla endüstriyel araçların mucidi değildir. Ama onları sermaye aracına dönüştürmek için her zaman ivedilikle üzerinde durmuş, gerekli gördüklerini mülkiyetine geçirmiştir. Seri, ucuz üretmek, toplum için büyük bir gelişme imkânıdır. Akıl gibi toplumun hizmetindeki endüstri de değerlidir. Sorun endüstrinin kendisinde değildir, kullanılış tarzındadır. Endüstri tıpkı nükleer imkân gibidir. Tekellerin çıkarına kullanıldığında, ekolojik felaketlerden savaşlara kadar yaşamı en çok tehdit eden araca dönüşebilir. Nitekim kâr amaçlı kullanımı günümüzde iyice belirginleştiği gibi, çevresel yıkımı hızlandırmıştır. Sanal toplum doğrultusunda hızla yol aldırmaktadır. İnsan organlarının yerini hızla robotlaşma almaktadır. Böyle giderse insanın kendisi gereksizleşecektir.

Toplumdaki sınıfsal, etnik, ulusal ve ideolojik çelişkiler; çatışmalar ve savaşlara kadar gidebilir. Fakat bunlar giderilmesi olanaksız çelişkiler değildir. İnsan eliyle inşa edildikleri gibi dağıtılabilirler de. Sermayenin aracı olarak endüstriyle toprak ve tarımın çelişkisi insan kontrolünü aşar. Toprak ve tarım milyonlarca yıl ekolojik olarak kendilerini hazırlamışlardır. Bozulmaları halinde, insan eliyle inşa edilemezler. Toprak imali insanın eliyle olmadığı gibi, tarımsal ürünleri ve diğer canlıları, örneğin bitkileri insan eliyle yaratmak da şimdilik olanaklı değildir, olanaklı olması da beklenemez. Zaten bu olanak insan olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşmiş olanı tekrarlamanın anlamı ve imkânı yoktur.

Eğer bugün çevre adına bütün insanlık kıyamet saatleri yakınmış gibi feryat etmeye başlamışsa, bu olayın tarihsel-toplum ve sınıf boyutlarını benzer örnek hareketler ışığında kavramak, toplumun varlık hareketi olarak benimsemek ve yeni bir kutsal dini hareket gibi mücadele etmek durumundadır. Ateşi nasıl ateşle söndürmek mümkün değilse, endüstriyalizm batağında yaşamayı sorgulamaksızın, ondan vazgeçmeksizin de ekolojik mücadele yürütülemez. Yeni Hıristiyanlık, İslamlık ve reel sosyalistlik trajediler yaşamak istemiyorsak, ders çıkarmak ve bilimsel-ideolojik, ahlaki-politik mücadeleyi doğru ele almak gerekir.

Açık ki, endüstriyalizm sorunu hem ekolojik sorunun bir parçası, hem de en temel nedenidir. Farklı bir başlık altında yorumlamak tekrar anlamına gelebilir. Fakat ekoloji endüstriyalizmden daha fazla anlam ifade eden, toplumsal ve sorunlu olan bir konudur. Kavram çevrebilim anlamı taşısa da, esas olarak toplumsal gelişimle çevresi arasındaki sıkı ilişkiyi çözümleme bilimidir. Çevre sorunları felaket alarmı verince, ağırlıklı olarak gündemleşti; sakıncalı anlamlar taşısa da, ayrı bir inceleme dalı haline getirildi. Çünkü o da endüstriyalizm gibi toplumun yarattığı bir sorun olmayıp, uygarlık tekellerinin son marifeti olarak, en kapsamlı sorun biçiminde tarih, dünya ve toplum gündemine oturmuştur. Belki de hiçbir sorun ekolojik olanlar kadar kâr-sermaye düzenlerinin (örgütlü şebekeler) gerçek içyüzünü bütün insanlık gündemine oturtacak önem ve ağırlıkta olmamıştır. Kâr ve sermayenin (tarih boyunca tüm askeri, ekonomik, ticari, dini tekellerin toplamı olarak) uygarlık sisteminin bilânçosu sadece toplumun her yönden çözülüşü (ahlaksızlık, politikasızlık, işsizlik, enflasyon, fuhuş vb.) değil, çevrenin de tüm canlıların yaşamıyla birlikte tehlike altına girmesi olmuştur. Tekelciliğin toplum karşıtlığını bu gerçeklerden daha çarpıcı olarak neyle kanıtlayabiliriz ki?

Endüstriden endüstriyalizme geçiş daha farklı bir durumdur. Endüstriyalizm endüstrinin ideolojik mahiyet kazanmasını ifade eder. Tarım ve köyün aleyhine gelişen, ayrıca geleneksel şehir zanaatçılığını da karşısına alan endüstricilik, günümüze doğru gelişiminde başta ekolojik felaketler olmak üzere modernitenin tüm hastalıklarının kökeninde yatar. Elbette endüstricilik sermaye tekellerinin ideolojisidir. 18. yüzyıl sonlarında ellerinde büyük miktarlara ulaşan para-sermayenin kulanım alanları (geleneksel halleriyle) daralınca sanayiye yönelmeleri, kâr oranlarının düşmesini önleme, hatta daha da yükseltme eğiliminden (kâr kanunu) kaynaklanmıştır. Özellikle dokuma sanayi böyledir. Mekanik üretim yeni enerji kaynaklarıyla (kömür-buhar-elektrik) buluşunca patlama gösteren üretim bir anda kâr oranlarını azamiye çıkardı. Ulus-dev-

let olgusu ve aralarındaki şiddetli rekabet de bu yeni kâr oranlarıyla ilgilidir. Sanayileşme yani endüstriyalizm her şeyin önüne geçti. Kendisi ulus-devletin en kutsal inancı oldu. Günümüze kadar bu yarış hızından hiçbir şey kaybetmeden devam etmektedir. Sonuçlarının daha şimdiden korkunç boyutlara ulaştığı ortak bir kanaattir.

Sadece dar anlamda ekolojik yıkımlar değil, daha köklü ve kapsamlı kültürel ve fiziki soykırımlar, tarihin hiçbir dönemiyle karşılaştırılamayacak denli küresel, bölgesel ve yerel boyut kazanan savaşlar, giderek ideolojik-metafizik ve iktidarı çoğaltım yöntemleriyle ahlaki ve politik kimliğinden kopartılan toplum, dolayısıyla toplumkırımlar endüstriyalizm eğilimi veya diniyle yakından bağlantılıdır. Endüstrinin kullandığı bilim ve teknik bu nedenle tarihin hiçbir dönemiyle karşılaştırılamayacak denli ideolojik bir mahiyet kazanmıştır.

Bu tespitler endüstrinin tümüyle olumsuz olduğunu söylemiyor. Kâr peşindeki endüstriyalizmin felaketine dikkat çekiyor. Endüstri de, tıpkı analitik akıl ilişkisinde olduğu gibi, ahlaki ve politik toplum doğrultusunda kullanıldığında cennet örneği yaşama da götürebilir. Ekoloji ve tarımla el ele veren bir endüstri hamlesinin sadece en temel ekonomik sorunları çözmekle kalmayacağı, sorunların diğer tüm yan etkilerini olumluluğa çevirebileceği de belirtilebilir. Sadece otomobil hurdacılığı (aşırı) durduğunda, petrolden taşıma yollarına, çevre kirlenmesinden insan biyolojisine kadar çok sayıda alanda devrim niteliğinde sonuçların doğacağını kestirmek zor değildir. Hatta deniz endüstriciliği bu hızla giderse, deniz ve karadan hayır kalmayacağı göz önünde tutulduğunda, kesin bir taşıt sınırlamasının hayati önem taşıdığı daha iyi anlaşılır. Tabii başta nükleer endüstricilik olmak üzere, kültürel endüstri de dahil, binlerce daldaki endüstriciliğe getirilecek sınırlamaların yol açacağı köklü değişimlerin sonuçlarını uzun boylu incelemenin yeri bu satırlar olamaz. Sadece dikkat çekmenin bile devrimsel boyutlarını kavramak, konunun büyük önemini ortaya koymaktadır.

Kültürel endüstricilik, bu kutsamanın sınır tanımaz yeni biçimidir. Ekonomik sınıf mücadelesi, her türlü iktidar savaşları, kendi başına ekolojik ve feminist hareketler bu denli devasa boyut kazanmış moderniteyi ancak alternatif moderniteyle durdurabilir. Kapitalist hegemonyacılığın dört yüz yılı bu gerçeği yeterince açıklamaktadır.

Sadece reel sosyalizmin çözülüşünün bile alternatif moderniteyi geliştiremeyişinden kaynaklandığını kavramak için büyük bir sosyal bilimci olmak gerekmez. Reel sosyalizmin endüstriyalizme çözüm getirmesi halinde bile üstünlüğünü koruyabileceğini rahatlıkla kestirebilmekteyiz. En az kapitalist hegemonyacılığın peşinde koştuğu ve damgasını vurmak için her şeyini ortaya koyduğu modernite savaşını kazanmak için, başta reel-sosyalist çizgidekiler olmak üzere ana muhalif gruplar (ütopyacılar, anarşistler, ulusal kurtuluşçular, ekolojistler ve feminist hareketler) kendi modernite mücadeleleri için teori ve pratikte ana bir doğrultu tutturmuş olsalardı, herhalde dünyanın bugünkü modernite görünümü çok daha farklı olurdu. Kaybettikleri tek ve ortak nokta, “Hangi modernite?” sorusunu sormamaları ve cevap için sistematik teorik ve pratik bir hat peşinde birlikte koşmamalarıdır; ezici biçimde kapitalizmin ve endüstriyalizmin sunumunu yaptıkları yaşam biçimini gırtlaklarına kadar yaşamakta beis görmemeleridir. Dahası ve en önemlisi, devlet-ulusçuluğunu bir modernite unsuru olarak eleştirmek yerine, yaşam biçiminin ana formu olarak benimsedikten sonra genelde muhalefetin, özelde sol muhalefetin kazanacağı bir ana davasının görünürlük kazanması elbette müphem ve zor olacaktır.

Felsefenin mutlaka sanayi gündemine alması gerekir. İktisat bilimlerinin sanayinin sadece ekonomik bir alanmış gibi konu edinmeleri çok daha büyük bir yetersizliktir. Sanayinin bir kalkınma, daha verimli bir üretim unsuru olarak değerlendirilmesinin sonuçları, soykırım ve çevrenin sürdürülemezliği olarak açığa çıkmış bulunmaktadır. Faşizmi sanayisiz değerlendirmek mümkün değildir. Atom silahı ve genetiği değiştirilmiş canlılar üretme gibi toplumu tahrip olasılıkları güçlü olan sanayilerin durumu daha şimdiden en büyük tehlike kaynağı haline gelmiş bulunmaktadır. Şüphesiz kapitalizmin ve ekonomizmin kontrolüne girmiş sanayileşmeden bahsediyoruz. İki eğilimin sanayi üzerindeki kontrolünün hem gerçek anlamda hem metafor olarak insansal ve toplumsal kansere yol açtığı da yeterince açığa çıkmıştır. Kâr amaçlı sanayileşmenin her alanda sürdürülemezlik sınırına dayandığının diğer önemli kanıtı işsizlik, tarım ve köy toplumunun çözülüşü, çevrenin ekolojik olmaktan çıkışıdır. Şüphesiz kapitalist dünya-sistemin egemenlik tahtına oturuşunun sanayiyle sıkı bir ilişkisi vardır. İngiltere’nin hegemonik yükselişini sanayi kapitalizmi sayesinde gerçekleştirdiği bilinmektedir. Sanayi kapitalizminin üstün üretim gücü karşısında diğer üretim biçimlerinin, dolayısıyla toplum biçimlerinin ayakta kalması zordur. Ama

daha bu aşamada bile söz konusu alanın, insanın temel ihtiyaçları için üretim değil, hegemonik üstünlük için üretimdir. Temel soru şudur: Sanayi temel ihtiyaçları için mi olmalı; yoksa hegemonik üstünlük için mi? Sanayi devrimiyle birlikte ahlaki ve politik toplum adına mutlaka temel ihtiyaçlar dışında sanayileşmeye onay verilmemesi gerekirdi. İnsanlık tarihi açısından üçüncü büyük dönüşüm momenti olarak sanayi devrimi gündeme girdiğinde temel ihtiyaçlar dışında kullanılmasının önüne mutlaka geçilmek gerekirdi. Ahlak, hukuk, din, felsefe, bilim ve politikanın temel görevi bu olmalıydı. İnsanlık bu yaklaşıma yabancı değildir. Tarım devrimi olduğunda yüceltilen kavramlar dünyası, ahlaki yargılar, gelişen bilim, göksel dinlerin temelinin atılışı bu hakikati ifade eder. Şehir devriminde Sümer ve Mısır mitolojisi bilimi, bilgeliği, sanatı ve büyük dinlerin temellerinin atılışı bu hakikatin diğer güçlü bir kanıtıdır. Sanayi devrimi yoğunlaştığında bir Fransız devrimi ve ardı sıra benzer gelişmeler tarihsel örnekleri karşılamaktan uzaktır. Kilisenin direnişi, felsefi, bilimsel devrimler, sanat ekolleri kapitalizmin ve ulus-devletin sanayi temelinde şahlanışını durdurma şöyle kalsın, emrine girmek için adeta yarış etme bahtsızlığına yönelmişlerdir. Bunda şüphesiz ahlaki ve politik toplumun yıkılışı temel rol oynamıştır. Çok iyi bilmek durumundayız ki, Avrupa merkezi uygarlık sistemini Ortadoğu'dan kaydırırken ahlaki unsurun önceliğine önem vermemişti. Tersine ahlaksız bir kaydırma peşindeydi. F. Nietzsche'nin büyük bir hınçla "Zerdüşt Böyle Buyurdu" adlı eserini kaleme alması bu derin ihaneti çok iyi tespit etmesinden ötürüdür. Nietzsche bu konuda o denli öfkelidir ki, adeta şöyle haykırır; "modernite adına yuttuğunuz her şeyi kusun." Tabi bunu derken kapitalist modernitenin insan beyninde ve yüreğinde doluşturulanın kusulmasından bahsediyordu. Çılgınlaşmasında bu eğilimin payı küçümsenemez. Ama bir çiçekle bahar gelmeyeceği gibi bir filozofla modernite kusmuğunun beyin ve yürekleri işgal etmesi önlenemezdi. Adorno "yanlış hayat doğru yaşanmaz" derken aynı gerçeği dile getirmek istemişti. Özellikle Yahudi soykırımından sonra modern yaşamın olduğu gibi devam etmesinin insanın tüm ahlaki kutsallıklarına ters olduğunun farkındaydı. Kapitalizm ve ulus-devletin çılgınlıkları karşısında atılan "ya sosyalizm, ya barbarlık" sloganı da bu gerçekliği fark eder gibidir. Bu fark edişler önemli fakat çok yetersizidir.

Sıkça dile getirmeme rağmen aralarındaki ilişkinin varlıksal olduğunu yine de belirtmeliyim. 19. yüzyıl iki olgunun da zirve yaptığı dönemdir. Endüstriyalizm ne kadar ulus-devlet gerektirirse ulus-devlet de o denli sanayicilik gerektirir. Ulus-devlet on başlık altında sergilediğim toplumsal sorunların tümünü endüstriyalist toplum için de geçerli kılar. Marksizm'in endüstriyalizmi ve ulus-devleti sadece iç içe çözümlememesi değil bunu ilericilik adına pozitif bir olgu olarak belirtmesi Sovyet sosyalizminin neden yıkıldığını yüz elli yıl öncesinden açıklamaktadır Akademi dünyası, kent ve endüstriyalizminin fideliğinde yetiştiği hatta oluştuğu için bu yönlü hakikati kavramakta acizdir. Ulus-devletsiz ve endüstri dininin geçerli olmadığı bir dünyayı hayal bile edememektedir. Ekoloji mensupları, belirtilen sınıf kökenlerine rağmen, hakikati sınırlı da olsa görmeye başlamıştır. Ulus-devlet ve endüstriyalizmi iç içe geçmiş ortak bir ideolojik, ekonomik, askeri, saldırı kompleksi olarak değerlendirmek daha gerçekçidir. Bu gerçeklik karşısında dar anlamında sendikacılık ve particilik siyasetlerinin anlamsız kaldığı açıktır. Gerekli olan belirtildiği gibi toplum ve çevrenin öz savunmasıdır.

Endüstriyalizmin sürdürülemezliğinin açığa çıkmasında ekoloji bilimi hayati bir rol oynamıştır. Bilimsel sosyalizmin veya sosyal bilimin sanayi kapitalizmi çözümlemeleri yanlışlıklarını ve yetmezliklerini ekolojistler ortaya çıkarmıştır. Kapitalizmin sürdürülmezliğini en iyi açıklayan bilimin ekolojik alandan gelmesinden çıkarılması gereken en önemli sonuç; kapitalizmin yaşamla bağdaşmazlığıdır. Eğer bir sistem çevreyi, yani yaşamın vazgeçilmez ortamını sürdürülebilir olmaktan çıkarıyorsa, bu sistemin hiçbir gerekçeyle savunulamayacağı açıktır. Mevcut hızıyla endüstriyalizme yalnız dünyamız değil, güneş sistemi de yetmez olacaktır. Endüstriyel kapitalizm çağında sistem sadece gerçek anlamıyla barbarlaşmamıştır; yaşamın gerçek Azrail'i haline gelmiştir. Hiçbir toplumsal değer endüstrileşmekten kurtulamamıştır. Ünlü üç (S)'lerin; Sanat, Spor ve Seks'in endüstrileşmesi toplumun ahlak ve vicdanen tükendiğini gösterir. Maddi ve manevi kültür olarak toplumun tüm alanlarında endüstrileşme, ulus-devletleşme ve kapitalistleşmenin ekolojik duvara çarpması, sadece özgür-demokratik topluma değil yaşamın kendisine bir çağrıdır.

Modernitenin üçüncü sacayağı endüstriyalizmin ekolojik yaşamın imhası anlamına geldiği tamamen açığa çıkmış bir hakikattir. Sadece eko-çevrenin değil, toplumsallığın ancak onunla varlık kazandığı gerçeğinin de imhasıdır. Çevresini her gün yitiren bir toplum, yaşamını parça

parça kaybeden, canavara yediren toplumdur. Endüstriyalizm milyonlarca yıllık direnişle inşa edilmiş bir insan toplumsallığını bu uzun süre karşısında bir an sayılabilecek kısa bir aralık içinde tasfiye edilmesinde kapitalizm ve ulus-devletin suç ortağıdır. Endüstriyel toplum adı altında bir kanser urunu, en ilerici toplum olarak sunma küstahlığı da endüstriyalizmin ne tür patolojik vakıa olduğunu iyi açıklamaktadır. Endüstriyel toplum adına (kapitalizm ve ulus-devletin desteğiyle) gerçekleştirilen toplumsal cinayetler kadar hiçbir bir savaş kadar bu denli cinayetler, ölümler gerçekleştirmemiştir. Toplumsallığı yaralayıp hastalığa mahkûm etmemiştir.

Modernitenin saldırısında endüstriyalizmi de aynı kapsamda değerlendirmek gerekir. Son döneminde bölgeye ihraç edilen endüstriler toplumun ve çevrenin krizinde artan bir rol oynamıştır. Temel ihtiyaçlara dayalı ekonomi yerine tekel kârlarına öncelik veren endüstriyalizm, kalkınma adı altında var olan kendine yeterli ekonomiyi de yıkıma uğratmıştır. Binlerce yıllık bir iç dengesi olan ekonomik yaşam, bir avuç emperyalist ve işbirlikçi tekelcinin kârı uğruna bir insan ömrü için de ekonomik soykırıma uğramıştır. Dev işsizler ordusu yanında boşaltılan köyler, iç ve dış göçler, enflasyon, ekonomik krizler, kentsiz kentleşmeler, hızla çöken ekolojik çevreler bu soykırımın birkaç göstergesidir. Sadece petrol ve silah tekellerinin kırımlardaki rolleri göz önüne getirildiğinde gerçeklik daha iyi anlaşılır. Ayrıca dünya genelindeki iklim değişiklikleri zaten büyük kısmı çöl olan bölgenin çölleşme oranını felaket boyutlarına taşımaktadır.

İnsan toplumunun ve ekonomisinin azami kâr kanununa göre endüstriyalizmin hegemonyasına girmesinin getirdiği çözülüş ve yıkılışın sonuçları son iki yüz yıllık uygulamalarıyla yeterince açığa çıkmış bulunmaktadır. Sadece küresel ısınmanın yol açtığı yıkımın her geçen yıl kendi başına mahşeri yakınlaştırdığı bilimce de tespit edilebilen bir sonuçtur. Endüstriyalist şovenizm yüzünden körleşen zihniyet gözleri toplumun ve ekonomik dokusunun vazgeçilmez ekolojik yapısını göremiyor. Bu yapının anlamını kavramıyor. Endüstriyalizmi, azami kâr kanununun sürekliliğini sağlamak hesabına tüm toplumsal dokulara (toplumsal alanlar, kurumlar da denilebilir) ve ekonomik yaşama uygulamak iktidar şiddetinden daha tehlikelidir. Endüstriyalizm özünde fizik, kimya ve biyolojinin teorik-pratik ilke ve kurallarını topluma ve özellikle ekonomik yapısına uygulamak anlamını taşır. Bu ise çok farklı olan toplumsal doğanın yadsınmasını beraberinde getirir. Toplumsal doğa sürekli azami kâr peşinde koşan bir sistemi uzun süre üzerinde taşıyamaz. Özellikle nesnel doğanın kurallarının uzun süreli kullanımı toplum olmaktan çıkmadır. Kapitalist bireycilik bu gerçeği doğrulamaktadır. Toplumsal doğanın işleyiş kuralları kendine özgüdür. Ahlaki ve politik olarak işler. Endüstriyalist yaklaşım er geç ahlaki ve politik işleyişi tasfiye etmek durumundadır. Ekonomideki işsizlik, kriz, gelir uçurumundan sorumludur. Ekolojiyi doğuran ana etkenler endüstriyalizmin kısaca tanımlanan bu gerçekliğinden kaynaklanmaktadır. Endüstriyel çağın toplumu bütün alanlarında ekolojisini geliştirmeden yaşamını sürdüremez. Nasıl ki demokratik anayasalar Leviathanı (ulus-devlet canavarı) sınırlamak amaçlı iseler endüstriyalizm canavarını da sınırlayacak olan ekolojidir. Çok iyi bilmek gerekir ki endüstriyel çağ öncesi insan türü de dâhil bütün canlıların yaşamı içgüdüsel bilinçle (en keskin duygusal zekâ) ekolojiktir. Ekolojik olmayan canlı tasfiye olmaktan kurtulamaz. Şüphesiz bunda her canlının kendine özgü bir ekolojik zekâsı vardır. Ekolojik yaşama başkaldıran çağ olarak da endüstriciliği değerlendirmek mümkündür. Ekolojiye başkaldırmak ise kıyamete gidiştir. Dinlerin çok öncesinden haber verdikleri mahşer, özünde toplumların ekolojik olmaktan çıkmasıyla ilgilidir.

Ahlak ve Ekonomi

Dilin gelişimi bile ancak ahlaki ve politik temelde mümkündür. Konuşma ihtiyacını hızlandıran unsurun işin yapılmasına ilişkin tartışma ve karar olduğunu hiç unutmamalıyız. Burada beslenme ihtiyacı ahlak ve politikanın temelinde yatar demek bana anlamsız gelmektedir. Şüphesiz tek hücreli amiplerin de beslenme ihtiyacı vardır. Ama amiplerin ahlakı ve politikasından bahsedemeyiz. İnsanın amipten farkı, beslenme ihtiyacını farklı ahlaki ve politik yaklaşımlarla sürekli geliştirme özelliğidir. Bu anlamda Marksist öğretideki "Ekonomi her şeyi belirler" ifadesi pek açıklayıcı değildir. Önemli olan, ekonominin nasıl belirlendiğidir. İnsan türünde bu durum ahlaki ve politik dokuyu, toplumsal alanı gerektirir.

Israrla belirtmeliyiz ki, hiçbir toplumsal eylem ekonomi kadar ahlaki ve politik olamaz. Bu vasfıyla demokratik siyasetin en öncelikli konusu olarak anlam bulmaktan kurtulamaz. Toplum sağlığı için tıptan bin kat daha gerekli olan tarihsel-toplum ekonomisi üzerinde demokratik uygarlık sistemi, doğru yorumu kadar gerçek

bir devrim vaat etmektedir. Liberal bireycilik, kanser kadar tehlikeli bir hastalıktır. Onu özenle tedavi ettikçe ancak komünal yaşama katabiliriz. Bunda zihniyet ve ahlâki eğitim büyük rol oynar. Fakat komünal ekonomiye giderken bunun demokratik siyasetsiz inşa edilemeyeceğini bütün önemiyle kavramalı ve gereğini yerine getirmeliyiz. Ayrıca ahlâki boyut ihmale gelmez. Kısacası komün ekonomisini yeniden inşa etmek sıkı bir ideolojik, politik ve ahlâki eğitim ister.

Endüstri de, tıpkı analitik akıl ilişkisinde olduğu gibi, ahlaki ve politik toplum doğrultusunda kullanıldığında cennet örneği yaşama da götürebilir. Ekoloji ve tarımla el ele veren bir endüstri hamlesinin sadece en temel ekonomik sorunları çözmekle kalmayacağı, sorunların diğer tüm yan etkilerini olumluluğa çevirebileceği de belirtilebilir. Kâr kanununu durdurmak elbette büyük toplumsal eylemliliği gerektirir. Demokratik modernitenin ana güdüsü ve sürükleyici unsuru kâr olmadığından, en uygun uygarlık seçeneği olması bu nedenle hayati önem kazanmaktadır. Sınıf-sermaye-kâr sistemine dayanmayan ahlaki ve politik toplum sisteminin ana kaygısı kendi kimliğini özgür tutmak, bunun için demokratik siyaset araçlarını yaşamsal kılmaktır. Bireyin önüne sınırsız kazanç ve kâr tutkusu koyan liberalizm, bunun için kapitalist ve endüstriyalist moderniteyi yegâne yaşam tarzı olarak sürekli muştular .

Demokratik Modernite ve Ekonomi

Demokratik modernitenin ekonomik ve endüstriyel boyutunun temeli ekolojiktir.

Demokratik modernitenin ekonomik boyutunda kullanım ve değişim değerlerinin endüstriyel ve ekolojiksel bütünlüğü esastır.

Demokratik modernitenin hem tarihsel hem güncel gerçekliği, insanı kendi pratiğine, emeğine yabancılaştırmayan özelliktedir. Endüstri devrimi, bu pratiğin en büyük aşamalarından biri olarak, toplum ve ekonomisi için bir zaferdir. Sorun kapitalist modernitenin bu eşi görülmemiş zaferi daha başından itibaren kendi kâr kanununun hizmetine koymasıdır. Bunun için eşi görülmemiş bir bireycilik ve tekelcilik (ticari, sınaî, finans, iktidar ve ulus-devlet) inşa ederek, tarihsel toplumu tasfiyenin eşiğine getirmesidir. Demokratik modernite bir anlamda bu çarpık modernite anlayış ve uygulamalarında sistematik ve yapısal devrimin adıdır. Eko-endüstri bu devrimin en temel boyutlarından biridir. Yalnız başına bu gerekçe bile demokratik modernitenin hayatiyetini kanıtlar.

Tarımda eko-toplulukların oluşturulması demokratik modernitenin en esaslı ekonomik ilkelerinden biridir.

Demokratik modernitede ekonomik birimlerin mülkiyeti önemini yitirir ve ikinci planda kalır. Mülkiyet elbette ilkelere uygun tasarrufta bulunan topluluklara ait olacaktır. Ne aile mülkiyeti, ne devlet mülkiyeti modern ekonomiye yanıt oluşturabilir. Hiyerarşiden kalma devlet ve aile mülkiyeti, kapitalist modernitede bile varlığını sürdüremez durumdadır. Hatta şirketler bile ekonomik gerekçelerin zorlaması nedeniyle gittikçe çalışanların ortak mülkiyetine girmektedir. Fakat yine de mülkiyet normlarını birbirlerinden kalın çizgilerle ayırmamak gerekir. Tıpkı iki uygarlık sistemi iç içe yaşadıkları gibi, mülkiyet sistemleri de uzun süre iç içeliğini koruyacaktır. Topluluk mülkiyetinde bile aile mülkiyeti varlığını koruduğu gibi, devletin de varlığı etkisini ve payını sürdürecektir. Önemli olan çevreye, üretkenliğe, işsizliğe yanıt olabilecek esnek mülkiyet normlarına açık olmaktır. Bireyin varlığına, özgürlüğüne, iyilik ve güzelliğine hizmet edecek her tasarruf mülkiyet de olsa değerlidir. Fakat topluluksuz bu değerler oluşamayacağına göre, yine optimal sınırlarda sorunları çözmek en doğrusudur.

Demokratik modernitenin ekonomik ve ekolojik unsuru, kapitalizmin ve endüstriyalizmin dayattığı ekonomiyi ve çevreyi sadece krizlere uğratmakla kalmayan, ulus-devlet temelinde parçalayan, böylece muazzam verim düşüklüğünde önemli bir etken olan olumsuzluklarını gidermekle kalmaz, ekonomik ve ekolojik toplumun ihtiyaç duyduğu bütünselliği sağlayarak azami verimliliğe imkân sunan, çevreye en az zarar veren çerçeveyi de sunar. Tarım-su-enerji komünleri etrafında geliştirilecek her tür ekonomik ve ekolojik komünal birlikler, ekonomik ve ekolojik toplumun ihtiyaç duyduğu ve tarihsel kültürün dayattığı dayanışmaya imkan veren, işsizliği önleyen, çalışmayı özgürleşme sayan, verimliliğe yol açan düzeni mümkün kılar.

Demokratik modernitenin üçüncü başta gelen çözüm unsuru kapitalist endüstriyalizme karşı ekolojik endüstridir. Endüstriyalizm; kapitalizmin tekniği azami kâr eğilimini gerçekleştirmek için sınırsız kullanımı biçiminde tanımlanabilir. Azami kâr eğilimi nasıl devleti azami iktidar aracı olarak ulus-devlet biçiminde yeniden örgütlediyse, teknik donanımını da azami kâr amaçlı kullanmayı ifade eden endüstriyalizm biçiminde örgütledi. Endüstriyalizmin asıl tehlikesi canlı, duygulu bir dünyası olan

toplumu mekanik aletler mezarlığına çevirmesidir. Toplumun robotlaştırılmasıdır. Endüstriyalizme sınır konmadan hiçbir toplum sağlıklı duygular dünyası haline yaşamını sürdüremez.

Şüphesiz bütün dünya için yıkım araçlarına dönüşen endüstüriyalizm tekniklerine karşı, onu mümkün kılan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin endüstiriye yaklaşımı tamamen ekolojiktir. Ekolojik olmayan endüstri en az kapitalizm ve ulus-devlet kadar toplumun yıkım araçlarıdır. Demokratik modernitenin demokratik ulus ve komünal ekonomi unsurları pratikleşmek için elbette teknikten, endüstriden yoksun kalamazlar. Tersine bu modernite ve unsurları bilimin ve teknolojinin gelişimini ve endüstiride kullanılmasını gerekli kılar. Endüstirinin toplum açısından asıl anlamı da burada ortaya çıkar. Toplumun varlığına, onun ahlâki ve politik yetkinliğine, demokratik ve ekonomik gelişimine bir bütünlük halinde katkıda bulunduğu oranda değerlidir. Şüphesiz katkı eşiğini belirlemek ahlâki ve politik yönetimin başta gelen görevidir.

Endüstriyalizm yerine ekolojik kalkınma gerçek ve öncelikli ihtiyaçtır. Gelişmiş Avrupa ülkeleri ekolojik olmayan endüstrilerini ekolojik endüstriyle ikâme ederken, onların otomobil, tekstil, turizm tedarikçisi olmak toplumsal sorunları ancak ağırlaştırabilir. Kapitalizm bu yolla da insanlığın yıkım unsurlarını küreselleştirmektedir. Demokratik modernitenin teknik altyapısı ekolojik olmak durumundadır. Ne endüstriyalizm ne de endüstri inkârcılığına kaçmadan geliştirilecek komünal ekolojik ekonomi, demokratik modernitenin ve demokratik ulusal yaşamın bütünleyici ve sağlam gerçekleştireni olacaktır.

Ekonomik temeli iflas ettirilmiş bir toplumun yaşama kabiliyeti yokur. Tam ekonomik bağımsızlık hiçbir zaman gerçekleşemeyecek bir ekonomik ütopya olup, karşılıklı yararlılık temelinde ama iç özerkliği geniş olan ekonomik çağdayız. Kapitalist modernitenin küresel finans çağında ne kadar gereksiz ve insanlığı tehdit eden, sürdürülemez bir sistem olduğu açığa çıkmasına karşılık demokratik ulusal birimlere dayalı demokratik modernite; ekonomik krizlerden, işsizlikten, açlıktan kurtuluşun alternatif sistemi olarak anlaşılmak durumundadır.

Kapitalist modernitenin liberal ve devletçi ekonomik tahakkümünün sonuçları olan bu yıkımlara karşı çok açık ki, demokratik modernitenin komünal ekonomisi dışında herhangi bir yolla baş etmek kolay değildir. Komün ekonomisini yeni bir icat ve doktrin olarak düşünmemek gerekir. Yeni bir plan veya proje de değildir. İnsan toplumunun onsuz yaşanmaz varoluş tarzı olarak düşünmek veya hakikat olarak kavramak gerekir. Eğer toplum ayakta durmak, varlığını sürdürmek istiyorsa komün ekonomisini esas almak zorundadır.

Kürdistanda halen zor bela da olsa ayakta kalmaya çalışan komünal ekonomik gelenekler, ulus-devletin toplumu çökertmesiyle oluşan işsiz yığınlar, düşük ücret köleliğinden, ırgatçılıktan ötürü yaşamın anlamını, onurunu yitiren için yenilenmiş komünal ekonomik yaşam tek kurtuluş yoludur. Tarihin, toplumun komünle oluştuğu topraklar; ancak günümüzde kapitalist moderniteye, onun ulus-devletçiliğine, endüstriyalist talanına, azami kâr peşindeki yıkım faaliyetlerine karşı demokratik modernitenin, demokratik ulusun komünal ekonomisi ve ekolojik endüstrisiyle en büyük devrimlerini gerçekleştirip eşitliğin, özgürlüğün, demokratik toplumunda barış içinde güvenlikli, onurlu ve güzel yaşayabilirler.

Demokratik modernitenin temelinde tarihsel nitelik taşıyan tüm gelenekler değerlidir.

Demokratik modernite, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri kavram ve kuramlarıyla kapitalist modernitenin azami kâr ve endüstriyalizm kuramına dayalı olarak geliştirilen yok edici çılgınlıklarına karşı toplumu ve bireyi en iyi savunan sistematik çözüm olanağıdır. Azami kârcılığı ve endüstriyalizmi de ulus-devlet gibi kutsallaştıran ve biricik hakikat olarak sunan liberal ekonomi politika bilimciliğinin eleştirisi doğru yapıldığında toplumun çevresi ile birlikte yıkımını gerçekleştiren araçlar olduğu anlaşılır. Bilimsel sosyalizmin endüstriyalizmi hiç eleştirmemesi, azami kârcılığa karşı da ekonomik bir indirgemecilikle devlet ekonomisini alternatif olarak sunması hataydı. Bir nevi sol liberalizmdi. Toplumsal sorunların çözümünü devlet iktidarına havale etmekti. Sonuçta reel sosyalizmin içten çözülüşü devlet eliyle ne ekonomi ne endüstriyalizmin toplumsal sorunları çözen araç olmadıkları açığa çıktı.

Kâr kanununu durdurmak elbette büyük toplumsal eylemliliği gerektirir. Demokratik modernitenin ana güdüsü ve sürükleyici unsuru kâr olmadığından, en uygun uygarlık seçeneği olması bu nedenle hayati önem kazanmaktadır. Sınıf-sermaye-kâr sistemine dayanmayan ahlaki ve politik toplum sisteminin ana kaygısı kendi kim-

liğini özgür tutmak, bunun için demokratik siyaset araçlarını yaşamsal kılmaktır. Bireyin önüne sınırsız kazanç ve kâr tutkusu koyan liberalizm, bunun için kapitalist ve endüstriyalist moderniteyi yegâne yaşam tarzı olarak sürekli muştular.

Demokratik modernitede ekonomi gerçek anlamına kavuşur. Hem zemin katının temel ihtiyaçları olarak kullanım değerlerini (en önemli ihtiyaçları giderme özelliği), hem gerçek bir piyasa-pazar ekonomisi olarak değişim değerini (metaların birbiriyle değişim oranları) ortaya çıkaran anlamlı sistematik yapıyı ifade eder. Ekonomi, üzerinde kâr hesapları yapılan bir alan olmaktan çıkar. Temel ihtiyaçların sınıf ayrımına yol açmadan ve ekolojiye zarar vermeden nasıl ve hangi yöntemlerle en verimli kılınacağı netleşir; bir toplumsal eylem alanı olarak ekonomi gerçek anlamına kavuşur. Ahlaki ve politik toplumun hem üzerinde gelişeceği, hem geliştireceği temel faaliyet biçimi olarak anlam kazanır.

Demokratik modernite ekonomiyi bu karşı eğilimlerden kurtarmakla kalmaz. Daha gelişmiş koşullarla işsizliği ve yoksulluğu tanımayan, fazla ve eksik üretime yer vermeyen, az ve çok gelişmiş ülke ve bölge farklılıklarını asgariye indiren, köy-kent çelişkisini birbirini besleyen ilişkilere dönüştüren bir sistematiğe sahiptir. Kendi sistematiği içerisinde toplumsal ve ekonomik farklılıklar sınıfsal sömürü boyutlarına taşınmaz. Sınıfsal gelişmeler derinleşmez. Bunalım ve savaş nedeni olabilecek ekonomik sömürü ve sosyal çelişkiler boyutlanmaz. Endüstriyalizm ve kentleşmenin sadece köy ve tarımı değil, gerçek, yaşanır boyutlu kent ve endüstri faaliyetlerini yutmasına da demokratik modernite sistemi izin vermez. Bunun mekanizması demokratik modernitenin temel boyutlarında bütünsellik halinde verilidir. Tüm topluluklar ekonomik faaliyetlerinde ahlaki ve politik boyutla bağlantılı olarak, ekolojik ve endüstriyel unsurları bütünlük içinde ele alır. Bunlar birbirlerine kopmaz bağlarla bağlantılıdır. Bireycilik ve tekelciliğin parçalayıcı pençelerine bir şey bırakılmaz. Eko-ekonomi ve eko-endüstri, tüm toplumsal faaliyetlerde göz önünde tutulur. Bu temelde sadece çevreyi yeniden onarma ve tarımı canlandırma, köyü en sağlıklı çevreye sahip yaşam alanına çevirme projeleri bile tek başına tüm işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırma potansiyeline sahiptir.

Demokratik modernitenin temelinde tarihsel nitelik taşıyan tüm gelenekler değerlidir. Bunların en başında gelen dayanışma, komün ekonomileri temel birim rolünü oynar. Komün ekonomisi, demokratik ulusun da temel birimidir. Nasıl ki ekonomik tahakküm tekelleri ulus-devletin temel ekonomik sömürü birimleriyse, komün ekonomik birimleri de demokratik ulusun temel ekonomik yaşam birimleridir. Demokratik ulus ve demokratik modernite komün ekonomisi üzerine yükselir. Komün ekonomisinin içeriğini fazla açma gereği duymuyoruz. Bir aile komünden tutalım bir demokratik ulusa kadar nicelik olarak büyük ve arada nitelik olarak sayısız birim, ihtiyaca göre inşa edilebilir.

Demokratik modernite unsurları en çok yerel ve bölgesel olanın önem kazandığı bir sistematikliği esas alır. Ahlaki ve politik toplum unsuru, yerel yaşanan bir olgudur. Ekonomik toplum unsuru, ağırlıklı olarak yerel ve bölgeseldir. Ulusal ve uluslararasılık içindeki konumu olsa bile kendini güçlendirme temelindedir. Ekolojik toplum zaten her zaman ve her yerde yerel alanda anlam bulan ve uygulanan bir unsurdur. Demokratik toplum, yerel birimler üzerinde gerçekleşen unsurların başında gelmektedir. Yerel ve bölgeselden kopuk birey unsuru kimlik bakımından zayıf olduğu oranda hakikatten de yoksundur. Tersine ne kadar bölgesel ve yerel kültür temsiline sahipse hakikat değeri o denli yüksektir. Demokratik ulus ancak yerel, bölgesel ve bireysel olanın kimliğini, özgürce ifadesini gerçekleştirmesiyle oluşur. Farklı, çoğul kültürel kimliklere sahip uluslar demokratik olmak kadar, zengin ve barışçıl olmaya daha yatkındır. Ortadoğu toplumunda yerel ve bölgesel olana demokratik ifade şansı tanınsa açık ki sorunlarının büyük kısmı daha kolayca aşılacaktır. Tarihsel gelenek de bu gerçeği hep vurguladığı halde ulus-devlet afeti tarihe kulak tıkar. Kendi homojenlik at gözlükleriyle tarihe baktıkça büyük zenginliği tek renk olarak görür veya gördürür ki sonuç, toplumsal gerçekliğin inkârı ve faşizmdir. Yerel ve bölgesel kültür unsurlarının yoğun ve iç içe yaşadığı Ortadoğu toplumunun bu gerçekliğine demokratik modernite; kuram ve uygulama olarak kalıcı çözüm sunar. Gerçekliklerini ifade özgürlükleriyle hakikate dönüştürdükçe birey ve toplum olarak barış içinde özgür-eşit yaşam şansına daha çok kavuşurlar. Demokratik modernite çözümü kadın sorunu ve devrimi konusunda idealli ve eylemlidir. Demokratik modernite ulusları kadınsız projelenip, uygulanacak projeler değildir. Tersine her adımında kadınla bilgeliğin ve eylemliliğin paylaşılmasıyla gerçekleştirilecek devrimlerdir. Ekonomik toplum; inşasında kadın öncülüğünde gerçekleştiği gibi yeniden inşasında da kadının

komünal gücünü gerektirir. Ekonomi, kadının öz toplumsal mesleğidir, eylemidir. Ekoloji ancak kadın duyarlılığıyla toplumla buluşturulacak bilimdir. Kadın kimlik olarak çevreseldir. Demokratik toplum kadın zihnini ve özgür iradesini gerektiren toplumdur. Demokratik modernite açıkçası kadın devrimi ve uygarlığı çağıdır. Demokratik modernite sistemi açısından üç sorunun yanıtı sistemin unsurlarıyla ideolojik ve eylemsel buluşmayı ifade eder. Eskiden öncü parti kavramı denilen misyon demokratik modernitenin kuramsal ve eylemsel öncülüğü olarak yetkinleştirilmiştir. Sistemin üç temel ayağı olan ekonomik, ekolojik ve demokratik toplumun (kent, yerel, bölgesel, ulusal ve ulus ötesi demokratik konfederalist yönetim) zihinsel ve iradesel ihtiyacını karşılamak yeni öncülüğün temel misyonudur. Bunun için yeterli sayıda ve nitelikte akademik yapıların inşası gereklidir. Modernitenin akademik dünyasını sadece eleştirmekle yetinmeyen, alternatifini geliştiren yeni akademik birimler içeriklerine göre çeşitli adlarla inşa edilebilir. Ekonomik-teknik, ekolojik-tarım, demokratik siyaset, güvenlik-savunma, kadın-özgürlük, kültürel-kimlik, tarih-dil, bilim-felsefe, din-sanat başta olmak üzere önem ve ihtiyaçlara göre toplumun her alanına ilişkin olarak inşa etmek görevdir. Güçlü bir akademik kadro olmadan demokratik modernite unsurları inşa edilemez. Akademik kadro ne kadar demokratik modernite unsurları olmaksızın anlam ifade etmezse, demokratik modernite unsurları da akademik kadrolar olmaksızın anlam ifade etmez, başarılı olamazlar. İç içe bütünsellik, anlam ve başarı için şarttır. Kapitalist modernitenin sırttaki lanetli elbise gibi duran fikri, zikri, eylemi ayrı anlayışını mutlaka terk etmek, aşmak gerekir. Fikir-zikir-eylem asla birbirinden ayrılmaz hakikatin hep sırtta tutulması bütünlük içinde giyilmesi, yaşanması gereken yücelik nişaneleridir. Üçünü bir arada; nasıl yaşamalı da, ne yapmalı da ve nereden başlamalı da temsil edemeyen, hakikat savaşına çıkmamalıdır. Hakikat savaşı kapitalist modernite çarpıtmasını kabul etmez. Onunla yaşayamaz. Özcesi akademik kadro beyindir, örgüttür ve bedende (toplumda) kılcal damarlarla yayılandır. Gerçek bütündür. Hakikat, ifade edilen bütünsel gerçektir. Kadro, örgütlenmiş ve eylemsel kılınmış hakikattir.

Demokratik ulusun alternatif modernitesi demokratik modernitedir. Tekelcilikten kurtulmuş ekonomi, çevreyle uyumu ifade eden ekoloji, doğa ve insan dostu teknoloji demokratik modernitenin, dolayısıyla demokratik ulusun kurumsal temelidir

Siyasi oluşumla birlikte ekonomik oluşumlar tamamen hegemonik küresel, bölgesel ve yerel güçlerin kontrolünde geliştirilmektedir. Model olarak sunulmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde olduğu gibi. Kapitalist modernitenin bu yönlü önemli bir dönüşümü demokratik modernitenin paradigması altında çözümlenmeye ve alternatif çözüm araçlarını geliştirmeye büyük ihtiyaç vardır. Bu son emperyalist-sömürgeci silahın özellikle ekonomik yöntemlerle demokratik dönüşümü etkisizleştirmesine fırsat tanımamak çok önemlidir. Bunun için demokratik modernitenin üç temel aracını; demokratik ulus, ekolojik sanayileşme ve kullanım amaçlı sosyal pazar ekonomisini geliştirmek esas olmalıdır. Hem ekolojik sanayileşme hem temel insan ihtiyaçlarına dayalı kâr amaçlı olmayan, toplumsal dayanışmaya hizmet eden toplumsal pazar ekonomisi, en önemli araçlar olarak değerlendirilmek durumundadır. Ortadoğu'da demokratik modernite anti-tezini kapitalist moderniteye karşı geliştirmek, her geçen gün derinleşen kriz ve kaotik durumu aşmak için geçerli olasılıkların başında gelmektedir. Tarihsel ve toplumsal koşullar bu olasılığın gerçekleşme şansını arttırmaktadır. Yaşanan somut koşullara ilişkin belirlenebilecek temel slogan "Ya sürekli kriz ve kaos, ya demokratik modernite"-dir. AB deneyiminden alınacak önemli bir ders, ekonomik toplum kökenli bir reformcu çıkış halkası yakalamaktır. Buradan alınacak mesafeyle diğer toplumsal ve siyasal inşalar mümkün kılınabilir. Çelik ve kömürün endüstriyalizmin temel malzemesi olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, ekolojik toplumla çelişkisini daha iyi anlayabiliriz. AB'nin ekolojik topluma erişimini engelleyen yapısal neden de budur. Çelik ve kömür üzerine inşa edilen topluluklar anti-ekolojiktir. Demek ki sistemde reform yapmak kendi başına yeterli değildir. Eğer amaç ekolojik toplumsa tabii! Ortadoğu'da demokratik modernitenin güncel somut bir adımı bölgenin tarihsel ve toplumsal koşullarına dayalı olarak atıldığında gelişme şansı olabilecektir. Dışarıdan kopyalama elbette tutunamaz. Son iki yüz yılın modernite kopyalamalarının tutunmakta zorlanması bu yargıyı doğrulamaktadır. Neolitik toplumun ve antitezi uygarlığın boy verdiği ekolojik ortam demokratik uygarlığın ve modernitesinin de alanı konumundadır. Nil, Dicle, Fırat ve Pencab nehir vadilerinde gelişen beş bin yıllık merkezî uygarlık alanları günümüzde bölgesel kriz merkezleridir. Son iki yüz yılda kapitalist modernitenin en tutucu ayak-

ları olarak inşa ettirilen ulus-devletler bu krizin temel etkenidir. Bu devletlerin AB'nin izinde gidip reformlara girişme yetenekleri olmadığından, şiddetli kırılmalarla kriz ve kaotik aralık büyümektedir. ABD ve AB sistemin ittifak halindeki hegemonyası olarak yüklenmelerine rağmen çıkış bulmakta zorlanmakta, ulus-devletin yeniden inşası gerçekleşememektedir. Bu durum hem küresel krizi derinleştirmekte ve sürekli kılmakta, hem de tersinden etkilenip kaotik karmaşayı çoğaltmaktadır. Dolayısıyla sistemin yapısal krizi en çok merkezî uygarlığın anavatanında kalıcılaşmaktadır. Âdeta intikamını almaktadır. Tarihin merkezî akışında tez-antitez-sentez döngüsü bir kez daha harekete geçmek durumundadır. Somutlaştırırsak, öncelikle Dicle-Fırat vadilerini paylaşan ve tarihte hep bütünlük halinde yaşamış olan kültür üzerinde yeniden bütünlüklü bir çıkışa şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Bugün adına Suriye, Irak ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları denilen yapay çizimlerin Birinci Dünya Savaşının galipleri olan İngiliz ve Fransız hegemonyasından miras kaldığı, tarihsel toplumsal kültürün bu temelde parçalanmasının jeostratejik böl-yönet politikasının gereği olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu sınırların yapaylığını derinliğine ve bütün sonuçlarıyla kavramadan, tarihin Verimli Hilal'inde anlamlı kültürel birlikler inşa edilemez. En büyük ahmaklık bu sınırların kutsallığına (en kutsal olmayan, yabancı hegemonyanın en uğursuz çizimleri) inanıp bütünlüklü bir kültürel çıkışa niyet etmemek ve bu çıkışı aklına getirmemektir. Kültürel bütünlükten kasıt eşitlik, özgürlük ve demokratik değerler etrafında örülen maddi ve manevi kültürdür. Böylesi bir kültür milliyetçi olmayan bir ulusallık, dinci olmayan bir dinsellik, cinsiyetçi olmayan bir toplumsallık ve pozitivist olmayan bir bilimsellik zihniyetiyle yorumlanmak ve inşa edilmek durumundadır. Bu konuda ilk adım olarak Dicle-Fırat Tarım-Su-Enerji Komünü'ne gitmek hem tarihselliğin hem de toplumsallığın bütünsel gelişimine uygun bir yanıt olabilir. Bu birlik sağlandığında tarihsel toplumun mucizeler yarattığını ve tüm kutsallıkların beşikliğini yaptığını bilmekteyiz. Bu komünün ekolojik-ekonomik toplumun gelişiminde yeterli bir temel sağlayacağı ve güçlü bir potansiyel oluşturacağı açıktır. Bu ekonomik komünal modelle birlikte toplumun her alanında benzer komünler geliştirmek mümkündür. İsrail'de uygulanan Kibbutz modeli de gücünü bu komün özelliğinden almaktadır. Tarih boyunca ekonomik yaşam ağırlıklı olarak komün tarzındadır. Kapitalist liberalizm her ne kadar 'özel girişimcilik' adı altında bireycilik damgasını vursa da, üretim yine ağırlıklı olarak başta fabrikalar olmak üzere komünal birimler temelinde gerçekleştirilir. Fark bireyci kârcı sistemdedir. Kârcılık aşıldığında veya asgari düzeye indirildiğinde geriye komünal düzen kalır. Komünal sistem sadece ekonomik alanda değil, tüm toplumsal alanlarda da geçerliliği olan evrensel yapısal özellikler taşır. Komünlerin temel sorunu ahlaki ve politik olabilmektir. Uygarlık ve kapitalist modernitenin dayattığı bu değerlerden dışlanmayı demokratik moderniteyle aşabilmektir. Dicle-Fırat havzaları temel ihtiyaçlar olan tarımsal ürünler için gerekli su, enerji ve toprağı fazlasıyla sunmaktadır. Bu materyaller yeterince sağlanmadan Ortadoğu'nun ekolojik ve ekonomik toplumsallığı gelişemez. Fakat yeterli bir zihinsel anlam birikimi oluşmadan bu yapısal materyaller yapısal toplumu tek başına oluşturamaz. Dolayısıyla reel sosyalist toplumlar gibi kapitalist moderniteye hizmet etmekten ve onun içinde erimekten kurtulamaz. Zihinsel anlam birikimi için hem tarihte hem de modernitenin demokratik kefesinde oluşmuş birikimin akademik örgütlenmesi sağlam bir başlangıç olabilir. Unutmamak gerekir ki, tarihin ilk akademileri olarak Sümer zigguratları, Nippur, Babil, Nusaybin, Urfa, Bağdat Bilge Evleri uygarlıkların onlarsız edemeyeceği gerçeğin de ifadesidir. Demokratik modernite akademyasız gelişemez. Kapitalist modernitenin kriz içindeki akademik dünyasına alternatif olarak örgütlenmek durumunda olan yeni bilimsel ve anlamsal dünya ekolojik ve ekonomik toplumun vazgeçilmezidir. Bilimin ideolojik tekel olmaktan ve iktidar aracı olarak kullanılmaktan kurtulması ancak eşit (farkındalıkla birlikte), özgür ve demokratik toplumun inşasıyla, bunların iç içe yaşanmasıyla mümkündür. Her eko-topluluk ancak kapitalist moderniteyi aşmış bir bilinç ve örgütlülük olarak inşa edildiğinde anlamlı olabilir. Kapitalizmi, endüstriyalizmi ve ulus-devletçiliği aşan bilinç, örgüt ve eylemsel irade oluşmadan, eko-topluluklar ve ekonomik toplum oluşamaz. Bilim ve bilinç ayrı, toplum ayrı anlayışları bir uygarlık çarpıtmasıdır. Bu da toplumun köleleştirilmesiyle bağlantılıdır. Özgür ve demokratik toplum ancak kendisi için gerekli anlam bilinciyle yaşanabilir. Her ekonomik birim ekolojik bilinciyle yaşanabilir. Ekolojik bilince dayanmayan ekonomik birimler, yaşamlar kapitalist modernite içinde erimekten ve yaşanmaktan kurtulamazlar. Ekolojik-ekonomik bi-

rimleri basit, teknolojiden yoksun birimler olarak düşünmemek gerekir. Gerektiğinde en karmaşık ve gelişkin teknolojiler de ekolojik-ekonomik birim ve birliklerde kullanılabilir. Hatta ekolojik-ekonomik birimler ideal teknoloji birimleridir. Teknolojinin en yararlı toplumsal kullanım alanlarıdır. Ortadoğu toplumunda teknolojik devrim en çok ekolojik-ekonomik toplum için gereklidir. Bu anlamda teknolojik devrim anti-endüstriyalisttir. Endüstriyalizmin hizmetindeki teknoloji köleliğe ve yıkıma götürürken, ekonomik ve ekolojik toplumun hizmetindeki teknoloji daha fazla özgür ve demokratik yaşama götürür. Özcesi teknolojiyle ekoloji arasındaki en anlamlı dengeyi demokratik modernite koşulları sağlar. Bunun için ideolojik savaşım moderniteler arası savaşımın vazgeçilmezidir. Bu mücadeleyi başarıyla vermeden, kapitalist modernite karşısında demokratik modernitenin yaşam şansı ve kalıcılığı hep zayıf bir olasılık, umut ve ütopya olarak kalır. Ortadoğu coğrafyasında neolitik çağdan başlayarak tüm uygarlık çağları boyunca toplumu, maddi ve manevi kültürü besleyen ekolojik ve ekonomik toplum yaşamıdır. Kapitalist modernite mahşerin üç atlısı olarak sermayeciliği, endüstriciliği ve ulus-devletçiliğiyle bu toplumsal kültürü çiğnemiş, hançerlemiş ve parçalamıştır. Buna karşılık yerine getirilmesi gereken temel görev demokratik modernitenin demokratik-sosyalist, ekolojik-ekonomik ve ahlaki-politik üçlü sacayağı üzerinde inşa mücadelesidir.

Modern Kürt kültürü özgün nedenlerden ötürü kendini ancak demokratik modernite unsurları kapsamında başarıya götürebilir. Başarı derken özgür yaşam kültürünün kalıcı, yok edilemeyen varlığından bahsediyoruz. Bu yaşamın temel formları demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyal pazara da yer veren komünal ekonomidir. Kürdistan ve Kürt çağdaş gerçekliği tarihsel olarak uygarlık sisteminin doğuşuna beşiklik ettiği gibi demokratik modernitenin de sistem olarak kendini kanıtlamasına beşiklik etme şansına sahiptir. Demokratik kültürün sadece Kürtlerin modern yaşam kültürü değil, bölgenin ve evrensel insanlığın da bir şansı olarak bu temelde rol oynaması büyük ve tarihsel önem kazanmaktadır.

Sadece kapitalizm teorisiyle değil, kapitalist modernite teorisiyle ve teorideki alternatif modernite unsurlarının aydınlatılmasıyla mücadele vermek ilk şarttır. O halde sosyalist partiler esas olarak kapitalizme karşı demokratik modernite teorisiyle aydınlanıp mücadele ederler. Sadece teorik mücadele ile yetinemezler. Birlikte pratikleşme araçlarını yani demokratik ulus olma, ekolojik endüstriyel teknikler geliştirip uygulama ve sosyalist pazar olgusunu geçerli kılmayla kapitalist modernite unsurlarına karşı başarılı olabilirler.

Öncü güç olma her ne kadar klasik parti modellerini çağrıştırmaktaysa da aralarında özsel fark vardır. Yeni öncü güç, demokratik toplumun prototipidir. Demokratik ulus toplumunun ön modelini teşkil etmektedir. Eskisi gibi program, strateji ve taktik bütünlüğünü ifade etse de içerik olarak bu kavramların içeriği önemli dönüşüm geçirmiştir. Stratejisi demokratik modernite unsurlarını temel almaktadır. Program, aynı unsurların nasıl inşa edileceğini ilkesel olarak belirlemektedir. Taktik ise programatik ilkelerin strateji doğrultusunda hangi güç araçları ve mücadele biçimleriyle yaşamsallaştırılacağını belirlemektedir. Program, demokratik modernite paradigmasına uygun olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, özsavunma, diplomatik hedefleri belirlerken stratejisi, bu hedeflerin hangi temel ve taktik güçlerle gerçekleştirileceğini öngörmektedir. Demokratik ulus, ekolojik endüstri ve sosyalist pazar etrafında topluluk ekonomisi temel stratejik unsurlardır. Temel taktik unsurlar ise temel hedefler ve stratejik unsurları yaşamsallaştırılmaları, somut inşaları için gerekli örgüt ve mücadele biçimleriyle belirlenmektedir. Örgüt ve mücadele söz konusu olduğunda kadro sorunu öne çıkmaktadır. Modern toplumda önderler ve kadrolar önemini yitirmezler. Tersine toplum daha da karmaşıklaştığı için rolleri daha önem kazanır. Burada önemli olan, yine hangi perspektifleri esas aldıklarıdır. Eğer kapitalist modernite dünyasını aşamazlarsa partili önder ve kadrolar er geç kapitalist iktidar ve sömürü unsurlarına dönüşecektir. Eğer demokratik modernite unsurlarında ısrarlı davranılırsa ona göre önderler ve kadrolar şekillenecektir. İktidar ve devlet perspektifi yerine demokratik otorite ve politik ahlâki toplum perspektiflerinden vazgeçilmedikçe demokratik önderler ve kadroların yetişmesi, partinin yeni kimliği gereğidir. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletme-

Komünal sistem sadece ekonomik alanda değil, tüm toplumsal alanlarda da geçerliliği olan evrensel yapısal özellikler taşır

lere, mülkiyete biçilen sınır ekolojik ve demokratik toplum olma sınırıdır. Ekolojiyi ve demokratik toplumu yadsıyan endüstriye, teknolojiye, kalkınmaya, mülkiyete, köy-kent yerleşimciliğine yer yoktur. Ekonomi, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin gerçekleştiği bir alan olarak bırakılamaz. Ekonomik özerklik, kâr ve sermaye birikiminin asgariye indiği bir modeldir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti, verimliliği reddetmemekle birlikte üzerinde kârın ve sermaye birikiminin egemenliğini kabul etmez. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki ekonomik özerklik sisteminde yer bulamaz. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği, çalışmayı bir zahmet bir anayasa olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. İlkesi "çalışmak özgürlüktür". Çalışmanın zahmet ve angarya olarak karşılanması emeğin sonuçlarına yabancılaşmaktan kaynaklanır. Emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu seve seve, mutlulukla katlanılan bir eylem olur. Kürdistan'ın akarsuları üzerinde kurulan barajlar tam bir tarih ve ekolojik felakettir. Ekoloji, verimli toprağı ve tarihi dikkate almayan hiçbir baraja müsaade edilemez. Hatta inşa edilenler ömrünü doldurur doldurmaz yerlerine yenileri inşa edilemez. Mümkünse erken tasfiyelerinden kaçınılamaz. Erozyon, ormansızlık en büyük toplum ve canlı düşmanlığıdır ki tam bir seferberlik ruhuyla karşı durulur. Toprağı koruma ve çevreyi ormanlaştırma en kutsal emek türleri olarak ilan edilir ki, kendi başına bu iki alandaki çalışmalar işsizliği yüzyıllarca ortadan kaldırmaya kâfidir. Nasıl ki kâr ve sermaye birikimi için en kutsal faaliyet alanı en çok kâr getiren alansa demokratik ulusta toplumu tarih boyunca yaşatmış toprak ve orman alanları, çalışmanın en kutsal alanlarıdır. Kapitalizm, endüstriyalizm olmadan toplumsal yaşam sürer. Ama toprak ve orman olmadan toplumsal yaşam sürmez. Zaten işsizliğin kökeninde kapitalizm tarafından topraktan, köyden, ormandan koparılmak vardır. Ucuz işsiz deposu kapitalizmin azami kârı için hep gerekli olup bilinçli ve zorla yaratılmış bir olgudur. Tekrar toprağa, ormanlaştırmaya, kısacası ekolojik yaşama dönüş sadece işsizliği ortadan kaldırmaz; kanserojen kent toplumundan da kurtarır. Böylelikle kenti de kurtarır. Ur gibi büyüyen kent, bir kanser hastalığıdır. Zaten bireysel kanserler de bu kentsel yaşamın ürünüdür. Diğer bir çok hastalık gibi. Dolayısıyla toprağı, orman faaliyetine, ekolojik tarıma, gıdaya dönüş sadece işsizliğe temel çare değildir; tüm modernite, kent hastalıklarının da panzehiridir. Kapitalist moderniteye yönelik ekolojik, feminist eleştiriyi de önemsemek gerekir. Ekoloji zaten endüstriyalizmin kurban ettiği çevrenin bilimi olarak anti kapitalisttir. Demokratik modernitenin vazgeçilmez diğer temel kaynaklarından biridir. Feminist çıkış tüm yetmezliğine rağmen kadın hakikatine katkısı oranında değerlidir. Demokratik modernitenin kendisi de kadın gerçekliğini bizzat çözümleyerek kendini hakikatleştirir. Bununla birlikte feminist eleştiri ve hareketini kendisinin vazgeçilmez bir parçası kılmak için yaklaşır. Parça demek belki doğru olmaz. Özgür kadını temel yaşam öğesi olarak sistemine katar. Demokratik modernitenin üçüncü başta gelen çözüm unsuru kapitalist endüstriyalizme karşı ekolojik endüstridir. Endüstriyalizm; kapitalizmin tekniği azami kâr eğilimini gerçekleştirmek için sınırsız kullanımı biçiminde tanımlanabilir. Azami kâr eğilimi nasıl devleti azami iktidar aracı olarak ulus-devlet biçiminde yeniden örgütlediyse, teknik donanımını da azami kâr amaçlı kullanmayı ifade eden endüstriyalizm biçiminde örgütledi. Endüstriyalizmin asıl tehlikesi canlı, duygulu bir dünyası olan toplumu mekanik aletler mezarlığına çevirmesidir. Toplumun robotlaştırılmasıdır. Endüstriyalizme sınır konmadan hiçbir toplum sağlıklı duygular dünyası haline yaşamını sürdüremez. Çözülmüş, toplum olmaktan çıkmış yığınları, savaş araçları endüstrisi, insanlığı tüm çevresiyle yutacak boyutları çoktan aşmıştır. Ancak çevresiyle var olabilen bir canlı olarak insan, diğer çok sayıda çevresel canlıyla birlikte -buna bitkiler, ormanlar dahildir- endüstriyalizm tarafından ekolojik anlamda da yutulmaktadır. Şüphesiz bütün dünya için yıkım araçlarına dönüşen endüstriyalizm tekniklerine karşı, onu mümkün kılan kapitalist moderniteye karşı demokratik modernitenin endüstriye yaklaşımı tamamen ekolojiktir. Ekolojik olmayan endüstri en az kapitalizm ve ulus-devlet kadar toplumun yıkım araçlarıdır. Demokratik modernitenin demokratik ulus ve komünal ekonomi unsurları pratikleş-

Teknolojik devrim anti-endüstriyalisttir

mek için elbette teknikten, endüstriden yoksun kalamazlar. Tersine bu modernite ve unsurları bilimin ve teknolojinin gelişimini ve endüstride kullanılmasını gerekli kılar. Endüstrinin toplum açısından asıl anlamı da burada ortaya çıkar. Toplumun varlığına, onun ahlâki ve politik yetkinliğine, demokratik ve ekonomik gelişimine bir bütünlük halinde katkıda bulunduğu oranda değerlidir. Şüphesiz katkı eşiğini belirlemek ahlâki ve politik yönetimin başta gelen görevidir. Demokratik modernite, komün ekonomisi ve ekolojik endüstri kavram ve kuramlarıyla kapitalist modernitenin azami kâr ve endüstriyalizm kuramına dayalı olarak geliştirilen yok edici çılgınlıklarına karşı toplumu ve bireyi en iyi savunan sistematik çözüm olanağıdır. Azami kârcılığı ve endüstriyalizmi de ulus-devlet gibi kutsallaştıran ve biricik hakikat olarak sunan liberal ekonomi politika bilimciliğinin eleştirisi doğru yapıldığında toplumun çevresi ile birlikte yıkımını gerçekleştiren araçlar olduğu anlaşılır. Bilimsel sosyalizmin endüstriyalizmi hiç eleştirmemesi, azami kârcılığa karşı da ekonomik bir indirgemecilikle devlet ekonomisini alternatif olarak sunması hataydı. Bir nevi sol liberalizmdi. Toplumsal sorunların çözümünü devlet iktidarına havale etmekti. Sonuçta reel sosyalizmin içten çözülüşü devlet eliyle ne ekonomi ne endüstriyalizmin toplumsal sorunları çözen araç olmadıkları açığa çıktı. Klasik devlet odaklı ulusal hareketten farklı olması, uzun vadeli ulusal kurtuluş savaşı yöntemlerine dayanma yerine, işlevsel sivil toplum ve demokratikleşme faaliyetlerine öncelik vermesi demokratik ulusal şekillenmeyi sağlayabilir. Özellikle kadının özgürlük temelinde katılımı önemini daha da artırmaktadır. Milliyetçilikten arınmış, din radikalizmine yer vermeyen, yerel kültürün özgür ifadesine, toplumsal cinsiyet özgürlüğüne ve çevreci ekolojik çalışmaya dayanan bu tür uluslaşma, ayrılıkçılık ve şiddet içermeyen yöntemleriyle demokrat ulus olmanın en sağlıklı yoludur.

Demokratik Ulusun Ekonomik Sistemi

Demokratik ulusun ekonomik sistemi, sadece bu barbar uygulamaları durdurmakla kalmaz, toplumun ekonomi üzerinde yeniden denetim kurmasını esas alır. Ekonomik özerklik, ulus-devletle demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır. Onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm, teslimiyet ve "yok ol" anlamına gelir. Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşırmak karşı bir ulus-devlet anlamına gelir ki bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise hakim ulus-devlete teslimiyettir. Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır.

Demokratik ulusun ekonomik özerkliği, çalışmayı bir zahmet bir anayasa olarak değil, bir özgürleşme eylemi olarak değerlendirir. İlkesi "çalışmak özgürlüktür". Çalışmanın zahmet ve angarya olarak karşılanması emeğin sonuçlarına yabancılaşmaktan kaynaklanır. Emeğin sonuçları öz kimliğine ve birey özgürlüğüne hizmet ettiğinde, bu seve seve, mutlulukla katlanılan bir eylem olur. İstismara yer vermeyen ekonomik faaliyet başta neolitik toplumda olmak üzere bütün topluluklarda bayram coşkusuyla kutlanmıştır. Demokratik ulusun ekonomik özerkliği bu coşkunun tekrar gerçekleştiği bir sistemdir.

Demokratik modernitenin demokratik ulus ve komünal ekonomi unsurları pratikleşmek için elbette teknikten, endüstriden yoksun kalamazlar. Tersine bu modernite ve unsurları bilimin ve teknolojinin gelişimini ve endüstride kullanılmasını gerekli kılar. Endüstrinin toplum açısından asıl anlamı da burada ortaya çıkar. Toplumun varlığına, onun ahlâki ve politik yetkinliğine, demokratik ve ekonomik gelişimine bir bütünlük halinde katkıda bulunduğu oranda değerlidir. Şüphesiz katkı eşiğini belirlemek ahlâki ve politik yönetimin başta gelen görevidir.

Kapitalist bireycilik ayrıca toplumu inkâr temelinde şekillenmiştir. Her türlü tarihsel-toplum kültürünü geleneğini yadsıdığı oranda kendini gerçekleştireceğini sanır. Liberal ideolojinin en büyük çarpıtması budur. Başlıca sloganı; "toplum yoktur birey vardır" biçiminde dile getirilir. Kapitalizm esas olarak toplumun tüketme temeline dayalı hastalıklı bir sistemdir. Buna karşın demokratik ulusun bireyi, özgürlüğünü toplumun komünalitesinde, yani daha işlevsel küçük topluluklar halindeki yaşamında bulur. Özgür, demokratik komün veya topluluk, demokratik ulus bireyinin gerçekleştirdiği temel okuldur. Komünü olmayanın, komünsel yaşamayanın bireyselliği de gerçekleşemez.

Nasıl ki demokratik federalizm, demokratik özerklik demokratik ulusun politik yaşam örgütlenmesi, kurumlaşması ise komünal ekonomik birlikler federasyonu da ekonomik yaşamın örgütlenmesi ve kurumsallaşmasıdır. Komünal Ekonomik Birlikler Federasyonu bütün yerel, ulusal ve bölgesel çapta Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği'nin ekonomik temelini ifade ederler.

Sosyalizm ve İşçilerin Özyönetimindeki İşletmeler

Prof. Dr. Richard D. Wolff

Bugün küresel kapitalizm, dünyanın her yerinde tarihinin ikinci en kötü buhranıyla başa çıkma çabasında devasa sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Yarattığı aşırı ve giderek derinleşen eşitsizlikler milyonları kapitalizmi sorgulamaya ve ona karşı koymaya itmiştir. Ancak hangi fraksiyondan olursa olsun tüm sosyalistler kapitalizme karşı etkili eleştiriler getirmekte ve kitlelere ilham verecek alternatifler sunmakta artık her zamankinden daha fazla zorlanmaktadır.

Bu sorunun kaynağı, kısmen de olsa, son 150 yıldır evrimleşerek bugünkü hâlini alan klasik sosyalizmdedir. Bir zamanlar kapitalizmin mağdurlarını ve muhaliflerini harekete geçiren görüş ve stratejiler artık kendi başlarına etkili olamamaktadır. Bu süreçte sadece kapitalizm değişmedi, aynı zamanda ona iman edenler de sosyalist teoriye ve özellikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) gibi fiilen gerçekleşmiş sosyalist yönetimlere yönelik güçlü eleştiriler geliştirdiler. Sosyalizm, ne kapitalizmdeki değişimlere ne de kendisine yöneltilen eleştirilere iyi yanıtlar üretebildi. Gerekli stratejik ve taktiksel değişiklikleri yapamadı. Yine de, sorunlarını aşması için gereken imkânlara, yani oldukça geç kalmış bir özeleştiriyi gerçekleştirme ve yenilenme yaratma kapasitesine hâlâ sahiptir.

Klasik sosyalizmden kastım, kendisini büyük ölçüde makro-ekonomik kurumlar üzerinden kapitalizmden ayrıştıran gelenektir. Klasik sosyalistler, kapitalizmi, (1) üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ve (2) kaynakların ve ürünlerin piyasa mekanizması yoluyla dağıtılması olarak tanımladılar. Bu yapının sosyalist alternatifi ise, (1) üretim araçları üzerinde kamu mülkiyetini (üretim araçlarının bir bütün olarak tüm halkın temsilcisi sıfatıyla devlet tarafından işletilmesi) ve (2) kaynakların ve ürünlerin devlet planlamasıyla dağıtılmasını zorunlu kıldı. Sosyalistler, özel işletmeler ve piyasalardan kaynaklandığını savladıkları adaletsizlikler, döngüsel istikrarsızlık ve gayri-safi üretim yetersizlikleri (örn. işsizlik, ekonomik durgunluk vb.) gibi sorunlar üzerinden kapitalizme saldırdılar. Sosyalistlerin sunduğu alternatifte ise, bir işçi devletinin işletmeleri kontrol etmesi, bunların mülkiyetini elinde bulundurması ve ürün ve kaynakların dağılımını çoğunluğun demokratik olarak belirlenmiş çıkarlarına göre planlaması öngörülmekteydi.

Özel mülkiyet ve piyasalara yöneltilen eleştiriler ve kamulaştırılmış mülkiyet ve planlamanın savunulması, analitik bir çerçeve veya siyasi bir strateji olarak yetersiz kalmaktadır

Sosyalistler, kapitalizme yöneltilen bu tür eleştirilerin ve alternatif bir düzene geçiş programlarının meyvelerini siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda yapılan çalışmalarda topladılar. Sosyalist hareketler on dokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyılın son üçte birlik dilimine kadar dünyanın dört bir yanındaki ülkelere yayıldı. Sosyalistler kapitalizme etkili bir şekilde meydan okudular, çoğu zaman siyasi iktidarı elde ettiler ve ellerinde tuttular. Ayrıca çok sayıda araştırmacı ve öğretim üyesini, aydını, kitlesel örgütleri, sanat projelerini ve benzerlerini etkilediler. Ancak bugün sosyalizmin büyümesi çoğu yerde artık ya

tamamen durmuş ya da tersine dönmüş durumdadır.

Sosyalizmin 19. ve 20. yüzyıllardaki büyümesi dünyanın dört bir yanındaki kapitalistleri ve işbirlikçilerini korkuttu. Kapitalizmin destekçileri, sonunda, giderek yayılan sosyalizmi durdurmak için, şiddet kullanarak bastırmanın çoğu zaman zayıf kalan veya ters tepen bir silah olduğunu anladılar. Dolayısıyla stratejilerini değiştirdiler ve incelttiler. Sosyalizmin bugün karşı karşıya olduğu zorluklar, kısmen, düşmanlarının özellikle yüzyılın yarısında, 1945'ten bu yana daha da gelişen karşı saldırılarından kaynaklanmaktadır. Şimdi sosyalistlerin de kapitalizme karşı yürütülen mücadelenin yeni koşullarına yönelik projelerini aynı şekilde yeniden tasarlamaları ve bu projeye yeniden odaklanmaları gerekmektedir.

Öncelikle, özel mülkiyet ve piyasalara yöneltilen eleştiriler ve kamulaştırılmış mülkiyet ve planlamanın savunulması, analitik bir çerçeve veya siyasi bir strateji olarak yetersiz kalmaktadır. Bunlar kapitalizmin yarattığı memnuniyetsizliği artık mobilize edememektedir. Bilhassa 1945'ten sonra, SSCB, Doğu Avrupa ve Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) vb. kapitalizme karşı olumsuz alternatifler olarak başarılı bir şekilde şeytanlaştırıldılar. Yeni kitle iletişim araçlarından yararlanan güçlü ideolojik koşullandırma kampanyası karşısında, söz konusu sosyalizm örneklerinin toplumsal alanda çok sayıda kayda değer başarı elde ettikleri gerçeğinin neredeyse hiçbir önemi yoktu.

Gerçek sosyalist rejimler kurmak için somut çaba gösteren bu ilk örneklerde de daha sonra önemli başarısızlıklar ve felaketler yaşandı (ki bunlar, sistemsel geçişlerin tarihinde alışılmadık veya görülmemiş durumlar değildir). Eğer sosyalistler bu başarısızlıklara ilişkin kendi açıklamalarını veya gerekçelerini ortaya koyamazlarsa, ortada dolaşan çözümlemeler sadece sosyalizmin düşmanları tarafından yapılan açıklamalar ve çözümlemeler olur. Bu da, daha sonra, sosyalizmin geleceğinin önünde başka bir engel teşkil edecektir. Tüm toplumsal hareketler gibi, sosyalizm de hem yazılmasına yardım ettiği tarih tarafından şekillendirilmiştir hem de bu tarihten sorumludur.

SSCB, ÇHC ve diğer sosyalizm örneklerinin (devletlerin sadece özel işletmeleri ve piyasaları düzenlediği sosyal demokrasiler de dâhil) odağı klasik sosyalizmin temel fikirlerinden mantıksal olarak uzaklaşmıştır. Bu devletler, üretici mülkiyeti kamulaştırmak ve piyasaları devlet planlamasına tâbi kılmak için az çok harekete geçtiler. Bunlar makro-düzey değişikliklerdi; yani ekonomik sistemin bazı geniş sosyal çerçevelerini değiştirdiler. Mikro-düzey kurumlarla çok daha az ilgilendiler ve onlara çok daha az özen gösterdiler. Dolayısıyla kapitalizmden sosyalizme geçişte işletmelerin ve hanelerin iç örgütlenmeleri oldukça az bir değişim gösterdi.

Sosyalistler devrimler veya seçimler yoluyla iktidarı ele geçirdiklerinde, işletmelerde birkaç kişi hâlâ özel kapitalist yönetim kurullarının sosyalizmden önce çalıştıklarına oldukça benzer şekilde çalışmaya devam ettiler. Söz konusu azınlık, işletmenin neyi, nasıl ve nerede üreteceği ve elde edilen kârı nasıl değerlendireceği ile ilgili kilit kararları veriyorlardı. Değişen şey bu kurulların kimlerden oluştuğuydu. Sosyalizm, özel hissedarlar tarafından seçilen özel yönetim kurullarını devlet tarafından seçilen yetkililerden oluşan devlet yetkilileri kurulu ile değiştirdi. SSCB'nin son derece merkezî sanayi sektöründe söz konusu yönetim kurulunun yerine bir dizi devlet yetkilisinden oluşan bir Vekiller Konseyi bulunuyordu.

Fiilen mevcut olan sosyalist rejimlerde de kamu işletmelerinde çalışan işçiler, kapitalizmde olduğu gibi, başkaları tarafından el konulan ve dağıtılan artığı üretiyorlardı. Ancak sözü edilen "başkaları" artık devlet yetkilileriydi. Önceden, kaynakları ve ürünleri dağıtmak amacıyla özel kapitalistler birbiriyle ve halkla "serbest" değiş tokuş yapıyorlardı. Sosyalizmde ise, devlet planlaması piyasaları çoğunlukla düzenliyor ve kontrol ediyordu. İşçiler, maaşlarını dükkânlara götürüyor ve devlet planlamacılarının sağladıkları ürünlerden güçleri yettiği kadar satın alıyorlardı. Parasal ücret ve fiyatlar çoğu zaman devlet planlamacıları tarafından belirleniyordu. Devlet planlamacıları bazen malların dağılımını piyasa mekanizması yerine idari mekanizmalar aracılığıyla belirliyorlardı.

Bu şekilde tanımlanan ve somutlaşan klasik sosyalizm 1970'lere kadar büyük bir ilerleme kaydetti. Ancak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, SSCB'nin varlığını sürdürmesi ve kaydettiği ekonomik büyüme, "Doğu Avrupa'nın kaybedilmesi" ve Çin devriminin kapitalizmde yarattığı şoklar, kapitalizmi, ileride sosyalizmin daha fazla büyümesini baltalayacak değişiklikler ve düzeltmeler yapmaya itmiştir. Bu değişikliklerden birisi kapitalizmin 1945 sonrasında yaptığı büyüme hamleleridir.

Dünya kapitalizmi, 2. Dünya Savaşı'nın yıkımları üzerinde yeniden kurularak ve yeni Soğuk Savaşın bir parçası olarak ilk yeniden canlanmasını gerçekleştirdi. 1970'lerden sonra, Reagan ve Thatcher gibi liderlerin önderliğindeki hükümetler, gelir ve zenginliği genelde en zengin kapitalistle-

re ve özelde ise finansal kapitalistlere doğru yeniden dağıtmak üzere piyasa üzerindeki denetim ve kısıtlamaları kaldırdılar ve iktisadi politikaları sermaye leyhine yeniden düzenlediler. Bu kapitalizmde ikinci bir yeniden canlanmaya yol açtı. Bu yeniden canlanmalar, sosyalizmin getirdiği düzen eleştirilerini ve alternatiflerini baltalamaya hizmet etti. Kapitalizmin savunucuları, onun esnekliğini, hızlı büyümesini, tüketici odaklı oluşunu, işçilerin yükselen yaşam standartlarını ve görece siyasi serbestliği göklere çıkardılar. Bunu yaparken aynı zamanda fiili olarak varlıklarını sürdüren sosyalist rejimleri de, yetersiz tüketim malları ve yetersiz bireysel özgürlükler bakımlarından şeytanlaştırdılar.

1975 sonrası dönem, bahsi geçen sosyalist rejimlerde gerileme ve zorluklara neden olmanın yanı sıra, 1989 yılına gelindiğinde Doğu Avrupa'nın dağılmasını ve dünya çapındaki kapitalist rejimlerde büyük değişiklikler yaşanmasını da beraberinde getirdi. Bu koşullar, "kapitalizm ile sosyalizm arasındaki büyük mücadele sona erdi ve kapitalizm kazandı" iddialarına cesaret verdi. Fiilî olarak varlıklarını sürdüren sosyalist rejimlerin büyüyen sorunları ve geçirdikleri değişimler de aynı yöne işaret ediyor görünüyordu. Tüm sosyalist hareketlerin ve örgütlerin varlıkları büyük bir gerilemenin etkisi altına girdi. 2007 yılında, 1975 sonrasında devlet denetimleri ve kısıtlamaları kaldırılmış olan kapitalizm kendisini küresel-ölçekli ciddi başka bir çöküşe doğru sürüklediğinde, sosyalizm dibe vurmuştu. Zayıflama ve gerileme bir kaç on yıldır süregelmekteydi. "Ilımlı" sosyalistler bazen neo-liberal politikaları ve hükümetleri savunmaya yönelik gerekçeler bile buluyorlardı. "Solcu" sosyalistler ise çoğu zaman bir sistem olarak kapitalizme muhalefet edeceklerine Keynesyen iktisadın öngördüğü sosyal refah politikaları adına neo-liberal politikalara muhalefet etmeye yöneliyorlardı. 2007'den sonra, kapitalizmin içinde bulunduğu kriz derinleştikçe, sosyalizm ve sosyalistler, kapitalizmi eleştirmeye veya ona muhalefet etmeye aç ve sayıları giderek artan kitleleri örgütleyerek bir araya getirme konusunda yetersiz ve aciz kaldılar. Hatta seçimleri kazanabilmek için zamanında "kemer sıkma politikaları" na saldıran (ve böylece bir sistem olarak kapitalizme karşı çıkma isteksizliklerini bir kez daha gözler önüne seren) sosyalistler iktidara geldikten sonra, geri adım atarak yalnızca söz konusu kemer sıkma politikalarının daha ılımlı çeşitlerini uygulamaya yöneldiler. Yunanistan'da Papandreou ve Fransa'da Hollande bu konuda en kötü şöhretli örneklerdir. Sosyalistlerin gerilemesiyle oluşan siyasi boşluğa yeni "anti-kapitalist" gruplar adım attılar. Kendilerine bu adı (ve öfkeliler (indignados), işgalciler, anarşistler vb. gibi başka adları da) vermelerinin nedeni, kısmen, klasik sosyalizmden soğumalarıdır. Yine de, sosyalistler hâlâ kapitalizmin yarattığı farklı kesimlerden mağdur ve muhalifleri yeniden ayağa kaldırabilecek, harekete geçirebilecek ve tek bir çatı altında birleştirebilecek bir 21. yüzyıl sosyalizmini tanımlamak için gereken tarihi birikime, deneyime ve kuramsal imkânlara sahiptir.

Sosyalistlerin ilk yapmaları gereken, makro düzeydeki kurumsal değişim – yani üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kamulaştırılması ve piyasaların devlet planlamasına geçişi – üzerindeki klasik sosyalist odağın artık kavramsal ve stratejik açıdan yetersizliğini tanımak ve kabul etmektir. Klasik sosyalizmin bahsi geçen odak noktası, mikro düzeydeki ve özellikle işletmelerin içerisinde gerçekleşen dönüşümleri yeterince dikkate almamaktadır. Sosyalistlerin ikinci olarak

Sosyalistlerin gerilemesiyle oluşan siyasi boşluğa yeni "anti-kapitalist" gruplar adım attılar

yapmaları gereken, ısrarla işletmelerin dönüşümünü, daha açık bir ifadeyle işletmelerin radikal bir şekilde demokratikleştirilmesini savunmaktır. İşletmelerin toplumsallaştırılmasını, bu kavramın her şeyden önce söz konusu işletmelerin iç örgütlenmelerini değiştirmeyi ifade etmesini sağlayacak şekilde yeniden kavramsallaştırmaları gerekir.

O halde, eleştiri toplumun ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetleri üretmeye yönelik hiyerarşik ve anti-demokratik bir düzen olan kapitalist işletme örgütlenmesine odaklanacaktır. Kapitalist işletmelerde kilit önemdeki tüm ekonomik kararları küçük bir azınlık (yönetim kurulu üyeleri ve büyük hissedarlar) vermektedir. Söz konusu kararlarla ve onların etkileriyle yaşamak zorunda olan işçi kitleleri, kendilerini etkileyen bu kararları alma sürecinin dışında bırakılmaktadır. Kapitalist işletme örgütlenmesi, bu nedenle, sosyalizmin onayladığı ve ifade ettiği demokratik işletme örgütlenmesinin karşıtı ve düşmanıdır.

Bu hatta yeniden tanımlanan sosyalizmde, bir işletmenin kilit önemdeki tüm ekonomik kararları

– neyin, nasıl ve nerede üretileceği ve işletmenin artığı veya kârıyla ne yapılacağı –işletmedeki tüm işçiler tarafından kolektif ve demokratik bir biçimde alınır. Böyle bir sosyalizm, toplumsal mülkiyeti, planlamayı ve işletmelerin demokratikleştirilmesini – örn. kapitalist işletme örgütlenmesinden işçilerin özyönetimindeki işletme örgütlenmesine (İÖİÖ'ler) geçişi - savunur.

Bu yeni sosyalizm, klasik sosyalizmin yaptığı gibi, İÖİÖ'lere geçişi artık göz ardı etmeyecek, küçümsemeyecek veya kötülemeyecektir. Dünyanın pek çok yerinde işçilerin üretici veya işçi kooperatifleri, komünleri gibi farklı adlarla anılan örgütler kurmaya yönelik yüzyıllardır süren çabaları eleştirel bir şekilde değerlendirilerek benimsenmeli ve 21. yüzyıl için hazırlanan yeni sosyalizm kurgusuna dâhil edilmelidir.

Bu yeniden tanımlanmış ve odağı yeniden belirlenmiş sosyalizm, kapitalizmin dışında SSCB, ÇHC vb.nde yaşananlardan farklı bir yol açmaktadır. İşçilerin artığın üretim ve dağıtımını kolektif olarak belirledikleri İÖİÖ'lerde işçiler gerçek anlamda bir ekonomik güce sahip olurlar. Hükümetin belirlediği bürokratlar değil, işçiler ekonomik altyapıyı kontrol ederler. Kendi kendilerinin kolektif yönetim kurulları olarak, devlete finansman sağlamak üzere aktarılan artığın nihaî kaynağı (üretici ve dağıtımcıları) yine işçiler olur. Böylece sonunda iktidar değişerek kapitalistlerden ve devletten uzaklaşmış olur.

Bu yeniden tanımlanmış sosyalizm, kapitalizmin hegemonyasına son verebilecek bir toplumsal hareketin oluşması için ilham kaynağı olabilir

Böyle bir sosyalizm bundan sonra ya mevcut kapitalist işletmeleri İÖİÖ'lere dönüştüren veya yeni İÖİÖ'ler kuran işçileri savunur ve destekler. Büyüyen bir İÖİÖ sektörü hâlâ büyük ölçüde kapitalist olan bir ekonomi içinde faaliyet gösterir ve onunla etkileşime girer (tıpkı birkaç yüzyıl önce hâlâ büyük ölçüde feodal olan bir ekonomi içinde kapitalist bir sektörün ortaya çıkması ve söz konusu feodal ekonomi ile karmaşık bir şekilde etkileşim kurması gibi). Sosyalist politika; bir yandan sosyalist sektörün büyümesi için uygun koşulları oluştururken, diğer yandan kapitalizmi eleştiren çok boyutlu bir proje olacaktır. Geçmişte kapitalizm ve feodalizm arasında olduğu gibi, her türlü ihtilaf ve müzakere, çelişki ve ittifak sosyalizm ve kapitalizm arasındaki ilişkinin karakterini belirleyecektir.

Sosyalizme böyle bir geçişte, işçiler kendilerini – başkaları tarafından kontrol edilen ve yönetilen, eğitim ve bilgi düzeyi düşük, vasıfsız ve ağır işlerde çalışan kişilerden kendi kendilerini yöneten kooperatif üyelerine – dönüştüreceklerdir. Yaptıkları işler eşit bir şekilde paylaşılacak, herkes birden fazla beceriyi veya işi öğrenecek ve görevlerin dönüşümlü olarak yapılması işlerin kalıplaşmış statü, rütbe vb.ne dönüşmesini engelleyecektir. Herkes, işlerin yapılması için sırayla emir verme ve emir alma konumlarında görev alacaktır. İşyerlerinin ve iş süreçlerinin bu şekilde demokratikleştirilmesi sırasında farklı niteliklere sahip yeni insanlar ortaya çıkacaktır.

İÖİÖ'ler için artığı veya kârı arttırmak çok sayıdaki hedeflerinden yalnızca birisi olacaktır. Yerel sağlık koşulları, işçilerin aile ilişkileri, arkadaşlıkları, toplumla dayanışma ilişkileri ve işletmenin doğal çevreyle ilişkisinin arzulanan biçimlerde düzenlenmesi de söz konusu hedefler arasında yer alacaktır. Kapitalist işletmelerin diğer tüm hedefler pahasına bir hedefi, kârı, sonucu, ençoklama güdüsünün aksine, İÖİÖ'ler farklı bir şekilde işleyeceklerdir. Onların kararlarının ardındaki güdü, işletmenin faaliyetlerinin insanlarla tüm etkileşme yollarını dikkate alan demokratik müzakerelerden oluşur.

İÖİÖ'leri içeren ve vurgulayan bir sosyalizm, işçilerin yaşamlarını dönüştürmelerini gerektirir. Böyle bir sosyalizm sonunda temel ekonomik gücü (artığı üretmek ve dağıtmak) emekçileri ellerine vermektedir. Bu, son 150 yıldır hem kapitalist hem de sosyalist rejimlere dadanan azınlık iktidarının gayri-demokratik hayaletine karşı kırılması güç bir panzehir görevi görecektir. Eğer formel siyasal demokrasiyi olgunlaştırıp çürümüş ve ritüelleşmiş seçimlerin ötesine geçirmek istiyorsak, bu gereklidir.

Bu yeniden tanımlanmış sosyalizm, kapitalizmin hegemonyasına son verebilecek bir toplumsal hareketin oluşması için ilham kaynağı olabilir ve bu tür bir toplumsal hareketi mobilize edebilir.

İdeolojinin Ekonomiyle Sınavı

Mahmut Yamalak

Ekonominin önemi, günlük yaşamsal gereksinimlerimizin karşılanması, zenginlik kaynaklarının dengeli kullanımı, üretim ve dağıtımın genel düzeyde planlanması, çevreye duyarlı teknolojiyle üretime rağbet edilmesi, adil gelir dağılımı vb. konular göz önüne getirildiğinde anlaşılır. Her toplumsal projede ekonomi, bütün bu kapsadığı alanlar itibariyle önemli bir yer tutar.

Ekonominin zihniyet formlarıyla, özellikle ideolojiyle ilişkisine girmeden önce birkaç tespit yapmak gerek.

1. Her ideoloji, kendine özgü bir terminoloji üretir. Bu sosyal yaşamın düzenlenmesinde ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde belirleyici olur. İdeoloji ile ekonomi arasındaki ilişki de bu terminoloji aracılığıyla kurulur.

2. Bir alana ilişkin üretilen kavram ve kategoriler, bağlı oldukları ideolojiye göre anlamlar kazanırlar. Ekonomik terimler, kavramlar tek başına bir anlam içermeyebilirler; onlara anlamını kazandıracak olan bağlı bulundukları ideolojidir. Kavram ve terimlerin içi buna göre dolacaktır.

3. Ekonomik alanda kendi düşünsel sistemine göre bir anlamlandırmaya gitmeyen bir ideolojinin başarı şansından söz edilemez. Bu durum ahlak, politika gibi her alan için de geçerlidir. İdeoloji, var olan egemen sistemin anlamlandırma faaliyetlerini geçersiz, eksik veya hatalı kabul ettiğinden, yeni bir anlam kazandırmaya girişmektedir. Dolayısıyla yaşamın her alanına dair tutarlı bir söyleme sahip olmalıdır. Anlam-içerik ideolojiye göre oluşur. Karmaşık, eklektik, soyut veya yüzeysel anlamlandırmalar ideolojiyi güçten düşürür.

4. Ekonomik bir model de ideolojik olmak durumundadır. Ekonomi, doğadaki kaynakları en uygun ölçüde değerlendirme ve paylaştırma işi olduğundan, düşünce sistematiğinden beslenmek durumundadır. Burada ideoloji yalnızca belirleyen değil; ekonomiyi ayakta tutan varoluşsal bir kaynaktır da. İdeolojinin kodları ve ilkeleriyle ekonominin ilişkileri birbirine bağlanarak bütünü oluştururlar. Kavram ve kategorilerin iç tutarlılığı da böyle sağlanabilir.

Ekonomiyi temele yerleştirmek: Hatanın Başlangıcı

Her ne kadar Marx ‘’basmakalıp‘’ (Grundrisse) bulsa da ekonominin aşamalarının konuya yardımcı olacağını düşünüyoruz. Böylece hangi konu üzerinde tartışıldığı da somutluk kazanmış olur.

Üretim: Ekonominin başlangıç aşamasıdır. Üretim için yoğunlaşmış toplumsal emeğe ihtiyaç olduğundan, tamamen toplumsaldır. Tolum doğa ürünlerini, hammaddeleri ihtiyaçları karşılayacak şekilde işleyerek ürüne dönüştürür. Bu aşamada birey, toplumsal emek içinde kolektif özneye karışmış durumdadır.

Bölüşüm: Üretimde yer alanların ürünlerden hangi esaslar çerçevesinde, hangi oranda ve nasıl pay alacağının düzenlendiği aşamadır. Bölüşüm, topluma egemen olan ideolojiye göre eşit veya dengesiz olabilir. Toplumda egemen güçlerin denetiminde olan bölüşüm, ekonomide ara bir aşamadır. Üretilen maddi ürünlerde, bir birimin payına düşen oranın nicel olarak tayin edildiği bu aşama tikel ölçekli bir paylaşımı esas alır. Toplumsal olan üretim, bölüşüm esnasında bireyselleşir.

Değişim: Bölüşümde paya düşen hissenin istendiği ürünlerle karşılıklı değişir. Değişim aşamasında ürünler tercih ve ihtiyaçlara göre yeniden paylaşılırlar. Bu yanıyla değişim de bir ara aşamadır. Niteliğini, yoğunluğunu ilgi ve eğilimler belirler. Uygulanışı itibariyle değişim de tikel bir aşamadır.

Tüketim: Bu aşamada üretilen ürünler doyum ve bireysel kullanım nesneleri haline gelirler. Artık toplumsal ürün içinden geçtiği toplumsal sürecin dışına çıkarak doğrudan doğruya bireysel ihtiyacın nesnesi haline gelir. Tüketim, bu süreçte sonuçtur. Nesne- ürün tüketilerek ekonomik döngüde yeni bir aşamayı başlatır. Bu nedenle tüketim tüm aşamaların birleştiği tekilliktir, ekonominin varış noktasıdır. Ekonominin amacı olan tüketim ile birlikte yeniden başlangıç noktasına dönülüp tüm sürecin yeniden başlatılması sağlanır. Döngü yeniden başlar.

Bu kısa şematik izahatla ekonomik süreç ve aşamaları gösterilirken, ekonominin ideolojik olarak ele alınmasının bu süreci bütünlüklü görmekle bağlantılı olduğu da yansıtılmaktadır.

Başta ekonominin kavramlarının bütünün yerine konmasından kaynaklanan yanlış yorumların gerçeklerden uzaklaştırdığı söylenebilir. Marksizmin determinist, ekonomizm yorumunda kesinleşmiş/ şaşmaz bir kategorileştirmeye rastlarız. Diyalektik yöntem deterministçe uygulanarak, öncelikle iki ana kategoriye ulaşılır: 1) Üretici güçler, 2) Üretim ilişkileri. Bunlardan birincisi, üretim araçları; iş araçları, iş nesnesi (madenler, hammadde vb.) ve insan emeğini kapsarken, ikincisi; hem üst yapı ve hem de onun ideolojik araçlarla bağlantılı ilişkiler sistemini ifade eder. Üretici güçler tüm toplumsal üretim biçimlerinin ortak temelini içerir. Kısacası, toplumun maddi zenginliği onunla ifade edilir. Buna ‘’ alt yapı ‘’ denir. Bir toplumdaki ideolojik hâkimiyetin kimde olduğunu anlamak için alt yapıya bakılması gerektiğini söyler. Eş deyişle; ekonomik ilişkiler ideolojiyi de yansıtır, der.

İdeolojinin kodları ve ilkeleriyle ekonominin ilişkileri birbirine bağlanarak bütünü oluştururlar. Kavram ve kategorilerin iç tutarlılığı da böyle sağlanabilir

Gerçeğin bir yönüne işaret eden bu yaklaşım, toplumun zihniyet üretimini, manevi- moral yaratımlarını tali plana düşürür. Toplumun özünü içeren yanları ekonomin kanatları altına yerleştirir.

Ekonomist yorum bundan sonra yine Marksist diyalektiği yorumlayarak ikinci aşamaya geçer. Buna göre; toplumsal maddi üretim, üretici güçlerle üretim ilişkilerinin diyalektik birliğini temsil eder. Belirleyici rol yine üretimin maddi özünü oluşturan üretici güçlerdir. Üretim ilişkileri ise üretimin toplumsal biçimini oluşturur ve ikincildir.

Üçüncü aşamadaysa üretici güçlerin hangi aşamada olduğunu anlamak için Marks, iş bölümüne bakmamız gerektiğini söyler. İş bölümünün düzeyinin iş konusunda bireyler arasındaki ilişkileri de belirlediğini ifade eder. Sonuçta ekonominin ideolojiyi belirlediği, zihniyet yaratımlarının ikincil planda kaldığı bir yorumdur mark-

sizm. Ekonominin tüm aşamaları ve kavramları da bu genel ilkeye göre düzenlenir.

Sistem açısından düşünüldüğünde, ekonomik aşamaların hiçbirinde ekonomik özneler olan kadınların, emekçi kesimlerin söz ve karar sahibi olmadığı görülür. Liberal ekonomi anlayışı, ekonominin gerçek sahibi olan bu kesimleri yalnızca emek sömürüsüne tabi tutar ve tüketim aşamasında aktif kılar. Sistem ekonomik sömürüyü tarihsel- toplumsal bir ‘’ zorunluluk ‘’ biçiminde gösterir.

Böyle bir algı manipülasyonu için ekonominin planlaması ve yönetimi süreçlerinin tümünde geçerli olan kavramların tümü ideolojik bir düzenlemeye tabi tutulmak durumundadır. Ancak bu şekilde sömürünün bir ‘’ zorunluluk ‘’ olduğu yanılsaması tutar. Ekonominin toplumsal önemi, aşamaları, koşulları vb. bu şekilde gösterilerek özgürlük iradesi teslim alınmak istenmektedir. Bu manipülasyon süreci ideolojik bir operasyon olduğundan, üretilen her olgu birbirini destekler; böylece kurumlar, ilişkiler ve söylemler doğru kabul edilir. ‘’ Zorunluluğu ‘’ destekleyen ekonomik yasalar, kurumlar, işleyen bir mekanizma ve ona dayalı gelişmiş ilişkiler sistemi kendi sanal gerçekliğini öz olanın yerine koyar.

Bu noktada, herhangi bir alana dönük teorik kavramlaştırmanın ideolojiyle bağına dikkat çekmek gerek. Ekonomik bir kuramı oluştururken, ideolojik esaslar tüm kavram ve kategorilerin yönünü ideolojik çıkarlara göre yönlendirir. Eğer ideoloji kendi yaratımı olan kavramsallaştırmanın tüm yönlerini kapsayamıyorsa söylemsel bütünlük de oluşamaz.

İdeoloji kuramsal olarak kendine yeten bir söylem dünyasıdır. Onun siyasal-güncel gerçekler karşısında hep aynı ilkeler etrafında durmasını sağlayan da bu iç tutarlılığıdır.

Yukarıda Marksist ve liberal ekonominin birkaç özelliğine vurgu yaptık. Özellikle marksist yaklaşımla demokratik modernite paradigması arasındaki temel farklılığa işaret eden özellikler olduğu belirtilmeli. Yine temel bir farklılığa dikkat çekmek gerek.

Ekonomik Sömürüye Yaklaşım

Marks, kapitalizmi ‘’emek gücünün bir meta olarak özgürce alınıp satıldığı toplum biçimi‘’ diye tanımlar. Ona göre kapitalizmdeki “özgür değişim“ , “piyasa” gibi sistemler etrafında şekillenen özgürlük, eşitlik, serbest girişim gibi kavramlar “özgür toplum“ yanılsaması yaratırlar. Verili toplumsal ilişkiler içinden bakıldığında bunlar gerçek olarak algılanabilir. Yani maddi temelleri ve karşılıkları olan yanılsamalardır. Kapitalizmin ayırt edici yanı da budur.

İdeoloji kuramsal olarak kendine yeten bir söylem dünyasıdır

Prensipte kimse köle değildir, çalışıp çalışmama konusunda herkes özgürdür. Bunu engelleyecek bir yasa veya otorite de yoktur. Herkesin para kazanma, çalışma, sermaye ve mülk edinme hakkı vardır. Kapitalizmi ayakta tutan etmenlerden biri de bu “hak“ anlayışıdır.

Marks’ın, bu alıntıdan da anlaşılacağı gibi, kapitalizmi bir “toplum biçim“ olarak ifade etmesinin üzerinde durmayacağız. Genel bir değerlendirmeyle şu sonuçlara ulaşabiliriz:

1. Emek gücünün satılabilmesi için iki taraf lazım: Emek gücünü satan işçi ve onu satın alan kapitalist. Bu iki sınıf bir arada kapitalizmi oluştururlar.

2. Satılan emek değil; emek gücüdür. Emek potansiyel olarak işçi sınıfında vardır. İşçi bunu üretim için kullanıma sokarken emek gücüne çevirir. Emek gücü öncesinde, emek sadece potansiyel olarak kalır.

3. Emek gücü de “meta“ dir. Onu satan işçi meta satar; kapitalist de meta satın

alır. Metayı satın alan ondan yararlanmak ister. Bunun için onu fiilen tüketir, yani işçiyi fabrikada çalıştırarak maddi ürün elde eder. Bunu yaparken hammadde ve emek araçlarından da yararlanır.

Böylece ; "emek gücü + ham madde ve üretim aracı (sermaye) = ürün-meta (emek)" elde edilir. Buradan hareketle emeğe bir değer biçilir. Metanın değeri (emek gücü de bir metadır) onda cisimleşen emek- zaman miktarına karşılık gelir. Tabi bunu bir fiyat oluşturma kuramı olarak dile getirmez. Marks'a göre bu, değer yaratılması ve ekonomide gelir dağılımı kuramıdır. Bu formül, toplam gelirin sınıflar arasındaki dağılımını incelemek, toplam üründen çalışan kesime ve kapitaliste giden oranı tespit etmek ve yaşanan değişimi incelemeye yarar.

" Bir metanın üretilmesi için harcanan emek gücünün oranı nasıl tespit edilebilir?" sorusu yerine Marks; "Bir metanın fiyatı, onda harcanan emek gücünün miktarınca belirlenebilir mi?" sorusunu sorar. Bu soruya olumlu yanıt verir; ancak bu oran fiyatlara yansıtılmaz. İşte sömürü buradan doğar, der. Sömürünün bu tarz bir tanımı, sorunun özünü ele verdiğinden dolayı bu detaylarla uğraşmak durumunda kaldık.

Tam da burada Kürt Halk Önderi Öcalan, emeğin değerini nasıl ölçebileceğimizi sorar. Bir kalemin üretilebilmesi için harcanan tarihsel- toplumsal- bireysel emeğin miktarını, zihniyet, maneviyat ve pratik emek oranlarını nasıl hesaplayabileceğimizi sorar. Böylece sömürüyü anlamak için detaylarla boğuşmaktan bizi uzaklaştırır.

Sömürü için yapılan bu tespit ekonomik determinizmin de temelidir. Sistemdeki sömürü sorununu yalnızca iki ekonomik sınıf arasındaki ilişkileri, oradan da emek gücünü fiyatla arasındaki uzaklıkla izah etmek ekonomizmin bir sonucudur. Marx buradan hareketle değer ile fiyat arasındaki ilişkinin analizine yönelir. Değer ve fiyat (kalemin üretilmesi için harcanan emek gücü ile onun fiyatı) eşit olsa kapitalizm sona erer, sonucuna ulaşır. Sömürünün yoğunluğunun nedeni de bu farkın artmasıyla açıklanır. Bu eşitsizlikten artı değer elde eden kapitalizm sistemini sürdürmeyi başarabilir, der.

Ancak kapitalizm ekonominin görülmedik ölçüde devletleştirilmesi ve özelleştirilmesidir. Dolayısıyla sömürü konusu olan sadece emek gücü değil; bütün toplumsal alandır. Ekonomik alan kapitalist ideoloji tarafından gasp edilince ücret, fiyat, değer, kâr, mülkiyet, pazar gibi tüm ekonomik kategoriler de gaspçının zihniyetine göre düzenlenir.

"Karl Marx bu konuda daha 'bilimsel' bir ifade ile emek-değerdeki artık-değerin hızlandığını (kâr olarak) söyler. Konu daha derinlikli bir yorumu gerektirir. Toplumun temel dokusu olarak ekonominin özel ve devletsel dahil tüm mülkiyetleşme biçimleri ahlaksızcadır."

Sonuç olarak Marx, sömürüyü "emekgücünün gaspı" ile açıklarken, Öcalan tüm toplumsal alana yayılmış bir sömürüden söz eder. Demokratik modernite paradigmal yaklaşımında 9 ana ilke tespit edilir:

1. Ekonomik krizler ekonomiden değil; sistemin hegemonik yapısından kaynaklanmaktadır.
2. Kıtlığa dayalı krizler, sistemin toplumu açlıkla teslim alma politikalarının sonucudur.
3. Kapitalizm toplum değil; toplum karşıtıdır.
4. İşsizlik sistemin kar oranını yüksek tutmak için yarattığı işsizler ordusunun bir sonucudur.
5. Kapitalizm ekonomik tekniğin de düşmanıdır.
6. Kapitalizm ahlak ve moral değerlerinin düşmanıdır.
7. Ekonominin ana gücü, yaratıcısı olan kadının da düşmanıdır.
8. Kapitalizm spekülatif alana yoğunlaşarak ekonomiyi içten parçalar.
9. Ekonominin temel alanları olan üretim ve tüketimi kontrol altına alarak tüm

ekonomik süreci denetler.

10. Bu gerçekler ışığında kapitalist modernitenin, yalnızca emek-gücü ile değer arasındaki farka dayalı bir sömürü gerçekleştirmediğini, toplumun tüm yaratımlarını hedefleyerek sömürüyü derinleştirdiğini belirtebiliriz.

Ekonomi- İdeoloji İlişkisi

Ekonomik olgular ve ilkeler türdeş bir yapıdadırlar. Toplumun yaşamsal zorunluluğundan doğan ekonomik dünya, toplumdaki hakim ideolojik yapıya doğrudan bağlıdır. Bu birleşik alanda ideolojiyle ilkelerle ekonomik söylem birbirini koşullar; biri diğerinin anlaşılması için ölçü olabilir. Örneğin; ekonomik ilkeleri ve işleyişi izleyerek ideolojik söylemleri anlayabileceğimiz gibi, ideolojiyi izleyerek de uygulanan/uygulanması tasarlanan ekonomik modeli anlayabiliriz. "Klasik Ekonomi", "Marksist Ekonomi" gibi tanımlar da bu birlikteliği gösterir.

Emek gücünü fiyatla arasındaki uzaklıkla izah etmek ekonomizmin bir sonucudur

Ekonominin ideolojiye bağlılığını gösteren, onun belirli aşamalardan meydana gelen belirlenmiş ilişkiler olmasıdır. İlişki sistemi, kavramları vs. ideolojik gerçeklerden hareketle oluşturulmuştur. Ekonomik bir teorinin yoğunlaştığı ilişkiler esasta ideolojik doğrulardan beslenirler. Ekonominin özneleri kimdir; mülkiyet, pazar, sermaye vs. anlayışı nedir; dolaşım, tüketim vs. nasıl organize ediliyor gibi soruların cevapları ideolojik doğruların içinde aranır.

Ekonomik kuramın iç bütünlüğü olduğu gibi, ekonomik ilişkilerin de bir iç tutarlılığı, bütünlüğü vardır, olmalıdır. Bireysel, grupsal, sınıfsal vs. ilişkiler bize toplumdaki egemen zihniyetin yaşama bakışını gösterir. Görünür olmayan, ama tüm diskurlarıyla alanı sıkıca yöneten ve denetleyen bir ideolojik sistem vardır. Konuyu ideolojinin kodlarıyla incelemediğimiz sürece ekonomik yorumlarımız da yerini bulmaz.

" Zihniyet gelişimini karanlıkta bırakarak yapılan sistem analizleri, bizzat bu sistemlerin hegemonyasına hizmet etmekten kurtulamazlar. Çok karşıt temelde oluşturulsa da, verili hakim sistemler öncelikle bu hakimiyetlerini bu çerçevede değerlendirebilir. "

Verili bir ideoloji tarafından biçimlendirilmiş ekonomik ilişkilerin kendi iç bütünlükleri, birbirleriyle girdikleri tamlayıcı ilişkiler vardır. Bu, bazen onların salt ekonomik olarak var oldukları yanılsamasını yaratır. Bütünlük kendi içinde uyumludur, ilahi bir düzen gibi işler. Nedenleri, ilerleme dinamiği, değişip dönüşme ilkeleri vs. birbirini destekleyerek ilerler.

Değişim sistemin kaldırabileceği ölçektedir. İdeolojik değişimin kendi iç bütünlüğüne uygun olması gerekir. Aksi değişim değil; başkalaşım olur. Devinen, sabit kalan yanlar, değişimin hızı ve kapsamı gibi olgular da iç ilkelerce belirlenir. Dolayısıyla sistem salt görünür yanlarıyla gösterdiği iç tutarlılığı nedeniyle başka bir diskura ihtiyaç duyulmadan açıklanabilmektedir.

Tam da bu nedenle sistemin ekonomik alan üzerindeki ideolojik hegemonyasının varlığı görülmek durumundadır. Çünkü ekonomi, tüm toplumsal yapıyı belirleyen bir olgu değildir.

" Marks ve ekolü ekonomik çözümlemeyle toplum, tarih, sanat, hukuk ve hatta dini açıklayabileceklerini sanıyorlardı. (…) unutmayalım ki; insan zihninin kendisi kuantum düzeninde çalışır. Maddi dünya (toplumsal ekonomik yapı dahil) ise, kuantum işleyişinin donmasını, kabuklaşmasını ifade eder. Toplumu yönetenin zihin olduğu, tartışmayı gerektirmeyecek kadar açıktır. Toplumsal ekonomiye bile zihniyet çalışmasıyla gidildiği kanıtlanmayı gereksiz

kılan bir husustur. “

‘Yeni’nin İdeolojik Anlamı

Mekanik bir yorumda teori-pratik birliği, ekonomik determinize ve sonu kutsal bir “eşitliğe” ulaşacak bir ilerlemeciliğe dönüşür. Demokratik modernite sürekli değişip-dönüşen ilişkiler ağını esas alan yorumuyla bu tehlikeye karşılık verebilir. Ekonomi merkezli bir ideolojik yorum ise, en az ekonomi kadar ideolojiyi de daraltır. Ancak bunun için “eski” olanın teorik ve pratik analizini doğru tespit etmek gerek. Reddetmek; verili olanın yadsınmasıdır. Diyalektik yadsıma tez- antitez- sentez bağıntısıyla ilerlerken, dogmatik yadsıma ise reddetmekle yetinir. Bu da sistemin muhafazakâr politikalarına hizmet etmekten başka sonuç vermez.

Konuyu ideolojinin kodlarıyla incelemediğimiz sürece ekonomik yorumlarımız da yerini bulmaz.

Demokratik modernite paradigması dünyayı, toplumu, insanı anlamlandırmaya çalışarak yeni bir ekonomik model önermektedir. Bu model önerisi paradigmanın hitap ettiği her alana dair genel ilkelere bağlı olarak oluşturulmaktadır. Önceliği zihniyet formuna veren, emeğe ve çevreye duyarlı ilkesel bir duruştan damıtılarak geliştirilmekte; ekonomide karar alma, uygulama ve işleyiş tarzına demokratik ilkeler hakim kılınmaya çalışılmaktadır.

Bu, ekonomik kurumların yerel ölçekte örgütlenmesi, kendine yeter ekonomik toplulukların artırılması, komün ve kooperatif tarzı örgütlenmeye ağırlık verilmesi demektir. Topluluklar ekonomisi bir perspektif ve vizyon olarak böyle tartışılmaktadır. Söylem henüz istenildiği ölçüde pratikleştirilememiştir. İdeolojinin öngörüleri ve ilkeleri ancak bir tartışma ve pratikleşme süreciyle somutlaşabilecektir.

“Yeni” olarak tartışılan ekonomi, özünde tarihsel- toplumsal bir birikime dayandığından, sanıldığı kadar “yeni” değildir. Toplumsallığın başında var olan komünalite toplumun dokusuna sinmiştir. Tarihin bir yerinde devletli ilişkiler tarafından bastırılmış olsa da tolumda hep belirleyici olmuştur. Toplum, dokusundaki komünalite olmazsa devam edemeyeceğinden, öz niteliği olan bu yanını hep korumuştur. Toplumun oluşumunda başat olan ve toplumsal sürekliliği sağlayan özellikleri nedeniyle “yeni“ değildir; her zaman var olandır. Bugün komünalite adına yapılacak her çalışma onu görünür kılmaktan öte bir şey değildir.

Ekonomik tasarım tartışmaları bir geleneğe dayanmaktadır. Sosyalizmin teorik ve pratik tartışmaları, devletleşen biçimleri, sömürge halkların denemeleri hep bu geleneği besleyen damarlardır. Marksizm 19. yy’ da liberalizme, sendikalizme ve kapitalizmin vahşi sömürüsüne alternatif bir model önerirken; öncüllerinden ve toplumsal dokudaki komünalizmden yararlanıyordu. Bunun ekonomizme saplanması, sonrasında 2. Enternasyonal çizgisiyle ulus-devletin ve giderek devlet sosyalizminin bir projesine dönüşmesi bu gerçeği değiştirmez. Aynı gelenek etrafında Frankfurt Okulu’ nun temsilcileri, Gramsci, Korsch, Lukacs gibi düşünürler daha nesnel bir model arayışını devam ettirdiler.

Başlangıçta “Sovyet” gibi komünal denemeler olsa da kapitalist uygarlığın birer izdüşümüne dönüşen reel sosyalist ülkelerde, Latin Amerika’ da çeşitli alternatif denemeler hep var olageldi. Halkların geleneksel ekonomik işleyişleri ve bunlardan elde edilen pratik veya teorik katkılar da göz ardı edilemez. Sonuçta “yeni” arayışların pratik ve teorik açılardan, tarihsel ve felsefi açılardan “yeni” olmadığı; aksine toplumsallaşmayla birlikte var olan bir özün görünür ve uygulanır kılınması çabası belirtilebilir.

"Yeni" olarak tartıştığımız şey, henüz pratik deneyimlenmemiş olduğundan, kuramsal tartışmalar var olanın eleştirisi üzerinden yapılmaktadır. "Eskisi gibi olmayacak" ifadesi yeniye dair bir şey sunmaz; sadece bir reddiyedir, taraf belirlemede ise yarar. Yeninin somutlaşacağı alan pratik uygulama alanıdır. Teori soyut olanın soyut kavramlarla yeniden örülmesi değildir; teori, somut-canlı-yaşayan pratiğin yorumlanıp soyutlaştırılmasıyla oluşur.

" Yeni" olan, hakikatin duraklarından biri olarak yöntem, söylem ve eylem düzeyinde yenidir; yeni ve birleşik anlamlar oluşturabilecek, yeni yapılar kurabilecek olması nedeniyle yenidir. Yeni yapılar kurabilme kapasitesi bakımından "şimdi"nin kurucusudur. Var olan ilişki ve çelişkilerin aşılması üzerine olan konumlanışı onu güncel pratiğe zorlar. Salt söylemle sınırlı kalır ve yaşamsallaşmazsa kurucu dinamiği zorlanır. Alternatif olması nedeniyle denenmiş pratiklerin, söylenmiş söylemlerin zorunlu bir sentezidir.

Bu bağlamda ideolojik olarak dile gelen ekonomik söylemin örülmesine katkı sunmak için onun aslında tarihsel- toplumsal olarak hep var olduğuna inanmak gerek. "Bu anlamda, bir şeye inanmak için elimizde olan sebepler, yalnızca inanmaya karar verdiğimizde gerçekten ikna edici olabilirler" der.

Burada mümince bir inanç ve bağlılıktan söz edilmiyor elbette. Yeni olanın uygulanabilir olmasına ikna olmaktır, sözü edilen. İdeolojik yapı bu iknadan bilgiyi besleyen söylemleri üretir. Siyasal, ekonomik, hedefleri ilkesel olarak test eder. Dolayısıyla bu alanlarda günlük ve dönemsel olarak paylaşılan söylemlerin kabul edilmesi için o söylemlerin dayandığı ideolojinin koruyuculuğunda yeşerirler. İdeoloji olmazsa söylemsel bütünlük kaybolur.

Komünal ekonominin ilkeleri de somut yaşamdan yola çıkılarak oluşturulmaktadır. Yaşamda karşılığını bulamadığımız bir durumun çözümlemesine de katılamayız. Verili bir ilişki tarzı, deneyim incelenerek alternatifi, oradan da sentezi oluşturulabilir. Soyutlama faaliyetinin somut olandan yola çıkması, onun diyalektik kavrayışını da kolaylaştırır.

Tartışılan ekonomik söylemler yerel ve bölgesel düzeyde uygulanabilir projelerle pratikleştirilmeden, teorinin kendi doğruları kanıtlanmış olmaz. İdeoloji toplumsal zeminde sürekli denenmektedir. Söylemleri yaşamla örtüşmeyen ideoloji zemin bulamaz. Ekonomi ise ideolojik söylemin en somut denendiği alan olduğundan, ideolojinin ezber bozucusudur.

İdeoloji ile ekonominin birlikteliği maddi ve manevi yanlarının birlikteliğidir. İkisi bir arada toplumsal yaşamı oluştururlar.

Yararlanılan Kaynaklar

1) *Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar, A. Öcalan*
2) *Xxx' den özet*
3) *Maskesiz Tanrılar ve Çıplak Krallar Çağı, A. Öcalan*
4) *Kapitalist Uygarlık, A. Öcalan*
5) *Slovaj Zizek, Paradoks, Encore Yay.*

Özgür Toplumun Ahlaka Dayanan Yeni Ekonomik Sistemi ve Jineoloji

Nergiz Mavi

"Hiç kimse mevcut bilgi ve teknoloji çağında bölgedeki işsizliği, verimsiz ekonomiyi ve umut vermeyen kültürel yaşamı bir kader olarak göremez. Doğada insan zekâsının üzerinde çalışıp iş haline getiremeyeceği ne olabilir?...İhtiyaç duyulan tek şey, gerçek emekçi eliyle toprağın buluşmasıdır; buna fırsat yaratacak toplumsal zihniyet devriminin gerçekleştirilmesidir; toplumsal ahlak ve politikanın tekrar temel dokular ve organlar olarak işlevine kavuşmasıdır; demokratik siyasetin bu nedenlerle dört elle ve gözle gerçek beyinlerle görevine koşmasıdır." (A. Öcalan)

Jineoloji perspektifi ile herhangi bir konuyu değerlendirebilmek için öncelikle Jineoloji tanımında netleşmek, olgunlaşıp derinleşmek gerekir. Jineoloji bir kuram ve kavram olarak Kürt Halk Önderi Öcalan tarafından 2008 yılından itibaren ifade edilmiştir. Ancak onun belirlediği kapsamda henüz yeterince ele alınamamıştır. Bu konudaki tartışmalar, araştırma-incelemeler ve akademik çalışmalar geliştikçe Jineoloji perspektifi ile herhangi bir konuyu analiz etmek ve alternatif perspektifle öneriler sunmak daha çok yerini bulacaktır. Mevcut durumda herhangi bir konuyu bu perspektifle değerlendiren yazılar birer deneme niteliği taşıyabilirler. Bu yazı da Jineoloji perspektifi ile ekonomiyi ele almaya çalışan bir deneme yazısıdır. Jineoloji sadece kadın bilimi olarak tanımlanamaz. Jineolojinin kapsamındaki konular göz önüne alındığında sosyal bilimlere alternatif, kadın eksenli bir sosyal bilim oluşturma iddiasını taşıdığı görülecektir. 21. Yüzyıla iflasla giren sosyal bilimlerin birçok disiplini; adını aldığı toplumsal yaşamdan uzak, kopuk ve ona yabancı, ona düşman bir pozisyondadır. Jineoloji sosyal bilimlerin hangi konusunu ele alırsa alsın öncelikle sosyal bilimlerin bu gerçeği ile hesaplaşmak, doğru mücadele etmek durumundadır. Ekonomiyi ele alırken de İngiliz Ekonomi-politiğini ve bundan beslenen tüm düşüncelerle hesaplaşmayı toplum ve kadın adına güçlü yapabilmelidir. Yine bu ekonomi-politikten beslenen ve bunu besleyen Marksist ekonomi perspektifini de doğru analiz edip eleştirmek durumundadır. Çünkü Jineoloji öz olarak toplum ve yaşam bilimidir. Ya da toplumsal yaşamın bilimidir. Toplumsal yaşam nasıl kadın eksenli ise bilimi de kadın eksenli gelişecektir. "Toplum kolektivizminin en temel dokusu"(A.Öcalan)olarak ekonomi, toplumsal yaşam biliminin temeli olarak ele alınmaktadır. "Toplum kolektivizminin en temel dokusunu" tahrip eden tüm teori ve uygulamaları ele alıp eleştirmek ve zihniyet dünyasında aştırmak bu dalın sorunu ve sorumluluğudur. Yine toplumsal yaşamın ve ekonominin köklerini, ana kaynaklarını, güçlendiren zihinsel ve pratik gerçeklerini, plan ve projelerini bulmak, görünür kılmak ve tartışmaya açıp yaşama geçirmek de bu dalın sorunu ve sorumluluğudur.

Bu konuda bugüne kadar açığa çıkarılmamış, dile getirilmemiş ve ulaşılmamış az hakikat vardır. Toplum binlerce yıl yaşamsal deneyimlerle, yaratım ve üretimleriyle ekonominin tanımını da pratiğini de doğru yaşamıştır. Yine bilim, kapitalist sistemin ideologları ve bilimcileri, sosyalistler, anarşistler ve feministler, dinler toplumun ekonomik yaşamını tanımlanmış, müdahalelerde bulunmuştur. Çok söz, öneri, proje, eleştiri ve perspektif üretilmiştir. Ama bugün hakim olan finans kapitalse, neo-liberal ekonomiyse, 'komutan para' ise; yine işsizlik, yoksulluk, açlık, üretim adına ekolojik yıkım, nüfus patlamaları, iş kazaları ve daha pek çok felaket başımıza günlük gerçekler olarak yağıyorsa bunların pek bir

etkisi olamamıştır demektir. Ya da hâkim olan kapitalist bilimcilerin ekonomi-politik adıyla uydurdukları masallar, neo-liberalizmin teorileri olmuştur demek ki. Bunların da özü " *'İnsan insanın kurdudur', ancak birbirini, doğayı ve evreni yiyerek beslenir, ama asla doymaz"* dır. Tüm topluma kabul ettirilen palavra budur. Palavra da desek kabul düzeyine baktığımızda ciddi ele almamız gerektiğini hemen göreceğiz. Sorumluluk, vicdan ve ahlak adına, özgür yaşam tutkusu uğruna bu palavra ile savaşacağız. Bunun için bu alana dair söz, teori, bilim ve uygulama üretmeye devam edeceğiz. Geçmişte söylenenlere, bugünkülere bakacağız, söylenmeyenleri üreteceğiz, toplumun ekonomik yaşamının fotoğraflarını çekip inceleyeceğiz. Yılmadan ve 'Ama bu imkansız!' demeden bu yaşamsal alana gireceğiz.

Böyle düşünmezsem bu yazı olmayacaktı. Uzun bir süre boyunca birçoğumuz öz değerlerimize yabancılaşmanın sonucu olduğunu bilmeden ekonomiyi zihniyet, duygu, düşünce ve his kapılarımızın eşiğinden içeri almadık, kapı dışarı ettik her zaman. Özellikle kadınlar olarak tüm gazetelerin ekonomi sayfalarının, televizyonların ekonomi haberlerinin, bulunduğumuz yerlerdeki ekonomi tartışmalarının üzerinden atladık. Ya da anlamanın, düşünmenin, merak etmenin, sorgulamanın kapılarını suratına çarptık ekonominin. Tıpkı öz evladı olduğunu bilmeden, kötü olduğuna inandırıldığı ve bu düşüncesinden bir an bile şüphe etmediği için onu fırtınalı kış günlerinde dışarıya atan bir anne gibi. Ekonomi yabancı, zalim, faşist ve kapitalist ellerde son iki yüzyılda paramparça edilirken ve kadavralaştırılırken biz ekonominin anneleri, doğuranları olarak yabancı gözlerle, yabancılaştırılmış duygularla izlemek zorunda bırakıldık. Öz evladımız çirkinleştirildikçe onunla biz vurulduk, biz yabancılaştıkça bizimle o vuruldu.

Bu nedenle ekonomiyle ilgili düşünsel, yazınsal, pratik doğru bir bakış, hissediş ve ele alışla yaptığımız her çalışma bu katliama karşı bir öz savunmadır. Eğer 'toplum kolektivizminin en temel dokusu' olarak ekonomi ile vurulup ekonomiyi vuran konumdaysak bu en başta da kadın katliamlarının nedeni ve sonucudur. Bu alanda söz ve eylem yaratmanın önemine ve yaşamsallığına inanmak Jineoloji perpektifi ile konuyu ele almanın eşiğini oluşturur.

Ekonomi Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın savunmalarında önerdiği Jineoloji çalışmalarının bir dalıdır. Kadın perspektifi ile ele alınmaya, alternatif bir bakış açısı ile toplumsal yaşamın sağlam temellerinden biri haline getirilmeye en fazla ihtiyaç duyulan alandır. Jineoloji sosyal bilimlere alternatif olabilme iddiasını yaratacak kadar geniş dallara sahip. Bunlardan ekoloji, tarih, etik-estetik özellikle ekonomi ile bağlantılı. Tarih bilinci olmadan ekonomi ile toplumsal kırımın geliştirilme tarihini, ekoloji bilinci olmadan ekonomi ve doğanın bağını, etik-estetik olmadan alternatif ekonomi programımızın ilkelerini belirleyemeyiz. Bu bakımdan Jineoloji ile ekonomi perspektifini ele almak, yoğunlaşmak, proje ve somut planlamalar üretmek ve en önemlisi de ekonominin 'toplumsal alanın demokratik eylem'lerinden biri olduğu bilincine ulaşmak alternatif sosyal bilimleri oluşturma eylemine dahil olmaktır. Parçalamadan, karşı karşıya koymadan, yarıştırmadan bu alanları birlikte ve uyumlu, birbirini tamamlayıcı ele almak ve değerlendirmek herkese kazandıracaktır.

Jineoloji perspektifiyle ekonomiyi değerlendirmenin bazı temel esasları olmalıdır. Bunlardan biri, doğuyu batının gözüyle, gözlükleriyle, bakışıyla okumaktan köklü olarak vazgeçmektir. Çünkü batının bakışları ile Ortadoğu deneyimi okunamaz, eksik kalır. Ekonomi alanında bizzat batı eliyle doğuya dayatılan savaşlar var. Ancak Batıda yaşanan deneyimleri de objektif ele almak önemlidir. Örneğin batıda yaşanan, milyonlarca kadının vahşice katledilmesine neden olan cadı avı ne bir histeridir, ne tek başına kiliselerin yaptığı bir katliamdır. İlkel sermaye birikimi aşamasında kapitalizm, en temel düşman olarak belirlediği kadınları sistematik olarak yok etti bu avlarda. Korkutup sindirdi, kendi ekonomik sisteminin ve toplumsal politikalarının en dipteki bağımlıları ve besleyicileri haline getirdi. Bu iddiayı açığa çıkaran, açımlayan ve ispatlayan da cadı avlarında yakılan, kazıklara çakılan o kadınların torunları oldu. Biz doğulu kadınlar da doğuya ilkel sermaye dönemini dayatan kapitalizmin yaşattığı kadın katliamları ve toplum kırımını deşifre etmeliyiz. Bu alanda yaşanan, yaşatılan duygu, emek, düşünce, değer ve bir bütün yaşam katliamını açığa çıkarmalıyız. Araştırma ve incelemelerimizde ele almamız

Jineoloji öz olarak toplum ve yaşam bilimidir

ve akademik düşünce, derinlik oluşturmamız gereken temel bir alan da bu olmalıdır. Kadın ve erkek gücünün ortaklığı özellikle Kürt toplumsal üretim sisteminde belirgindir. İlkel komünal toplumun izlerinden kopmayan birçok toplulukta bu böyledir. İster koçerlik-hayvancılıkla ister tarımla-çiftçilikle uğraşsın insanlar yaşamlarını idame ettirecek kadar üretebiliyorlardı. Mide açlığıyla terbiye edilme, teslim alınma yoktu. İnsanlar kıtlık ve büyük savaşların yıkıcılığı yaşanmadıkça açlığın pençesinde kıvranmıyorlardı. Bugünkü dünyada bolluk var, teknoloji üretimi kolaylaştırmış. Bire bin alınabilecek üretim teknikleri belirlenmiş. Ama topraklar çoraklaşıyor. Sular kirleniyor. En çok üreten insanlar açlıkla boğuşuyor. İşsiz kalıyor ve kendinden vazgeçme pahasına karnını doyurabileceğinin propagandasıyla zihni, ruhu, yüreği her gün zehirleniyor. Ekonomiyi Jineoloji perspektifinden okumak; hem tarihsel hem güncel planda her şeyden önce bu zihniyet zehirlenmesini durdurmak, sonra bundan arınmak ve Doğunun kültürel-toplumsal dokusuna layık ve uyumlu bir bakış açısıyla alternatif bir zihniyet dünyası kurmaktır. Demokratik bir eylem olarak ekonomi o zaman üretken olur. Ve toplumu hasta kılan ekonomi düşmanı kapitalizm ancak o zaman yenilebilir. Bu zihinsel zehirlenmeden kurtuluşun ilk adımlarından biri; üretken, verimli bir ekonomiye ulaştıracak üretken ve sağlıklı bir zihniyet kazanmaktır. Bugünkü açlık ve yoksulluğumuzun nedeninin; donmuş, pas tutmuş, tembelleşmiş ve körelmiş zihniyetlerimiz olduğunun farkına varmaktır.

Binlerce yıllık fuhuş gerçeğini bir 'sektör' adı altında yaşatmak ve kapsamlılaştırmak kapitalizmin hala sergilediği en ahlaksı yüzüdür

İkinci adım olarak; yaşamın ihtiyacına cevap yaratan bir ekonomi anlayışını ve sistemini oluşturmaktır. Devlet sistemlerinde öğretilen ekonomilerde ekonomi çeşitleri olarak sıralanan birçok isim geçer. Örneğin; anarşizm, kapitalizm, komünizm, Korporatizm, faşizm, georgism, laisizm, merkantilizm, piyasa sosyalizmi, devletçilik, sanayi korumacılığı vb. isimler daha da çoktur belki. Tüm bunların toplumsal yaşamda ne anlama geldiğidir önemli olan. Ekonomi modelleri ya da sistemleri toplumu toplum yapan, toplumsallığın temel dokusu ve değerlerini yıkmayan ve her şeyden önce ahlaki olan modellerse yararlanılır, Jineolojinin ekonomi perspektifini, bilimini oluşturmada yer alır. Ama değilse hem düşünsel hem pratik mücadele edilmesi gereken toplum kırım araçları olarak ele alınır. Jineoloji ekonomi ile zihinsel gelişimin ilişkisini önemseyerek; Kürt Halk Önderi Öcalan'ın 'Kapitalizm ekonomi değildir' tespiti temelindeki kapitalizm analizleri temelinde araştırma-inceleme geliştirmektedir. Bu alanda geliştirilen alternatif ve eleştirel feminist literatürü temel kaynaklar olarak incelemeye almıştır. Özellikle Roza Lüksemburg'un eksik ve yanılgıları da olsa 'Kapitalizm kapitalist olmayan toplumla var olabilir' tespitini, "Son Sömürge Kadın" kitabını, yine Maria Mies vb. yazarların dile getirdiği Marksist ekonomi eleştirisini, Silvia Federici'nin ilkel sermaye birikimi dönemine dair analizlerini önemsemektedir. Ayrıca Ortadoğu alanında gelişen birçok başkaldırı-direniş hareketlerinin benimsediği ve toplumsal alanda uygulamaya çalıştığı ekonomik sistemlere büyük bir değer biçerek eğilmekte, güncelleştirme ve 'yaşamsal kılma nasıl olabilir'e yoğunlaşmaktadır. Yine çağımızdaki alternatif ekonomi tezlerini, önerilen yeni ekonomik sistemleri, ekonomi alanındaki külliyatı tanımaya, anlamlandırmaya çalıştığı gibi, ilgili kesimlerle ilişkilenmeyi de geliştirmek istemektedir. Ancak asıl olarak önemsediği; savaş koşullarında toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek, toplumun toplum olarak kalmasına yetebilecek üretim tekniği, tarzı ve temposunu nasıl geliştireceğidir? Bu tüm toplumun genel sorunudur. Ama eğer ekonomi Jineoloji kapsamında ele alınmışsa bunun bir anlamı da; toplumun ihtiyaçlarına cevap yaratacak ekonomi anlayış ve sisteminin alternatif bir bakışla kadınlar öncülüğünde teori ve pratik olarak oluşturulacağıdır. Yani öz be öz kadın oluşumu olan ekonominin yine kadının merhametli ve adil ellerine bırakılmasıdır. Tabii bunun için ön koşul kadının eril ve iktidarcı zihniyetten arınmasıdır. Bu olmazsa kadında da adalet ve merhamet olamaz.

Yaşam her açıdan bir savaş meydanı haline getirilmiştir kapitalist sistemde. Var olmak için değil, var olduğun için senden haraç keser gibi seni yarattığı pisliğe bulaştırıyor bu sistem. "Varsan ve bu yeryüzünde benim sistemimde bir kadın, bir erkek, bir genç, bir çocuk, bir normal, bir 'anormal' olarak yaşıyorsan diyetini ödeyeceksin" diyor. Bu anlamda bilinen ezber, kalıp ekonomi teorileri ile yaklaşmaktan ziyade gün-

lük olarak gördüğümüz, saldırılarını yaşadığımız, deşifre ettiğimiz sistem gerçeğine göre ekonomimizi belirlemek, oluşturmak zorundayız. Örneğin iş kazaları (İşçi cinayetleri), madenler, kömür işletmeleri, temizlik, inşaat ve kot boyama işçileri, fuhuş ve uyuşturucu 'sektör'ünde, pornografide kurban edilen kadınlar ve çocuklar, tıp sektöründeki yanılgıların ve yanlışların kurbanı olan hastalar, doktorlar, hemşireler, kadın doktorlar, laborantlar vb. ilaç sektörünün, kozmetik sektörünün kurbanları, bilinçsiz tüketicileri vs. ekonomik sorunun görünmeyen ya da görünür kılınmayan, az tartışılan yönlerini açığa çıkaran bir perspektife sahip olmalıyız.

Üçüncü olarak; ekonomiyi paraya olan bağımlılıktan ve itaatten kurtarmaktır. Bunun için de insanın paraya ve para ile satın alınabilenlere olan bağımlılığını iyileştirmektir. Kürt Halk Önderi Öcalan'ın "Paraya muhtaç toplum ve devlet burjuvazinin emrine girmiş demektir… Eski sıcak, insancıl ilişkileri paranın soğuk yüzünde dondurur. Parası olmayan yaşam savaşını kaybetmiş gibidir" tespitinde çarpıcı ifade ettiği gerçeği ters yüz etmektir. Paranın değersizliğini yaratmak, eskisi gibi onu sadece bir değişim değeri oluncaya kadar geriletmek kadın eksenli ekonomi sisteminin hedeflerinden biri olmalıdır. Bu satırları okuyanların çoğunluğunun 'bu imkânsız!' dediğini duyar gibi oluyorum. Ama bu mümkün! Para son birkaç yüzyılda bu kadar 'devlet' olduysa öncesinde yeri neydi? Toplum onsuz nasıl yaşıyordu? Para bağımlılığından kurtulmak bizim yeni ekonomik sistemimizin sloganlarından biri olmalıdır. Para gerektiği kadar ve gerçekten ihtiyaç olduğunda kullanılırsa yaşamdan temizlenebilir. Çünkü parayı devlet, komutan yapan kâğıt ya da maden paranın kendisi değildir. Tek başına binlerce yıl insanların tapındığı putlardan daha anlamsız ve işlevsizdir para. Onu değerli kılan insanlarda paraya ve parayla satın alınan mallara karşı yaratılan bağımlılıktır. İnsanlar gerçek anlamda ihtiyaçlarını belirlemeyi öğrenirlerse para bağımlılığından da kurtulabilirler. Gerçek anlamda ihtiyaç olan her şey çok az maliyetle üretilebilirdir. Üretilebilir olanın önemli bir kısmını toprak, doğa sağlayacaktır bize. Ve daha verimli çalıştırmayı öğreneceğimiz ellerimiz ve beynimiz. "Paranın sökemeyeceği bir değer, elde edemeyeceği bir güç yoktur" deyimi, insan öz değerlerinden uzaklaşmışsa geçerlidir. Az da olsa paranın elde edemeyeceği halklar, insanlar, gruplar bugün bile varsa bu ilke yenilebilir, alt edilebilirdir. Çünkü para insanlık tarihinin uzun dönemlerinde yoktu. 'Benim malım, mülküm' anlayışı da yoktu. Hatta Kürdistan'da yakın zamanlara kadar mal değişimi temelinde ticaret hâkimdi. Bu ve buna benzer binlerce örnek biz insanlara paranın gücünü küçümseyen bir ahlak kazanma cesareti vermelidir. Evet, şimdi parasız dönmeyen bir çark yok bu dünyada. Ama hayalci olmadan adım adım eğer insanlar isterse bu çarka çomak sokabilirler. Feleğin çarkına çomak sokmayı bile hayal eden ve türküleştiren insan; kapitalizmin çarkına çomak sokmayı hayal edebilmelidir yeniden. Çünkü edenler çok olmuş, başarısız da olsa. Ekonomiye dayandırılan bu toplum kırıma dur demek bu hayal gücüyle başlar. Hayal etmek kurgulamaktır. Kurgulamak, savaşı savaştan önce kazanmaktır. Ekonomik alanda insanlara dayatılan büyük ve acımasız savaşlar yaşanmıştır. Bugün de en azamisi var bu savaşın. Kendimize "hırs, açgözlülük, bencillik, cimrilik vb. karakter hastalıkları olmadan para nasıl değer kazanabilir?" sorusunu sormakla başlayalım. Hayatta belki birçoğumuz denemiştir, insan ne kadar eli

Ekonominin asal gücüyken kadın neydi? Ekonomiden koparıldıktan sonra ne oldu kadın?

açık olursa hayat ona o kadar cömert davranır. Siz yürekten verirseniz; insana, toprağa, çocuklara, ülkenize, halkınıza o size misliyle karşılık verir. Bu vermeler içinde en uzun vadeli, sonsuz olan toprağa ne vereceğini bilme bilgeliğidir. Toprağa, suya, havaya, taşa, çöle dünyanın her karış toprağına sevgi gözüyle bakarsanız vermeyi de öğrenirsiniz. Yürekten ve bilgece verdiğiniz her şey, büyüyüp güzelleşerek size geri döner. Güney Kürdistan'da yaşayanlar, orayı görenler bilirler; uçsuz bucaksız sular, topraklar. Ama çok az işletilir. Verimli bir el, sevgiyle bu toprağı kucaklayan bir akıl çok az dokunur bu sınırsız zenginliğe. Tıpkı Dersim gibi. Dersim'in en acı yüzünü Botan'da kalanlar, yaşayanlar deşifre ederdi. 'Aklımız almıyor, bu kadar toprak, bu kadar su ve insanlar bırakmış gitmiş. Kalanlar da yüzüne bakmıyor bu toprakların. Oysa Botan'da insanlar bir karış verimli arazi bulunca nasıl da ekiyorlardı. Sırtlarında toprak taşıyıp dağın yamaçlarına üzüm bağları yapıyorlardı" dediklerinde hep Dersim

toprağının bunu duyduğuna ve üzüldüğüne inanırdım. Hala inanıyorum toprağın bizi duyduğuna. Kendisine vermek üzere uzanan ele bereket olarak gülümsediğine. Suların, akıp giden derelerin enerjilerini kullanamayışımıza hayıflandıklarına. Hala inanıyorum kestiğimiz ve yerine ekmediğimiz ağaçların ax'larının bizi tuttuğuna. Boş yere harcadığımız her değerin bizi çarptığına, başta ekmek olmak üzere… İşte çocuk ruhuyla ve yüreğiyle bakmakta yatıyor açlığımızın, işsizliğimizin, ekonomik krizlerimizin çarelerinin sırrı. Paranın köleliğinden kurtularak da refah ve bolluk içinde olabileceğimize inancın tılsımı.

Son 3 yıllık Rojava devrim deneyimi bu konuda okumasını bilene öğretici derslerle doludur.

Ekonomi yabancı, zalim, faşist ve kapitalist ellerde son iki yüzyılda paramparça edilirken ve ...biz ekonominin anneleri... yabancılaştırılmış duygularla izlemek zorunda bırakıldık

1999 yılından beri -özellikle son üç yılda- Rojava'yı ekonomi açısından ele alıp incelersek, çok çarpıcı sonuçlar ortaya çıkacaktır. 1999 yılına kadar Kürt Halk Önderi Öcalan'ın önderliğinde Rojava toplumu ve orada bulunan kadroların çok aktif yer aldığı bir tarımsal üretim vardı. Ürünlerin hasat zamanında halk ve kadrolar örgütlü bir biçimde çalışırlardı. Son yıllarda bilinçli bir devlet politikası olarak halk topraktan, tarımdan ve buna dayalı üretimden koparıldı. Bu tarzda tarım toplumunun yıkılışı, kapitalizmin hâkimiyetinin geliştiğinin en belirgin işaretidir. Cizre ve Afrin gibi birçok gıdanın üretim alanı olan şehirlere sahip olmasına rağmen son 3 yılda halkın gıda vb. konusunda zorlanması belli düzeyde bu gerçeklikle bağlantılıdır. Ama daha çok devrimi gerçekleştiren tüm güçlerin bunu zamanında görüp tedbir geliştirememesi, bu gerçekliğin olası etkileri ve sonuçları hakkında derin bir öngörüye sahip olamaması ile ilgilidir. Bu -zamanında ve yeterli düzeyde- gelişebilseydi devrim önemli bir güç kaynağı kazanmış olacaktı. Çünkü sisteme ya da devrim karşıtı güçlere bağımlılığı en alt düzeye ulaşacağından devrim tempo kazanacaktı. Çok büyük zorluklarla ve bedellerle gelişen Rojava devriminin yükü hafifleyecekti. Mevcut durumda bu konuda arayışlar, girişimler ve büyük çabalar var. Alternatif olma yolunda araştırmalar ve tartışmalar var. Ama yaşanan yetersizlikler meşru ve öz savunmayı esas alan tüm demokratik güçlerin, toplulukların ders çıkarması gereken bir örnektir. Meşru ve öz savunma kendi öz kaynaklarının farkındalığına varmak, bunu işletme ve yeniden üretme gücüne sahip olmakla doğru orantılı ivme kazanan, derinleşip-boyutlanan bir mücadeledir. Bu öz kaynaklardan en temel olanlardan biri de ekonomik kaynaklardır, ya da ekonomiyi besleyecek ülke zenginlikleridir. Bunlar yapılabildiğinde paraya bağımlılık ya da paranın komutanlığı, devlet olma hali kırılacaktır. Her yerelde kendi özgünlüğüne göre kırılıp geriletilecektir. Gerilla yaşamı bunun birçok sınavını vermiştir ve başarmıştır. En acımasız yönelimler altında kaldığında doğadan beslenmeyi başarmıştır. Doğayla bir alış-veriş içinde olmuştur. Toplumlar da şu anda kapitalist sistemin acımasızca geliştirilen toplum kırımına maruz kalmaktadır. Toplum kırımını yapan kapitalist güçlere ucuz işçi gücü olmanın dışında da çözümler olabileceğini zihinler kavramak zorunda artık. Algılar, parayla felç edilen algılar bu hakikate açılmalıdır artık. İşte buna yönelik inancı hem teori hem de pratik olarak geliştirmek Jineolojinin de görevidir. Jineoloji perspektifi ile ekonomiyi değerlendirdiğimizde ilk akla gelen gerçeklik bu olmak zorundadır. Çünkü biz kapitalist sistemin bu saldırıları sürdükçe savaş koşullarında yaşayan bir toplumun ekonomik sistemini geliştirmeyi, ekonomi alanında birinci görev olarak algılıyoruz.

Dördüncü olarak; ekonomiyi ele almak ahlaki ilkeleri içerir. Ahlak ekonomi ilişkisini ve ahlakın belirleyiciliğini başat kılan bir ekonomi perspektifi oluşturmak hayatidir. Kürt Halk Önderinin kapitalizmin ekonomi olmadığına dair sunduğu dokuz madde vardır:

1- Ekonomik krizler,

2- Kıtlığa dayalı krizler,

3- Kapitalistleştirilmeyen, 'uygarlık karşıtı demokratik toplum' un varlığı,

4- İşsizlik,

5-Tekniğe düşmanlık,

6- Ekonominin en temel ilkesi olan ahlaka, moral değerlere düşmanlık,

7- Ekonominin ana gücü, yaratıcısı kadına düşmanlık,

8- Ekonomiyi en son küresel aşamasında 'borsa, kur ve faiz' piyasası denilen para-kâğıt oyununa çevirerek ekonomiye düşmanlığını zirveleştirmesi,

9- Ekonominin en temel iki alanı olan üretim ve tüketime el atıp kontrol altına alarak, toplumların gerçek besin, giyim, barınma ve dolaşım ihtiyaçlarıyla ilgisi bulunmayan, sadece kârını maksimize etmeyi hedefleyen politikalara ağırlık vererek üretim ve tüketim krizleri yaratarak yapılarını kökten bozması.

Bu dokuz maddenin her birini Jineoloji tarihsel kökleri ve güncel yönleri ile ele alır ve araştırır. Ekonomi-ahlak ilişkisini de ağırlıkta bu dokuz madde etrafında çözdürülen toplumsal dokuda arar. Toplumsallığın ahlaki temellere dayanarak yürüttüğü süreçlerdeki ekonomiyle ahlaki çözülüşe paralel yaratılan ekonomiyi kıyaslar. Bu kapsamda demokratik ve özgür toplumun ahlaka dayanan yeni ekonomik sistemini örer. Bunlar soyut değillerdir. Ortadoğu tarihinde Mazdek, Şeyh Bedrettin, Karmatîler ve daha pek çok direniş örgütlenmesinde de yaşandığı gibi toplumsal iradeyi esas alan, paylaşımcı, ortakçı, eşitçi, adil, üretimsel, ahlaki ekonomik sistemlerdir. İnsanı insan yapan değerleri canlı kılan ve diri tutan ilkeleri vardır. Jineoloji dünyanın her yerinde yaşanmış-yaşanan ekonomi deneyimlerine karşı duyarlılıkla, araştırmacı ruhla ve bilgelikten beslenen mütevazilikle yaklaşmayı ilke olarak benimser. Ancak öncelikle toplumsal köklerine eğilir. Bu da Ortadoğu dur. Bu nedenle ekonomi-ahlak ilişkisini derin, tarihsel ele alır. Ancak bu günceli göz ardı ettirmez. Örneğin kapitalizmin ve eril-devletçi zihniyetin ekonomi geliştiremeyeceğinin en bariz örneklerinden biri olan fuhuşa yaklaşımı da ekonomiye ahlaki yaklaşım kapsamında ele alır. Binlerce yıllık fuhuş gerçeğini bir 'sektör' adı altında yaşatmak ve kapsamlılaştırmak kapitalizmin hala sergilediği en ahlaksız yüzüdür. Erkeklerin kendileri için bir çıkar ve zevk çarkı olarak oluşturdukları ve adına 'bir sektör' demekten utanmadıkları bu alanı; hiçbir kadın ya da kadın hareketi 'seks işçiliği', 'işçi kol kasları ile seks işçileri vajina kasları ile kazanıyor" vb. safsatalarla meşrulaştıramaz. Bu tüm kadınlar için bir onur sorunudur. Bir şeye mecbur bırakılmak başka bir şeydir. Kapitalistlerin en çok kazandıkları ve elemanlarını savaşlar çıkarak topladıkları böyle bir 'sektör'ü kadın diliyle ve söylemi ile meşru kılmaya çalışmak başka bir şeydir. En son Irak ve Suriye'de, 20 yıl önce Yugoslavya savaşında ve dünyanın pek çok ülkesinde savaş mağduru kadınlar fuhuş denilen 'sektör'e satılıyor. Biz buna işçileşme olarak bakamayız. Alternatif bir ekonomi sistem oluşturmaya zihinsel alandan başlayacaksak; fuhuş ve uyuşturucu pazarını kurutmak 'insanım' diyen herkesin onur sorunudur. Özellikle erkeklerin. Nasıl ki doğada kendi kendini yiyerek beslenen canlı yoksa, toplumunun kadınlarının etini yiyen, 21. Yüzyılda buna pazar yaratan vahşi emperyalizmin fuhuş alanındaki gerçeğine katılmayı 'zevk' adına yapan erkek de olamaz. Böyle var olan erkekler insan olamaz. Eğer yaşam belli ilkeler üzerinde gelişiyorsa, canlı da denemez. Jineoloji; fuhuşu sektör olarak tanımlamayı, bunu meşrulaştırmayı, bunun karşısında savaşmamayı ve buna bir şekilde ortak olmayı büyük bir ahlaksızlık olarak tanımlar.

Beşinci olarak; Jineoloji kapitalizm tarafından başından itibaren (ilkel kapitalden başlayarak) en fazla katledilen toplumsal kesim olan kadınların bu sistemi hücrelerine-iliklerine kadar analiz etmesi gereken güç olduğu gerçeğine inanır. Bu gerçekten yola çıkılarak söylenecek çok şey vardır. Ekonominin asal gücüyken kadın neydi? Ekonomiden koparıldıktan sonra ne oldu kadın? Bu iki soruyla bağlantılı onlarca soru Jineoloji perspektifiyle ekonomi geliştirecek olan kadınların cevaplaması gereken temel sorulardır. Kürt Halk Önderinin " 'Ekonomisiz kılınmış kadın' gerçeği, en çarpıcı ve derinlikli toplum çelişkisi haline gelmiştir" belirlemesi hayati önemdedir. 'Ekonomisiz kılınmış kadın' gerçeği neyi anlatır? Toplumu toplum yapan kadınların işsizliğini, binlerce yıl insanlığı çocuğu gibi besleyen kadınların açlığını, yoksulluğunu ve çocuklarını besleyemediğini, ev işlerine mahkum kılındığı halde değersizleştirilmesini ve Marksist teori de dâhil yok sayılmasını, çocuklar doğurup yetiştirdiğini ama yaşamın yükü olarak görüldüğünü, alınıp satıldığını, dövülüp katledildiğini, tecavüz edildiğini, kapitalist sistemin baş düşmanı olarak tanımlanıp sürekli saldırı altında tutulduğunu anlatır. Ekonomi yaratan kutsal ellerin emekten, ekmekten ve erdemden uzaklaştırılması için sınırsız bir savaşa, bombardımana tabii tutulduğunu anlatır. Ve binlerce cümle kura-

Feleğin çarkına çomak sokmayı bile hayal eden ve türküleştiren insan; kapitalizmin çarkına çomak sokmayı hayal edebilmelidir yeniden

rak anlatabiliriz, 'ekonomisiz kılınmış kadın'ı!

Tüm bunları dikkate alarak nasıl bir ekonomi perspektifimiz olacak? Toplumun farklı kesimlerini bu ekonomi sisteminin içinde yer alma çağrılarını nasıl oluşturacağız? Bize dayatılan hegemonik sistemin ekonomik ayaklarını, kodlamalarını, uygulamalarını nasıl çözeceğiz? Bunları nasıl deşifre edip nasıl değiştireceğiz ya da ortadan kaldıracağız? Bu sürekli ve her yönlü savaş halinin toplumsal yaşamın temeli olan ekonomiye yaşattığı tahribatları nasıl görünür ve tartışılır kılacağız? En önemlisi de bu saldırılar altındayken alternatifimizi nasıl ete kemiğe büründürüp geliştireceğiz? Bu sorular milyonlarca insanın düşünsel ve bedensel mücadelesiyle gerçekleşebilir, güzel ama

Toplum kırımını yapan kapitalist güçlere ucuz işçi gücü olmanın dışında da çözümler olabileceğini zihinler kavramak zorunda artık

cansız bir düşünce olmaktan çıkabilir. Sorularımıza yanıt kapsamında sunabileceğimiz sınırsız öneri olduğu kesin. Belli başlılarını burada belirtmek sadece bu konuya dair ufuk genişletme çabası olabilir. Herkes bulunduğu yerelde var olanı ve ihtiyaçları, toplumun üretken ve canlı bir dokuya sahip olması için gereken ekonomik sistemi belirleyebilir. Bunun için aklın ve duygunun pas tutmuş tellerini silkeleyebilir. Mahalle mahalle, köy köy, ilçe ve iller kendilerini kendi topluluklarıyla tartışıp kararlaştırabilir ve doğru ekonomik modele ulaştırabilir. Bu konuda önemli olan akışkanlıktır. Güncel ve orta-uzun vadeli ihtiyaçlara göre esnekliği yakalamaktır. Kapitalizmin bize öğrettiği çaresizlikle ve kazandırdığı alışkanlıkla 'ihtiyaç' değil, yaşamın öz değerlerinin anlattığı temelde 'ihtiyaç' nedir? Bunu karşılayacak ekonomiyi yaratmak nedir? Sorularını cevaplayabiliriz.

Bu temelde Jineolojinin temel amaçlarından biri de dört yüzyıl önce gizlendikleri yarıklardan çıkarak toplumsal dokuyu çökerten tekeli (Kapitalizm)o yarıklara geri döndürmektir. Toplumsal yaşamı orijinal dokusuyla yeniden canlandırmaktır. Bu da toplumsal yaşamın temeli ekonomik faaliyetleri komünlerle sağlıklı örgütlemekle mümkündür. Bu mevcut kapitalist sistemde çok zordur. Bu nedenle toplumsal ve bireysel algılarda devrimi gerektirir. Büyük bir fedakârlık ve sistemin bin türlü maskesine ve hilesine karşı direngenlik gerektirir. Sağlam bir ahlak gerektirir. Zihniyetini, ahlâkını ve ruhunu sürekli eğitmek önemli bir rol oynar. Eğer böyle ele alabilirsek her yerelde birçok ekonomik komün yaratabiliriz. Yani sınırsız iş alanları açarak işsizliği ortadan kaldırabiliriz. Yoksulluğu, açlığı, kıtlık tehlikesini önleyebiliriz. Doğa ile sağlam bir bağ kurarak toprağı korumayı, ağaç dikmeyi, tarımı yeniden canlandırmayı ekonomik algı kapsamında görmeyi, hissetmeyi geliştirebiliriz.

Bunu başardıkça toplumsal yaşamı 'ekonomi' adına sömürenlerin oyunlarını bozacak makul, direngen, komünal ve verimli bir ekonomi oluşturabiliriz. Başka da çaremiz yok. Her gün göğün bilmem kaçıncı katındaki inşaatlarından düşmek, yerin bilmem kaç yüz metre altındaki maden ocaklarında kömür olmak, tarlalara giderken mevsimsiz işçi olarak trafik kazalarında ölmek, açlığın ve yoksulluğun pençesinde inletilmek ve daha pek çok felaket, bir çare olmadığına göre; insan ve toplum olmanın gereğini yapacağız. Ekonomiyi ekonomi olmayan tüm tekellerin, sistemlerin gaspından-talanından kurtarıp onu yaratan ve severek yaşatan güçlerin eli ve yüreğiyle buluşturacağız.

Komünal Demokrasinin İnşasında Yerel Bilgi: Dayanışma Ekonomisi (Deneyimler ve Tartışmalar)

Prof. Dr. H. Neşe Özgen[1]

(Atina Demokrasisi ve Medine Vesikası örneklerinden sıkılmış olanlara)

Dayanışma ekonomisi, kooperatifçilik, birlikleşme, komünalite üzerine tartışmalarımızda yaşadığımız en önemli eksik, memleketteki çeşitli örneklerin yeterince izlenmemesi, eleştirilmemesi ve tartışılmamasıdır. Bir süredir Anadolu ve Mezopotamya'daki çeşitli dayanışma biçimleri, bunların normları, kuralları, itiyat ve gelenek biçimleri ve zaman içindeki değişmeleriyle ilgili çalışıyorum: Bizden olan, bizim bildiklerimiz ve bizde olan dayanışma hallerinin hangilerinin nasıl ilerleyip hangilerinin nasıl söndüğünü, kırsal ekonomi ve mülkiyetle ilişkiselliklerini, altyapı-üstyapı ilişkisinde nereye tekabül ettikleri ve dahası dayanışmanın iktisadi mekanizmalarının hangi sosyal dinamikler tarafından biçimlendiğine dair, gayet "yerli" metinler üretiyorum. Özgün örnekleri toplarken de, kimi zaman unuttuğumuz kelimelerle: komün, iştirak, ittifak, tevdi, siyaset, mukavemet, muasat, berxwedar, dijraber, gayret ve cesaret kavramlarıyla çalışıyorum. Böylece hem örnekler üzerinden daha sosyal bilimsel bir tartışma alanı yaratabilmeyi hem de mevcut çeşitli dayanışmaları/ortaklıkları, miras olarak geçmişten aldığımız ancak çok farkına varmadığımız biçimleri hayata geçirme şansını artırabileceğimi umuyorum.

Çalışmalarımı sosyolojik-ontolojik bir temellendirme amacıyla değil; aksine bir dizi sosyal pratikler dizisini kavramlaştırmak için kullanacağım. Bu tartışmada temel savım: dayanışmacı geleneksel örüntülerin hiç de pastoral romantik bir gönüllük esasına dayanmadığı; aksine toplulukların sürdürülebilir iktisadi ve sosyal dinamiklerinin sorumluluk esasına göre belirlendikleri olacak.

Dayanışma tartışmasının temelindeki tüm tartışmaları (birlikleşme, anlaşma, katılım, birlik, müzakere, sendika, komün vb.) çalışmaya mündemiç sayarak; kültürcü indirgemeden de olabildiğince kaçınarak; yerel dayanışma ağlarını üç temelde tartışmayı hedefliyorum:

1- Dayanışma ağları ve bunun geleneksel, mitik ve duygusal bağlamı,

2- mülkiyet rejimleri boyunca dayanışma örüntülerinin değişen biçimleri ve

3-para ekonomisinin bu ilişkilerdeki önemi[2].

Beş geleneği, Karakoyun köylüleri için, vicdani örüntüsü temel olmak kaydıyla, dayanışmanın yeniden örülmesi için önemli bir atlama taşı olarak iş görüyor

Dayanışma ağlarının duygusal temellerini anlamak için Wolf'u izleyeceğim (1966). Wolf, toplumsal bağlar ve ilişkilerden kaynaklanan ve kültürel olarak özgün biçimler alan karşılıklı hak ve yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla bireylerin yapmış oldukları ayni-nakdi harcamaları, fedakârlıkları ve emek veya manevi enerji

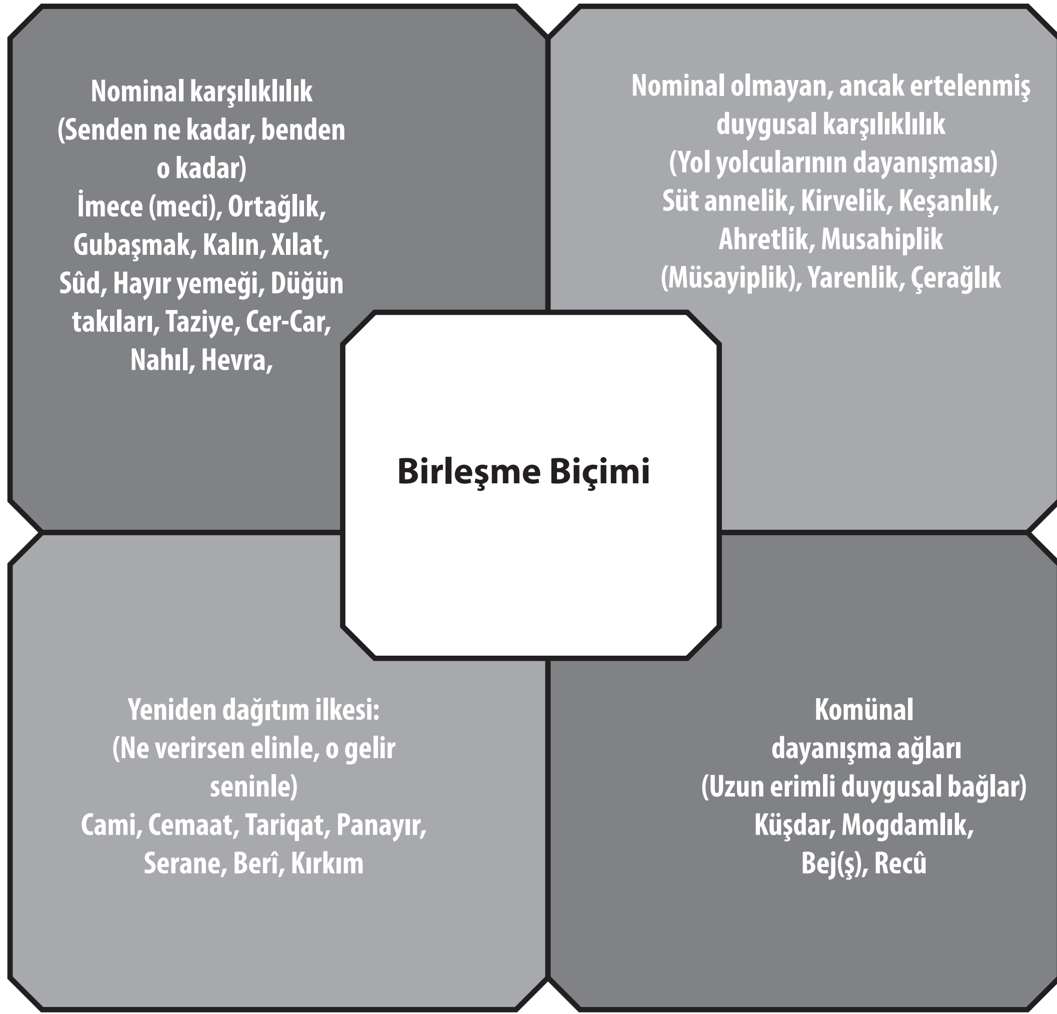
sarfını törensel harcamalar; bu harcamaların karşılanabilmesi için kendi denetimleri altındaki kaynaklardan ayrılan miktarı da törensel fon olarak nitelendiriyor (Sönmez, 2000:71). Özetle burada Granovetterci bir anlayışı temele alacağım. Bu konudaki tartışma daha ziyade 'yeniden dağıtım'(redistribution) veya 'karşılıklılık durumu'nun (reciprocity) normları üzerinde yerleşmiş sistemlerin, kendi özel normatif temeli olduğunu vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle: Kapitalist pazarın 'evrensel egoizm'i bir 'doğal durum' değildir[3]. Ben de iktisadın kendinde mündemiç kıldığı sosyal ağların hiç te yardımcı faaliyetler olmadığını, iktisadın içinde duygunun ve rasyonalitenin hangi oranlarda etkili olduğunu tartışacağım. Hatta bu konuda daha ileri giderek, iktisadın içinde basmakalıp çıkar ilişkileri ve rasyonel ağlardan ziyade feragat, fedakârlık ve sorumluluk örüntülerinin etkili olduğunu düşünüyorum ve bu etkileri görmeye çalışacağım. Dahası, topluluk içi yeniden dağıtım örüntüleri ve bunların telafi mekanizmaları sadece feragat ve fedakârlıkla açıklanabilir mi? Bunların rasyonel temellerini ve feodal (!) artıklarını nasıl göreceğiz? Nasıl anlayacağız? vb.

Molokanların Türkiye'den Rus ajanı oldukları suçlamasıyla sürülmelerinden sonra; çiftçilik yerini hayvancılığa bırakmış

Bu çalışmalardaki bir diğer sorunsalım da: Farklı mülkiyet rejimlerinin kalıntıları, feodalite döküntüleri, irrasyonel telafi mekanizmaları, pre-modern yapılar vb. olarak değerlendirdiğimiz çeşitliliklerin, üretimin gerçek temellerinin içinde nasıl ve ne kadar etkin olabildiğini anlamak. Öyle ki, dayanışma örüntüleri hangi üretim ilişkilerini pekiştiriyor, hangi sosyal dinamikler aracılığıyla değişiyor ve hangi siyasi dinamikleri besliyor veya (Gramscici deyimle) hangi aşındırma taktiklerini kullanabiliyor?[4]. Bunların (tümünün) tarihsel bağlamını nasıl anlamalıyız? Kapitalizm hangi esaslar içinde yer alabiliyor? Para ekonomisinin varlığını izleyebiliriz ama bunun etkinliği üzerinden hangi belirtileri izlemeliyiz, etkinliğini nasıl anlamalıyız? vb.

Buradaki üçüncü mesele de, kültürün ve ekonominin özgün örnekler üzerinden tartışılmasıdır. Her yer'in kendine özgün yapısının, mülkiyetin ve para ekonomisinin farklı biçimlerinin yer 'e özgü örneklerle iktisadi antropolojik olarak incelenmesi önemlidir. Zira örneğe özgün incelemeler bize örneğin bütünlüğü içinde, farklı dayanışma ağlarının iktisadi ve sosyal dinamiklerinin etkileşimlerini de verebilir. Zira Clifford Geertz Yerel Bilgi'yi tartışırken; toplumsal ilişkilerdeki iktisadi teşvikler ve yaptırımların önemini vurgulayarak (Geertz, 2007:13-30): politikaların kimlik politikalarına indirgenmesinin, toplumsal olanın hem ulusal hem de kültürel düzeyde zayıflamasıyla sonuçlandığını anlatır. Escobar da, 'Kültür yer'lerde oturur (139-174) 173. Ancak tabii, bir yerlerde de, diğer toplumsal ve siyasi varlıkların etkileşimleri tarafından yaratılan yer-üstü kültürler vardır. Ancak yerlerin kendilerine ait bütünlükleri vardır' diyor (1995: 174, 177).

Nominal Karşılıklılık ilkesi (Senden ne kadar benden o kadar)	Nominal olmayan duygusal karşılıklılık (Ertelenmiş duygusal karşılıklılık)	Yeniden dağıtım ilkesine uygun hareket edenler (Ne verirsen elinle, o gelir seninle)	Komünal dayanışma ağları (Uzun erimli duygusal bağlar)
İmece (meci) Ortağlık Gubaşmak Kalın Xılat Sûd Hayır yemeği Düğün takıları Taziye Cer-Car Nahıl Hevra	İSüt annelik Kirvelik Keşanlık Ahretlik Musahiplik(Müsayiplik) Yarenlik Çerağlık	Cami Cemaat Tariqat Panayır Serane Berî Kırkım	Küşdar, Mogdamlık Bej (ş) Recû

Yer'e özgün örnekler:

Neler var Anadolu dayanışmacılığında: Kotan vurmak, modgamlık, ortağlıq, küşdar, imece (meci), yarenlik, gubaşmak, hevra, çerağlık, recû, Sûd, Serâne, beş(j), cer-car, berî, nahıl, kırkım, düğün takıları, hayır yemeği, taziye, kalın, xılat, süt annelik, kirvelik, keşanlık, müsahiplik (müsayiplik), ahretlik, camî, cemaat, tariqat, panayır, vb. Bunları yukarıdaki üç kategori açısından düzenlersek:

Bunların tamamı Anadolu ve Mezopotamya'ya mahsus dayanışma biçimleri: Bazıları sadece iş, bazıları zor günlerin dayanışması, kimisi artık sönümlenmiş, eskinin karikatürü olarak kalmış; bazıları dönüşmüş ve kapitalizm içinde insanların dayanışmaları olarak yaşayabilen davranış kalıpları, itiyat ve gelenekler.

Bu örneklerden birkaçı aracılığıyla yeni komünleşme stratejileri üzerine tartışmak istiyorum. Ama daha çok, bildiğimiz, içerden gelen ve kendimizce yaratabileceğimiz geleneği dönüştürebileceğimiz yeni yollar üzerine, bu yolların mümkünlüğü üzerine konuşmak için bu örnekler hakkında bilgi vererek, başlamak istiyorum.

Hepimizin bildiği üzere norm halini alabilen çeşitli sosyal davranış kalıplarının, gelenek, itiyat, teşvik ve yaygınlık gibi bazı aşamaları var. Ama norm halini almasalar da toplulukların olası çatışmaları çözebilmek için kendi içlerinde geliştirdikleri anlaşma ve dayanışma biçimleri son derece çeşitlidir ve hepinizin tahmin ettiği üzere bu davranışlar hem zamanla değişikliğe uğrar, hem de kendileri de içlerindeki sosyal yapı ile birlikte değişip farklılaşırlar. Çok iyi bildiğimizi ve kendi içinde süreklilik taşıdığını, değişmediğini düşündüğümüz pek çok kural, gelenek aslında sürekli

değişir.

İtiyat ve gelenekler zaman içinde iktisadın gereklerine göre şekil değiştirirler: Ancak kapitalizm öncesi iktisadın da gönüllük esasına dayanmadığı bir gerçektir: İşin değeri değişmiş olsa da, emek değerinin karşılıklılık ilkesi her zaman rasyonel bir ölçümle belirlemektedir: Örneğin pastoral bir romantizmle birlikte anılan imece de zaman içinde aynî karşılıklılıktan nominal karşılıklılığa geçmeye başlamıştır: Gubaşmak, Düğün takıları, Meci vb. pek çok terimle çeşitli bölgelerde karşılanan imece paylaşımı, işin –eylemin zamanı ile sınırlı bir yardımlaşma biçimidir. Geleneksel biçimlerde emeğin yoğun olarak kullanılması gereken durumlarda (örneğin ailenin emek gücünün yetmediği vb.) bizden olanın yardımı aynî karşılıkla verilir: 'Sen bana üç gün geldin, ben de sana üç işgünü borçluyum gibi. Günümüzde ise, daha çok kadınların emeğinin yoğun olduğu işlerde, imece artık karşılığını parayla ödemeye başlamıştır. Eğer size yardıma gelen kişiye emek karşılığını veremiyorsanız, artık amele parasını verebilirsiniz. Diğer bir deyişle, her zaman rasyonel bir topluluk sorumluluğu ilkesi yine işlemekte, ama bu kez işin değeri nominal olarak ölçülmektedir.

Her yerin kendine özgün yapısının, mülkiyetin ve para ekonomisinin farklı biçimlerinin yere özgü örneklerle iktisadi antropolojik olarak incelenmesi önemlidir

Bu konuda örnek olarak bilinen ve hayli romantize edilmiş olan imece' den çok farklı bir dayanışmayı; Kafkas halklarının ekin-hasat dayanışmasının adı olan Modgamlık'ı (Kotan Birliği) örneklemek yerinde olacak. Geleneksel haliyle Modgamlık, tarlanın ekimi ve sürümünde hem işin hem de gelirin paylaşılmasıdır. Bu haliyle de, sadece işin paylaşılması, iş dayanışması olan imece'den çok farklıdır. Paylaşım hem Haziran-Ağustos ayları boyunca yani ekimden hasat sonuna kadar devam eder, hem de ödemesi çok farklıdır: Ortaya çıkan toplam üründen kolan sahibine (öküzlerin sahibi-4/10), kotan'ın sahibine (majgal- tarlanın sahibi-3/10), jerden'e (öküzlerin bakımın üstelenen-2/10) ve hodekh'e (öküzün boynuna oturan çocuklara-1/10) eşitsiz paylar verilir. Burada esas olan paylaşmanın mülkiyete göre değil; aksine üretimde en üst payı olduğu düşünülenden başlayarak azalan miktarda toplam emek miktarına göre yapılmakta olmasıdır. Esas üretimin de toprakla değil onu süren hayvanın değeriyle ölçülmesi modgamlığın en önemli göstergesidir. Bu anlamda da feodaliteye örnek gösterilen, o ünlü 'Balıkçıların balık hasatını paylaşması' örneğinden kesinlikle farklıdır (beş payın üçü tekne sahibinin…).

Modgamlik ve kotan tutma, Kafkas bölgesine Molokanlarla taşınmış ve dayanışmacı bir tarım geleneğidir. Çok yinelenen: "traktörün geleneği bozduğu ve Moğdamlığı öldürdüğü" yollu kalkınmacı söylemin aksine; burada işbirliği ve dayanışmayı bozan unsur -Molokanların da çekilmesiyle oluşan boşlukta- insanların tarımsal üretim yerine mera hayvancılığına yönelmesidir. Molokanların Türkiye'den Rus ajanı oldukları suçlamasıyla sürülmelerinden sonra; çiftçilik yerini hayvancılığa bırakmış; böylece bölgede tarım yapmanın, tarımda kullanılan hayvanın ve tarım ürününün değeri de azalmıştır.

Yine benzer olarak küşdar'dan bahsetmeliyiz[5]. Şırnak-Cizre civarındaki koçer aşiretlerde yaptığım çalışmada, aşiretin eşitliğe dayalı koçerlik sisteminden toprağa bağlı aşiretlere nasıl dönüştüğünü anlamanın bir yolu olarak küşdar dayanışmasına baktım (Özgen, 2007). Bundan muradım; Tribe-kabile-qebile ile eşdeşleştirilen ve batı gözünden aşağılanan bir eşdeğerlikle sosyal bilime de sokulan aşiret'in dayanışmacı itibarını iade edebilmek; aşiretli oluşun "doğal haline" değil onun siyasallığına ve iktisadî bağlamlarına ağırlık verecek yeni bir kavramsal düzeye sıçramak gerektiğiydi.

Küşdar, koçerlik dönemini en iyi anlatan risk ortaklığı örneğidir. Temelinde "Berî'ye giden aşiretin dönüşte sattığı ve kazandığı tüm paranın paylaşılmasının esasları' vardır. Toplanan kazanç; berî yolundaki tüm kayıplar düştükten sonra (Rüşvetler, hediyeler, barış için verilen mallar, ikramlar, hastalıktan ölenler, mera kirası, kayıplar, ucuza gitmiş bir satış dönemi vb.) nasıl paylaşılmalıdır? Gözleyebildiğim kadarıyla eşitlikçi aşiret dönemine daha yakın duran koçerlerde, kazanç hane (xane-mal) sayısına bölünürken; toprağa bağlanma ve mülkiyet dönemine girmiş koçerlerde bölüşme, koyun-keçi sahipliği esasına göre oluyordu. Daha doğru bir deyişle, örneğin eşitlikçi gruplarda, aşiret liderinin xanesi hanelerden sadece biri sayılırken; ikincilerde paylaşım sürüye katılan malın sayısına göre belirleniyordu.

İlkinde lider eşitlenirken, ikincisinde mülkün miktarının temel alınması, zenginin daha zenginleşmesine, liderin malına mal eklemesine de olanak sağlıyordu.

Buna ek olarak toprak mülkiyetine geçmiş koçer gruplar sûd adını verdikleri bir başka paylaşımdan da söz ediyorlardı: Sûd, berî'de yılda bir gün aşiretin lideri için sağlanan sütün adıdır. Ayrıca bu aşiretlerde aşiret lideri yılda bir kere kırkılan koyunun yününden ve her koyun satıldığında 1/10 pay alıyordu (Serâne). Liderin bir diğer payı da, her sürüden aldığı bir kuzuydu. Sûd de, Serâne de eşitlikçi aşiretlerde değil, aksine mülkiyete geçmiş koçerlerde ve yarı koçerlerde liderin zenginleşmesini sağlayan örüntülerdi; koçerlik ve aşiretin şimdi anlaşılan anlamda feodaliteden çok önce ve çok daha eşitlikçi olabildiğini anlatan; eski dayanışma ağlarının nasıl yıkıldığını gösteren en iyi örneklerdi (Özgen, 2007).

Şimdi sizlerle tartışacağım BEŞ ise, geçmişten miras, ama Karakoyun köylülerinin akılla ve elbette yürekle yeniden düzenlemiş olduğu bir dayanışma biçimi.

Beş Dayanışması ve Geleneksel Biçimleri:

Beş (daha önce çalıştığım yerlerde rastlamadığım kadar) önemli bir dayanışma ağı. En geleneksel biçimi: mirov' un zora düşmüş üyelerine yapılan nakdî yardım. Ancak geleneksel halinde dahi, karşılıklılık (reciprocity) ilkesini içermiyor. Yani, örneğin düğünde takılan altınlar benzeri bir karşılıklılığı yok: 'Onlar bizim oğlana çeyrek taktıydı, biz de…' ile başlayan bir karşılığı yok. "Ömrüm boyunca beş kere dahi Beş almış olabilirim, benim bir kere bile Beş vermemiş olmamın bir yaptırımı yok." Bu ifade, Beş' in karşılıklılık ilkesini aştığını gösteriyor[6].

Bir hediye anlamı da yok Diğer bir deyişle, beş' i alanın daha üste çıkma zorunluluğu yok. Kentsel apartman geleneği olan ve kadınların kadınlık becerilerini yarıştırmak için kullandıklarına benzer bir içerik ("Tabak asla boş gönderilmez!" kuralı) taşımıyor.

Beş' i veren kişi anonim kalıyor: Nakit bir kişide toplanıyor ve sonra ihtiyaç sahibine veriliyor. Bu nedenle de, İslami bir içerik taşıyan merhamet ya da hoşgörü yardımı (ki biz buna Şevkat Aristokrasisi diyoruz) da değil: Alan kişiyi küçültmüyor ve vereni de yüceltmiyor.

Beş kısaca muhtaç olduğum anda mirov' un sorumluluk duygusuyla yaptığı nakdi yardım anlamına geliyor. Kimi topluluklar yardımın asgari miktarını belirlerken, kimisi azami ve asgari bir sınır koymuyor. Dolayısıyla beş 'gücü olandan gücü yettiğince ve ihtiyacı olanın ihtiyacı kadar' diyen komünal temeli büyük oranda barındırıyor.

Öte yandan beş, birikim yardımı taşımıyor: "örneğin ikinci evini almak istediğimde verilmez". Zira. beş, topluluğun vicdani kararını gerektirir, zenginleşmenin yardımını değil. Ama "...evim yandığında, kızımın düğününü yapmak istediğimde, tek oğlum askere gideceğinde ve tarlamı kaybedeceğimi anladığımda benim beş için başvurmama gerek olmadan, komşularım (mirov) beşi zaten yaparlar".

Buradaki ifadeler beşin geleneksel sürecini iyice anlatıyor: Beş, bir yardım zinciridir. Her seferinde bir kereye mahsus olduğu için bir zincirdir, bir dayanışma ağıdır, ama dayanışma birikimi değildir.

Beş, liderin işaret ettiği bir zorunluluk alanı, veya liderin zorladığı bir bağış işareti/miktarı değildir. Aksine, topluluğun neredeyse sözsüz bir anlaşmayla yaptığı vicdani bir destek kararıdır. Rûspîlerin ortak kara verdiği bir yardım değil, destek kararıdır.

Beş, bu nedenle gönüllülük esasıyla değil, sorumluluk duygusu ile alınan bir karardır. Bu nedenle Hegelci STK ve civil anlayışından ziyade civic bir karardır. Hatta diyebiliriz ki, Beş' de civitas'ın modernist olmayan tüm anlamları hayat bulmaktadır[7].

Geleneksel haliyle Modgamlık, tarlanın ekimi ve sürümünde hem işin hem de gelirin paylaşılmasıdır

'Civitas'dır; zira beş' e girmeyene topluluk tarafından uygulanan bir sosyal yaptırım alanı vardır: İmkanı olduğu halde yardımı yapmayan kişi, topluluk içinde vicdanen işaretlenir. Ama mahkûm edilmez. Bir sonraki aşamadaki davranışına bakılır. Böylece ortak sorumluluk alanı geleneksel haliyle bile kişisel iradeye alan açar ve kişisel iradenin ruhsuz kalmış, körelmiş insaniyetini dahi düzeltmeyi umar ki, böylece hem topluluğun hem de kişinin iradesini eşitleyerek civitas' ın temel durumunu önceler.

Beş, miktara değil, verenin kendi varlığına göre değerlenir: Mülküm eğer 500 birim ise ve ben komşuma sadece 1 birim veriyorsam bunun

anlamı ayrı değerlendirilir; mülküm 5 birim ise ve komşuma 1 birim verirsem, bu ayrı bir vicdani değerdir. Bu anlamda yardımlaşma mülkiyeti değil, variyeti esas alır. Yani sahip olduğumu değil, sahip olduğumu zannettiğimi topluluk vicdanı önünde tartışmaya açar ve mülkün yüceltilmesini onaylayanın pişman olabilmesini; onu kişisel vicdanıyla hesaplaşma yalnızlığına mahkûm etmeksizin mümkün kılar. Daha ileri bir karar alabilmesi için ortak vicdanı harekete geçirir.

Özetle beş, geleneksel olarak dahi birkaç ilerletici ögeye sahiptir: Sorumluluk esasına dayanır, karşılıklılık ve hediyeyi gözetmez, ve liderlik değil eşitlikçi kamusal vicdan üzerinden varlığını sürdürür.

Karakoyun Köyü ve Vicdani Dayanışma:

Siverek-Hilvan'da yakın zamanda gerçekleştirdiğimiz bir saha çalışmasında beş(j)in geleneksel biçimleriyle karşılaştık[8]. Bu örneklerden birisi olan Siverek'te Karakoyun köyü ise, beş' i geleneksel içeriğini koruyarak dönüştürmüş ve ona yeni anlamlar yükleyebilmişti.

Beş' i veren kişi anonim kalıyor: Nakit bir kişide toplanıyor ve sonra ihtiyaç sahibine veriliyor

Karakoyun köyünü anlatmadan önce, bölgedeki önemli bir mülkiyet ayrımına dikkat çekmek gerekecek: Kürdistan (Doğu Anadolu) ve kısmen İç Anadolu'nun doğusunda rastladığımız bir tapu türü burada yaygındı: 'Müşterek Köy Tapusu' adı verilen bu biçimde, köyün arazisinin (mera dahil) ortak ve tek bir tapusu vardı ve bu tapu üzerinden köy halkı kendi tasarrufunu hisselerle gerçekleştiriyordu.

Daha sonra yine bu bölgelerde karşılaştığımız bir başka özellik ortaya çıktı: Bu köylerin tamamının adı Türkçe idi. Pek çok köy Zazaca ve Kurmançi veya Arapça adlarını bilirken; bu köylüler 'köyün adı evvelden de Türkçe' dediğinde; orada Ermenilerden kalan mülke el koymaların izini sürmemiz gerektiğini biliriz! 1908 ile 1921 arasında Ermenilerden boşaltılan bu köylerin toprakları, Osmanlı tarafından ve sonra da Türkiye Cumhuriyeti tarafından mülklendirilmiş; genellikle de bir -iki mültezim tarafından tek parça halinde topraksız köylüye satılmıştır. Ardından topraksız ve misken köylüler (kimi zaman da Ermenilerden kalan ve kökenini gizleyenler) bu toprakları toplu tapusuyla satın alıp, yerleşmiştir.

Karakoyun da böyle bir köydü: Köyün nüfusu 1400 kişi ve 180-190 hane[9] [10]. Ek olarak 150 hane kadar da yurtdışında yaşayan var. Kalkınmacı bir retorikle söylersek:

Seçkin ve Kuzey Avrupalı bir mimari. Köye girdiğinizde sizi temizlik ve özenle kurulmuş ve inşa edilmiş evler, yeşil tarlalar ve bereket, evlerin önündeki güler yüzlü çocuklar ve yemyeşil ağaçlar karşılıyor. Köy, kendi sulamasını gerçekleştiriyor: Sulu tarıma geçilmiş. Okuma oranı çok yüksek, gençler Avrupa üniversitelerinde eğitim görüyor. Kadınlar güçlü ve sakınmasızca üretimin içindeler, genç kızlar ve erkeklerin davranışlarında kendi iradeleriyle donanmış bir özgüven var. İlköğretim okulu, köyün yolu, sağlık ocağı vs. : Bereket, bolluk, kâr, verim ve neş'e var: Viva kalkınma!!

Arka plan ise oldukça farklı: Sosyal bilimsel bir okuma ile; Karakoyun köyü devletin tamamen dışında bir gayretle, devlete RAĞMEN bu hallerini gerçekleştirmişler:

Muş'lu ve İbrahim Paşa ahvadından olduğunu söyleyen Karakoyunlular, kendilerini 'Milli Aşiretinden-Haverkiler' olarak tanıtıyorlar. Köylüler, o zamana kadar icarla ekip biçtikleri araziyi, 1947'de tek tapu olarak yörenin iki toprak ağasından (birisi İzollar) satın almışlar. Sonradan kendi imkânlarıyla aldıkları bir araziyi de mera olarak kullanmaya başlamışlar. 1952'den itibaren de köy haline gelmişler. Köyün şu anda hisseli arazi olmasına rağmen mera olarak kullanmayı seçtikleri ve ortaklaştırdıkları arazileri de var. Köyün mülkiyeti tek bir tapuya ve 40 hisseye ve 380 parsele dayanıyor.

Ne zaman kredi almak için bankaya başvurulmuşsa; bu tek tapu nedeniyle geri çevrilmişler: Bankadan kredi taleplerinin geri çevrilmesinin ne kadar büyük bir zulüm olduğunu düşünürken; yeni arazi almak, arazi ekmek vb. için dayanışma ağını devreye sokmuşlar: BEŞ. Şimdilerde, banka kredisiyle topraklarını kaybeden köylüleri gördüklerinde, yardımlaşmayla aşabildikleri zamanları takdirle ve şükranla hatırlıyorlar, anıyorlar.

Beş geleneği, Karakoyun köylüleri için, vicdani örüntüsü temel olmak kaydıyla, dayanışmanın yeniden örülmesi için önemli bir atlama taşı olarak iş görüyor. Başlangıçta önemli bir engel olarak gördükleri banka kredisinden yoksunluğun,

şimdi kendilerini ne kadar özgür bıraktığını biliyorlar. Şimdi örneğin, yoksunluğa düşmüş bir hissedarın arsasını, arazisini ortak kararla köy adına satın alıp (beş'in yeni biçimi); sonra yine ona çok ucuza kiralayarak, hem geleneklerini sürdürüyor; hem de geleneği yeniye aktarmanın nasıl mümkün olacağını anlatıyorlar bize.

Köyde iktidardan ziyade ortak karar egemen olmuş hep. Muhtar seçimi için isim gerektiğinde, kimin seçileceğinin kararını ortaklaşa alıyorlar ve iki adaydan birisi kendiliğinden geri çekiliyor? Muhtarlık da devredilen değil, her seferinde yeniden ortak karar alınan bir görev devri olmuş böylece. Bir statü değiş tokuşu olmaktan, rekabet alanı olmaktan çıkarılmış.

Müşterek tapu, geçmişte hayli sorunlu bir alan iken; şimdi demokratik özerklikle yeni bir aşamanın gelmekte olduğunu ve müşterekle yeni bir zamana adım atacaklarını düşünmeye başlamışlar.

Bu ortaklaşmanın nereden geldiğini, ortaklık karakterinin nasıl biçimlediğini sorarsanız: Karakoyunlular kendi bağımsız ve bağıtsız geçmişlerini DDKO'a ve KÖH' e (Kürdistan Özgürlük Hareketi) dayandırıyorlar. Köy, 1970'lerde ağaların köyün arazilerine el koyma girişimlerini; işgalleri ve büyük çatışmaları çok acı kayıplarla savuşturmuş. 'Köy korkuyla içine çekilmişti, insan iradesi yoktu' diye anlatıyorlar.

Ardından acımasız 1980 Cuntasının elinde, hem Bucaklarla hem de devletle çatışarak rüştünü ispatlamış. Onca kan ve acıyla geçen yıllar, köyün şimdi kazanç hanesinde sayılsa da; çok uzun, çok ağrılı dönemleri var. JİTEM kaçırmaları, gözaltılar, 90'lara kadar sürmüş. 1980'lerde köyden önemli oranda siyasi ve ekonomik mülteci, Almanya ve Fransa'ya gitmek zorunda kalmış, oralarda tutunmaya çalışmış. Bocalamalar, acılar ve yoksullukla geçen yılların ardından; gidenlerin yolladıkları paralar[11] köyde yatırım için kullanılmış. Elbette hayatın refahlı yaşanması için de.

Köy sosyalist geçmişini hala muhafaza ediyor, KÖH' e hayli gerilla katılmış ve aynı zamanda hareketle sınıf mesafeli bir ilişkisi de var. Mülk, feda ve üretim üzerine yaptığımız uzun sohbetlerde; bu ilişkilerin izini görmek mümkün. Bu anlamda; Karakoyun köyü dayanışması, o en fazla aradığımız 'geçmişin tecrübesiyle ilkeli dayanışma' yı güncelleyebilen ve 'ahlaki bir duruş olarak ekonomiyi gerçekleyen' bir örnek olarak; hepimizi kendi örneğini anlamaya çağırıyor.

Köy, kapitalist bir sistem içinde yaşıyor: Örneğin hayli zenginler ve kimileri de zaman zaman mevsimlik işçi kiralıyor: Satın alma ve satma süreçlerinin tamamında Türkiye'de ne oluyorsa, köyde de öyle oluyor. Ancak şu bilinç çok önemli bir akla da işaret ediyor: 'Biz' diyorlar. 'Yakına ucuza sattığımız malın kazancının, uzağa pahalıya sattığımız malın kazancıyla eşdeğer olduğunu biliyoruz". Karakoyun 'doğal toplum', 'Kürdistani kırsallığın kendiliğinden komünalitesi' ya da 'doğacı kırsallığa geri dönüş' gibi, kapitalizmin içinde erimesi gayet muhtemel olan romantik ve pastoral hayallere de karşı koyan, iyi bir örnek.

Beş'in güncel uygulamalarına gelince, özetle şunları görmek mümkün: Beş ekonomik bir dayanışmadan—>siyasi ve ekonomik bir dayanışmaya dönüşmüş. Ancak bu gerçekleşirken duygusal ve vicdani zeminini de koruyabilmiş: Örneğin geçmişte sadece kişisel kayıplarla ilgili olarak uygulanan beş, Karakoyun' da siyasi kayıplar için de uygulanmış. Köy, beş geleneğini siyasi kayıpları telafi için de kullanmış. Bu öğretinin yerleşmesinde KÖH' nin çoşkun ve umutvar payı kadar; onu tartışan ve rayına oturtan eski sosyalist ve sınıfın temelini tanıyan sosyalist aklın da büyük payı var.

Ortak karar alma geleneği; vicdanın halen en tutucu zeminini pekiştiriyor

Öte yandan, ortak karar alma geleneği; vicdanın halen en tutucu zeminini pekiştiriyor. Karakoyun, demokratik ekonomi arayışlarımızdaki temel yapı taşlarını izleyen iyi bir örnektir: Köle emeği kullanmadan, ücretli emeği kullanarak ancak emek-değerini toplumsal emek ile ölçerek zenginleşiyor.

Karakoyun aynı zamanda, emek -değeri para ile ölçen bir kapitalist sistem içinde dayanışmayı sürdürmek için mirov geleneğini yaşatıyor. Bu dayanışmayı mitik, mitolojik bir temele dayandırıyor (beş) ve onu ilerletmek için de yine dayanışma ve eşitlikçi ağlara başvuruyor. 'Mirov'un 'Aynı kaptan beslenenler' geleneğini; komünal bir 'yemek yediği kabı yıkayanlar' geleneğine aktarmayı başarıyor. Dikine değil, yatay hiyerarşiler ağı kurarak muhtar vb. devletin zorladığı resmi liderlik sistemlerini kendinden uzak tutmayı başarıyor; kazanç, kişisel kâr ve rekabet gibi baştan çıkarıcı süreçleri—> bolluk ve ortaklık gibi daha sürekli

mutluluklara dönüştürüyor.

Karakoyun kapitalist bir sistem içinde yaşadığını bilinçle biliyor; her örneğin ancak kendi tarihsel gerçekliğinde mevcudiyet kazanacağını, her durumun da ancak kendi halkı isterse ve kendi istediği gibi gerçekleşeceğini, her örneğin ancak geçmişten getirdiği birikimle yaşayacağını en iyi gösteren örneklerden birisi olarak: Karşı koyuyor,

Kendi dayanışma ağlarını sabırla, vicdanla, inkârsız ve özgüvenle örüyor.

Yararlanılan Kaynaklar

1) Sosyolog. Yazışma için: ozgen.nese@gmail.com

2)Bu konudaki tartışma büyük oranda V. Başer, S. Okdemir, F. Akbey ve Y. Aykan'nın katkılarıyla biçimlendi. Kendilerine teşekkürler ederim. Özellikle V. Başer, ne kadar farklı aile-mülkiyet ilişkilerini olabileceğini hatırlattı: 'Osmanlı toprak mülkiyet sistemi karma bir formasyon; bölgesel olarak Patrimonyal (Feodal) mülkiyetin görüldüğü yerler (mesela sanırım bugünkü Kürdistan, Sırbistan... filan) bulunmakla birlikte, çoğu bölgede Prebendal mülkiyet var. Ama mesela Sırbistan'da sanırım Osmanlı döneminde de var olan Zadruga denilen bir "en fazla 10 ailelik" bir alt mülkiyet formu var.' (tartışma için: bkz. https://www.facebook.com/nese.ozgen.73/posts/10152392375964091?notif_t=like. Erişim: 08.09.2014)

3) Bu konuda detaylı bir tartışma için bkz. Özgen, 1998. Özetle diyor ki Granovetter: "iktisadi indirgemeci ya da rasyonalist sosyolojik paradigmaların her ikisinde de, sosyal yapının etkileşimsel bir kavramlaştırılması kesin değildir ve bu anlamda da tüm aksiyon (ekonomi de dahil) 'sosyal ilişkilerin süregiden sistemlerin bütünsel çimentosu içerisinde muhtevidir'". Bkz: Özgen, 1998: 16.

4) Gramsci'nin aşındırma(sovverrissimo) kavramı ve onun reddiyeci (negation) veya polemikvari özellikleri için daha çok bilgi: (akt. Crehan, 2006: 147-148).

5) Küşd-t-ar: Et (Farsi)

6) Ağrı ve Malazgirt taraflarında da, benzer bir nakit yardımı olarak Recû' dan söz edildi. Patnos'ta ise bu nakit yardımının birikim için de verildiğini görmüştüm.

7) Durumu tartıştığım bir meslektaşım, Beş(j) 'in metropollerde hemşeri dernekleri aracılığıyla da devam ettiğine vurgu yaptı. Modern remittance (işçi dovizi- aileye geri destek vb.nden) farklı olarak BEŞ(J) 'in köyden mirov kapasamına girenlerinin kentte de devam eden bir dayanışma ağına dahil olamaları; son derece farklı bir yeni alandır ve tartışılması ve izlenmesi gerekir.

8)Hayatımın güzel zamanlarından bir kısmını geçirdiğim Karakoyun köylülerine teşekkür ediyorum: Beni hayata bağladılar. Aklım, vicdanım ve yüreğim pekişti. Haysiyet, irade, gayret ve mukavemete dair pek çok şey öğrendim.

9) http://www.ozgur-gundem.com/?haberID=104280&haberBaslik=Demokratik%20%C3%B6zerkli%C4%9Fe%20%C3%B6rnek:%20Karakoyun%20k%C3%B6y%C3%BC&action=haber_detay&module=nuce

10) http://www.bestanuce1.com/haber/98020/demokratik-ozerklige-ornek-karakoyun-koyu

11) işçi dovizi/remittance

Toplumsal Öze Dönüşün İlk Adımı Olarak Toprağa ve Tarıma Dönüş

Didar Baran

Toplumlar kendi içerisinde ilk oluşumdan, ilk toplumsal adımdan başlayarak kendi dinamik dayanaklarını ortaya çıkarır. Tüm doğada olduğu gibi insan da kendi yaşam dayanaklarını kendi kültürü içerisinde, kendi bilinç ve tecrübelerinin sonucunda sağlar.

Kültürel gelişimler tarihsel gelişimlerdir. Tarih içerisinde toplumsal dayanaklar üzerinden gelişen, tüm topluma mal olan değerler öz itibariyle insanların, toplumların varlıklarını sürdürmek için geliştirdikleri bir üretim faaliyetidir. Ancak bunu sadece kurulu devletçi düzenler gibi salt bir faaliyet biçiminde ele almak eksik kalacaktır. Bugün toplumların toprakla ve tarımla duygusal ilişkisi toplumsallık içerisinde gelişen tüm kültürlerin, sadece yaşamı kolaylaştırmak için geliştirilen pratikler olmaktan çıkmaktadır. Toplumsallığın kendini güçlendirip anlamlaştıkça daha da fazla değere dönüşen en etkili üretimlerinden biri tarım kültürüdür.

Bu nedenle insanla gelişen ancak doğayla en anlamlı ilişkinin geliştiği uğraş, paylaşım, dayanışma, kültür, toprak ilişkisini toplumsallığa dayandırmak önemlidir. Bugün tarım ve toprakla ilişkinin köklerini ilk toplumsallaşmaya dayandırmanın, toprak ve insan, tarım kültürü ve ikisinin ilişkisini de kadınla kurmanın doğal toplumla-toplumsallıkla ilişkisini görmezden gelemeyiz. Özle ilişki deyince kökenlere ve tarihin toplumsal kültürüne inmek; geçmişle, bir nevi kendimizle ya da çok önceki hallerimizle bağımızı kurmak anlamına da gelir.

Tarım ve toprak öz itibariyle toplumların varlığını sağlama ya da nesnel maddi yaşam ihtiyaçlarını elde etmesi değildir sadece. Özle, kökenle gelişen ilişkisi yani tarımın kültürel yanı toplumsallığından gelir. Yaşamın doğayla en belirgin yanını ifade eder. Bugün insanların toprakla ve tarımla ilişkisine bakıp kültürel olup olmadığı ya da kültür olmaktan nasıl çıkarıldığı görülebilir. Bir toplumun kendi değerleri üzerinden ne kadar geliştiği ya da ne kadar doğal kaldığını görmek istersek bu durumda tarım ve toprakla ilişkisine bakmak yeterli olacaktır.

Toplumsallığın dayanakları, tarihten günümüze kadar ideolojik, sosyal ve politik olmasının yanı sıra en güçlü yanı olan kültürel yapılanması, daha çok doğanın kendisiyle gelişen ilişkisinde, toprakla girdiği temas ve tamamlayıcılığında gelişmiştir. Bunlar manevi değerler olduğu kadar, maddi yanı olan ama özünde maneviyatı barındıran ve üretimle bağı olan ilişkilerdir. Bunların sürdürülebilir ve günümüzde de güncel olması tamamen geçmiş güçlü tarihsel bağlarından gelir. Toprak ve tarım bu nedenle güçlü bir kültürel gelişim, yaşam biçimidir demek doğru olacaktır.

Toprakla sade ve animal bir ilişki kurulmadıkça, doğal ve ahlaki bir toplum yapısının açığa çıkması mümkün değildir

Geçmişin En Güçlü Kültürü Tarım…

Tarım tanım olarak topluma yararlı, gerekli olan bitkileri yetiştirmek, zenginleştirmek, beslenmek için toprak üzerinde üretilen üretimin bütününe denir. Bu tanım genel olarak kabul edilse de eksik ve yetersiz kalmaktadır. Pozitivist

bir bakış açısı da denilebilir. Yani toprakla ilişkisi vardır ve çeşitlerine göre ekersen elde edeceğin üründür. Ancak toplumların kendi içerisinde dayanışmayla, kolektif bir yaşam biçimine dönüşmüşse insanla doğa, üretim arasında ciddi bir bağ kurulmuştur. Buna da kültürel bağ denir. Yani duygunun, emeğin, toplumsallığın iç-içe geliştiği bir gerçeği ifade eder tarım. Özelikle eski toplumlarda böyle yaşanmıştır. Bu nedenle tarım Kürtçe' de çandini olarak kullanılır. Kültür-çand, tarım-çandini olarak yer bulur dilde. Çand kelimesi kültürel daimilik demektir. Uzun bir geçmişe dayanması demektir. Tarım kelimesi ile aynı anlamda kullanılır. Çandini kökleşmiş, kökleri derinlerde olan kültürü ifade eder.

Tarımı tanımlarken, ifade ederken niye bu kadar kültürel yanına vurgu yapıldığı düşünülebilir. Tarım köy kültürünün, insanlığın en temel ve kalıcı kök kültürü, ilişkisi olması gerçeği, aynı zamanda insanların bilinçli olarak geliştirdikleri üretim olması itibariyle de kendini insanlığın nitelik gelişiminde de etkili olmuş ve yaşamın diğer bir biçimi yani özsel, kök kültürü olarak, biçimi olarak ortaya çıkar. Tarım, köy kültürü Mezopotamya'da, özelde de Kürdistan'da yüz binlerce yılda gerçekleşen ve bu gelişmenin ruhsal, duygusal, bilinç yapılanmasının temel köklerini, birikimlerini örgütlü bir biçimde köy toplumunda sisteme kavuşturan kültürel üretimdir. Mezopotamya tarihinin bu kadar köklü gelişmesi, toplumsallığın en temel değerleriyle bu kadar ileriye geçiş yapması, zenginliği, üretkenliği, demokratik ahlaki yapıyı ortaya çıkarması, komün yaşam biçimiyle anlam bulan bir ekolojik yapılanmanın açığa çıkmasıyla açıklanabilir. Tüm bunlar tarımla, yerleşik yaşam kültürüyle bütünleşmesinden meydana gelmiştir.

Bin yıllarca ahlaki-politik zihniyetle gelişen tarım kültürü zamanla hiyerarşik ve mülkiyetçi erkek girişimleriyle daraltılmaya başlandı

Bugün Ortadoğu'da halkların öz değerleri bu kadar sağlam kalmışsa bunu tarım kültürüne bağlamak gerekiyor. Tarihe, geçmişte yüzümüze dönüp baktığımızda Afrika'dan yola çıkıp toplulukların Ortadoğu'ya yönelmeleri daha çok tarımın gelişmesinden kaynağını almaktadır. Aynı zamanda avcı, erkek toplumlarına da baktığımızda sürekli dışarıda hareketliliğin gelişmesi de toplumda yerleşik bir kültürün gelişmesini tek başına sağlayamazdı. Ancak tarım kültürü birçok üretim biçimini içine aldığı gibi, sosyal, siyasal, ideolojik yani ahlaki toplum yapısını ortaya çıkarmıştır. Toplulukların kendi koşullarında, kendi eliyle ürettiği ve örgütlediği tüm yaşamsal gerekliliklerinin yanı sıra duygusal, manevi bağlarını kurduğu en temel ilişki, tarım üzerinden gelişmiştir. Toprakla sade ve animal bir ilişki kurulmadıkça, doğal ve ahlaki bir toplum yapısının açığa çıkması mümkün değildir. O nedenle de ahlakın toprak ve üretimle ilişkisi tarımla daha çok açığa çıkmıştır. Tarım bugün sadece bir günlük ihtiyacı karşılama ya da yaşam ihtiyaçlarının tümünü karşılama aracı değildir. Tarım için bu izah yeterli olmayacaktır. Toplumların manevi, doğayla tamamlayıcılığı da tarım üzerinden daha çok gelişmiştir. Böyle olmasaydı geçmiş doğal ahlaki anacıl toplumlar bu kadar güçlü gelişemezlerdi. Günümüzün demokratik ahlaki-politik toplumlarının kendini bugüne kadar var etme hakikati, geçmişimizin köklerine yani tarım-köy toplumlarına dayanmaktadır.

Köy, tarım devrimi kuzey Mezopotamya'da iklimsel koşulların elverişli olması, yağışların yeterli olması, tarımsal besin bolluğu ve çeşitliliğin olduğu bir ortamda ortaya çıkmıştır. Maddi koşulların yanı sıra önemli olan zihinsel gelişim ve ortaklaşmacı zihniyet yapısı toplumu öz değerleriyle bir arada tutmuştur. Bu, herkesin artık büyük ölçüde kabul ettiği, onca tarihçi ve araştırmacının da ifade ettiği bir kanıdır. Bu durumun kendisiyle açığa çıkardığı diğer bir etki de köy topluluklarıdır. Tarımın yabanıl olmaktan çıkarılıp, insan eliyle toprakla ilişkisine kaktı sunulduğunda her şeyin yönü ya da her şeyin rengi değişmeye başlamıştır.

İnsanlığın geçmişinden bugüne kadar ahlaki-politik toplumların tarımla ilişkisi kültür haline gelmiştir. Önceleri göçerlik daha sonra yerleşik yaşama geçiş kendisiyle köylerin inşasını ve toplulukların daha rahat koşullarda daha fazla üretimle iç içe geçmesini sağlamıştır. Bu geçiş uzun yıllara dayanır. Toros- Zagros dağlarının kavislerinde devam eden üretkenlik, insanların her zaman biraz daha örgütlenmesini doğurmuştur. Tarım artık insanların her tür besinini ve katkıyı ortaya çıkaracak bir üretime yavaş yavaş dönüşmüştür. Verimli Hilal'in dağ eteklerinde dil, tarih, etnisite ve komün yaşam biçimlerini açığa çıkaran köy tarım kültürü olmuştur. Toplum artık yerleşik yaşamda toplumun ahlaki-politik yapısını örgütlemeye başlamıştır. İnsanlığın

milyonlarca yıl önce Afrika'da başlayan serüveni Mezopotamya topraklarında bir devrimsel gelişime, niteliğe bürünmüştür. On, on iki bin yıl önce Mezopotamya koşullarının açığa çıkardığı tarımcılık, Fırat ve Dicle havzalarının yer aldığı, Akdeniz ılıman ikliminin hüküm sürdüğü kuzey ve güney yanlarına düşen Mezopotamya da verimli bitki ve yemişlerinin, doğal su kaynaklarının bol olduğu bir coğrafya olması tarihin gelişiminde ve toplumsal ilerlemenin sağlanmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda evcilleştirilen hayvan türleriyle birlikte en çokta tarımsal olanak sunan bir coğrafya olması Ortadoğu'nun gelişim kültüründe önemli yer edinmiştir. Köy kültürünün gelişimi tarım kültürüyle birebir ilişkilidir. Örgütlenmenin doğal hallerinin komünlerinin demokratik ve ekolojik bir üretimle olduğu bu biçimde yansımasını bulmuştur. Tarımla ilişki, köy inşalarının oluşumu kendisiyle ciddi bir örgütlenme, toplumun her alanda kendisini ifade etme koşulunu da ortaya çıkarmıştır.

Tarım kültüründe etkinlik üretimin en güzel yanı yani üretkenliğin dayanışmacı yanını açığa çıkarmıştır. Köy toplumu ve tarım kültürü kadın toplumsallığıyla birebir gelişmiştir.

Kadının Temel Kültürü Tarım...

Tarımın başat kültür ve üretim olması tabi ki kadının yaşamdaki katılımıyla daha çok ilerlemiştir. Tarım kültürü kadın kültürüdür demek yanlış olmayacaktır. İlk toplumsallıkta kadın arayışları kendi çevresindeki insanları daha fazla örgütlemek, yaşamın ihtiyaçlarını doğru temelde ortaklaştırmak, doğayla kurduğu canlı ilişki temelinde gelişmiştir. Klan etrafında biçimlendirdiği yaşam doğayla hiçbir zaman kopuk olmamıştır. Uzun bir tarihin yaşanan tecrübeleri kadın eliyle ilerici bir tarihsel sıçramaya yol açmıştır. Ekin ekilmesi, yemişlerin çeşitlerini doğal bir biçimde ihtiyaçları karşılayacak konuma getirmesi, çok sayıda hayvanın beslemesi ve bunun karşısında da ondan ihtiyacı kadar faydalanması kadının tarımla ilişkisini güçlendirmesine neden olmuştur. Toplumsal ekonominin en temel özelliği halini alır böylece tarım. Bu durum bir örgütlenme ve toplumun her kesimini dâhil edecek bir ahlaki-politik düzey ortaya çıkarmıştır. Bu çabalar örgütlü ve bilinçli bir çaba içerisinde gelişmiştir. Tarım kültüründe toplumsallığını kuran toplumlar, her zaman için daha gelişkin olmuşlardır. Doğayla canlı bir ilişki, toplumun her kesimini kapsayan bir üretim, komünal bir yaşam, en önemli olan boyutlardan biri de dayanışmacı bir kültür açığa çıkarmıştır. Bu nedenle tarım kültürü toplumu çok yönlü geliştiren, sosyal canlılığı sağlayan, ortak dayanışmacı bir üretim ve kültür düzeyi açığa çıkarması itibariyle de sömürünün gelişmediği bir gerçeği ortaya çıkarmıştır. Mezopotamya'nın tarım kültürü bu dayanaklar üzerinden yaşamsal bir ifadeye kavuşmuştur. Bu gelişim kadının yaşamda aktif olduğu gerçeğini ifade eder. Kadının yerleşik yaşamı bu katkılarla örmeye başlaması günümüzün egemen ve sömürgeci erkek anlayışındaki gibi dar, mülkiyetçi, sömüren, tekleştiren, doğadan koparan ve erkek elinde bir üretime dönüşen bir yerleşiklik değildi. Tarım etrafında geliştirdiği yerleşik yaşam toplumsallığın kültürüydü. Bin yılları aşan zaman içerisinde ana kadın öncülüğünde gelişen bir sistem gerçeği etrafında doğal, özgürlükçü bir sistem, köy-tarım gerçeğiydi. Bu gün arkeolojik araştırmalarda da açığa çıkmaktadır ki gelişen üretim ve teknik düzeyi, bir bilgi ve birikim üzerinden gerçekleşmiştir. En önemlisi de dayanışmacı, kolektif, sevgi ve emekle gelişen bir ortaklaşmanın kanıtları olarak önümüze çıkmaktadır. Kadının doğayla uyumu, kendi çevresiyle ilişkileri toplumsal yaşamı düzenlemede belirleyici anlayış olmaktadır. Bunun zihniyet anlayışı varlığını somut olarak tarım köy gelişiminin demokratik, ahlaki yapısında açığa çıkarmaktadır. Bugün bile günlük olarak yaşamımıza baktığımızda köy kültüründe gelişen, yetişen insanlarla, kentlerde yaşayan insanların tarıma yaklaşımlarındaki farkı görebiliriz. Özelikle ekolojik ve canlıcılık boyutlarında bariz bir farkın yaşandığını, bunun toplumu zihniyet ve ruh yapısına kadar etkilediği gerçeği kendisini yansıtmaktadır. Tarım kültüründe kadının toplumla geliştirdiği ilişki daha çok kadın, ana emeği üzerinden gelişmiştir demek doğru olacaktır. Topluluklar dayanışmasının bilince dönüşmesi ancak demokratik bir zihniyetle açığa çıkabilir. Bu nedenle doğal toplumlarda kadına, ana emeğine büyük bir saygı vardır. Bu üretkenlik ve kültür tarım kültürünü geliştirmesiyle bağlantılandırılabilir.

Tekelci kapitalizmde toplum gittikçe nesnel bir konuma düşürülüp metalaştırılırken; her şey birkaç kişinin istemi ve kararlarına bağlanmıştır

Tarım kültürü doğayla en canlı, bilinçli ilişkiyi ifade eder

Doğa diyalektiğini en güzel biçimde yaşamda pratikleştiren yerel kültürler, toprak ve tarım içinde yetişen ve yaşayan insanlarda gelişmiştir. Tarım-köy kültürü ekolojik bir zihniyetle gerçekleştikçe, buna paralel olarak toplum da sahiplenilmiş, geliştirilmiştir. Tarım insanında bütünlüklü bir bakış ve yaklaşım doğalında vardır. Kendisini doğanın varlığında bir parça görme, bunun bilincini yaşamda davranışlarında açığa çıkaran tarım kültüründe gelişen toplumsallıkta vardır. Tarımla, doğayla geliştirdiği bu ilişki, merkezi bir ilişki olmadığından nesnel bir yaklaşım haline gelmemiştir. Toplumun ve insanın bir karşıtı değildir doğa. Bunu en çok da tarımla ifade etmiştir. Ektiği, biçtiği, topladığı üretimi zenginleştirerek farklı besinlere çevirme durumu olsa da kutsanan bir ifade bulur toplumda. Doğa toplumun karşıtı olmadığı gibi, insanlar da doğanın üstünde, dışında bir canlı değildir. Tarım, köy kültüründe birey önemli bir yer edinir toplum içinde. Toplumsallığın gücü de kendisini toplumunun bir parçası olarak geliştiren bireyden geliyor. Buradaki birey, sadece kendi toplumunun değil aynı zamanda ekolojik yaklaşım olarak elinin değdiği, gözünün gördüğü, yüreğinin hissettiği ve aklının aldığı her şeyin kendisiyle birlikte olduğunun bilincindedir. Bu nedenle Ortadoğu'da gelişen tüm toplumsal inançlarda bu yaklaşımı görmek zor değildir. Güneşe, başağa, meyvelere, toprağa, suya, hayvanlara yaklaşım bu ekolojik bilinçle gelişmiştir. Teklik yaklaşımı yoktur. Bugün köylerimizde, toplumumuzun insanlarında bu yaklaşımı gözlerimizle görürüz. Bu durum tarımla doğanın bilincine daha fazla varma, doğaya kendi eliyle ilişki geliştirme özelliğinin tarihsel kökleri, yaklaşımının ifadesidir. Her canlı doğayı kendi varlığı olarak gördüğü için ihtiyacı kadar nasiplenir ya da özenle korumaya alır. Artı ürüne ya da fazlasına gerek duymaz, bu anlayışını tarımla olan canlı ilişkisinden alır.

Tarım Devriminin Geri Sayımı…

Bin yıllarca ahlaki-politik zihniyetle gelişen tarım kültürü zamanla hiyerarşik ve mülkiyetçi erkek girişimleriyle daraltılmaya başlandı. Bundan sonra doğal akışı içerisinde yolculuğuna devam eden demokratik modernite, artık diğer bir akışla yani hiyerarşik-devletçi uygarlık nehriyle birlikte akmaya başlamıştır. Hiyerarşik sistem kurumsallaşarak erkek egemenlikli sistemin kendini egemen kılması ile birlikte tarihsel iki akımın gelişmesi, aynı zamanda toplumun doğadaki karşılıklı ilişkisine de büyük bir engel olmuştur. Devletçi uygarlığın her şeyi nesnelleştirmeye başlayarak her şeyin merkezine kendini koyması, kadının toplumsal aktivitelerinin, üretimdeki etkinliğinin engellenmesiyle sonuçlanmıştır. Tarım, köy devriminin bünyesinde gelişen dil, yazı, mitoloji, teknik, sanat vs. tüm gelişmelerin doğal toplumun ürünüdür. Devletçi ziggurat sistemi altında her şeyin renginin değişmeye başlamasıyla tarımda ve toplumsal gelişmede ciddi bir gerileme başlamıştır. Tarım devriminde insanların sosyal yaşamından başlayarak tüm yaşamda etkinliği gelişmiştir. Toplumun üretimle iç içeliği cinsler arasındaki farkın ötekileştirmeye varan açının açılmasını da engellemiştir. Ancak devletçi uygarlıkla birlikte kadına karşı geliştirilen yönelim, üretim alanı olan tarımla başlatılmıştır. Tarımın özelleştirilerek sömürü alanı haline getirilmesi aynı zamanda doğaya karşı da geliştirilen bir saldırı anlamına gelmiştir. Üretimin halkın elinden alınıp, egemen erkek eline geçmesi tüm araçların, üretimin, kararların topluma karşı kullanılmasını getirmiştir. Bu da tarihin doğal-toplumsal akışını yavaşlatmıştır. Maddi üretim ve sermayenin çoğalması ve bir yerde biriktirilmesi hızla sınıflı toplumların ilerlemesine neden olmuştur. Sınıflı, hiyerarşik egemen sistem kendi karakterine göre araçlarını düzenlemeye başlamıştır. Kapitalist modernite askeri, siyasi, politik ve en geniş organize güç olarak da devleti doğurmuştur. Tüm bu olgular ciddi bir zihinsel dönüşüme neden olmuştur. On altıncı yüzyıl ile Avrupa da aynı zamanda gelişen ulus-devlet yapılanmaları kapitalist sömürüyü tam olarak tarıma karşı geliştirmiştir. Pozitivist bilim ile gerçekleştirilen bu yönelim rönesans ve reformlarla iyileştirmeyi aynı zamanda klasik sömürgeciliği derinleştirmek için kullanmıştır. Özellikle toplumun tüm maddi ve manevi gözeneklerine sızarak kapitalist sömürü zihniyetini oluşturarak analık toplumunun, doğal tarım kültürünün bin yılların ortaklığı ile ortaya çıkardığı ve toplumu bir arada yaşatan sistemi parçalamıştır. Komünal yaşam biçimi içeriğinden boşaltılarak devletçi, sömürgeci sistemin basamakları haline getirilmiştir. Bu temel üzerinde gelişen tekelleşme ilk birikimden günümüz finans kapitaline kadar uzanan bir ilerlemeyi de ifade etmektedir.

Her şeyin ihtiyaca göre düzenlendiği tarım ve köy kültüründe, daha zengin yaratıcı ürün, üretim-bölüşümüne dayalı yaşam biçimi hâkimken, tekelci kapitalizmde ise toplum gittikçe nesnel

bir konuma düşürülüp metalaştırılırken; her şey birkaç kişinin istemi ve kararlarına bağlanmıştır. Doğal toplum özelliği olan herkesin üretimde ve yaşamda yer alması yerine, toplumun tüm yaşamsal fonksiyonları belli bir kesimin denetimine girmiştir. Artık çok çalışmak ihtiyaç olmaktan çıkmış, yaşamını ayakta tutacak, bedeni doyuracak bir düzeye getirilmiştir. Burada refah ve zenginlik içerinde yaşayan toplum olmaktan çıkılmış bir lokma için tüm gününü veren insanlar yığınına dönüşmüştür. İnsanlar biyo-iktidar sömürüsüne maruz kalmıştır. Her çağda biraz daha kendini sistemleştiren devletçi hiyerarşik sistem ve tüm sömürgeci sistemin toplam ifadesi olan kapitalist modernite böylece tarım, köy devrimine karşı günümüzde de devam eden bir savaş gerçeğini geliştirmiştir. İki zihniyetin mücadelesi bu gün yaşamımızda halen devam etmektedir. Kolektif, paylaşımcı, ortaklaşan, tarıma ve doğal üretime dayanan demokratik uygarlık, insanlığın kendini üzerinden var ettiği temel çizgi olarak varlığını korumaya devam etmiştir.

Toprak ve tarımın yeniden doğru zihniyetle yaşam bulması

Bugün halkların, toplumların temel olarak karşılaştıkları sorun doğal yaşam kültürünün ortadan kaldırılmasına dönük geliştirilen egemen, sömürücü zihniyet ve onun somut olarak insanlar üzerinden geliştirdiği uygulamalardır. Bin yılların katmerleşerek gelişen bu zihniyeti, demokratik özgürlükçü mücadelelerle aşılmaktadır. Demokratik toplum mücadeleleri kendi özüne dönüşün en temel ilkelerini sistemsel olarak geliştirmek durumundadır. Sistem olarak geliştirilen sömürücü, hiyerarşik tekel yapıları ve devletler aşılmak zorundadır. Doğal toplum kendi gerçeği ve koşullarını güncelleyerek demokratik uygarlık çizgisindeki en gelişmiş yapısıyla kendisini doğal ve ekolojik, cins özgürlüğü üzerinden yaşamsal kılmalıdır. Zihniyet devrimi olarak geliştirilecek olan komünal sistemin pratik uygulaması toplumun her kesiminin kendini içinde bulacağı biçimde örgütlendirilmelidir. Nasıl ki kapitalist tekeller, egemen devletler tüm sömürüsünü resmileştirmişseler buna karşı halkların meşru mücadelesi de pratik olarak yaşamsallaşmalıdır.

Özelde köy ve tarım kültürünü ortadan kaldırmaya çalışarak her şeyi kentlere, pazarlara boğan endüstriyalizmin tersine doğaya ve toprağa daha fazla anlam vererek, doğal organik tarımla yeniden bir üretim içerisine girmek gerekir. Bireycileşen üretim yerine toplumsal üretim, ortak ve yeşil dayanışmacı üretimle yaşama katkı sunulmalıdır. Tarım ve köy devrimine kaldığı yerden demokratik çağın teknik koşullarıyla daha kolaylaştırıcı biçimde başlanılması toplumda yeniden bir ilişki geliştirme durumunu açığa çıkaracaktır. Demokratik toplum, köy toplumunda mevcut olan bu zihniyete tüm insanların da katılım sağlaması ancak ortak değerlerde buluşmakla gerçekleşebilir. Tarım kültürünü egemenlerin bakış açısından çıkarmak Mezopotamya kültürüyle yeniden birleştirmek önemlidir. Köy tarım kültürünü sadece günü kurtarma, insanların beslenmesini karşılayan bir üretim olarak görmenin dışına çıkmak önemlidir. Tarım bir kültür olarak zihniyet haline gelmesi halkın doğayla kendi ilişkisini doğal ve karşılıklı geliştirmesiyle mümkündür. Yani ne doğanın dışında ne de üstünde bir varlıktır. Bilinçli ve katılımcı bir yaklaşımla evrimsel gelişmesini doğru biçimde gerçekleştirmiş olacaktır. Çalışma tarım kültüründe olduğu gibi bir zevk ve heyecan işi olup, kendini ifade etme, sosyal yaşamının bir parçası ve varlığını evren içinde karşılıklı ilişkiler sonucunda tamamlama olarak zihniyete yerini bulmalıdır. Aynı zamanda üretimin ve kullanımın içinde, canlı sosyal-siyasal yaşamda kadın da demokratik, özgürce katılımı sağlamalıdır. Yani doğasının dışına çıkarılan tüm gerçekler yeniden ortaklaşarak birbirini tamamlayarak yeşerip demokratik-ekolojik ve kadın özgürlükçü bir sistem içinde hayat bulmalıdır.

Bugün halkın şehir, kentlere yönelmeleri köy ve tarımın hayati olmaktan çıkarılmasından kaynaklanmaktadır

Bugün halkın şehir, kentlere yönelmeleri köy ve tarımın hayati olmaktan çıkarılmasından kaynaklanmaktadır. Köklerinden bu derece uzaklaşma toplumları neredeyse tüm değerleriyle karşı karşıya getirmiştir. Toplumsallığın çözülmesi kalabalık kentleşmeyle daha çok geliştirilmiştir. Dağıtılan köyle insanlar doğadan koparıldığı gibi kanserojenleşen mega kentlere zemin yaratılmıştır. Her şeyin rengini ve özünü değiştiren endüstriyalizm, tekelci sermaye, devlet faşizmi, ekonomik soykırımlarla toplumsallığın tersine bireyciliği geliştirmiştir. O nedenle de insanlığın besleyici ve üretici kaynağı olan tarıma dönüşü günümüz özgürlükçü toplumları için kaçınılmaz

bir öneme sahiptir. Bin yılların tarım kültürü, doğru ve doğal bir yaşam geliştirme anlamına da gelmektedir. Toprakla iç içe, ihtiyacı kadar ve kendi emeğiyle kazanma, doğru ve ortaklaşmacı bir örgütlenmeyle gelişebilir. Toprak ve tarıma dönüşü de ancak doğru bir ekolojik, toplumsal zihniyetle gerçekleştirebiliriz. Tarımın olmadığı bir dünya olmayacağını bugün topluma karşı geliştirilen uygulamalardan görmekteyiz. Tarımın ikinci hatta üçüncü planda tutulması, üretimin salt teknik ve suni yöntemlerle doğasından çıkarılarak yapılması, toplumun büyük bölümünün köylerden, kırsallardan kentlere akması insanlık için birinci derece aşılması ve buna karşı mücadele edilmesi gereken bir durumdur.

toprağa daha fazla anlam vererek, doğal organik tarımla yeniden bir üretim içerisine girmek gerekir

Eğer gerçek doğamızla buluşmak istiyorsak mutlaka ekolojik tarım kültürünü kendimize esas alıp sistemini kurmak durumundayız. Sistemleşen kapitalist moderniteye karşı köklü ekolojik, kadın özgürlükçü toplum yapısı olan tarım devrimine yüzümüzü çevirmek durumundayız.

Yararlanılan Kaynaklar

Abdullah Öcalan, Demokratik Uygarlık Manifestosu

Ekonomiyi Geri Almaya Yönelik Performatif Pratikler

J. K. Gibson-Graham, Jenny Cameron ve Stephen Healy

Bizler, insanların birbirleriyle ve dünyayla karşılıklı bağlarını tanıyan ve dikkate alan ekonomiler inşa edebilmek için hâli hazırda yapmakta oldukları şeylerle ilgileniyoruz. Gittikçe daha fazla kapitalistleştiği iddia edilen yerkürenin yüzeyini kazıdığınızda (hatta bazen kapitalist işletmelerin kendi içlerinde bile), şaşırtıcı bir çeşitlilik sergileyen dayanışmacı ve komünal teşebbüslerle karşılaşırız. Böyle üretken bir çeşitlilik ile karşılaşmamız bizi, ekonominin sermaye-merkezli kavramsallaştırmalarına karşı bilinçli bir itiraza yöneltiyor. Ekonomik farklılıkları, kapitalizme hep bir yaratıcılık atfeden egemen temsillerin içine hapsetmeyi reddediyoruz. Daha da önemlisi, ekonomiyi, birlikte çalışarak bir mücadele yürüten insanların çabalarıyla değiştirilmesi mümkün olmayan bir güç gibi sunan fikri reddediyoruz. Böyle bir doğrultuda bize yardımcı olması için 1) politik ekonomiye feminist bir eleştiri uyguluyoruz; 2) üç siyaset biçimi geliştiriyoruz ve 3) performatif (edimsel) bir araştırma pratiğini benimsiyoruz. Bu kısa makalede, insanlar ve gezegenin geleceği için ekonomiyi geri almaya yönelik bu kilit stratejilerin her biri tanıtılmaktadır.

Gittikçe daha fazla kapitalistleştiği iddia edilen yerkürenin yüzeyini kazıdığınızda, şaşırtıcı bir çeşitlilik sergileyen dayanışmacı ve komünal teşebbüslerle karşılaşırız

Ataerkiye yöneltilen feminist eleştiri, ekonominin yeniden kavramsallaştırılması konusunda bizim için ilham verici olmuştur (Cameron ve Gibson-Graham, 2003). Feminizm, kadının ‘erkek’ gibi, ‘erkeğin’ tamamlayıcısı, ‘erkeğe’ tâbi veya ‘erkeğin’ karşıtı olarak konumlandırılmasını reddetmiştir. Bu erkek cinsiyet-merkezci (phallogocentric) temsil, ‘erkek’ kimliğine bağlı olmayan bir kadın olmanın ne demek olduğuna ilişkin ihtimal ve imkânları sınırlandırmıştır. J. K. Gibson-Graham'ın sermaye-merkezcilik olarak buna benzer bir şekilde formüle ettiği temsil de ekonomik alternatifleri ‘kapitalizmin’ aynısı, tamamlayıcısı, ‘kapitalizme’ tâbi veya ‘kapitalizmin’ karşıtı olarak konumlandırarak, kapitalist olmayan ekonomi uygulamalarının herhangi bir özerkliğinin veya bağımsız dinamiklerinin olduğu gerçeğini yadsımıştır. Tüm ekonomik olasılıklar –örn. rekabetçi bireyciliğin hâkim olmadığı uygulama ve örgütlenmeler– en iyi ihtimalle kapitalizm denizindeki küçük adalara indirgenmektedirler. Hem kadınların hem de alternatif/kapitalist olmayan ekonomi uygulamalarının bu zarar verici temsillerinin yapı sökümünü yapmak önemli bir katkıdır; ancak yeni imkanlar yaratan bir siyasetin gelişmesini sağlamak için akademisyenler ve aktivistler olarak daha fazlasını da yapabiliriz.

J. K. Gibson-Graham, A Postcapitalist Politics (Kapitalizm-ötesi Siyaset) adlı kitabında 3 siyaset biçimi ortaya atmaktadır — dil siyaseti, özne siyaseti ve kolektif eylem siyaseti. Kapitalizm-ötesi dil siyaseti, aslında var olmak için hepimizin yaslandığı ilişkisellikleri hayata geçirmeye çalışan çeşitli dayanışmacı ve komünal girişimlerin neler yaptıklarını daha anlaşılır ve görünür kılmaya

çalışır. Özellikle, Marksist ve feminist kuramda uzun süredir var olan geleneklerden beslenen çeşitli ekonomiler çerçevesi, kapitalist bir ekonominin esas unsurları (örn. ücretli işçilik, kapitalist

Topluluk ekonomilerinin kurulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek bir araştırma siyasetine yönelik kullanmakla ilgileniyoruz

işletme, piyasa, bireysel özel mülkiyet ve yerleşik finans piyasaları) olarak tanımlayamayacağımız, emeğin ücretlendirilmesi, bir işletmede artık emeğe/değere el konulması ve dağıtılması, birbirine eş değer olan veya olmayan mübadeleler, mülkiyet ve finansın örgütlenmesi ile ilgili olarak bir dolu biçim tanımlar. Bu pratikler, örneğin, ücretlendirilmemiş ev işi ve gönüllü mahalle çalışmasını, artık emeği kolektif ve komünal amaçlar için tanzim eden işçi kooperatiflerini ve toplumsal girişimleri, karşılıklı mübadeleleri ve armağanı/hibe etmeyi, komünal mülkiyeti ve açık erişim kaynaklarını, mikro-finans ve alın terine dayanan öz-sermayeyi içermektedir (Bakınız: Şekil 1).

Bu envantere veya çeşitli ekonomiler sözcük dağarcığına, ön plana çıkarmak istediğimiz etik ilişkisellikleri ortaya koyan bir topluluk ekonomileri dilini de ekledik. Take Back the Economy: An Ethical Guide for Transforming Our Communities (Gibson-Graham, Cameron and Healy, 2013) (Ekonomiyi Geri Almak: Topluluklarımızı Dönüştürmeye Yönelik Etik Bir Kılavuz) adlı kitapta bu etik ilişkisellikleri aşağıdaki gibi nitelendiriyoruz:

- hep birlikte iyi ve adaletli bir şekilde geçinmek
- artığı toplum ve çevre sağlığını güçlendirmeye tahsis etmek
- diğer insanlar, canlılar ve yeryüzüyle olan karşılaşmaları hem diğerlerinin refahını, hem bizim refahımızı destekleyecek şekilde düzenlemek
- sürdürülebilir bir şekilde tüketmek
- müştereklerin bakımını yapmak—müşterekleri sürdürmek, yenilemek ve geliştirmek
- zenginliklerimizi gelecek nesillerin iyi yaşayabilmesine yönelik yatırmak

Yukarıdaki her bir etik koordinat veya müzakere odağı çeşitli pratiklerden oluşur -çalışma, bir işletmeyi yönetme, mübadele, mülkiyet ve finansın örgütlenme biçimleri gibi. Kapitalizm-ötesi dil siyaseti ekonomik farklılıkları görmemize olanak verir, ama aynı zamanda yapı sökümüne uğramış ve yargı değerlerinden bağımsız bir şekilde temsil edilen çeşitli ekonomiler çerçevesinden etik karar odaklarından inşa olan topluluk ekonomilerine geçişi sağlar. Örneğin, bugün dünyada var olan çeşitli ekonomiler envanteri içine dahil edebileceğimiz senet karşılığı çalıştırma veya köle olarak çalıştırma gibi etik dışı uygulamalar, inşa etmeyi amaçladığımız topluluk ekonomilerinde kendilerine yer bulamayacaktır.

Bir topluluk ekonomisini oluşturan etik meseleleri ve kaygıları konuşmaya yönelik bir dil kursak da, bunu arzulayan özneler olmadığı takdirde, böyle bir ekonomi ortaya çıkmayacaktır. Bu nedenle kapitalizm-ötesi özne siyaseti, dil siyasetini düşündüklerimizin ve yaptıklarımızın çok büyük bir bölümünü yönlendiren duygulanım alanıyla eklemlemelidir. İster aktivist bir araştırmanın isterse örgütleyici bir hareketin parçası olarak; topluluk ekonomileri kurması beklenen yeni öznelerin gayretlendirilmesinde, hikâye anlatma ve grup etkinlikleri gibi stratejiler önemli bir harekete geçirici rol oynar. Yaygın toplumsal değişiklikler meydana getiren Köleliğin Kaldırılması Hareketi (Abolitionist Movement) gibi geçmiş hareketlerin hikâyelerinden düşünme ve eylem normlarının nasıl değişebileceğine ilişkin iç görüler kazanılabilir. Bir grup etkinliği bağlamında, katılımcılar, feminizm, eşcinsel hakları, hatta sigara karşıtı kampanyalar gibi deneyimlemiş olabilecekleri hareketlerin etkilerini hatırlayabilir ve bu tür hareketlerin tetiklediği öznellikteki somut değişiklikler üzerine düşünebilirler. Buradaki amaç, birden çok özne-posizyonun nasıl aynı anda var olabileceğini ve yeni öznelliklerin nasıl ortaya çıktığını, yaşanmış deneyimler üzerinden göstermektir. Kapitalizm-ötesi öznellikler uyandırıldığında ve yayıldığında, apayrı, birbirinden kopuk ve 'sadece' yerel nitelikteki girişimler gibi görünen hareketler, yeni imkânlar yaratma kapasitesine sahip çok daha büyük bir hareket hâline getirilebilir.

Kapitalizm-ötesi kolektif eylem siyaseti, yeni pratikleri desteklemek veya başlatmak suretiyle doğrudan ekonomik denemeler yaparak ilerler. Ekonomiyi Geri Almak adlı kitapta, etik ekonomik kararların etkilerini beraberce hesap etme duyarlılığını yerleştirebilmek için, doğrulama listeleri, puantaj cetveli, muhasebe defterleri, envanterler ve mukayese standartları gibi bir dizi ölçüt

özetlenmektedir. Bu teknolojiler, hayatlarımızın güncel ekonomik boyutları üzerinde düşünmemizi ve daha farklı ne yapabiliriz sorusu üzerinde durmamızı sağlar. Bu teknolojilere bir örnek, ihtiyaç duyduğumuz ürünleri ve hizmetleri tedarik ettiğimiz piyasa ve piyasa dışı mübadeleler üzerinden başka işçiler, çevreler ve uzak coğrafyalarla karşılaşmalarımızın niteliğini değerlendirirken kullanabileceğimiz bir 'Etik İlişkisellikleri Doğrulama Listesi'dir. Bu doğrulama listesinde vurgulanan etik kaygı, incelenen mübadele kapsamında bizim kendi ihtiyaçlarımız kadar başkalarının ihtiyaçlarının da karşılanıp karşılanmadığıdır. Söz konusu doğrulama listesi hayvanların nasıl muamele edildiğine, çevresel etkilere, insanların çalışma koşullarına, ilgili coğrafyalardaki siyasi adalete ve satın aldığımız ürün veya hizmetin üretiminin sürdürülebilirliğe etkisine

Ahlakın toprak ve üretimle ilişkisi tarımla daha çok açığa çıkmıştır

dikkat çekmektedir. Bu ölçütü kullanarak, ihtiyaçlarımızı 'adil ticaret' konusunda garanti veren veya doğrudan temas ve karşılıklı ilişkilere dayalı çalışan tedarik ağlarından (örn. topluluk tarafından desteklenen tarım yoluyla) elde etmeyi daha fazla tercih edebiliriz. Bunun yanında bu ölçüt bize uzakta olan diğerleriyle yeni bir mübadele biçimi geliştirme konusunda ilham verebilir ya da bizi toplam karbon salım miktarları çok yüksek olan (karbon ayak izleri büyük olan) veya demokratik olmayan rejimlerle anlaşma yapan ve bu şekilde etik olmayan faaliyetler içinde bulunan şirketler tarafından piyasaya sürülen ürünlerden desteğimizi çekmeye yöneltebilir.

'Halkın Hesabı' (People's Account) ticari işletmeyi geri almak için kolektif eylemlere yardım eden bir teknolojidir. Bu yeni hesaplama çerçevesi, geçinme ve artık değerin dağıtımı gibi konuların müzakeresinde başvurulacak tüm kritik kararları tespit etmektedir. Mülkiyet, geçim harcamaları ve artığın paylaşılması meselelerinin demokratikleşmesi ile ilgili etik kaygının yol gösterdiği bu hesaplama çerçevesi, farklı girişim örgütlenmelerini masaya yatırmamıza ve her birinin demokratik potansiyelini değerlendirmemize yardımcı olmaktadır. 'Halkın hesabı' teknolojisi, örneğin, işletme hisselerinin işçiler tarafından satın alınmasıyla, kapitalist bir firma yapısından işçilerin kendilerinin yönettikleri kapitalist olmayan bir firma yapısına geçişi yönlendirebilmek amacıyla kullanılabilir. Bu hesap aynı zamanda işletme içerisinde olup üretilen zenginlikten payını alanlar ile görünmeyen maliyetleri yüklenen (insan veya insan olmayan) işletme dışındakiler arasındaki ilişkiye de odaklanmaktadır. Kapitalizm-ötesi bir işletmede artık-değer, işletmenin içinde ve dışında nasıl adaletli bir şekilde dağıtılabilir? İşçiler tarafından yönetilen kooperatifler veya toplumsal girişimler kurmaya, ve hatta kapitalist şirketleri demokratikleştirmeye yönelik kolektif eylem, iktidarın paylaşılması üzerinden yürüyen mücadele ve müzakerenin yanı sıra farklılıkları hesaba katan ve idame eden yeni teknolojiler ve cihazlar geliştirme üzerindeki mücadele ve müzakereyi de içerir.

Araştırma pratiğini performatif (edimsel)bir pratik olarak üstlenmemiz ve ele almamız ise buraya kadar tartıştığımız siyasetlerin her üçüne de zemin oluştururken, aynı zamanda yeni imkânlar ve dünyalar yaratmaya da destek verir. Biz, eleştirel düşünme ve sorgulayıcı olma gibi yetenekleri, akademik araştırmada çok sık karşılaşıldığı gibi, mümkün olanın sınırlarını ve kaydedilen ilerlemeleri zayıflatan şeyleri ortaya çıkarmaya sarf etmek yerine, topluluk ekonomilerinin kurulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunabilecek bir araştırma siyasetine yönelik kullanmakla ilgileniyoruz. Aslında, belli bir yerleşiklik kazandığını gözlemlediğimiz pek çok topluluk ekonomisi inisiyatifi akademik eleştirinin faydasını görmeden hayatta kalmayı ve hatta zenginleşmeyi ve çoğalmayı başarmıştır.

Eleştirel olmanın ne demek olduğu sorusu bilim insanlarının bugüne kadar üzerinde epey düşündüğü sorulardan biridir. Bruno Latour bilhassa, akademik eleştirinin otomatik bir şekilde tanıdık yapısal açıklamalara başvurma yolunda o kadar ileri gittiğini söyler ki bu eleştiri adeta kulağa, sadece "karanlıkta saklanmış ve her zaman tutarlı, sürekli ve yılmak bilmez bir şekilde davranan güçlü aktörler" gören bir komplo teorisi gibi gelmeye başlamıştır. Latour'un deyimiyle tek fark, biz akademisyenler, imparatorluk veya kapitalizm gibi "daha süslü tabirleri" veya "kapitalizmin onu yıkmayı amaçlayan her şeyi geri dönüştürüp kendi yararına kullanma konusundaki ünlü mahareti" gibi daha süslü açıklamaları kullanırız (2004, 229 & 231). Latour, eleştiri teriminin "yeni bir dizi pozitif metafor, jest, tavır,

refleks ve düşünme alışkanlığı" ile ilişkilendirilmesi gerektiğini önermektedir (247) ki bu da, bizim için önem arz eden şeylerin üzerine soğuk su dökmektense, onları kırılgan "ve dolayısıyla büyük bir özen, bakım ve dikkat isteyen" meseleler olarak görmemiz anlamına gelebilir (246).

Senet karşılığı çalıştırma veya köle olarak çalıştırma gibi etik dışı uygulamalar, inşa etmeyi amaçladığımız topluluk ekonomilerinde kendilerine yer bulamayacaktır

Kırılgan bir varoluş içinde olan topluluk ekonomileri dünyası, bizim için çok derin bir önem arz ediyor. Bu dünyanın kırılgan olması, onun hal-i hazırda çoktan kurulmuş ve çabuk kırılabilecek bir yapıya sahip olduğu anlamında bir kırılganlığı ifade etmiyor; aksine onun ortaya çıkarken, şekil alma aşamasında olduğunu ve bu aşamada da özen ve dikkate ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Burada bizim sorumluluğumuz, görünüşte birbirinden kopuk ve birbiriyle alakasız gibi görünen topluluk ekonomileri girişimlerini ve onların etik kaygılarını daha görünür kılan bir dil aracılığıyla daha anlaşılır hâle getirmeye yardım ederek ve özneleri kolektif bir çabayla ortaya çıkmakta olan topluluk ekonomisi imkânına yönlendirebilecek strateji ve araçlara katkıda bulunarak, bu girişimleri daha yaygın hâle getirmeye destek vermek ve bu dünya-yaratma sürecinde küçük bir rol oynamaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

Cameron, J. and Gibson-Graham, J.K. 2003. Feminising the economy: metaphors, strategies, politics, Gender, Place and Culture 10 (2): 145-157.

Gibson-Graham, J.K. 2006. A Postcapitalist Politics, Minneapolis: University of Minnesota Press.

Gibson-Graham, J.K., Cameron, J. and Healy, S. 2013. Take Back the Economy: An Ethical Guide for Transforming Our Communities, Minneapolis: University of Minnesota Press.

Latour, B.. 2004. Why has critique run out of steam? From matters of fact to matters of concern, Critical Inquiry, 30, Winter, 225-248.

Çeviri: Remziye Alparslan

Özgür Yaşamın İnşasında Ekonomik Oluşum

Nesrin Akgül

Ekonomi, iktidarın en çok istismar ettiği bir alan olarak doğru tanımlanmaya muhtaçtır. Nasıl ki iktidarı anlamak için en kolayından, onu tersten okumak gerekliyse; ekonomiyi anlamak için de ne olmadığını anlaşılır kılmak hakikat algısını yalınlaştırıcı olacaktır. Ekonomi 5000 yıllık uygarlığın, onun "sermaye çetesinin" kümülatif olarak oluşturduğu, dolaşıma soktuğu "artı ürünün" kendisi değil; on binlerce yıllık insanlık deneyiminin yarattığı birikimin; toprağın keşfinden, buğdayın ekimine, mimari yapının oluşumundan, giysiler hazırlamaya kadar her alana yayılan üretimin; artı ürünün de sağladığı emeğin kendisidir. Ekonomi devletçi yapının yarattığı tekel ve sömürü ağı içinde değil; toplumun, komünal yaşamın içindeki dayanışmacı, paylaşımcı üretim alanı içinde tanımlanır. Ekonomi dünyayı yöneten %1'lik sermaye gücünün elinden değil, %99'luk gücün yani kolektif güçlerin etkinliğinde kendini tanımlar. Şu haliyle bile merkezi hegemonik sisteme eklemlenen son halka olarak kapitalist modernitenin ekonomi karşıtı olduğunu tanımlamak, ekonomiyi anlaşılır kılmaya çokça veri sağlayacaktır. Nihayetinde ekonomi toplumsal bir olgu olarak, iktidarın elinde esir tutulan toplumsal canlılığın, onun varlık kaynağının kendisidir de.

Kelime kökünü Yunanca'dan alan ekonomi ökia(ev) ve nomos(yasa, kural) kelimelerinin birleşip 'ev yasası'na karşılık gelmesi olarak da tanımlanır. Kürt halk Önderi Abdullah Öcalan, Eko-nomos; "Ekonomi kadın işidir, üretime dayalıdır. Ekonomist de bu işi yapandır. Ekonomist kadındır. Ailenin maddi geçim kurallarını, çevresini, malzeme ve diğer materyallerini ifade etmektedir. Ekonomi baştan beri kadının asal rol oynadığı toplumsal bir faaliyet biçimidir." diye de tanım getirir. Şu haliyle ekonomi salt toplumsal bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda kadının doğal sorumluluğunda hayat bulan, tarihsel oluşumunu kadın eliyle kazanmış bir olgudur. Kadın etrafında oluşan ilk yerleşik ve tarımsal toplulukların ortak iş bölümüyle örgütlenen ekonomi faaliyeti, toplumun yaşaması için daha paylaşımcı, üretken, yaratıcı ve sorumlu ilişkilerin kurulmasına da yol açar. Toplumsal katılımcılığın ahlaki ve politik nitelikte, komünal özde sağlanmasıyla oluşan ekonomi alanının maddi ve manevi kültürleşmeyi sağladığı da aşikârdır. Tarihin başlangıcı, toplumsal zamanın ilk akış anı kadının paylaşımcı, koruyucu, besleyici, maharetli, duyarlı varlığında kazandığı itibarıyla oluşum kazanırken; bu hakikat kendini kadının toprakla buluşup tarımı geliştirmesi, toprağa buğday ve arpa ekmesi, ekilenlerin pişirilmesi, toplananların depolanıp korunması, daha kolaylaştırıcı aletlerin keşfiyle tarım araçlarının geliştirilmesi, yerleşim yerlerindeki mimarinin değişmesi, hayvanların evcilleştirilmesi gibi devrimsel nitelikli ve yaşam kalitesinin gün ve gün daha da geliştiği süreçlerin akışıyla görünür kılmıştır. Kadın eliyle toplumun en temel ihtiyaçlarının, beslenmesinin karşılanması maddi kültürleşme kadar manevi kültürleşmeyi de yaratmıştır. Bu da kadının kutsanmasında anlamını yaratabilmiştir.

Kadın eliyle toplumun en temel ihtiyaçlarının, beslenmesinin karşılanması maddi kültürleşme kadar manevi kültürleşmeyi de yaratmıştır

Ekonomik eylemsellikler kendini yapılandırırken, ahlaki-politik toplum içinde var olması itibariyle kendi kurallarını yasalarını da toplumsal bir hafıza oluşturacak şekilde belirler. En önemlisi paylaşımcılığı esas alması ve mülkleşmenin olmamasıdır. Nüfusun artması, kuraklık vb. mevsimsel koşullar, afetler karşısında tedbir olarak birikim yapsa da bu birikim tekelleşmez, artı-ürüne dönüşmez. Armağan kültürü birikimin nasıl değerlendirileceğini belirler. Doğanın bir parçası olarak kendini gören eko-topluluklar

doğadan yararlanırken ona saygılı, onunla uyumlu, sadece ihtiyacı kadar üretmeyi esas alan ekonomik faaliyetler içine girerler. Elde ettikleri için ham maddeye dua eder, kutsarlar. Ekonomik ihtiyaçlar özgür tercihlere, topluluğun kendisini idame etmesine dayanır ve kolektif olarak belirlenir. Ekonomik anlayış kullanım değerlerine dayalıdır. Değeri belirleyense toplumsal değer kadar, emeğin kendisidir. Kürt Halk Önderi, "Ekonomi ne alt ne de üst yapı olarak tanımlanamaz; toplumun en demokratik eylemidir" der. Ekonomik etkinlik alanı hem toplumsallaşmayı etkileyen, hem de ondan etkilenerek süren; bu akış, etkileşim dinamiğinde toplumsallaşır. Toplum aidiyetini, kendi tanımlanmasını, yaşam kültürünü aynı zamanda üretim içinde belirler.

Zaman okunun neolitik ya da köye dayalı tarım toplumundan çıkıp (ya da sapıp) devletçi iktidar tarihine kayması, yaşam tarzında da önemli değişimlerin ortaya çıkmasına neden olur. Nüfus artar çevresel sınırlarla dışa açılım başlar, yeni yerleşim modeli olarak kentleşmeler gelişir. Biriken artı-ürün ticaret ihtiyacını doğurur. İhtiyaçların karşılıklı olarak bu birikimden de faydalanarak değişimi yeni bir toplumsal iş bölümü alanı olarak ticareti geliştirir. Ticaretin yoğunlaştığı alanlarda, kentleşmenin mekânı olur. Yeni yapı ya da devlet kent merkezi olarak doğuşunu yapar. Sulamalı tarım, artan oranda emeğin üretime katılması, ihtiyaç fazlası ürünün ortaya çıkması, beslenecek nüfusun artması beraberinde idari sorunları da getirir. Bu sorunları giderecek bir örgütlülüğün ihtiyaç haline gelmesi, devletin ortaya çıkışının en önemli fırsatlarını da doğurur. Devletin embriyosu olan zigguratlar inanç merkezli kentleşmelerin doğuşunu temsil ettiği kadar, bu tapınakların yönetici gücü olarak rahipler de devlet icadının ideologları olurlar. Artık kutsal ana, yerini erkek egemenlikli sistemin gücü olan tanrılara bırakır. Yeni toplum modeli bu ideolojik yapılanma içinde üretilir. Tapınaklar etrafında oluşan yerleşke içindeki topluluklar bu gücün meşruluğuna inanarak ona hizmet ederler. Artık insan emeği artı-ürüne yani mülkiyete konu edilir. Özel mülkiyetin doğuşu, üretimin devlet merkezinde birikime ve tekele dönüşümü, insanın köleleşmesi, sosyal dokuda eşitlikçi yapının bozulup sınıflaşmanın doğuşuna doğru bir gidişat oluşur. Rahipler tanrı adına artı-ürünü toplayıp sermaye birikimi sağlar; tarım toprakları rahiplerin mülküne geçerek tekelleşme sağlanır. Ekonomi karşıtlığının böylesi gelişimi anti-toplumcu bir yapının oluşumuyla beraber büyür. Toplum ne derece kafeslenirse, ekonomik alan da o derece suiistimal edilir, bozuma uğratılır. Topluma ait olan tüm değerler gasp edilirken, iktidarın yaptığı en büyük hırsızlık ekonominin gasp edilmesiyle, bunun meşrulaştırılmasıyla yapılır. Toplum yaşam hakkından edilmektedir. Kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil, devletin varlığını korumak, devleti yaşatmak, devleti büyütmek için çalışmakta, kendisine ait olanı sunmaktadır. Bunun aksine devlet zoruna; ölüme, açlığa, yokluğa razı gelmektir. Devletin ortaya çıkışıyla beraber ekonomi üzerindeki tekelleşme kurumsal ve sistematik bir boyut kazanır. Bu zemin içinde tüccar sınıfının doğuşu ve bu sınıfın kendini konumlandırması da önemli olmaktadır. Gelişen ulaşım imkânları, ürün çeşitliliği, uzak yerlere kâr sağlayan malların nakliyle tüccar sınıfı kendini yaşatacak ve besleyecek fırsatı yakalar. Ancak tüccar sınıfının devletin kurmuş olduğu tekel ağının dışına çıkmasına izin verilmez. Devlet kapitalist modernite çağına kadar da tüccar sınıfını kendi kontrolünde tutarak, kendi başına büyümesine izin vermez. Proto-kapitalist olarak tüccarlar değişim değerine geçişle beraber fiyatlandırmanın yapılmasında inisiyatif sahibi olurlar. Artı-ürün toplumun elinden alınıp devletin ve orta sınıf olarak tüccarın elinde birikim aracı olarak kullanılmaya başlanır. Ekonomide kullanım değeri ortaya çıkar. Değişim değerinin belirleyeni para olur. Böylece emek faktörü dışlanır; metaların karşılıklı değişimini parayla sağlayan, bunun değer ölçüsünü spekülatif kılan, üretimin metalaştırılarak pazarda tekel fiyatıyla kâra dayalı satışa çıkarıldığı bu sistemde, toplumsal değerlerin ve bu değerlerin yarattığı birikimin sömürüsü sağlanır. Merkezi hegemonik yapılar kimi zaman haraçlarla, fetihlerle çoğu zaman değiş-tokuş ticaret yarattıkları zor sistemiyle birikim sağlarken toplumun üzerine çöreklenerek kendilerini inşa ederler. Bu şekilde toplum kendine yabancılaşarak, yaşama gücünden yoksunlaştırılır. Ekonomik alanları gasp edildikçe ahlaki ve politik toplum gerçeği olarak demokratik alanları

Toplum yaşam hakkından edilmektedir. Kendi ihtiyaçlarını karşılamak için değil, devletin varlığını korumak, devleti yaşatmak, devleti büyütmek için çalışmakta

da yok edilir. Nihayetinde toplumun ahlaki ve politik olarak düşüşünün en önemli belirleyeni, ekonomik alanın istismarı olmaktadır.

Kapitalist modernite arkasına uygarlık tarihinin birikmiş sermaye ticaretini, tekelleşmesini, kültürünü alarak yenilenmiş formatlarla 16.yy'den itibaren ortaya çıkar. Toplum üzerinden dizginsiz kâr arzusunu sınırsızca kullanan kapitalizm 5000 yıllık gasp geleneğini en tahripkâr şekilde uygulamıştır. Hiç üretmeden, fırsatçılıkla para kazanan tefeciler ve faizciler orta sınıf olarak bu geleneğin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Batı Avrupa'da tamamen toplumsal doku içinde gelişen bilimsel-teknolojik devrimler, bireyin katı toplumculuk karşısında özgürleşme arayışı, Rönesans ve Reform hareketleriyle geçirilen zaman-mekân içinde eş zamanlı olarak kapitalizmin doğuşu, tüm bu gelişmeleri deforme ederek; kendine ideolojik ve maddi dayanak kılarak varlık kazanmasını sağlamıştır. Kapitalizmin temel ideolojisi olan liberalizm de bu zeminde kendini geliştirerek "özgürlük", "birey" olgularını her alanda işlemeye başlar. Liberalizmin ekonomik alandaki ideolojik öncülerinden olan Adam Smith de doğal özgürlüğün sistemi olarak kapitalist ekonomiyi formüle ederek, bireyciliğin insanların doğal yapısından kaynaklandığını, iktisadi hayatın bireyci olduğunu ve ekonomik sistemin adil denetleyicisinin piyasanın kendisi olacağını teorize eder. Şöyle ki herkesin bencil olduğu bir toplumda uyum, bilinçli olmasa da kendiliğinden oluşacaktır; yani Smith piyasa eliyle ve sermayeyi emeği artıran (her şey) ve emeğin daha verimli çalışmasını sağlayan bir etken olarak tanımlayıp, onun sınırlandırılmaması gerektiğini savunur. Kapitalizmin ekonomik işgali toplumu parçalara ayırıp, bireyciliği toplumsal hafızaya kadar kazıyıp, meşrulaştırarak; yine siyasal düzlemde imparatorluk yapısındaki devletleri ulus-devletlere böldükten sonra tüm bunların üstüne kendi piyasasını kurup, küresel yapılı bir modeli inşaya dayatmaktadır.

Liberalizm kapitalizmi küreselleştirirken "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" diyerek ticaret ve sermaye dolaşımının sınırsızlığını savunur. Kapitalizm bu şekliyle kendini "Serbest Pazar Ekonomisi" olarak tanıtsa da özünde Braudel'in tanımladığı gibi "Kapitalizm Pazar karşıtı" dır. Kurduğu ulusal ve uluslararası sistemlerle daha fazla kâr, sermaye elde etmek için tekelci ekonomisini tesis ederken hem içerde hem de dışarda pazar alanları oluşturmayı hedefler. Serbest Pazar Ekonomisi diye sunulansa sermayenin dolaşım ağı ve bunun için kurulan mekanizmalar olmaktadır. Burada dolaşıma sokulan, pazara sunulan toplumsal üretimler değil, kapitalizmle tanrılaşan paranın kendisi olmaktadır.

1950'lerle beraber gelişen bilimsel-teknik donanımla birlikte içine girilen finans çağı, kapitalizmin zirveleşmesi olmaktadır. Kâr getirecek her alana sınırsızca ulaşan küresel sistem, buralarda kendi tekel ekonomisini kurarak finans çağının para oyunlarını geliştirir. "Borsa, faiz, kur" piyasasını oluşturarak bu tekellerden elde edilen paralarla "kâğıt oyunları" oynanır. Emeksiz ve ahlaksızca geliştirilen bu tefecilikle sermaye büyürken, para en büyük güç haline gelir. İMF, Dünya Bankası gibi kurumlaşmalar mekanizmayı her alanda işlerli kılar. Kapitalist yatırımcı sermayesi ile ürettiği metanın fiyatını artırmak için spekülatif yapay kıtlık politikasını geliştirir ya da üretimi düşürür. Tüm bu bedavacılık oyunları ile sistem sürekli bir kriz yaşar. Çok hızlı gelişen iflaslar kadar, büyümeler de bunun sonucudur. Ancak kriz özünde yapısal bir krizdir ve bu durum toplumsal, ekolojik krizleri de büyütmektedir.

Toplumun ahlaki ve politik olarak düşüşünün en önemli belirleyeni, ekonomik alanın istismarı olmaktadır

Kapitalizm ekonomik tekelcilikte "ya büyü, ya öl" şiarını geliştirirken sınırsız, kontrolsüz bir endüstri alanı oluşturur. Sermaye oluşturmak için her şey mubah sayılır. Ekolojik kriz büyüyen endüstriyalizmin yarattığı buhranlardır. Spor, sanat-kültür, seks endüstrisi sistemi büyüten, toplumun ahlaki-politik değerlerini küçülten en önemli alanlardır. Her şey metalaşır ve iktidar öznesi karşısında nesneleşerek alım-satım değerinde tanımlanır. Toplumsal yozlaşmanın en fazla da kapitalist çağla gelişmesi bu sebepledir. Toplum artık, tüketim toplumu haline gelmektedir. Paranın komutasında işleyen bu sistem toplumu kendi dayanaklarından kopartıp, emeksiz kılmakta; büyüyen kentleşme, artan işsizlikle toplum daha fazla köleleşmektedir. Büyüyen işsizlik nedeniyle karın tokluğuna çalışan işçiler gönüllü köleler ordusu oluşturmaktadır. Toprağından, kendi emeğinden uzaklaşan, buna yabancılaşan, iş gücünden kopan, çalıştığından sınırsızca sömürülen bir toplum ekonomik varlığından koparıldığından, en temel yaşam ihtiyaçlarını

dahi karşılayamaz olur. Komünal yaşam içinde, ortak üretim ve katılımcılıkla kendi ekonomisini oluşturmayan bir toplum ekonomisiz, dolayısıyla kendi varlık değerlerine yabancılaşmış bir toplum olur. Kapitalist modernite kendine sağladığı sınırsız büyüme, toplumda oluşturduğu çürüme ile bir kaosu yaşatmakta olduğundan; toplumların kendi çözüm modellerini her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da yaratması kaçınılmaz olmaktadır. Aslında toplumlar iktidar odaklı sömürü sistemi karşısında binlerce yıllık komünal yaşam ahlakı ile bir direnç oluşturmaktadır. Bu direncin ekonomik olarak kendini yeniden inşa etmesi ancak kendi kurduğu sistemin yani demokratik komünal yaşam modelinin kapsayıcılığı içinde varlık kazanabilir.

İktidarcı, devletçi güçlerin ekonomik alanı işgali karşısında toplumlar özgürce yaşama gücüyle demokratik bir eylem olarak ekonomik sistemlerini yaratmasını da bilmiştir. Komünal yaşamın inşasının başarısıyla da ekonomik sistemler yaşam bulmuştur. Özelde gelişen kentleşme karşısında kent dışında, kıra-köye dayalı yaşama tutunarak ve komün örgütlenmelerini geliştirerek önemli bir direnç sağlarlar. Birlikte yaşamanın ahlaki prensiplerini oluşturarak, bunu meclislere kadar örgütleyip politik gücü var edecek ekonomik üretimde işbölümü ve paylaşıma giderler. Beraber yaşamanın ortak ahlaki değerlerle sağlandığı; paylaşımın, dayanışmanın esas alındığı öz yeterlilikle ihtiyaçların belirlendiği bir yapıda, topluluklar hızla kendini ekonomik olarak örgütlemiştir. Yaşadığımız kapitalist modernite çağının ulus-devletlerle kıskaca aldığı toplumların da bu tarihsel dayanaktan esinlenerek kendi alternatif ekonomik modellerini oluşturduklarını görürüz. Bu noktada ön plana çıkan kooperatifçiliği de tanımlamak önemli olmaktadır.

Komünal Ekonomide Kooperatifler

Kürt Halk Önderi demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü toplum paradigmasının dördüncü ayağı olarak kooperatifleri de tanımlamaktadır. Sayın Öcalan çözüm paradigmasının kent meclisleri, demokratik siyaset akademisi, demokratik toplum kongresi ve kooperatif hareketinden oluştuğunu belirterek, kooperatifler üzerinden toplumun ekonomik ihtiyaçlarının karşılanabileceğini belirtmektedir. Bu dayanakla kooperatifçiliği tanımlamak ve bunun hangi modellerde yaşandığını bilmek kendi yaşanmışlığımızla nasıl bir ihtiyacı karşılayacağını da resimleyecektir.

Kooperatifçilik Latince bir kelime olan ve katılım, yardım ve iştirak olarak tercüme edilen “cooperata” dan adını alır. Belirli, ortak amaçlar zemininde ve gönüllüğe dayalı birleşme anlamına gelir. Bir örgütlenme biçimi olarak kooperatif, aynı zamanda kendi kendine yardım, öz sorumluluk ve öz yönetim olarak da tanımlanır. Kooperatifçilik benzer ve aynı sorunları yaşayan insanların bir araya gelme ihtiyacıyla toplumsallaştığı süreçten itibaren gelişen, tarihsel bir olgu olarak da ele alınmalıdır. Toplumun birlikte işbirliğiyle ortak iş yapma gücünü, ahlaki ve politik esaslarda oluşturduğu, sosyal siyaset alanı yarattığı demokratik bir örgütlenme modeli olmaktadır. Soner Torlak, ‘Kooperatifçiliğin Kısa Tarihi’ adlı eserinde “Kooperatifçilik sınar, kitlesel üretime ve makineleşmenin getirdiği tipikleşmeye karşı ekonomik ve kültürel bir karşı çıkış olarak okunabilir. Fabrikasyon üretimine karşı zanaatkârların en etkin hayatta kalma stratejisi olarak kooperatifçilik ekonomik anlamda, üretici ile tüketici arasına konan piyasa mekanizmasının bypass edilmesidir.” Meselenin sosyo-kültürel cephesini ise “Modern kapitalizmin yarattığı yabancılaşmanın ve ücretli emeğin insanî gelişim üzerinde yarattığı tahribatın giderilmesine dönük bir karşı çıkış yatmaktadır.” diyerek tanımlar.

Mondragon Kooperatifçilik Hareketi ...faşist Franco rejimine karşı direnen Bask halkının en demokratik ve sonuç alıcı eylemi olarak geliştirdiğini görürüz

Son tahlilde demokratik işletme kuruluşları olarak kooperatifler, kâra dayanmayan, işbirliği ve dayanışmayı esas alan, birbirine toplumsal esaslarda bağlı grupların; verimli çalışmak, ortak ihtiyaçları karşılamak, emek ve ürünlerini değerlendirmek için oluşturdukları komünalite; ulus-devletin azami kara dayalı tekelci, toplum karşıtı sömürü sistemi karşısında en etkili ekonomik eylem gücü olmaktadır. 1885 yılında kurulan Uluslararası Kooperatif Birliği (ICA) kuruluşunun temel ilkelerini ortaya koyup maddeleştirirken, aslında kooperatif örgütlenmesinin temel anlayışını da sıralamaktadır. Ana maddelerde serimlersek;

Gönüllü ve Herkese Açık Üyelik

Üyeler tarafından gerçekleştirilen demokratik denetim: Kooperatifler siyaset oluşturma ve karar

alma süreçlerine katılan, üyelerince denetlenen demokratik kuruluşlardır.

Üyelerin ekonomik katılımı: Üyeler kooperatiflerinin sermayesine adil bir şekilde katkıda bulunur ve bunu demokratik olarak yönetirler. Bu sermayenin en azından bir kısmı genellikle kooperatifin ortak mülkiyetidir. Çoğunlukla üyeler, üyeliğin bir koşulu olarak taahhüt edildiği üzere sermaye üzerinden kısıtlı miktarda gelir elde ederler. Üyeler gelir fazlasını muhtemelen "en azından bir kısmı taksim olunmaz kaynaklar" oluşturma yoluyla kooperatiflerini geliştirme, kooperatifle yapmış oldukları işlerle orantılı olarak üyelerine kâr sağlama ve üyelerce onaylanan diğer faaliyetlere destek olmak gibi amaçların biri ya da tamamı için ayırırlar.

Özerklik ve bağımsızlık: Kooperatifler özerk, kendi kendine yeten ve üyelerince yönetilen kuruluşlardır. Kooperatifler hükümetler dahil olmak üzere diğer kuruluşlarla bir anlaşmaya girmeleri ya da dış kaynaklar yoluyla sermayelerini arttırmaları durumunda, bunu kooperatifin özerkliğini sürdürecek ve üyelerinin demokratik yönetimini koruyacak şekilde gerçekleştirirler.

Kooperatifler Arası İşbirliği

Eğitim, öğrenim ve bilgilendirme: Kooperatif üyelerine, seçilmiş temsilcilerine ve çalışanlarına kooperatifin gelişimine etkin bir şekilde katkıda bulunmaları için eğitim ve öğrenim imkânı sağlar.

Topluma Karşı Sorumlu Olma

Kooperatiflerin model olarak daha çok kapitalizmin büyüme çağında, hem de kapitalizmin doğum mekânı olarak İngiltere'de 19.yy'da ortaya çıkmış olması özelde ulus-devletlerin işgalleri karşısında toplumsal bir eylem ihtiyacına denk gelmesi önemlidir. Kooperatif modelinin temel besin kaynağının, oluşun nüvesinin komünal üretime, dayanışmacı ve ortak katılımcılık esaslarına dayanması, vahşi kapitalizmin tekelci ve kâra dayalı ekonomik anlayışı karşısında kendini alternatif kılabilmesi demokratik niteliğini ve bunun tarihsel dayanağını ortaya çıkarır. 20.yy'da kendini etkin kılmayı başaran İspanya'da ki Mondragon Kooperatifçilik Hareketi'ne baktığımızda bu hareketin İspanya'da ki faşist Franco rejimine karşı direnen Bask halkının en demokratik ve sonuç alıcı eylemi olarak geliştirdiğini görürüz. Katı ulus-devlet modelinin İspanyolca dilinin, kültürün üzerinden Bask halkına dayatılması ile gelişen direnişin en önemli ayaklarından biri de halkın dayanışmacı bir ekonomi ile devlete dayanmadan ulusal ekonomilerini inşa etme eylemselliği; ya da Mondragon Kooperatif hareketinin gelişimi olmuştur. "Hiç kimse ne başkasının kölesi, ne de efendisi olmalıdır" prensibi ile yola çıkan hareket, salt ekonomik bağımsızlık için mücadele etmez; bu zemin içinde toplumsal birliği, paylaşımı ve adaleti tesis ederek sosyal dokuda da ahlaki ve politik bir duruş açığa çıkarır. Diğer bir örnek olarak 19.yy'ın sonlarına doğru Rusya ve Avrupa'da yaşayan Yahudi topluluklarının bugünkü İsrail'e göç ederek burada yeni bir ülke kurma ideali ile geliştirdikleri Kibbutz Kooperatif modelidir. İbranice "topluluk" veya "birlikte" anlamına gelen Kibbutz Modelinin de doğuş zemininin soykırımı, göç ve farklı zulüm ve baskılara uğrayan bir halkın kendilerini yeniden var etme eylemlerini, hayatta kalma sorunlarını aşmak, dayanışmayı oluşturmak için ekonomik alanda başlatması dikkat çekicidir. Tarım tabanlı olarak kurulan Kibbutzların gelişimi için Yahudilerin hem toprağı en elverişli hale getirme çabaları (bataklıkların kurutmaları, sınırlı su kaynaklarına karşı "damla suyu" projesini geliştirmeler), hem de bu kıt kaynaklar içinde toprağı işleterek orada bulunan topluluğun yaşamlarının toplu olarak örgütlendirilmesi esas belirleyici etken olmaktadır. Yine ihtiyaca dayalı tüketimi geliştirmesi, çocuk bakımı ve eğitimlerinin özel olarak sağlanması gibi çok yönlü komünal etkinliklerle yeni bir ulusun kendini var etmesinde de rol almış bir modeldir. Elbette bu modelin Siyonizme dayalı olarak Filistin halkı karşısında milliyetçi uygulamalarla Yahudi halkını büyütmesi amacı, Filistin halkıyla ortak ulus yerine o halkın toprağının işgaline dayalı bir ideolojiyle gelişmiş olması, yeni bir ulusun ulus-devletçi bir ideolojiyle doğmasının yanlışlığını ortaya koymaktadır.

Kooperatif modeli, ulus-devlet sisteminin yarattığı milliyetçi ideoloji karşısında ulusların demokratik eylem gücü olarak kendini inşa etmesi, toplumsal birliği yaratarak sermaye bağımlılığı karşısında toplumun yeniden ekonomik örgütlendirilmesini başarması açısından önemli bir modeldir. Ancak kapitalizmin sermaye birikimini büyütmek için kendini küresel çapta yayarak, kuramsallaşarak faaliyet içine sokması karşısında geliştirecek ekonomik modellerin de demokratik yönetim modeli, sistemi içinde kendini konumlandırabilmesi gereklidir. Karşımızda asla yerinde durmayan, sınırları aşıp yeni düzeylere ulaşarak dinamizmini koruyan, hiç dinlenmek bilmeyen, ana mekanizmalarını, iktidar aygıtla-

rını ahtapot misali her yere yayan bir sistem var. Toplumun bu sistem karşısında yerelden başlayarak konfederal bir demokratik örgütlenme içinde olması ve kuracağı ekonomik modelini de bu sistem içinde koordineli ve katılımcı bir niteliğe kavuşturması gerekir. Konfederal sistemin politik arenası olarak yerel yönetimlerin ya da belediyelerin demokratik ilkeler esasında kendini örgütleyip ekonomik alanı kendisinde ortaklaştırıp üretim politikasını kendini oluşturan meclisler eliyle düzenlemesi önemli olmaktadır. Özgürlükçü yerel yönetimler kent yaşamına yurttaşın karar alma, temsiliyet sağlama imkân ve sorunluluğu ile katılımını sağlayarak ekonomik üretimin, kaynakların nasıl kullanılacağının, tüketimin nasıl ölçeklendirilebileceğinin de olanağını sunarak politik alan açar. Nihayetinde ekonomik bir yöntem için üretim ve tüketim planlamasında tüm toplumun karar sürecine yön vermesi esastır. Kapitalizmin küresel büyümesi karşısında, yerelden başlayarak bu örgütlü modellerin karşılıklı ilişki ağını organize ederek kendine bir muhteva kazandırması da önemli olmaktadır.

Ulus-devlet karşısında toplumsal direnişin kendi yaşamını kurmasının adı olarak demokratik ulus ve onun temel ayaklarından biri olarak ekonomik boyutun kendi modelini ihtiyaç ve gerçekliklere denk bir şekilde geliştirme esnekliği doğru ekonomik ilkelerin belirlenmesiyle yaşamsallaşabilir. Bu noktada demokratik nitelikli yerelin, doğrudan karar gücü haline geldiği, katılım sağladığı ekolojik olan, tekelci ve mülkiyetçi olmayan kadın eksenli birimlerin oluşması esastır. Burada temel ekonomik ilke, esas olarak kadının ekonomideki rolünü tarihsel dayanağıyla açığa çıkarıp daha sonra ekonomi dışına itilmesi, istismara uğraması ve emeğinin değersizleştirilmesi karşısında durarak rol sahibi kılınmasını; karar ve üretim gücüne kavuşmasını belirlemesi gerekir. Kapitalist modernitenin doğaya verdiği zarar karşısında doğayla uyumlu, ekolojik, doğaya zarar vermeyen teknolojileri geliştirir. Doğal kaynakların doğru işletilmesi kadar, bunların HES'ler, orman kıyımları ile yok edilmesine de izin vermez.

Tüketim ahlaki kriterlere, temel ihtiyaçlara, üretimde doğal dengeyi de esas alarak katılımcı ekonomiye dayanır

Büyüyen kentleşme karşısında köy ve tarımın geliştirilmesi de önemlidir. Köylerin canlandırılmasıyla, aynı zamanda bu mekânlarda üretim alanlarının gelişmesiyle sağlanır. Nitekim tarım alanlarının geliştirilmesi, üretime sokulması aynı zamanda kentleşmeyle büyüyen işsizlik ve açlık sorunlarına çözüm sunduğu gibi, endüstriyalizmin daha fazla ürün elde etmek için geliştirdiği GDO'lu, kanserojen ürünlerine karşı da organik üretimi etkin kılar. Eko topluluklar, topluluk ekonomisinin en önemli ayağı olarak tarımı esas almak ve köy yaşamını kentle uyumlu kılmakla büyür. Demokratik ulusun ekonomik boyutta kendini inşası kapitalist tekelleşmeye karşı gelişir. Tekel karşıtı bir ekonomi modeli geliştirerek toplumun ihtiyacını karşılayan, orta ve küçük ölçekli ekonomik işletmeleri de kapitalist ekonomi içinde görmeden yaklaşması gereklidir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti, kâr ve sermayeye dayandırmadan kabul ederek, toplumsal ekonomiyi canlı kılar. Kullanım değer ve paylaşımcılığı esas ilke belirleyerek de kapitalist kâra dayalı pazara karşı olmadan; pazar ekonomisini toplumsal ve dolaşımda önemli unsur olarak aktifleştirir. Üretimden elde edilen birikim, tamamen toplumsal ihtiyaçlar için kullanılarak tekelleşmenin de önüne geçilir. İnsan emeğinin değeri doğru tanımlanarak, bu emeğin kimsenin mülkiyetine, bir tekelleşmenin birikim dinamiğine dönüşmesine izin vermez. Toplum kendi ihtiyaçları için, dayanışmacı ve paylaşımcı bir zeminde aidiyetini belirleyerek çalışma içinde olacağından insan onuruna denk, coşkun ve zora dayanmayan angaryaya dönüşmemiş koşullarda çalışma bulunur. Üretim ve tüketim dengesini gözeterek kaynakların etkin ve sürdürülebilir planlanması hedeflenir. Tüketim ahlaki kriterlere, temel ihtiyaçlara, üretimde doğal dengeyi de esas alarak katılımcı ekonomiye dayanır ve üretime tüm toplumun katılımı sağlanır. Tüm bunları demokratik ulusun ekonomik ayağının gelişmesinin ana halkaları olarak belirleyebileceğimiz ilkeler olarak sıralayabiliriz. Bu ve daha da geliştirilebilecek ilkeler esasında toplumu toplum yapan, varlığını ilk toplumsallaşma zamanı olarak neolitik döneme dayandıran ahlaki ve politik toplum olma kaynakları olarak da tanımlamak aslında bugünden inşa edilecek toplumsal modellerin geçmiş zamanın aynası olduğunu serimleyecektir.

Bu gerçeklikler ışığında Kürdistan'da geliştirilecek ekonomik sistemin zeminine bakarak kendi modelimizi daha da görünür kılabiliriz. Gerçekliğimizde yaşanan binlerce yıllık neolitik

toplum geleneğinin kültürel akışı, coğrafyanın bereketi karşısında sürekli işgal, talan ve savaş içinde yaşamamızdır. Kürdistan, doğal zenginlikleri baskı ve zorbalıkla iktidar güçlerinin sömürüsüne açılan, sömürgecilerin doymak bilmez iştahı nedeniyle kendi halkının açlık, işsizlik, yoksulluk içinde kalmasına neden olan bir mahrumiyet ve adına ekonomik soykırım dediğimiz bir trajediyi yaşamaktadır. Oysaki Kürdistan, su kaynaklarının bolluğu, iklim koşullarının elverişliliği, toprağın verimliliği, yeraltı zenginlikleri, zengin bitki örtüsüyle halkların en güzel şekilde yaşaması için yeterli potansiyele sahip olmaktadır. Öz olarak Kürdistan coğrafyasında yaşayan halklar zanaatçılıktan, etkin pazar alanını geliştirmeye, tam ekonomisini canlandırmaktan, hayvancılık alanındaki besiciliğe kadar her alanda çok yönlü bir gelişim sağlayarak kendi yaşam kültürlerini oluşturmuşlardır. Ancak özelde son 200 yıllık kapitalist modernitenin Kürdistan'a müdahale süreciyle beraber Kürtler, en çok da son 30 yıllık savaş içinde muktedir güçlerin özel savaş politikaları nedeniyle köylerinden uzaklaştırılıp, göç ettirilerek ekonomik ve kültürel bir soykırıma maruz kalmıştır. Kürtler büyük metropollere göç ettirilip burada bir yandan açlıkla terbiye edilmiş, öte yandan ucuz emek gücü olarak kullanılmıştır. Kürt halkı en büyük darbeyi ekonomik olarak sömürülüp sisteme bağımlı kılınmak istendiği anda almıştır. Kürt Halk Önderi'nin geliştirdiği demokratik ulus sistemi Kürtlere dayatılan bu sömürü, inkâr ve katliam uygulamalarına karşı en özgürlükçü modeli sunmaktadır. Savaş içinde dahi olsa bu gerçekliğe dayalı olarak kendini gerçekleştirecek bir sistemdir. Rojava'da, özelde de Kobanê' de yaşanan, halkın tamamen kendi öz değerleriyle ve kendi savunma sistemini esas alarak, her alanda kendi demokratik sistemini kurma gerçekliğinin açığa çıkmış olmasıdır.

Kuzey Kürdistan'da demokratik belediyecilik yönetimine sahip olarak, bu avantaja dayalı bir şekilde özerkliği inşa etmek ekonomik olarak çok daha olası ve mümkündür. Ancak onca yılın tecrübesine, yaratılan imkanlara ve kendini somut gerçekliklere dayalı olarak yapılandırmış demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmanın modeline rağmen bunun hala görünürlük dahi kazanamamış olması ciddi bir sorunsaldır. Kürdistan'daki ekonomik modelin kendi renginde ve özgünlüğünde kendini inşa etmesi gerekirken; hala ne İspanya'daki Mondragon, ne de İsrail'de ki Kibbutz ya da herhangi bir başarı örneğine denk bir yapısal inşayı başaramaması, özünde hala toplumsal ihtiyaçların doğru belirlenememesi, öz güce dayanılmaması ve özerklik modelinin iskeletinin inşa edilip bunun ete kemiğe büründürülmemesiyle bağlantılıdır. Kürdistan'da toplumsal ekonominin inşa edilmeyişi ile oluşan boşluğu HES projeleri, doğal kaynakların özel sermayeye peşkeş çekilmesi; kontrolsüz, kültürel ve doğal yapıya zarar veren inşaat canavarı doldurmaktadır. Bu durum dahi kendi başına iktidarın tarihsel bellek, kültürel doku, ekonomik yapıya, ekolojik sisteme karşı yürüttüğü bir savaş olmaktadır. Özelde bugünden Şengal de, Kobané de başlayan IŞİD saldırıları, katliamı karşısında gelişen göç yığılması karşısında halkın ekonomik komünlerini oluşturması, tüketen değil kendini üretime sokup, kendi ekonomik kaynaklarını oluşturarak yaşama katılımının sağlanması, bunun örgütlendirilmesi devletin halkı ucuz iş gücü olarak sömürmesini de, halkın devlete muhtaç kılınmasını da engelleyecektir.

Kürt Halk Önderi'nin "Dicle-Fırat Tarım-Su-Enerji Komünü" olarak formüle ettiği sistemin dört parçaya bölünmüş Kürtlerin ortak dayanışma, birliktelik ve demokratik gücü oluşturması için önemli bir başarı modeli olmaktadır. Her parçada devlete değil topluma dayalı demokratik siyaset anlayışı ile kooperatiflerin geliştirilmesi; bu kooperatiflerin de sınırları anlamsız kılarak komünal bir örgütlülüğe, organizasyona kavuşturulması; bunun zemininde ortak ticaret, pazar alanlarının oluşması oldukça önemlidir. Elbette bu temelde toplumsal örgütlülüğün başarısının sonucunda, ulus-devletlerin de kendini esneterek, ucu açık bir birlikteliği sınırları aşarak sağlamasıyla mevcut olacaktır.

Rojava ...her alanda kendi demokratik sistemini kurma gerçekliğinin açığa çıkmış olmasıdır

Ekonomik alandaki başarı gücünün toplumsal siyasallaşmanın, örgütlenmenin, öz gücünün başarısından geçtiği; aynı zamanda ekonomik inşanın, ahlaki ve politik toplum üzerinden gelişerek sosyal dokuyu özgür kıldığını tarihsel bir hakikat olarak ele alıp; özgür yaşamın inşasında ekonomik alanın toplumsallaşmasını sağlamayı bir var oluş gerekçesi kılmak, tüm toplumların demokrasi başarısı olacaktır.

Yabancılaşmanın Çirkin Yüzü: Emeğin Metalaşması ve İşsizliğin Kaynakları

Mazhar Söylemez

İşsizlik günümüzde birey ve toplumu en çok etkileyen olguların başında gelmektedir. Toplum kadar birey için de oldukça maliyetli sonuçları olmaktadır. Bireyleri intihara sürüklemekte, aile başta olmak üzere toplumsal bağların ve değerlerin çözülmesi ve dağılmasına neden olmaktadır. Maddi ve manevi yönden giderilmesi imkânsız hasarlara sebebiyet veren işsizlik olgusunun ortaya çıkış nedenlerini esas nedenleriyle ele almadan anlamlandırmak da mümkün olmayacaktır.

Kapitalizmin bu özelliği onun toplum dışılığını gösterir

İş, insanın bir ürün meydana getirmek amacıyla yaptığı çalışmadır. Bu çalışma ile yaşamını idame ettirmek için ihtiyaç duyduğu bir gereksinimini karşılamaya çalışır. Ekonomik açıdan insanın yaptığı iş'lerin tamamı gereksinimlerini karşılama saikiyle yapılmaktadır. O halde şöyle bir önermede bulunmak yanlış olmayacaktır; işsizlik insanı toplum dışı yapar ve sosyal bakımdan ölümdür. Şimdi bu durumun üzerinde daha geniş durmakta fayda var.

Kendi ihtiyaçlarını gidermek için yapılan ekonomik faaliyetler esasta kullanım değeri yaratan bir çalışma olmaktadır. Üretim olanaklarını bir araya getiren bir kişi bu durumda bir üretim sağlayabilir ve bu üretimin sonunda bir ürün elde eder. Bu mahsulü pazara sunar ya da kendisi kullanır veya ikisini de yapar. Burada kendi üretim araçları ile yapılan basit usul bir üretim söz konusudur. Üretimin sonuçlarını değerlendirerek gereksinimleri karşılamaya gitmektedir. Her şeyden önce kendi emeği ile bir kullanım değeri yaratmaktadır. Bu kullanım değerine rağmen üretilene meta demek mümkün değildir. Çünkü Pazar için, değişim değeri üretmemektedir, kullanım değeri üretmektedir. Ama bu kullanım değeriyle yine ihtiyaçlar giderilmekte, bir ürün, mahsul üretilmiş olmaktadır.

O halde 'meta' için ayırıcı tanım ya da anlam başka nerede aranmalıdır? Ya da üretilene meta diyebilmek için başka ne gibi koşullar gereklidir. Pazar için üretim meta için bir ölçüdür. Üretilenin pazara sunulması gerekir ki bu da başkaları için kullanma değeri üretmek demektir. Demek ki meta, başkası için kullanma değeri üretmek ve bu amaçla üretileni pazarda değişime sunmak için üretilmiş olandır. Ya da başka bir söylemle belirtilen amaçlarla üretilen mal'dır. Bu mal her bakımdan ticari bir maldır. Bu da kapitalist üretimde gerçekleşen bir durumdur. Kapitalist üretimin ayırıcı özelliği kar için üretim amacı taşıyor olması ve bu amaçla değişim değeri oluşturmak için üretim yapmasıdır.

Emeğin metalaşması bu anlam çerçevesinde, insan emeğinin Pazar için bir kâr sağlayan bir ticaret nesnesi haline gelmesi ya da getirilmesidir. Bunun için kapitalist üretimde emek de diğer tüm mallar gibi pazarda alım-satım konusu olan bir meta niteliğindedir. Bu amaçla emek piyasasından ve emek borsasından başlayarak günümüze kadar emeğin sömürülmesi için her yol ve yöntem uygulanmıştır. Nedeni ise kapitalist üretim esas gayesi olarak 'kâr' dediği getirinin bu emekten sağlamasıdır.

Kapitalist üretim bir meta üretimidir. Toplumun ihtiyacından ziyade, kâr sağlayacağı, hem de en fazla kârı sağlayacağı alana yönelir ve buralarda üretim yapar. Kapitalizmin bu özelliği onun

toplum dışılığını gösterir. Üretim sürecinde temel üretim faktörlerinden olan emek, toplumsal niteliği ile sermayenin özel mülkiyetçi niteliği ile açık bir şekilde çelişki gösterir. Bir emekçi, herhangi bir işte çalışmaya başladığı andan itibaren aslında kendi emeğini o işin sahibi olan kapitaliste satmış olmaktadır. Bu emekçi ya da işçinin emeği üzerinde sağlanan artı-değer kapitalistin kasasına kâr şeklinde toplanırken, aynı zamanda o emekçinin ya da işçinin aleyhine olarak kapitalistin sermayesini ve iktidarını büyüterek kendi aleyhine bir durumu meydana getirmektedir. İşçi kendi emeğinin mahkûmu durumuna gelmektedir. Emeğin sahibi emekçi iken, üretim sürecinde bu emek kapitalistin olur ve kapitalist lehine emekçi üzerinde hâkimiyet kurar. O nedenle de bu andan itibaren emek sahibine yabancılaşmıştır. Üreticinin olması gereken ürün de kapitaliste geçmektedir. Bunun sonucu olarak emek ve emekçiler üzerinde sermayenin hâkimiyeti gelişir. İşbölümü, uzmanlaşma, kafa ya da kol emeği biçiminde bölümlenir. Üretimde söz ve düşünce hakkı olmadığı gibi, emeğin ücretlendirilmesiyle bu yabancılaşma her yönüyle derinleştirilir.

Işsizlik kapitalist üretimin ve onun kârı esas alan zihniyetinin kaçınılmaz, zorunlu sonuçlarından sadece bir tanesidir

Emeğin yabancılaşması, emeğin metalaşmasıdır. Üretim süreçlerinin hiçbir aşamasında bulunmayan, üretimin sonuçlarıyla da ilgili olmayan bir işçi ürettiğine de yabancıdır. İşbölümü, uzmanlaşma vb. çalışma biçimleri bir işçinin aslında çoğu zaman neyi ürettiğinin bile farkında olmasını engellemektedir. Pazarda karşılaşması durumunda kendi üretiminin farkında da olmayacaktır.

Emek, insana has bir özelliktir. Toplumsaldır. Toplumsallığı, insan bireyinin tüm beceri ve yeteneklerinin yanında sosyal ve moral dünyasının da toplumun binyılları bulan emeğinin bir sonucu olmasıdır. Emeğin metalaşması bunun içindir ki aynı zamanda toplumsal değerlerin metalaşmasıdır. Herkesin ve her şeyin artık kâr konusu olması kapitalizmin 'meta toplumu' olarak gelişir.

Kapitalist üretimin tümüyle meta üretimine dayanıyor olmasından dolayı, toplumun asıl gereksinimlerini karşılamaya dönük üretim yerine, daha fazla kâr getiren sektörlerde daha fazla üretime götürmüştür. Daha fazla üretim için ise üretimin temel faktörlerinden biri olan emek faktörünü, dolayısıyla emekçileri üretim sürecine katması gerekmekteydi. Kapitalizm daha ilk gelişme gösterdiği dönemlerde bunu sağlama yoluna gitmiştir. Kapitalizmin ilk gelişme aşaması olarak merkantilizm ile yeni keşfedilen coğrafyalardan ve sömürgelerden kan ve katliamlarla sağlanan sermayenin Avrupa'ya taşınması, özellikle ticaret yoluyla İngiltere'de birikmesi ile oluşan ticaret burjuvazisi bir yandan da manifaktür üretimle ilk kapitalist üretim biçimini geliştirmiştir. Ticaret kapitalizmi manifaktür sermayeye dönüşmüştür. Evlerinde ya da işyerlerinde el gücü ve becerileriyle yapılan üretim yeni gelişmekte olan manifaktür merkezlerde daha örgütlü ve sistemli bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. İlk başlarda manifaktürlerde çalışanlar yanlarında iş aletlerini de alırlarken, daha sonraki dönemlerde bu aletlerin sahipliği de kapitaliste bırakılarak, sadece emek güçlerini kapitaliste satarak üretime katılmaları aynı zamanda kapitalist üretimin ilk şekillenişi de olmaktadır.

Merkantilizm, gelişmekte olan yeni kapitalist sınıfın ideoloji olarak devleti ele geçirip ulusal sınırlar içinde yüksek gümrük vergileri ile korumacı ekonomik kuralları geliştirip sermaye birikimi için uygun siyasal iklimi de yakalamaları ile sanayi alanında hızlı bir gelişim içine girdiler. Manifaktür üretim işbölümü ve uzmanlaşma esaslarına göre örgütlendirildi ve burada emeğin verimliliği geliştirilerek daha büyük kârlar elde ettiler. Devleti, küçük prensliklerden çıkararak ulus devlet biçiminde örgütleyip bu sömürü sisteminde onun zor gücünü kullandılar. Dinleri millileştirdiler ve yeni mezhepler geliştirdiler. Kapitalizm kendi devletini ve dinini yarattı, bunlar eliyle de sermayenin büyümesini ve güvenliğini sağladı.

Kapitalizm öncesinde bugün bildiğimiz anlamda bir işsizlikten söz etmek mümkün değildir. Çünkü toplum işsizlik diye bir şey bilmiyordu, tanımıyordu. İşsizlik kapitalist üretimin ve onun kârı esas alan zihniyetinin kaçınılmaz, zorunlu sonuçlarından sadece bir tanesidir. Devlet iktidarını ele geçirip kendi dinsel mezhebini yaratırken son derece özgürlükçü kesilmesi ve bu amaçla nutuklar atması sadece kendi üretim biçimine işgücü sağlamak amacıyla toplumun çözülmesini sağlamak ve ucuz işgücü temin etmekti. Nitekim şehir alanlarına yerleşen nüfus hem işgücü olarak hem de tüketici olarak bu sömürgen sınıfın avuç-

larına düşmekteydi.

Kapitalist sistem hükmünü icra ettiği süreçe işsizliğin varlığı da kaçınılmazdır. İşsizliğin kapitalizmin zorunlu bir sonucu olmasının başlıca nedeni yine sermayenin yapısından ve onun oluşum tarzından kaynaklanmaktadır. Teknik olarak bunun açıklamasını sermayenin organik bileşiminde aramak gerekir. Sermaye kendini sürdürmek için sürekli olarak kendini büyütmek zorundadır. Bunun yolu da kârını, yani artı-değeri sürekli oransal olarak yüksek tutması gerekmektedir. Kâr oranlarının düşme eğilimi sermaye sahibi sınıf içinde sürekli bir rekabete neden olmaktadır. Sermayenin organik bileşimi, yani sabit sermaye bölümü olan hammadde, bina, enerji vb ile değişken bölümünü oluşturan işçi ücretleri arasındaki oran, her zaman ve sürekli bir şekilde oransal olarak sabit sermaye lehine artmaktadır. Bu da işçi ücretlerini oluşturan değişken sermayeyi de oransal olarak düşürmektedir. Daha fazla teknik, daha az emek ile üretim kâr oranlarını da düşürmektedir. Çünkü kapitalistin kâr dediği artı-değer esasta emeğin ödenmeyen karşılığı olduğu için, az emekçi çalıştırmak ya da az emek gücü az kâr ya da az artı-değer anlamına gelmektedir.

Kapitalizmin bu durumu yapısaldır. Kâr etmek için toplumu çözmek ve işçileştirmek, bu işçilerin emekleri üzerinde sağladığı artı değer ile sermayenin büyümesini sağlamak kapitalist üretimin önemli ve temel esaslarından başlıcasıdır. Teknolojinin gelişmesi ve bunun üretim sahalarında kullanılması, değişik enerji kaynaklarının keşfi ile birlikte kapitalistler arasındaki rekabet sermayenin organik bileşiminde değişikliğe neden olmaktadır. Sabit sermayenin oranı artarken, değişken sermayenin oransal olarak düşmesi hem kâr oranlarının düşmesine neden olmaktadır hem de emekçilerin işsizleşmesine neden olmaktadır. İşçilerin üretim süreci içinde yaptığı birçok işi artık makineler yapmakta ve bu da insan gücüne, emeğine duyulan ihtiyacı azaltmaktadır. Bundan dolayı işten çıkarmalar ya da genel olarak istihdamda daralma sorunları yaşanmaya başlar ve işsizlik olgusu ortaya çıkar.

İşsizlik, kapitalizmin toplumu içinde bulunduğu ekonomik süreçten koparıp işçileştirmesinin, emeği meta haline, pazarda alınıp satılan bir emtia haline getirmesinin bir sonucudur. İşsizliğin esas ve belirleyici nedeni bu olmakla birlikte, yine kapitalizmin yapısal özelliklerinden kaynaklanan devrevi ya da genel kriz ve buhranlarda işletmeyi kurtarmak için ilk önce düşünülen ve alınan tedbir maliyetleri düşürmek, bunun içinde işçileri işten çıkarmaktır.Tarımda makineleşme ve endüstriyalizmden dolayı işgücünün büyük oranda atıl, işsiz kalması, değişen-gelişen teknolojiden dolayı daha da ilerleyen seri ve kütlevi üretimin oluşturduğu tekellerin, küçük çapta üretim yapan üreticiyi zayıflatması ve zamanla ortadan kaldırması, buna bağlı olarak özellikle zanaatçılığın ortadan kalkması belli başlı işsizlik nedenleri olmaktadır.

Kırsal bölgelerde üretimden ve toplumsal bağlarından koparılan büyük bir nüfus şehirlerin çeperlerinde büyük bir yoksullukla iç içe yaşamaya mecbur edilir. Bir yandan işçileştirme diğer yandan ise yeterli istihdamın olmamasından dolayı ya da teknolojik gelişme ve ekonomik krizlerden dolayı işten çıkarılmalar, toplumsal yaşamın kaotik bir hal almasına neden olmaya başlar. İşçileşmenin yanında büyük bir 'işsizler ordusu' gerçeği ortaya çıkar. Her durumdan istifade etmesini bilen istismarcı Kapitalist sistem, bunu da kâra dönüştürmeyi bildi. İşsizleri, çalışan emekçilere karşı kullanarak, onları daha düşük ücret karşılığında çalışmaya zorlamada bunu bir araç olarak kullandı. İş güvencesi olmadığı gibi, işten çıkarılma bir tehdit olarak sürekli kullanıldı. Böylece insanlar uzun ve sağlıksız çalışma koşullarına mecbur bırakıldılar.

kapitalist üretim sisteminde emek de bir ticari mal-meta olarak ele alınmaktadır

Toplumun tepkisi ve işçiler arasında gelişen tepkilere, örgütlenme ve mücadeleye karşı ise ulus devletin tüm zor aygıtları kullanılarak, ideolojik araçlarla da desteklenerek toplumun geneli üzerinde, bu arada emekçiler üzerinde baskı oluşturup gerileterek, hâkimiyetlerini geliştirme yoluna giderler. Bu amaçla işsizlik üzerine ve ücret konusunda çeşitli teoriler geliştirdiler. Bunların en çok bilineni işsizliğin nedenlerini emek arz ve talebiyle açıklamaya çalışan teoridir. Buna göre sermaye birikimin bir sonucu olarak ücretler hızla yükselir. Yükselen ücretler işçilerin artmasına, dolayısıyla emek arzının artmasına neden olmaktadır. Bu artış, emek arzının emek talebini aştığı noktaya kadar devam eder. Emek arzının emek talebini aşması, emek piyasasında fazla işgücünün bulunması durumudur. Bu durumda talep fazlası emek, yani işsiz olacağından ücretler tekrar düşmeye

başlar. Ücretlerin düşmesi emek arzını, iş arayan emekçi sayısını azaltacağından sermaye yeniden birikmeye başlar. Bu döngü bu şekilde devam eder.

Emek piyasalarında, tıpkı diğer ticari malların piyasasında olduğu gibi bir arz-talep vardır. Çünkü kapitalist üretim sisteminde emek de bir ticari mal-meta olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu zihniyetin insanı ve onun emeğini bir ticari mal, bir meta olarak görüp pazarlarda alım-satım konusu yapması olağan bir durum olmaktadır. Yine de burada her derde deva gibi sunulan arz ve talep teorisinin işsizliğin gerçek nedeni ve kaynağı olmadığı ve olamayacağını belirtmek gerekir. Teoride belirtilen sermayenin büyümesi istihdam yaratamaz, tam tersine işsizlik yaratır. Sermayenin büyümesi ile işsizliğin artması bu bakımdan bir paralellik gösterir. Büyüyen sermayenin aynı şekilde artan organik bileşimi işsizliğin ana kaynağıdır. Dolayısıyla emekçilerden sızdırılan artı değerin birikimi ile büyüyen sermaye, emeğe talebi, diğer bir deyişle iş imkânlarını yaratmazlar, iş imkânlarını, istihdamı daraltmış olurlar.

Emek gücü için kapitalistin ödediği ücret de emekçinin yaşaması ve tekrar çalışabilir duruma gelmesi için gerekli olan zorunlu ihtiyaçların karşılanması düzeyini aşmamaktadır. Bunun için sürekli yapılan yoksulluk sınırı ya da ekonomik alana ilişkin kimi istatistikî bilgi edinmeye dönük olarak yapılan, dört kişilik ya da beş kişilik bir ailenin asgari yaşam için gerekli zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasının parasal miktar olarak ifadesinin yer aldığı araştırmalar yayımlandığında dikkat çeken tek şey ücretlerin sürekli bu araştırmalarda belirtilen miktarların oldukça altında olmasıdır.

Vahşi kapitalizm söylemi boşuna söylenmiş bir söz olmanın çok ötesindedir. Gerçekte de vahşi bir sistem ve zihniyet ile karşı karşıyayız. Bunu anlamak için çok şeye gerek yok. Sadece Malthus'un nüfus teorisi yeterlidir. Yoksullara yardım edilmemesi, ölüme terk edilmesinden tutalım da, ücret artışlarının nüfus artışlarına neden olduğu için yeni ücretin yeni nüfus miktarı için değerinin aynı olduğunu belirtmesi, bundan ilham alanların 'ücretin tunç yasası'nı geliştirmesi ve çalışan insanın, işçinin, emekçinin açlık sınırında tutulması vaaz eden tüm teoriler onun vahşi yüzünü göstermektedir.

Ekonomi Konferansı Bileşenlerine*

Kapitalist modernite toplum-doğa-birey ilişkileri, kültür, ekonomi, siyaset, sanat ve yaşama dair daha ne varsa özünden boşaltmakta ve kendisine göre yeniden düzenlemektedir. Ekonomik soykırım, diğer soykırımlarla iç içe uygulanarak, halklar çözdürülüp köleleştirilmektedir. İmkânları, değerleri ve kendi ekonomisini yönetme hakkı gasp edilen toplum, kendisi için değil; sermaye-iktidar tekelleri için üretir ve tüketir duruma düşürülmekte. Kendi varlığı, emeği ve değerlerine yabancılaştırılıp köksüzleştirilerek, her türlü saldırı ve sömürüye karşı savunmasız duruma düşürülmektedir. Birey de, gerçekte kendisi için bir hedefi bulunmayan, iradesi ve özgüveni kırılmış, egemen sistemin istediği her yere yönlendirilebilen bir araç haline getirilmektedir.

Kürdistan'da ekonomik soykırım, inkâr-imha-asimilasyonu esas alan soykırımlarla iç içe uygulanmaktadır. Bu temelde, yaşam ve toplumsallığın tamamen parçalanması, dağıtılması ve asimile edilmesi amaç edinilmektedir. Ekonominin temeli olan tarımın ve koçerliğin tasfiyesiyle birlikte Kürtler, kendi ekonomilerinin denetimini ve bölge ekonomisi üzerindeki etkinliklerini tamamen kaybetmişlerdir. 2000'li yıllardan itibaren hedeflenen ekonomik soykırım ise fiziki, kültürel, siyasi soykırımların son evresi niteliğindedir. Kürt Hareketinin başlattığı demokratik çözüm çabalarının yarattığı çatışmasızlık ortamı istismar edilerek, ekonomik yatırım ve kalkınma adı altındaki soykırım projeleri hızla tamamlanmak istenmektedir.

Ekonomisiz bir demokratik özerkliğin, yaşaması mümkün değildir; ikisi birbirinin varlığını şart kılar. Devlet ve özel sermaye tekelciliği de, toplumun kendi ekonomisini örgütlememesi de reddedilmek durumundadır. Bu çerçevede ahlâki-politik toplumun, demokratik özerklik sistemi içinde kendi ekonomisini örgütlemesi yaşamsal önemdedir.

Ekonomi; toplumun demokratik öz-yönetimini ifade eden komün, meclis, kongre gibi birimlerle iç içe örgütlendirilerek gelişme imkânı bulacaktır. Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan Ortadoğu ve Kürdistan jeo-kültürü, doğası gereği demokratik, komünal ve özerk yapılardan oluşur. Hemen hemen her bölgenin coğrafik özellikleri ve toplumsal-kültürel oluşumların temel karakterleri kendine özgü ve özerktir. Bu gerçeklik güncellenerek yeniden düzenlenebilirse, çığır açıcı gelişmeler ortaya çıkabilecektir.

Doğruluk, paylaşma, dayanışma, bereket, adalet gibi değerler, ağırlıklı olarak ekonomi zemininde ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede ekonomi, insanın diğer insanlar, doğa ve toplumla ilişkilerinin temel niteliğini de belirler. Ekonomi, sadece maddi üretimle değil; toplumsal yaşamın tüm alanlarıyla sıkı ilişkilidir. Demokratik-özerk ekonomi; toplumsal öz-savunma, demokratik siyaset, sağlık, eğitim, mimari, sanat, ulaşım ve iletişim gibi toplumsal yaşam alanlarını doğru örgütlendirilmesine de belirleyici katkı sunar.

Toplumsallığı dağıtan ve toplumu iradesizleştiren kapitalizmin yerine geçmesi gereken ekonomik bir sistem, demokratik-ekolojik-kadın özgürlükçü paradigmayı esas almak durumundadır. Bununla birlikte tüm ekonomik faaliyetlerde; ekolojik-ekonomik-toplumsal olma ölçüleri özenle korunur ve hiçbir gerekçeyle çiğnenemez.

Ekonomiye demokrasiyi getirmekten ziyade, ekonomiyi demokratik temelde yeniden inşa etmek daha doğrudur. Toplumun ve ekonominin demokratikleşmesi birlikte ve iç içe gelişir. Doğrudan-derin-radikal demokrasiyi esas alan bir ekonominin yönetimi, sermaye-iktidar tekellerinin egemenliğine değil; toplumun demokratik özyönetim ve öz-denetimine yol açacaktır. Toplumun belirlediği ölçüler temelinde, her insanın fiziki durumu, yetenekleri, ilgi-bilgi ve deneyimleriyle uyumlu biçimde ve mümkün olduğunca ekonomik faaliyetin tüm süreçlerine katılımı, demokratik ve verimli bir ekonomiyi ortaya çıkaracaktır. Demokratik toplum-özgür birey dengesi korununca birey, topluma ve doğaya ters düşmeyen ihtiyaçlarını yeterli biçimde temin edebilecek, zihniyet-irade ve eylemi özgürleşebilecek, fiziki-ruhsal-düşünsel yetilerini geliştirmek için yeterli imkânlara kavuşabilecektir. Ekonomi, varlıksal olarak bireysel değil; topluluk faaliyetidir. Her bir topluluk, kendi demokratik-özerk ekonomisini oluştururken, topluluklar arasında da aynı anlayış temelinde ortak ekonomik ilişkiler geliştirilmek zorundadır. Ekonomisi üzerinde öz-yönetim ve öz-denetimini sağlayan bir toplum, sadece geçim derdiyle uğraşır durumdan çıkabilecek, yaşamın diğer alanlarında da kendisini örgütleyip geliştirebilecektir.

Ekoloji üzerindeki yıkımdan ve bunun so-

nuçlarından, hiçbir varlığın kendisini sakınması mümkün değildir. Doğa felaketleri olduğu söylenen tahribatların çoğunun da, azami kâr hırsı ve tüketime dayalı yaşam anlayışı olduğu, bilimsel verilerle de ortaya konmaktadır. Küresel ısınma ve sera etkisi, ozon deliğinin gittikçe genişlemesi, toprağın altındaki ve üstündeki aşırı kirlenme, doğal zenginliklerin sınırsızca talan edilmesi, kıyıların ve akarsuların neredeyse kullanılamaz duruma gelmesi, sık sık yaşanan tsunamiler, depremler ve daha birçok ekolojik sorun, ekolojik sorunun geldiği boyutları izah etmektedir. Bu gerçeklik karşımızda dururken, hiçbir gerekçeyle ekonomiyi ekolojiden kopuk ele alamayız.

Yaşamın kendisi, doğada mümkün olduğuna göre elbette ki doğadaki imkânlar ekonomik anlamda da değerlendirilecektir. Ama önemli olan bunun nasıl, kimler tarafından ve ne amaçla gerçekleştirileceğidir. Yaşam kültürü nasılsa, ekonomi-ekoloji ilişkisi de ona göre olur. Doğanın kapitalist yaşam ve onun ekonomi anlayışına hizmet ettirilmesi de, doğaya ve sunduğu imkânlara faydacı ve araçsal yaklaşılması da, doğaya yabancılaşma ve tahakküm etmeyi temsil ederler. İnsanın doğaya yabancılığı; onun, kendisine ve topluma yabancılığının da göstergesidir. Doğayla uyumlu olmayan bir ekonomi kurma iddiası, yaşamın inkârı anlamına gelir.

Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan Ortadoğu ve Kürdistan jeo-kültürü, doğası gereği demokratik, komünal ve özerk yapılardan oluşur

Demokratik-özerk ekonomi; doğanın doğasına saygı duyar ve doğaya yabancılığı aşarak onunla uyumlu birlikteliği esas alır. Ekolojik faaliyetin, aynı zamanda en anlamlı ekonomik faaliyet olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Suyun, toprağın ve yeşil dokunun korunması ve doğru değerlendirilmesi esas alınarak, bu konudaki çalışmalara büyük önem verilmesi hayatidir. Ekolojik-ekonomik toplum bilinci, örgütü ve eylemi bir bütünlük içinde ele alındıkça üretim ve kullanımdaki dengesizlik, kaynakların ihtiyaç dışı kullanımı, emek-zaman-enerji israfı, su-toprak-hava ve çevre kirliliği, doğa-toplum ve insan sağlığının bozulması gibi ekolojik yıkımların önüne geçilebilecektir. Sağlık, ulaşım, mimari, teknoloji, enerji ve toplumsal yaşamın diğer alanlarında ekolojik anlayışın esas alınmasıyla, ekolojik ekonomi yaşama geçirilebilir.

Toplumsal ekonominin gerçek yaratıcısı, yürütücüsü ve düzenleyicisi kadın olmasına rağmen devletçi uygarlık, ekonomiyi onun elinden almış ve etkisizleştirmiştir. Bu durum, aynı zamanda kadın eksenli toplumsal gerçekliğin yıkımına ve toplumsal doğanın bozulmasına yol açmış. Bununla bağlantılı olarak geliştirilen toplumsal cinsiyetçilikle, kadının hem emeği ve yaratıcılığı inkâr edilmiş, hem de inkâr edilen bu gerçeklik, her türlü kurnazlıkla sömürülmeye başlanmıştır. Kapitalist modernitenin cinsiyetçilik anlayışı, kadını; emeği, değerleri ve fiziğiyle birlikte, üstelik de demokrasi, kadın hakları, ilericilik ve gelişmişlik adı altında en ağır ve yaygın düzeyde köleleştirmektedir.

Toplumsal cinsiyetçilik temelinde kadına rol biçilerek, onu ekonominin ve yaşamın diğer alanlarından koparmanın sona erdirilmesi, vazgeçilmez öncelik olmak zorundadır. Kadın emeğinin sadece kâr getiren türünün önemsenmesi, onun varlığının ve emeğinin inkârıdır. Genelde insan, özelde de kadına ve emeğine meta olarak bakılmasına izin verilemez. Kadın özgürlükçü anlayışın yaşama geçirilmesi, ekonominin özgür eş-yaşam ilkesi üzerinde inşa edilmesiyle mümkündür. Kadının varlığı, emeği ve ürettiği değerlerin inkâr edilmesi ve sömürülmesini sona erdirmek, gerçekte kadına ait olanı açığa çıkarmak ve toplumun bu şekilde tekrar kendi doğasına dönüşünü sağlamak, ekonominin temel görevlerinden biri olarak görülmelidir. Kadının yürüttüğü tüm faaliyetlerin, aynı zamanda ekonomik faaliyet olduğu gerçeği unutulamaz. Demokratikleştirilmiş ekonomide, ana emeği başta olmak üzere kadın emeğinin kutsallığı ve belirleyiciliğine saygı duyulur.

Kapitalist modernitenin emek üzerindeki algı çarpıtmasına karşı mücadele etmek büyük önem arz eder. Emek, fiziksel-düşünsel ayrımlara tabi tutularak birbirinin karşıtı konuma getirilemeyeceği gibi, sadece maddi kârı veya güncel emeği esas almak oldukça eksiktir. Fiziksel emeği ve ücretli-işçi emeğini her şeyin merkezine koymak da, onu hiçleştirmek de kapitalizme hizmet eder. Emek-değer ilişkisini sadece maddiyatla ölçmek, insanın emek ve değere yabancılaşmasının göstergesidir. İlk oluşum anından günümüze kadarki tarih boyunca, tüm varlıkların yaşama ve yaşatma mücadelesinin ve verdikleri emeklerin, günümüzdeki toplumsal ve ekonomik değerlerin

oluşumunu sağladıklarını unutmak, insanlığa ve yaşama ihanet olacaktır. Soyut-somut, zihinsel-bedensel, toplumsal-bireysel emek türlerinin bütünlüklü ele alınarak toplumsallığa katkı sunan bilinçli, örgütlü ve üretici emeği esas almak yaşamsal önemdedir.

Toplum; akrabalık, yaşam alanları, kültürel, ekonomik, siyasal veya zihinsel ortaklaşmalar temelinde örgütlendirilmiş topluluklardan oluşur. İnsan doğası toplumsal olduğundan, onun ekonomisi de bu temelde gerçekleşmektedir. Herhangi bir birey veya topluluk, tek başına yaşayamayacağına göre, hiç bir ekonomik faaliyeti de başkalarından tamamen bağımsız olarak gerçekleştirecek durumda değildir. En küçüğünden en büyüğüne kadar tüm ekonomik faaliyetler, mutlak anlamda toplulukların eseridir. Elindeki ekonomik imkanlarını doğru örgütleyebilen topluluklar, bunu güce dönüştürerek kendi ekonomilerini oluşturabilirler. Topluluk ekonomisi, genel anlamda ekonominin devlet, belli iktidar veya sermaye odakları, belli aileler veya şirketler tarafından değil de; örgütlü toplum tarafından gerçekleştirilmesi ve yönetilmesi olarak tanımlanabilir. Topluluklar, kendi içlerinde olduğu kadar, birbirleri arasında da ekonomik ilişkiler ve ortaklıklar geliştirmek durumundadırlar. Bu birliktelikler, birbirlerinin demokratik öz-yönetimleri ve özerkliklerine gerçek anlamda saygı duymakla mümkündür. Sosyal, siyasal, kültürel veya başka amaçlarla bir araya gelen her bir topluluk, kendi ekonomisini bu temelde düzenleyebileceği gibi, tarım, endüstri ve ticaretin değişik dallarında çalışan gruplar da, yürüttükleri faaliyetleri topluluk ekonomisi temelinde yeniden düzenleyebilirler.

Ekonomide kendine yeterli olamayan bir toplum, sömürü ve istismara her zaman açıktır. Kendi ihtiyacını, kendisi üretemeyip de başka yollarla temin etmeyi esas alan toplum, kendine yeterli olamaz. Bunun için de, toplumsal ve ekolojik olmak kaydıyla bir topluluğun, kendi olanaklarını en verimli şekilde işlemesi ve değerlendirmesi yaşamsal önemdedir. Ancak onun, ulaşabildiği tüm ekonomik imkânları, kendi mülkü olarak görmesi ve istediği biçimde kullanması da kabul edilemez. Çünkü toplumsal doğa, ahlâk ve adalete ters olan bu anlayış, toplulukların birbirleriyle ve doğayla ilişkilerinde istismar, iktidar ve talanı meşrulaştırma işlevi görür. Bu temelde demokratik özerk ekonomi, topluluklar arasında birlikte öz-üretimi esas alır.

Komünal ekonomide, birçok ekonomi biçimi ve örgütlenmesi yer alıp, kendilerini geliştirmelerine imkan tanınabilir. Ama burada temel ölçü, toplumun ahlâkî-politik dokularına, demokratik yapısına, toplumsal kültürü ve değerlerine karşıt olmamadır. Aksi takdirde sömürü, köleleştirme ve yağmayı güçlendirmekten başka bir durum ortaya çıkmaz.

Günümüzde tüm yönleriyle birlikte ekonomik üretim, sermaye-iktidar tekelleri tarafından belirlenmekte ve yönetilmektedir. Kapitalist modernitenin tek tipleştirme anlayışı, ekonomik üretimdeki doğallık, çeşitlilik, yerellik ve asıllığı bitirme noktasına getirmiştir. Sadece yerel-bölgesel üretimler değil; bunların ifade ettiği zihniyet, doğa, tarih ve kültür de yok edilmektedir. Bunların yerine ise, toplumsal ve ekolojik ölçülerin çiğnendiği, bağımlılığı, tüketimi ve sömürüyü güçlendiren üretim sistemi ikame edilmektedir. Bu üretim tarzı sonucunda, gerçekte ekonomik, ekolojik, etik ve estetik yanı olmayan ürünler pazarı doldurmaktadır.

Kapitalist modernitenin bu üretim tarzı reddedilerek, asıl, yerel-bölgesel üretimlerin güncelleştirilerek geliştirilmesi aciliyet arz etmektedir. Bu anlayışla uyumlu olduğu sürece geleneksel-modern, yerel-küresel, küçük-büyük ölçekli üretim tarzları, birbirlerini tamamlayacak tarzda geliştirilebilecektir. Doğru bir üretim anlayışının kilit noktası; tüm yanları ve süreçleriyle birlikte, ekonomik üretimin toplum tarafından yönetilmesidir. Tüketimi, pazarı, ihracatı veya kârı değil; insani ve toplumsal ihtiyacı merkezine alan ve bunu yaparken de ekolojiyle uyuma özen gösteren bir üretim tarzının esas alınması elzemdir. Kuşkusuz, farklı bölgelerin veya toplumların ihtiyaçlarını karşılamaya dönük üretimler olacaktır. Bununla birlikte, ekonomik üretimin farklı biçim, tarz ve dallarını, mesleki bilgi, deneyim ve uzmanlıkları; demokratik-özerk ekonomi temelinde yeniden örgütlendirmek kaçınılmazdır. Üretim standartları ve denetimi konusunda, demokratik-komünal ekonomi anlayışı temelinde yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası örgütlenmeleri oluşturmak da en önemli ihtiyaçlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kapitalizmin, tüm sermaye, bilgi, kadro ve teknik donanımına rağmen, toplumun ekonomisi üzerinde tam egemen olabildiği ileri sürülemez. Gerçekte, ekonominin önemli bir bölümü, tekelci kapitalizmin dışında kalan ve ekonomik toplum olarak da adlandırılan kesimlerden oluşur. Dünya'nın hemen her bölgesindeki kırsal alanlarda, kır ile kent arasındaki bölgelerde ve hatta kentlerde bile bu gerçeklik, önemli oranda

varlığını korumaktadır. Kapitalist modernitenin zayıf olduğu Ortadoğu ve Kürdistan'da çok yakın zamana kadar ağırlıklı olan ise geleneksel, yerel ve toplumsal ekonomidir. Ancak, tekelci kapitalizm dışındaki ekonomiler, örgütsel açıdan zayıf olduklarından sermaye-iktidar tekellerinin ağır saldırıları karşısında tasfiye olmakla yüz yüze kalmaktadırlar. Geleneksel tarım işletmeciliği, köy ve koçer ekonomileri, küçük ve orta ölçekli endüstriyel üretim, ev ekonomileri ve küçük ölçekli ticaret bu kapsamda tanımlanabilir. Bu ekonomik birimlerin güncelleştirilerek gelişimlerini sağlamak, demokratik-özerk ekonominin temel önceliği olmak durumundadır.

Tarım kültürü, özü itibariyle insanlığın temel-kök kültürü olup, sermaye-iktidar tekellerinin tüm saldırılarına rağmen toplumsallığı günümüze kadar koruyabilmiştir. Kürdistan coğrafyası ve toplumu, esasta bir tarım jeo-kültürüdür. Tarım-hayvancılık hem manevi-maddi kültürümüzün, hem de ekonomimizin temelidir. İki yüz yıl öncesine kadar Ortadoğu ve hatta Dünya'daki birçok ülkenin tarımsal ihtiyaçlarını önemli oranda karşılayan ülkemizde, kapitalizmin girişiyle birlikte bu gerçeklik alt-üst olmuştur. Tarım-hayvancılığın tasfiyesi, ekonomimizle birlikte toplumsallığımız, kültürümüz ve bizi biz eden tüm değerlerimizin de tasfiyesi demektir. Bu nedenle tarıma ve toprağa dönüş, kendi özümüze dönüştür. Doğru bir tarım anlayışı olmadan, doğru bir ekonomi örgütlendirilemez. Tüm süreçlerde doğaya ve topluma saygıyı esas alan ekolojik-ekonomik bir tarım modelini geliştirmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Köy ile kenti birbirinin karşıtı konuma getirmeyen, ama kente bağımlı değil de; kendine yeterli, kırla şehir arasındaki dengenin sürdüğü özgün ekolojik-komünal köy modelini geliştirmek, her zamankinden daha mümkün ve zorunlu hale gelmiştir. Bu temelde, boşaltılan binlerce köy yeniden inşa edilebilecek; tarım-hayvancılık ve köy kültürüne dayalı demokratik-komünal yaşam yeniden hayat bulabilecektir. Bu çerçevede toprağa-tarıma-köye dönüşü örgütleyecek bir hareketin hızla oluşturulması elzemdir. Koçerliğin ise, ahlâki-politik toplum değerleri korunarak öz-yeterlilik ve öz-örgütlülük temelinde güncelleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Demokratik-özerk anlayış temelinde örgütlendirilmiş tarım-hayvancılık faaliyetleri ve buna dayalı endüstriyel üretim, ekonominin temeli olmak durumundadır.

Kürdistan coğrafyası ve toplumu, esasta bir tarımjeo-kültürüdür

toplumun toplum; yaşamın da yaşam olmaktan çıkarılması günümüzde en fazla, beslenme ve gıdanın kapitalistikleştirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda devlet ötesi şirketler, ulus-devletler ve devletler arası kuruluşlar gıda güvenliği ve gıda yönetimi adını verdikleri yoğun faaliyetler yürütmektedirler. Ancak bu yoğunluk, gerçekte gıda üzerindeki egemenliklerini artırarak, toplumu kendilerine daha da bağımlı hale getirme amacı taşımaktadır.

Demokratik-özek ekonomi açısından beslenme ve gıda, devletlere ve şirketlere bırakılmayacak kadar büyük önem taşımaktadır. Toplumun nasıl besleneceğine, sermaye ve iktidar güçleri değil, bizzat toplumun kendisinin karar vereceği bir sistemin tesis edilmesi, yaşamsal bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu temelde, en küçük topluluklardan başlayarak, toplumun kendisini bu alanda da örgütlemesi gerekmektedir. Yani, besin ve gıdayı üreten toplumun, onun tüm süreçlerini de kendisinin yönetmesi sağlanmalıdır. Endüstriyalist ve egemenlikçi temele dayanan beslenme ve gıda anlayışı reddedilerek coğrafya, iklim, toprak-su yapısı ve kültürle uyumlu yerel, bölgesel gıda üretiminin geliştirilmesine; ama her bir besinin kendine özgü lezzetinin korunmasına da özen gösterilmesi, en önemli ihtiyaçlardan biri haline gelmiştir. Uzak mesafeler arası ulaşım ve ticarete dayalı değil; komşu topluluklar ve yerleşim alanları arasındaki paylaşıma ve ticarete öncelik veren bir besin-gıda dağıtımı sistemi, daha doğru olacaktır. Gıda ve beslenme de ticaret, kâr ve egemenlik kurma amacıyla değil; toplumun ihtiyacına cevap olacak şekilde kaliteli, sağlıklı, doğal ve yeterli miktarda üretim yapılmalı. Toplumsal adalet, dayanışma ve birbirini tamamlamaya dayalı dağıtım sistemini örgütlemek gerekmektedir.

Tohumun, besin üretiminde sonucu belirleyen başlangıç olduğu görülerek, bu konuya büyük önem verilmelidir. Doğal, yerel ve otantik tohumların korunup yaygın tarımsal kültürlere dönüştürülmesi yanında, tıbbi özelliği olan endemik besinlerin yaşam alanlarının doğallıklarına uygun biçimde genişletilmesine öncelik verilmesi yaşamsal önemdedir.

Topraktaki aşırı kirlenme, tuzlanma, çölleşme ve erozyon, insanlığın karşısındaki en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Toprağın tasarrufu ve kullanımındaki adaletsizlik, tarımsal arazilerin ve ormanların sistematik biçimde imara ve endüstriyalist işletmelere açılmasıyla da birleşince, telafisi mümkün olmayan bir noktaya doğru hızla gidilmektedir. Esasta tekelci kâr ve tüketime dayalı yaşam anlayışının sonucu olan bu yıkım, kısa sürede durdurulmak zorundadır. Aksi takdirde, bırakalım ekonomik amaçlı kullanımı, neredeyse ayak basılacak bir karış toprağı bulmak dahi zorlaşacaktır. Bu nedenle olsa gerek, kapitalizm topraksız tarım, denizde konut, uzay kentleri gibi projeler yoluyla, topraksız da yaşanabileceği yalanını topluma yutturmaya çalışmaktadır.

Toprağı bu yıkımdan ve talandan kurtarmak, ahlâkî ve insani bir sorumluluk olup, sadece ekonominin değil; bir bütün olarak yaşam ve insanlığın da savunulmasıdır. Ekolojik, ekonomik ve toplumsal temelde değerlendirilecek olan toprak, hem kendi doğasına tekrar kavuşup yaşamın doğal gelişim sürecine dönmesini sağlayacak, hem de en verimli ekonomik faaliyetlere kaynaklık edebilecektir. Toprağın tarım-hayvancılık, imar, endüstri ve ulaşım ve diğer amaçlarla kullanılmasına dönük ekolojik-ekonomi ve toplumsal adalet anlayışını esas alan düzenlemeler yapmak, kaçınılmaz hale gelmiştir.

Yüz milyonlarca insan sağlıklı, yeterli içme ve kullanım suyundan mahrum bırakılmakta, her yıl tarlasını ve bağını bahçesini yeterince sulayamayan milyonlarca çiftçi ve köylü iflasa sürüklenip, binlercesi intihar ettirilmektedir. Ama bunun yanında, devlet ve özel sermaye şirketleri, tekellerine aldıkları sular üzerinde kurdukları dev barajlar ve HES'ler, su ambalajlama tesisleri ve diğer su şirketleri, deniz ve ırmak kıyılarına diktikleri otel-moteller sayesinde, her yıl kârlarını geometrik biçimde artıran en başarılı ticari kuruluşlar adıyla alkışlanmaktadır.

İnsan da dahil olmak üzere tüm varlıklar için en temel yaşamsal gereksinim ve hak olan su, ticarileştirilmemesi ve kâr aracı durumuna getirilmemesi gereken değerlerin başında gelir. Bu gerçeğe bağlı kalarak, toplumun gerçek ihtiyaçlarına denk biçimde, suya adil erişimi ve doğru kullanımını sağlamak gerekir. Sermaye-iktidar tekellerinin su üzerindeki egemenliği meşru ve ahlâkî olmadığından demokratik-ekolojik-toplumsal temelde su yönetim süreçleri ve sistemini geliştirmek kaçınılmazdır. Bu da ancak yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde politikalar, kurallar ve örgütlenmelerle gerçekleştirilebilecektir. Bu çerçevede içme, tarımsal, endüstriyel ve günlük kullanımı toplumsal ihtiyaçlar ve ekolojik temellerde belirleyen bir su dağıtım sistemi oluşturmak hayati önem taşımaktadır.

Irmak toplumları tarihin en dayanışmacı, birbirini tamamlayan, manevi ve maddi açıdan zengin kültürlerinin başında gelmişlerdir. Ancak kapitalizmle birlikte akarsular kutsallıkları, bereketleri ve işlevlerini yitirerek kâr ve egemenliğin aracı ve amacı durumuna düşürülmüşlerdir. Irmak toplumsallığı ve kültürünü güncel koşullarla yeniden yeşertmek, günümüzde insanlığın en büyük özlemlerinden birinin gerçekleşmesi demektir. Sadece akarsular değil; aynı pınar, göl ve denizleri paylaşan topluluklar da birbirini tamamlama ve paylaşım temelinde yaşamlarını örgütleyebilirler.

Devletçi uygarlık güçleri tarafından gasp edilen endüstri, kapitalist modernitede endüstriyalizme dönüştürülerek toplum ve ekonomi karşıtı konuma getirilmiştir. Toplumun sömürüsüne ve doğanın yağmalanmasına yol açan değil; ekolojik-ekonomik-toplumsal ve öz-yeterlilik temelindeki endüstri esas alınmalıdır. Tüm ekonomik faaliyetler, endüstriyel üretim konusu yapılamaz. Özellikle gıda üretimi, manevi kültür ağırlıklı yerel-otantik ve doğası gereği el emeği-göz nuruna dayalı diğer ekonomik üretimler, sağlık, eğitim, spor ve sanatın endüstriyalizm zemini olmasına müsaade edilemez. Kullanılacak teknoloji, ekolojik ve ekonomik olmakla birlikte insani ve toplumsal gelişmeye katkı sunacak nitelikte olmalıdır. Teknolojiye, yaşamı kolaylaştırma aracı olarak bakılamayacağı gibi, endüstriyel üretim ve teknolojinin yaşama hükmetmesi de kabul edilemez. Doğru olan, endüstrinin ve teknolojinin, yaşamı daha da anlamlı, zengin ve verimli kılmasıdır. Toplumsal temelde gelişmesini destekleyen teknolojilerin yaygınlaştırılması büyük önem taşır. Yaşam sistemini tahrip eden, maliyeti yüksek ve kullanımı zor olan değil; yaygın erişim ve kullanıma elverişli, maliyeti düşük, birbirlerine uyum sağlayabilen ve dönüştürülebilen, çok amaçlı, mümkün olduğunca az enerji harcayıp da azami verimli olan teknolojilerin geliştirilmesi tercih edilmek durumundadır.

Endüstri, teknoloji ve makinelerin oldukça etkili olduğu günümüzde enerji kaynaklarının kullanılmadığı bir yaşamı, düşünmek bile mümkün değildir. Enerji ile doğrudan veya dolaylı biçimde

ilgili olan sorunlar, son yüzyıl içinde insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük sorunları oluşturdu. Enerji kaynakları üzerindeki egemenlik savaşı yanında, hangi enerji kaynağının egemen olduğu da temel sorunlardan biri olageldi. Fosil yakıt kullanımının insanlık, doğa ve bir bütün olarak yaşam üzerindeki yıkımının, kullanım faydalarıyla kıyaslanamayacak kadar yüksek olduğu kesinlik kazanmıştır. Su üzerine geliştirilen hidro-elektrik enerjisi de, ondan pek de farklı değil. Son yıllarda temiz enerji olarak yaygınlaştırılan biyo-enerji ise ekolojik, toplumsal ve ekonomik anlamda büyük tahribatlara neden olmaktadır. Bunlar dışında güneş enerjisi ve rüzgar enerjisi yöntemleri, önemli oranda yaygınlaşmış olup, giderek bu daha da artmaktadır. Ancak bu yöntemlerin de, yanlış kullanım ve yönetim tarzından dolayı önemli zararlara yol açabildiği ortaya konmaktadır. Enerji kaynaklarının tamamen sermaye-iktidar tekellerinin egemenliğinde olduğu sistemde, toplumun enerji ihtiyacı istismar edilerek hem çok büyük kârlar elde edilmekte, hem de toplum, kapitalizme daha bağımlı hale getirilmektedir. Aşırı tüketime dayalı yaşam tarzı da, enerji kaynaklarının yanlış kullanımına yol açmaktadır. Bu kaynakların yönetim, işletim ve dağıtım süreçlerinde egemen olan ekoloji karşıtlığı, doğayı ve yaşamı bitme noktasına getirmiştir. Sonuçta egemen enerji sistemi, toplumu enerjisiz bırakmaktadır.

Demokratik-özerk ekonominin inşası, önce zihniyetle başlatılacak bir süreçtir

Bu gerçeklik karşısında, enerji alanının toplumun demokratik yönetiminde olması kaçınılmaz hale gelmiştir. Böylece ne kadar enerjiye ihtiyacı olduğunu, bunları hangi yol ve yöntemlerle nasıl karşılayacağını, elde edilen enerjinin nasıl dağıtılacağını toplum kendisi belirleyebilecektir. Başta petrol olmak üzere fosil yakıtların egemenliğine mahkûm değiliz. Ekolojik ve demokratik bir yaşam tarzı, gerçekten de ekolojiyle uyumlu ve toplumun ihtiyacına cevap olabilecek enerji yöntemlerinin geliştirmesini mümkün kılmaktadır. Bu çerçevede güneş, rüzgar ve su gibi enerji yöntemlerinin, demokratik ve ekolojik temelde yeniden örgütlendirilmesi, olmazsa olmaz kabilindedir.

Tarih boyunca toplumun, hep kuşkuyla baktığı ve denetimde tutarak varlığına sınırlı biçimde izin verdiği ticaret, kapitalist modernitede ekonomik faaliyetin temel dayanağı haline getirilmiştir. Doğru olan; ticaretin toplumun denetiminde olması ve ekonomik faaliyetin sonuçlarından biri olarak ele alınmasıdır. Üretim ve kullanım arasında aracı birimlerin en aza indirildiği, spekülatif kâr marjlarının ve tek geçerli aracın para olmadığı, kullanım değerinin esas alındığı bir ticaret anlayışı toplumsal ahlâk, adalet ve kültürün gelişimine de önemli katkı sunacaktır. Ticaretin, tekelci yapılar yerine, demokratik-özerk topluluklarca yapılmasına öncelik vermek gerekir. Tek taraflı hegemonik anlaşmalar değil de, tüm tarafların meşru haklarını ve ihtiyaçlarını gözeten, ahlâki-politik topluma saygılı olan, çok taraflı adil anlaşmalar esas alınmak durumundadır. Bu çerçevede yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda ticaret ağları ve örgütlenmelerinin geliştirilmelidir.

Demokratik-özerk ekonominin inşası, önce zihniyetle başlatılacak bir süreçtir. Devletçi uygarlık ve kapitalist modernitenin, toplumun zihniyeti üzerinde kurduğu egemenliğe karşı mücadele ile demokratik-toplumsal ekonomi zihniyetinin geliştirilmesi iç içe olmalıdır. Bunun için köklü ve kapsamlı bir akademik çalışmanın yaşamsal gereklilik olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomi akademisi, sadece ekonomi zihniyetini geliştirme değil, aynı zamanda bunun örgütlendirilmesi ve hayata geçirilmesinde de öncülük yapmak durumundadır. Ekonomiyle ilgili tüm konuların akademi kapsamında ele alınıp çözümler üretilmesi; bunun için okuldan tutalım da ön-uygulama merkezlerine kadar birçok örgütlenmeye acil ihtiyaç vardır.

Toplum, ekonomik alanda sıfırdan başlayarak kendisini örgütleme durumuyla karşı karşıya değildir. Ahlâki-politik toplumun ekonomik alanında, kültür ve değerleriyle birlikte, bir de çok önemli deneyimler, önderlikler ve örgütlü mücadeleleri ortaya çıkmıştır. İlk buğdayı eken adsız kutsal ana-kadından, günümüzdeki demokratik kooperatiflere kadarki birçok toplumsal mücadele, demokratik modernite ekonomisinin bizzat kendisidir. Günümüzde bile toplumsal yaşam ve ekonominin büyük bir kısmı; komün ekonomisi, köy ekonomileri, dernek, oda, sendika, birlik, vakıf, kooperatif, ev ekonomisi, küçük ve orta ölçekli üreticiler, küçük ölçekli ticaret gibi örgütlenmelerden oluşmaktadır. Tekel dışı olan bu yapılar, ahlakî-politik toplumun ekonomisi kap-

samındadır. Burada gerekli olan, bu yapıların demokratik-özerk ekonomi anlayışı temelinde; demokratik-özerk-komünal ve konfederal tarzda yeniden örgütlenmeleri ve dönüşümlerini sağlamaktır. Aynı anlayış temelinde yeni ekonomik komünlerin ve kooperatiflerin örgütlendirilmeleri de yaşamsal öneme sahiptir. Toplumun doğasında zaten var olan ve günümüzde de önemli oranda korunan ortak yaşam değerleri güçlendirilmelidir. İmece, festival, ortak ekim-hasat ve paylaşım etkinlikleri gibi gelenekler, daha toplumsal ve güncel formlarda örgütlendirilerek yaygınlaştırılmalıdır. Dini ve kültürel bayramlar ve önemli günler de aynı anlayışla değerlendirilebilir. Konutlar, ekonomik üretim birimleri, sosyal-kültürel mekânlar ve faaliyetler ile ulaşım sistemleri toplumsal yaşam kültürünü güçlendirecek biçimde düzenlenmelidir.

Kooperatif, bir topluluğun veya toplumun emeğini, yeteneklerini ve elindeki ekonomik imkânları birleştirerek yaşamsal ihtiyaçlarını temin ettiği, ürettiği; ürettiği değerleri de herkesin ihtiyacına göre adil biçimde dağıttığı bir örgütlenme olarak tanımlanabilir. Kooperatif, toplumsal temelde en verimli ekonomik örgütlenme olmanın yanı sıra, ekonomik faaliyetlerde demokratik öz-yönetimin gelişmesine de büyük katkı sunar. Günümüze kadarki kooperatif deneyimlerinin ekolojik-ekonomik ve toplumsal olan yanlarını savunup güncellemekle birlikte, herhangi bir kooperatif modelinin tam olarak esas alınması veya uyarlanması, ihtiyacı karşılamaktan uzak kalır. Her yerde ve her koşulda aynı tarzda uygulanacak bir kooperatif modeli dayatılamaz. Kooperatif, demokratik-özerk ekonominin temel birimlerinden biridir. Ama aynı zamanda da toplumun, kendi ahlâki-politik niteliklerini geliştirmeleri ve ekonomilerini sermaye-iktidar tekelleri karşısında savunmalarını sağlayan sosyo-ekonomik bir örgütlenmedir. Toplulukların kültürel ve ekonomik durumları, yaşadıkları bölgenin coğrafik-iklimsel koşulları, ihtiyaçlar, ekonomik faaliyetin niteliği ve niceliğiyle uyumlu olan, değişik kapsam, işlev ve biçimde kooperatifler örgütlendirilebilir.

Belediyeler, esasta toplumun binlerce yıllık topluluk temeline dayanan öz-yönetim ve yerel demokrasi geleneğinin günümüzdeki taşıyıcısı rolüne sahiptirler. Ancak, kapitalist modernitenin, bu yapıları entegre ederek, bunlar yoluyla kendi egemenliğini en küçük ve ücra alanlara bile taşırma amacı taşıdığı, anlaşılmak zorundadır. Temel yanlışlık, bu mevcut belediyecilik anlayışının sorgulanmaması ve dönüştürülmesi mücadelesinin verilmemesidir. Belediyelerin, dar anlamda siyasi örgütlenmeler veya ihale-istihdam zemini olarak ele alınmaları da aynı anlamdadır.

Bizde ise bugüne kadarki belediye pratiklerimizin, yerel yönetim anlayışımızı temsil etmediği ortadadır. Halkın, son yerel seçimlerdeki tavrının da bu konuda son uyarı olarak okunması büyük önem taşımaktadır.

Beslenme sorunları, barınaksızlık ve işsizlik yanında, kriminal vakalardaki tırmanış ile toplumsal ahlâk ve adaletin aşınması, Kürdistan kentlerini neredeyse yaşanamaz duruma getirmiştir. Belediyeler, doğrudan veya dolaylı biçimde ekonomiyle ilgili bu sorunları çözmesi gereken kurumların başında gelmektedirler. Yani, her bir belediye resmi veya meşru sorumlusu olduğu alandaki alt-üst yapı, temizlik, yerel ulaşım konularından olduğu kadar, ekonomiden de sorumlu olduğunu görmesi gerekir. Bu çerçevede, ellerindeki maddi olanak, kadro, bilgi ve teknik potansiyeli demokratik-özerk ekonomi anlayışı temelinde değerlendirmemeleri, hiçbir gerekçeyle meşru ve haklı gösterilemez.

Yerel ulaşım ağının örgütlendirilmesi, kent mimarisinin düzenlenmesi, temizlik, sağlık, kültür, eğitim, sanat gibi kurumsal faaliyetler ve bunlarla ilgili gereksinimlerin karşılanmasında ihale veya şirket türü yöntemler ve araçların toplumsal, ekolojik ve ekonomik yanları olduğu iddia edilemez. Belediyelerin, bu konularda demokratik-özerk ekonominin yöntem ve araçlarını esas almaları vazgeçilmezdir. Belediye hizmetleri olarak tanımlanan tüm faaliyetlerin, toplumun demokratik katılımı ve denetimi temelinde, bizzat toplumla birlikte yürütülmesi, demokratik yerel yönetim anlayışının temel göstergesidir. Yerel yönetim birimlerinin öz-yeterlilik ve öz-üretim temelinde komün, kooperatif, birlik, dernek türü örgütlenmelerle bu anlayışı hayata geçirmeleri önünde ciddi bir engel olduğu öne sürülemez. Yaşam alanı olmaktan çıkarılmış olan kentlerin, tekrar kendi özlerine uygun biçimde dönüştürülmeleri gerektiği açıktır. Bunun için de doğal, tarihi ve kültürel dokularına uygun biçimde yeninden düzenlenmleri de belediyelerin sorumluluk alanına girmektedir.

Belediye kanunlarındaki son değişiklikler ve yeni Büyükşehir Belediye yasası, büyük önem taşımaktadır. Belediyelerin, özellikle mali olmak üzere birçok konuda avantajları olacağı öne sürülmektedir. Gerçekte ise durumun oldukça farklıdır. Büyükşehir sınırları içindeki köylerin

ve beldelerin mahalleye dönüştürülmeleri, belediyelerin yükümlülüklerini daha da artırarak, altından kalkamayacakları bir duruma sokabilecektir. Ama bu düzenlemelerle esasta, tarım-hayvancılık kültürü ve toplumunun bitirilmesi yolunda büyük mesafe alınması hesaplanmaktadır. Kendi yaşamını, toprağını ve kültürünü koruyamaz duruma getirilen köylü, çiftçi ve koçer, kentlerdeki işçiler ve işsizler kitlesine katılacaktır. Su, toprak, köy ve yaylalar başta olmak üzere, tüm değerleriyle birlikte tarım-hayvancılık, yerli-yabancı tekellerin egemenliğine alınabilecektir. Bu düzenlemelerle, belediyelerin kendilerini finanse edebileceği belirtilen faaliyetler ise, maddi getirisiyle karşılaştırılamayacak kadar ekolojik ve toplumsal zararlara yola açabilecektir. Bu gerçeklik karşısında duyarlı, tutarlı ve kararlı bir mücadele ile, geri dönüşü mümkün olmayan zararların önüne geçmek hayati önemde olup bu da, belediyelerin demokratik-özerk ekonomiyi başarıyla hayata geçirmesiyle mümkün olacaktır.

Aile, bir toplumsal birim olmaktan çıkarılarak devletçi zihniyet, yapılanma ve ilişkilerin en temel kurumlarından biri durumuna düşürülmüştür. Bu haliyle aile, ekonominin ekonomi olmaktan çıkarılmasında da büyük rol sahibi kılınmıştır. Kadın yönetimindeki verimli ev ekonomisi gitmiş; yerine ise sömürü, köleleşme ve gasp etmeye dayalı bir mekanizma ikame edilmiştir. Kadın, ev ekonomisinin tamamına yakınını gerçekleştirmesine rağmen bu inkâr edilmekte ve yarattığı değerlere el konulmaktadır. Bununla birlikte benliği ve fiziğine yönelik sürekli şiddete dayalı bir kadere de mahkûm edilmektedir. Çocuğun, mevcut ev ekonomisindeki durumu da kadınınkine benzerdir. Her türlü angarya işe ve hizmete koşturulmakta, yetmeyince de daha 9-10 yaşlarında işçileştirilmektedir. Dışarıdaki sermaye ve iktidar tekelinin ailedeki temsili ise erkektir. En az katıldığı ev ekonomisinin yönetim tekeli, ondadır. Aileyi ve ev ekonomisini, düşürüldüğü bu durumdan kurtarmak, özgür-eş yaşam temelinde yeniden düzenlemek, demokratik-özerk ekonominin temel önceliklerinden biri olmak zorundadır.

Kapitalizmin devletçi ve özel biçimleri ile bunların kurumlarının ekonomi üzerindeki etkinlikleri bilinmektedir. Bu gerçeklik karşısında; kapitalizm ve onun örgütlenmelerine bağlı olmanın da, onlarla hiç ilişki geliştirmemenin de gerçekçi yanı yoktur. Belirleyici olan, bu ilişkilenmenin nasıl ve hangi düzeyde olacağıdır. Varlığını ve gelişimini tanıdıkları oranda demokratik-özerk ekonomi, bu yapılanmalarla ilişki geliştirebilir. Ancak bunu yaparken temel ölçü; tekelcilik, hegemonya, bağımlılık, istismar, sömürü, adaletsizlik, doğa karşıtlığı gibi anlayış ve uygulamaları içeren veya bunlara yol açan ilişkileri reddetmektir.

Kürdistan'daki özgürlük ve demokrasi mücadelesi, soykırımlarla toplumun tasfiye edilmesi ve doğanın talanını durdurmuş, toplumsal bilinç, irade ve direnci yeniden canlandırarak sömürgeciliğin tam hakimiyetini engellemiştir. Bu açıdan demokratik-özerk ekonominin gerçek anlamı, bir ekonomi olmanın çok daha ötesinde olup, Kürdistan toplumunun, varlığını, özgürlüğünü ve değerlerini korumasının güvencesidir.

Ekonomi, varlıksal olarak toplum ve yaşamla özdeş olup; insanlığın beslenme, barınma, ulaşım, korunma gibi temel gereksinimlerine yüz binlerce yıl boyunca ideal çözümler bulan bir faaliyet olmuştur. Ancak nasıl oldu da, ekonomi üzerinden insan kendisi, toplum ve doğa karşıtı konuma getirildi?

Kadınlar, köylüler, koçerler, zanaatçılar ve diğer tüm gerçek ekonomistler, nasıl oluyor da ekonomiden dışlanıyor; ekonomi dışı olanlar ise ekonomiyi bilen ve yöneten olabiliyorlar?

Toplumsal doğa işsizliği, açta-açıkta kalmayı tanımazken, nasıl oluyor da bilim ve tekniğin muazzam geliştiği bir çağda açlık, yoksulluk ve işsizlik, milyarlarca insanın kaderi olarak görülebiliyor?

İlk buğdayın; ilk tahılların, baklagillerin ve sebze-meyvelerin ekilip biçildiği, hayvanların ilk evcilleştirildiği; insanlığın anayurdu olan Bereketli Hilal ve Kürdistan, nasıl oluyor da "NAN'IN VATANINDA NANSIZ" ve ekonomisiz bırakılıyor; gerçekleşmiş cennet, günümüzde cehennem olarak karşımıza çıkarılabiliyor?

Demokratik özerk-ekonomi tüm bu sorulara, sadece bu bölge ve halkları açısından değil; aynı zamanda başta Ortadoğu olmak üzere tüm insanlık açısından çözüm bulma iddiası ve ideası taşımaktadır.

Son on yıllardaki diriliş ve özgürleşme mücadelesi, ekonomik soykırımı ve güncel uygulamalarını önemli oranda boşa çıkardığı gibi, toplumun kendi ekonomisini bu temelde inşa edebilmesi için yeterli bilinç ve örgütlenme de yaratabilmiştir.

Günümüzde demokratik-özerk ekonomiyi örgütlemek ve hayata geçirmek hem mümkün hem de ertelenemez ahlâkî sorumluluktur.

***Demokratik Ekonomi Konferansı Hazırlık Komisyonu**

Demokratik Ekonomi Konferansı Sonuç Bildirgesi

Çalışmaları yaklaşık bir yıldır sürdürülen ve 8 ayrı çalıştayın sonuçlarının ele alındığı Demokratik Ekonomi Kongresi, 8-9 Kasım 2014 tarihlerinde Van'da, "Toprağımızı, Suyumuzu, Enerjimizi Komünleştirelim; Demokratik Özgür Yaşamı İnşa Edelim" şiarı ile toplandı. Demokratik Toplum Kongresi, Demokratik Özgür Kadın Hareketi Temsilcileri, yerel yönetimler, komün ve kooperatif çalışanları, sendikalar, işsizler, hak ve meslek örgütleri, oda ve birlik temsilcileri, bilim insanları ve Rojava'dan gelen seçilmişlerin katılıdığı 223 delegenin katkıları ile yapılan bu tarihi konferansın sonuçlarını sizlerle paylaşmaktan onur duyuyoruz.

Konferansımız, Küresel kapitalizmin sürmekte olan derin krizinin küresel ekolojik krizle birleştiğini ve Ortadoğu'nun su ve enerji kaynaklı bir bölgesel yeniden dizayn saldırısı altında olduğunu tespit ederek başladı. Bunun bir parçası olarak Türkiye'de siyasal iktidarın herşeyi ticaretleştirdiği, metaştırdığı ve şirket modeliyle yönetmeye çalıştığı vurgulandı. Türkiye'nin dört bir yanında farklı etnik kimliklere, farklı inançlara ve cinsiyetlere yönelik süren siyasal,sosyal, kültürel ve ekonomik soykırım, geçmişte olduğu gibi günümüzde de sömürge olarak görülen Kürdistan'da gittikçe derinleşmektedir.

Kürdistan'ın,emek, doğa ve kadın sömürüsünü yoğunlaştıran kapitalist modernite tehditi altında olduğu tespitini yapan konferansımız, Kürt halkının 40 yılı aşkın süredir yürüttüğü mücadelinin sonucunda yarattığı örgütlülükle yeni bir yaşamı kurma iradesinin açığa çıktığını vurgulamaktadır. Konferansımız gücünü kapitalist moderniteye karşı dünyanın dört bir yanında direnen kardeş halkların mücadelesinden almakta, Kadın öncülüğündeki Kobané direnişinin eşit, adil ve özgür bir geleceğe olan umudumuzu pekiştirdirdiğine inanmaktadır.

Demokratik özerklik içinde ekonomik özyönetimimizi kurmak için yola çıkıyor ve toplumsal bir ekonomi için Kürt Halk Önderi Sayın Abdullah Öcalan'ın öncülüğünü yaptığı öz-yeterliliğe dayalı Demokratik, Komünal, Kadın Özgürlükçü, Ekolojik, Eşitlikçi ve Dayanışmacı paradigmanın çözüm olacağına inanıyoruz. Ekonomiyi bireyci ve devletçi paradigmaların kıskacından kurtarıp insanı, doğayı ve kadın özgürlüğünü odağına alan bu paradigmanın amacı, ekonomiyi toplumsallaştırmaktır.

Konferans bileşenleri çalıştaylar ve konferansta öne çıkan başlıklar çerçevesinde şu temel ilke ve yaklaşımlar konusunda ortaklaşmıştır:

Enerji, Su ve Madenciliğin kendisi bir üretim alanı olmakla beraber diğer tüm üretim faaliyetlerinde de belirleyici olan üretim girdileridir. Bu alanda enerjinin ekosistemi odağa alan bir şekilde üreten, ihtiyaçlar doğrultusunda tasarruf ederek tüketen bir perspektifle ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Enerjiye ulaşımı ilkesel olarak toplumsal adalet çerçevesinde düzenleyen bir yaklaşım benimsenmiştir. Tüm varlıklar için en temel yaşamsal gereksinim ve hak olan su, ticarileştirilmemeli ve kar aracı durumuna getirilmemelidir. Bölgenin yerel hammadde ve kaynaklarının işlenmeksizin hammadde olarak ihracata tabi olduğu ya da katma değeri düşük bir şekilde işlendiği ve yine bölgeye yüksek fiyatlarla satıldığı yapı değişmelidir. Meclislerin, komün ve yerel yönetimlerin bölgedeki ekolojik yapıya zarar verecek işletmelerin, çevre, insan ve bir bütün olarak doğa üzerindeki risk ve talanını en aza indirecek önlemleri almasının acil bir ihtiyaç olduğu ortaya konmuştur. Kullanılan enerji kaynaklarının geri dönüşümü olan ve çevreye zarar vermeyen türde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Tarım(Bitkisel üretim ve Hayvancılık) ve koçerliğin, kar merkezli politikalar çerçevesinde tasfiye edilmesi aslında coğrafyamızın tüm değerlerinin de tasfiyesi anlamına gelmiştir. Toprağın sahibi yoktur; çocuğuna bırakacak bir mülk değil, kuşaklar boyu üzerinde varlığımızı birlikte sürdüreceğimiz bir değerdir. Tarımda açığa çıkan işsizlik sonucu milyonlarca insanımızı yerinden etmiş, köyler boşalmış, ekonomik yaşam tahrip olmuştur. Yerelin kendi üretim biçim ve türleri kaybolmuştur. Bu nedenle doğaya ve topluma saygıyı esas alan yerelin ürün çeşitliliğini koruyan ekolojik-ekonomik bir tarım modelini geliştiren ve toprağa-tarıma-köye dönüşü örgütleyecek toplumsal tarım hareketi, köy komünleri, kooperatifleri vasıtasıyla oluşturulmalıdır.

Hayvancılık, bir ek gelir kaynağı olarak değil, temel bir ekonomik faaliyet olarak görülmelidir.

Demokratik-özerk anlayış temelinde örgütlendirilmiş tarım-hayvancılık faaliyetleri ve buna dayalı endüstriyel üretim, ekonominin temeli olmak durumundadır.

Endüstriyel üretim, toplumun sömürüsü ve doğanın yağmalanmasına yol açmadan, ekolojik, ekonomik-toplumsal ve öz yeterlilik çerçevesinde ele alınmalıdır. Kullanılacak teknoloji ekolojik ve ekonomik olmalıdır.

Demokratik ekonomi emek yabancılaşmasına karşı, toplumsal emek bilincini geliştirir. İşçi-patron ilişkisine dayalı emek teorisini toplumsal emeğe yabancılaşma olarak görür. İşsizlik, açlık, yoksulluk ve bunlar üzerinden sağlanan sınıf hâkimiyeti reddedilir ve bu zihniyet politikalarına karşı, kolektif yaşam ve paylaşım esas alınır. Başta gençlik olmak üzere, toplumun tüm kesim ve bireyleri ekonomik üretime katılma hakkına sahiptir. Toplumun hiçbir kesimi işsiz bırakılamaz.

Ticaret, toplumun denetiminde olmalı ve ekonomik faaliyetin sonuçlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Üretim ve tüketim arasında aracı birimleri en aza indirerek, tekelci karı baskılayan ve toplumsal ihtiyaçları gideren demokratik pazar anlayışı esas alınmalıdır. Toplumu sermayeye bağımlı hale getiren borçlandırma mekanizmalarına karşı dayanışmacı kredi ve fon mekanizmalarının oluşturulması, yerel pazarlar ve tüketim kooperatifleri aracılığı ile üretici ve tüketici arasındaki mesafenin yakınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Değişim değerinin değil kullanım değerinin öne çıkarıldığı bir ticaret anlayışı esas alınmalıdır.

Yerel yönetimler, bugüne kadar merkezi yönetimi güçlendiren mali ve idari bir vesayet altındadır. Demokratik komünal ekonomi belediyeleri, ulus devletin yerel uzantısı olarak değil, demokratik özerk yerel meclislerle yerinden yönetimin bir bileşeni olarak ele alır. Toplumun kaynaklarını toplumsal yarar ilkesi çerçevesinde yerel gelişim için kullanmak, kadın merkezli kentler ortaya çıkarmak, kır – kent ekonomisini dengeli ve eşitlikçi bir yaklaşımla yeniden kurmak, katılımcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe oluşturmak Kürdistan belediyelerinin en önemli önceliği olmalıdır.

Sömürgeci kapitalist modernitenin eğitim mantığı, çocukları yarıştırmaya ve yöneten-yönetilen ilişkisini beslemeye, cinsiyetçi yapıyı pekiştirmeye ve asimilasyona yöneliktir. Eril-iktidarcı zihniyet, eğitimi sadece nitelikli işgücü yetiştirme aracına indirgemektedir. Mahalle meclislerinde, katılımcı, parasız, özgürlükçü, demokratik anadili temelli farklı dillerde eğitime geçiş kurumları yaratılmalıdır.

Kapitalist modernitede sağlık sistemi, insan bedeninin klinik tedaviye bağımlılaştırılmasına ve sağlığın metalaştırılması hedefine göre örgütlenmiştir. Konferansımız, Sağlık sistemini, bireyin kendi üzerindeki hâkimiyetini yitirdiği cinsiyetçi ve ticari bir alan olmaktan çıkarıp, toplumun önleyici tedbirlerle örgütlediği ve herkesin ücretsiz ulaşabildiği bir hizmet alanına dönüştürülmesi gerektiğini ortaya konmuştur.

Toplu taşımayı teşvik eden raylı ve bisiklet gibi yeşil ulaşım araçlarını teşvik eden, doğayı tahrip etmeden var olan yolların iyileştirilmesine dayalı bir anlayış ulaşım politikamızda önceliğimizdir. Üretim ve tüketimi mümkün olduğunca beraber örgütleyerek, metaların ulaşım hizmetinin en aza indirilmesi esas alınmalıdır.

Kapitalist modernitenin tarihinde ekonominin her defasında eril zihniyetle yeni anlamlar kazanması, kadının ekonomi içindeki belirleyici rolüne ve görünürlüğüne el koymuştur. Üretime el koyma zorbalığı kadın eksenli ekonomik yaşamı parçalamış ve ekonomi kapitalist eril sistemin ve zihniyetin işgali altına girmiştir. Bu temel tespitlerden yola çıkan konferansımız, Demokratik uluslaşmanın bir boyutu olan ekonomik özerkliğin kadın ekonomi örgütlenmesi olarak ele alınmasının, kadın özgürlüğünü odağına alan ekonomik toplulukların oluşturulması hedefine bizi daha da yakınlaştıracağına inanmakta ve Kadının her alanda ekonomik faaliyetler içinde doğrudan yer alması ile üretilen değere gerçek anlamını kazandıracağına vurgulamaktadır.

Kadın özgürlükçü demokratik ekonomi; Ekonomiyi darlaştıran, erkeğin liberal kapitalist kültürüne dayanan cinsiyetçi emek tanımına karşın, kadının çocuk doğurması ve yetiştirmesini ev içi emeğini ve toplumun maddi, manevi tüm üretim süreçlerini emeğin kapsamına dâhil eden bir yaklaşımı temel alır. Demokratik ekonomi kapitalist modernitede değer biçilmeyen kadının evdeki emeği ve üretimini ekonominin temeli olarak görür. Bu nedenle ev ekonomisini, temel bir ekonomik faaliyet olarak tanımlar. Bunun karşısındaki emek gaspı ve inkârcılıkla mücadele eder. Demokratik ekonominin tüm alanlarında kadının doğrudan katılımı için pozitif ayrımcılık ilkesini uygular. Demokratik ekonomi, kadın bedeni üzerinden sermaye oluşturmaya karşı durur; bu temelde kadının bedenin sömürüldüğü her türlü sermaye oluşumuna karşı mücadele eder.

Konferans bileşenlerimiz tüm bu ilke ve yak-

laşımlar çerçevesinde; demokratik, kadın özgürlükçü, ekolojik komünal bir ekonominin inşa süreci için komünler, meclisler ve kongreler tarzında örgütlenmeyi benimsemektedir.

Kararlar

1. Kadınları ekonomik alanda görünmez kılan eril kapitalist modernitenin kavramları yerine, alternatif kavramların geliştirilmesi ve hızlı bir dil değişiminin sağlanması için mücadele yürütülmesi,

2. Hükümetin sosyal güvenlik politikaları ile kadını, engellilere, yaşlılara ve çocuklara bakan ucuz, kaçak sosyal güvencesiz işçi olarak çalıştırılmasına karşı kampanya yapılması ve bunun için uluslararası sözleşmelere dayanarak mücadele yürütülmesi,

3. Yerel kaynaklar üzerinde karar alma süreçlerinde kadınların yer alması, kent-mekan planlaması kadın, yaşlı, engellilerin yer alması, tüm dinamiklerin yaşamını kolaylaştıracak kadın merkezli kentlerin hızla hayata geçirilmesi sadece parklar değil ortak yaşam alanlarının tamamının kadın bakış açısı ile dönüştürülmesi

4. Kadınların ekonomiye katılımına dair bilgi toplayacak, envanter çalışması yapacak, bunları bilimsel analizlere dönüştürecek kurumsal bir bilgi toplama merkezinin kurulması

5. Kadının içinde yer almadığı hiçbir ekonomik (üretim, bölüşüm, tüketim) yapılanma ve örgütlenmenin başarılı olma şansı yoktur, bu nedenle kabul edilmemesi ve demokratik ekonominin tüm alanlarında kadının doğrudan katılımı için pozitif ayrımcılık ilkesinin uygulanması

6. Kadının ekonomiye doğrudan katılımı için farklı alanlarda kadın komünlerinin kurulması

7. Kadının görünmeyen ev içi emeğinin mutfak, ev, bakım işleri vb. toplumsallaştırılması için gerekli kurumsallaşmaların sağlanması (kreş, ortak mutfak vb.)

8. Kadının ekonomiye katılımının daha özgün bir şekilde değerlendirileceği kadın ekonomi konferansının düzenlenmesi

9. Toplumsal ekonomi, kolektif oluşturulur ve temel dayanağı topraktır. Tarımda (bitkisel üretim, hayvancılık) verimlilik ve karlılık odaklı doğanın ve toprağın tahribatına neden olacak üretimin reddedilmesi, yerel tohumların korunması ve ihtiyaç temelinde tarımsal üretimin geliştirilmesi

10. Boşaltılan köylerde tarımsal üretim alanlarının komün bilinci ile yeniden geliştirilmesi, mevcut tarımsal üretim yapılarının, kooperatiflerinin demokratikleştirilmesinin sağlanması ve kadının bu alanda sahip olduğu doğal bilginin görünür olduğu üretim alanlarının geliştirilmesi için model oluşturacak köy tarım komünlerinin, kooperatiflerinin ve özgün kadın komün ve kooperatiflerinin geliştirilmesi

11. Tarımın (bitkisel üretim, hayvancılık) Kürdistan'ın kuzeyindeki önemli üretim alanı olduğundan hareketle, belediyeler bünyesinde tarımsal üretimin geliştirilmesine yönelik birimlerin oluşturulması

12. Komünal üretim ve bölüşüm ilişkilerine dayalı, model kentsel tarımsal alanların geliştirilmesi, öncelikle kadınların ve dezavantajlı kesimlerin bu alanlardaki tarımsal üretimlerinin desteklenmesi

13. Toprak mülkiyetinin devletin ve erkeğin elinde olduğu tespitinden hareketle, toprağın komünal kullanım alanları olduğu ve toprak reformunun toplumsal cinsiyet bakış açısıyla gerçekleştirilmesi için mücadele edilmesi,

14. Mevsimlik işçilik gibi sömürü sistemlerinde kadın, etnik kimliği ve sosyo-ekonomik durumunun yanında kadın olarak da bir kez daha sömürülmektedir. Mevsimlik işçiliğin önlenebilmesi için yerel ekonomi alanlarının gelişiminin sağlanması ve Kürdistan'da tarıma elverişli topraklarda bölgeye özgü ürünlerin üretilmesinin teşvik edilmesi, aile çiftçiliğinin desteklenmesi

15. Mayınlı arazilerin ve oluşan savaş atıklarının temizlenmesi ve bu arazilerdeki floranın korunmasının sağlanması için yasal girişimlerde bulunulması ve mücadele edilmesi

16. Koçerlik Kürdistan'da azımsanmayacak, doğayı ve çevreyi özümseyen bir yaşam tarzı ve üretim ortaklığıdır. Bu nedenle koçerlik kültürünün korunması (göç yollarının güvenliğinin sağlanması, göç ettikleri yerlerde eğitim, sağlık ve barınma gibi temel insani ihtiyaçlarının karşılanması) ve desteklenmesi

17. Özellikle köy boşaltmaları, orman yakmaları ve köylerde bilinçsiz bir şekilde tahrip edilen orman, bataklık alanlarının, flora ve faunaların doğal üreme alanlarının korunması, yeni orman oluşumlarının teşvik edilmesi

18. Mera, yayla ve orman alanlarının metalaştırılmasına karşı durulması, imara açılmaması, vasfının değiştirilmemesi, korunması ve geliştirilmesi

19. Geleneksel ve modern hukuk sisteminde görünmeyen topraksız köylülüğün korunması için yeni bir adalet mekanizması geliştirilmesi ve

hazine arazilerinin topraksız köylülere dağıtılması için mücadele edilmesi

20. Kürdistan coğrafyasına, doğasına, insan sağlığına ciddi zararlar veren, HES'ler ve güvenlik amacıyla kurulan barajlar reddedilmeli, yapılmış ve yapılması devam eden HES inşaatlarına karşı toplumsal hareketlerin geliştirilmesi, fosil yakıtların kullanımının minimalize edilmesi, enerji üretiminde ekolojik alternatif enerji kaynaklarının (güneş, rüzgar, jeotermal, atıklardan enerji üretimi vb. gibi) değerlendirilmesi için mücadele edilmesi gerekmektedir. Alternatif enerji kaynaklarının tekelci sermayelerin denetiminden kurtarılması, enerjide öz yönetim politikasının oluşturulması için enerji platformlarının, enerji kooperatiflerinin kurulması ve halkın enerjinin kullanımında söz hakkının sağlanması

21. Enerji kaynaklarının daha doğru ve bilinçli kullanımının geliştirilmesi için ve ayrıca enerji kaynaklarının üretildiği bölgelerde toplumsal bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi (halk toplantıları, eğitimler vb.)

22. Su, toprak ve enerji tüm topluma ve canlı ve cansız varlıklara ve toplumsal kullanıma ait olması gereken değerlerdir, metalaştırılamaz. Dolayısıyla bu değerlerin sahiplenilmesi ve kutsal bir emanet olarak görülmesi ve bu nedenle suyun kutsallığına dikkat çekebilmek için su bayramlarının düzenlenmesi.

23. Toplumsal temelde su yönetim süreçleri ve sistemini geliştirmek kaçınılmazdır. Bu çerçevede içme, tarımsal, endüstriyel ve günlük kullanımı toplumsal ihtiyaçlar ve ekolojik temelde belirleyen bir su dağıtım sistemi oluşturulmalıdır. Su kaynaklarına yakın ve uzak olanların suları kullanabilmeleri için suları düzenleme rejimlerin oluşturulması, demokratik su yönetimi ve su meclislerinin su hakkı ve su hakkında karar verme hakkının halkta toplanmasını sağlayacak altyapının örülmesi,

24. Kürdistan'ın kuzeyinde madencilik faaliyetleri ve su çıkarılması için kullanılan yanlış uygulamalar nedeni ile zarar gören su havzalarının kirletilmemesi için gerekli önlemlerin alınması ve imara açılmaması

25. Yer altı ve yer üstü kaynaklarının çıkarılması ve işletilmesi amacıyla merkezden yerele yetki devrinin yapılması için siyasi ve toplumsal mücadele yürütülmesi

26. Yerel yönetimlerde alternatif enerjinin kullanılması ve örgütlenmesine öncülük edilmesi, kentler planlanırken iklim koşulları gözetilerek etkin enerji planlamasının yapılması,

27. Tüm ekonomik alanların ekolojik etki raporları hazırlanarak değerlendirilmesi

28. Kürdistan'da mevcut ve geliştirilecek yatırımlarda demokratik ekonomi anlayışının temel ilkelerini esas alan yatırımların desteklenmesi

29. Kürdistan'da yerel hammaddeler ve kaynaklar işlenmeksizin bölge dışına satıldığı ve işlendikten sonra bölgeye yüksek fiyatlar ile satışa sunulduğu görülmektedir. Bu nedenle yereldeki hammaddenin ekosisteme zarar vermeden ihtiyaç temelli üretiminin yapılması ve aracısız bir şekilde öncelikli olarak yerel pazarlara sunulması için üretim kooperatiflerinin kurulması, Üretim ve tüketim kooperatiflerinin bir ağ olarak örgütlenmesi,

30. AVM gibi yerel üretim dinamikleri ve tüketim kültürünü olumsuz etkileyen yapıların kesinlikle teşvik edilmemesi; yerel küçük üreticilerin, zanaatkarların, esnafların yaşatılması ve geliştirilmesi için esnaf, zanaatkarlar vb. birlik ve kooperatiflerin örgütlenmesi

31. Geliştirilecek ekonomik yapı içerisinde halk sağlığı, işçi sağlığı ve güvenliği vb. alanlarda denetimi sağlamak amacıyla üretici, kullanıcı ve tüketici farklı kesimlerin içerisinde yer aldığı toplumsal bir denetim mekanizmasının geliştirilmesi ve kurumsallaşmasının hedeflenmesi

32. Bölgede kaynak kullanımı ve üretim alanlarında oluşan atıkların geri dönüşümünün sağlanması ve bu konuda bilincin geliştirilmesi

33. Kürdistan'da üretimde çeşitliliğin sağlanması, doğa dostu teknolojilerin ve hizmetlerin geliştirilmesi ve üretim alanında kullanımının sağlanması

34. Başta kadınlar olmak üzere, toplumun ekonomik yaşama katılımında ihtiyaç duydukları finansmanı karşılayacak bir fon mekanizmasının oluşturulması ve alternatif kullanım değerine öncelik verilmesi;

35. Trampa (takas) pazarlarına önem verilmesi; parçalanmış Kürdistan piyasasında ihtiyaca dayalı bir sosyal pazar yaratılması; tarımsal üretimin kendi doğal mecrasında geliştirilmesinin teşvik edilmesi, doğal tarım pazarlarının örgütlendirilmesi

36. Toplumsal ağı dağıtma ve devlet ile birey ilişkisini geliştirme amacı güden sosyal politikaların ve sosyal hizmetler alanında yoksulları muhtaç olarak resmeden "yardım" dilinin ve zihniyetin değişmesi gerekmektedir. Bu nedenle, toplumsal ihtiyaçların envanterinin çıkarılması ve kolektif toplumsal dayanışma ekonomisi yak-

laşımı ile toplumsal hizmet sunumunun geliştirilmesi

37. Bölgede uygulanan turizm politikaları halkların çok dilli, çok dinli, çok kültürlü yapısını, kültürel hafızasını ve mirasını yok saymaktadır. Bu kültürel soykırım politikalarına karşı, maddi ve manevi kültürel değerlerin korunmasının sağlanması, bu alanlardaki tahribatların önlenebilmesi için toplumsal örgütlenmelerin geliştirilmesi, soyut ve somut kültürel mirasın envanterini çıkarılması ve korunması için politikalar geliştirilmesi

38. Kapitalist modernitenin daha yoğun bir şekilde Kürdistan'da toplumsal alana müdahale etmesi özellikle kadınları etkileyecek olup, tekstil, hizmetler gibi kadın emeğine dayalı sektörlerde, kooperatifçilik gibi alternatif modellerin yanında, daha kısa vadede çalışma alanlarının demokratikleşmesi, çalışma koşullarının düzeltilmesi ve bu alanlarda dönüşümün sağlanması,

39. Taşeron sistemi bir sömürü sistemidir, reddedilmelidir. Başta belediyeler olmak üzere alt-sözleşme ilişkileri yerine paylaşımcı demokratik değerlere sahip emekçilerin örgütledikleri hizmet ve üretim kooperatiflerinin kurulması

40. Spor, sanat, sağlık ve eğitimin temel yurttaşlık hakkı olarak ücretsiz kamu hizmeti şeklinde sunumunun hedeflenmesi

41. Devletin sosyal güvenlik politikaları başta kadınlar olmak üzere yoksun bırakılmış kesimlerin kayıt dışı emek sömürüsünün geliştirilmesine neden olmuştur. Sosyal güvenlik sisteminin emekçiler lehine yeniden düzenlenmesi, emek sömürüsüne karşı toplumsal reflekslerin geliştirilmesi ve toplumsal bir denetim mekanizmasının örgütlendirilmesi

42. Sendikal hareketin işsizler ve kayıt dışı çalışanların toplumsal örgütlenmesini sağlayacak şekilde geliştirilmesi,

43. İşyerlerinde işçilerin katılımı ile işçi meclislerinin oluşturulması, işyerlerinin yönetimi ve denetimine etkin katılımlarının sağlanması

44. Kürdistan'daki ekonomik soykırım sonucunda yaşanan üretimden kopuşa karşı, toplumun üretim ile buluşturulması için zihniyet değişiminin sağlayacak toplumsal bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerinin geliştirilmesi

45. Kalkınma ajansları var olan işlevleri ile kamusal fonların yerelde adil dağıtımını sağlayamamaktadır. Bu ajanslarda yerel düzeyde seçilmişlerin katılımlarının geliştirilmesi, demokratik yatırım ajanslarına dönüştürülmesi için mücadele yürütülmesi

46. Belediyelerde yeni bir katılımcı, şeffaf, kadın özgürlükçü bütçe matrisinin halkla birlikte, komünal- konfederal ekonominin ihtiyaçları göz önüne alınarak oluşturulması.

47. Barınma hakkı temel insani bir haktır. Aşırı kar amaçlı konut üretimine karşı, yerel yönetimlerin düzenlemeleri ile desteklenecek, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak, aracısız, ekosistem ile uyumlu, sosyal yalıtılma yaratmayan konut üretimi için konut kooperatiflerinin örgütlendirilmesi

48. Kapitalist modernitede kır kent ayrımının, kentleri bilinçli, modern, zengin; köyleri geri kalmış, yoksul, bilinçsiz olarak nitelendirdiği, köylerin hızla boşaldığı ve komünal eko-ekonominin daha iyi gelişebildiği alanlar olan kır yaşamının yok olmakla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu nedenle yerleşim alanlarının bütünlüklü bir yaklaşım ile yaşanabilir alanlar olarak planlanması

49. Kentteki yerel ekonomik yapıların demokratik özerk ekonomi anlayışı temelinde, meclis ve ekonomi konseyleri şeklinde örgütlenmelerinin sağlanması

50. Enerji, su, madencilik, ticaret ve finans, tarım ve hayvancılık, endüstriyel üretim, sosyal politikalar vb. alanlara ilişkin çalışma grupları oluşturulması

51. Sadece ekonomi zihniyetini geliştirme değil, aynı zamanda bunun örgütlendirilmesi ve hayata geçirilmesinde de öncülük yapmak için, ilgili tüm kurumların akademi kapsamında ele alınıp çözümler üretilmesi, bunun için okuldan tutalım da ön uygulama merkezleri ve kooperatifçilik eğitimlerinin yapıldığı alanlara kadar akademilerin kurulması

52. Bölgenin hammadde, yerel kaynaklar ve üretim vb. alanlarda envanterini çıkaracak ve saha çalışmasını yapacak bir enstitüsünün kurulması

53. Oluşturulacak çalışma grupları ile her bir alanda yerel ekonomi çalıştayı, konferansı gibi çalışmalar yapılması,

54. Demokratik Ekonomi Konferansı, Demokratik Ekonomi Kongresini gerçekleştirmeyi önüne hedef olarak koyar.

55. Konferansımızı Kader ORTAKKAYA şahsında tüm Kobanê şehitlerine, Isparta'da yaşanan iş kazasında hayatını kaybeden mevsimlik kadın işçilerine, Soma'da, Ermenek' de, İstanbul'da, Zonguldak' da, Şırnak' da iş cinayetlerinde yaşamını yitirenlere adıyoruz.

Demokratik Ekonomi Konferansı*

Mehmet Sezgin

DTK' nin organize ettiği Demokratik Ekonomi Konferansı "Suyumuzu, Enerjimizi ve Toprağımızı Komünleştirelim. Demokratik Özgür Yaşamı inşa edelim" şiarıyla 8-9 Kasım 2014 tarihlerinde Van'da düzenlendi. Açış konuşmasını DTK Eşb.Hatip Dicle'nin yaptığı ve sunum bildirgesini Ercan Yılmaz'ın okuduğu konferans, pek çok yönüyle bir ilk niteliğindeydi. Türkiyeli aydın, akademisyen ve bilim insanlarının da katıldığı konferansta, ekonominin hem genel tanımı yapıldı, hem de Kürdistan'daki özgünlüğü itibariyle ele alınarak iki gün boyunca tartışıldı. Özgür Gündem gazetesi yazarı Abdullah Aysu kaya gazı üretimiyle Kürdistan'ın yaşam damarlarının kurutulmaya çalışıldığını belirterek devletin ekonomik soykırım ve insansızlaştırma siyasetinden özgün örnekler verdi.

"Ekonomiden kadın kadar kim anlayabilir" diyen Kürt Halk Önderinin belirttiği gibi konferansa bilim kadınlarının ve DÖKH' ten kadın aktivistlerin yoğun ilgisi ve tartışmalara katkısı oldu. Özellikle komünal ve demokratik ekonomi, eko-ekonomi gibi ideolojik tutarlılık ve demokratik-sosyalist bir gelecek tahayyülünü kararlı bir biçimde işlemede kadınların istekli, belirleyici ve tartışmaların önünü açan tutumu olumlu bir yön sayılabilir. İkinci gün, kadınların komünal ekonominin ilkelerinin belirlenerek tartışılmasında geliştirdiği kararlı yaklaşım, çalışmayı oldukça sahiplendiğini ve ideolojik-politik düzlemde tartışmaların pratik boyutunun önemsendiğini ortaya koydu. Ekonomik Soykırım sistemi baz alınınca mevcut gerçekliğin Kürdistan'da olmayan bir ekonominin canlandırılması ve her şeyiyle yeniden yapılandırılması başlangıç için temel kalkış noktasıdır. Ancak sermaye çevrelerinden bazı katılımcıların ısrarla sınıfsal kaygılarını dillendirmeleri söz alan diğer konuşmacılarca eleştirildi. Özcesi her kesimden insanın oldukça geniş bir çerçevede tartıştığı çok yönlü ve çok katmanlı bir ekonomi konferansı izledik.

Bilim kadınları, işsizler, Koçerler, sendikalı işçiler, mevsimlik tarım işçileri ve kadınlar konferansın delegeleriydi. Konferans değişik yerlerde yapılan 7 atölye çalışmasının raporlarının okunarak tartışılması şeklinde devam etti. Neredeyse her kesin söz alarak konuşmak istemesi ekonomik inşaya olan ilginin yoğunluğunu gösterdi. Yine Türkiye solundan da Özgürlük hareketine yönelik olarak, bugüne dek kimlik ve ulusal kurtuluş odaklı politika yapıldığı eleştirisi yapıldığı bilinmektedir. Buna karşın sol-sosyalist yapıların, sol akademisyenlerin ve aydınların ilk defa yapılan "enerjimizi, suyumuzu ve toprağımızı komünleştirelim. Özgür yaşamı inşa edelim" şiarıyla yapılan böylesi bir konferansa ilgisinin neredeyse hiç olmadığı gözlemlendi. Oysa ideolojik ve politik olarak da Kürt Özgürlük hareketinin sosyalist-demokratik gerçekliğini en somut biçimde ortaya koyan çalışmalarından biri olması itibariyle, sol kamuoyunun genel ilgisinin olması gerekiyordu. Katılımcıların pek çok iş ve meslek alanından olması itibariyle, ekonomik soykırım sitemine karşı Kürdistan'da demokratik-komünal ekonomi çalışmasını liberal-kalkınmacı ve merkeziyetçi kimi iyileştirmelerle ele alarak değerlendiren konuşmalar da oldu. Katılımın ve demokratik bir ortamda her kesin kendisine göre yeni bir ekonomi inşa edebilmek adına zihnini yorduğu ve toplandığı bu konferans, toplumun kendi geleceği hakkında ekonomik, kültürel ve politik çalışma ve politikalara dahil olmada oldukça istekli olduğunu gösterdi.

Konferansı organize ederek atölye çalışmaları

ve saha araştırmaları yapan DTK'nın Dünya örneklerini de karşılaştırmalı olarak gözlemleyen çalışması, Konferansa hazırlığın özellikle AKP medyasının ve kimi eleştirel yaklaşımların "sadece kendine bakan ve dünyada hiçbir benzerliği olmayan bir arayış olma" yönündeki baştan olumsuzlayıcı yaklaşımlarına bir yanıt niteliğindeydi.

Bir çok konuşmacı, komünal ve demokratik ekonominin öncelikle ilkelerinin belirlenerek kararlaştırılmasını önerdi. Bu doğrultuda Kürdistan'ın pek çok yerinde ekonomi akademilerinin kurularak bu türden tartışmaların ve geleneksel yaklaşımlardan köklü bir kopuş anlamına gelen yeni ekonomi tartışmalarının halkla-yerelle birlikte yapılmasının önemi ve değerinin altını çizdi. DBP Eş genel başkanı Kamuran Yüksek de konuşmasında bu konferansın belirleyeceği ekonomik perspektifin DBP'nin de ekonomi anlayışını ve politikasını yansıtacağını belirterek, pratikleşme noktasında kararlılıklarını ifade etti.

Yine Rojava'dan Efrîn Kantonu Ekonomi bakanı Dr. Ahmed kurdukları komünleri, sağlık, eğitim ve kadınlar öncülüğünde geliştirdikleri kolektif üretim ve paylaşım esaslı özgünlüğü aktardı. Çeviride sorun yaşansa da ağırlıklı Kürt dinleyiciler için yeterince açık bir anlatımla Kürt halk önderinin belirttiği 8 boyut ve ilkeler üzerinden nasıl bir komünal-ekonomi ve ekonomik özerk sistem kurduklarını anlattı. Pek çok akademisyen ve konuk katılımcı için inanılması güç deneyimlerin Dr. Ahmed tarafından aktarımı konferansın yapılma isteminin hiç de ütopik ve hayalci olmayıp, gerçekleştirilebilir, sürdürülebilir bir eksen içerisinde ele alınmasını, algılanmasını kolaylaştırdı.

Sonuç olarak konferansın kalkınma, istihdam, cari açık, kriz ve mali iyileştirme gibi sermaye piyasasına ve neo-liberal kapitalist ekonomiye ait kavramlar yerine; öz yeterlilik, kadın emeği, kooperatifler, komünalite ve ekonomi akademileri gibi yeni kavramsallaştırmaları duymak pek çok akademisyen ve ekonomist için şaşırtıcı oldu. Özellikle iktisat bilimi adına söz alan akademisyenlerin çalışmanın bilimselliğini ve uygulanabilirliğini sorgulayan yaklaşımları karşısında bu kavramların bilimsel, teorik ve ideolojik izahıyla birlikte tartışılması, çalışmanın sıra dışı ve yeni karakterini ortaya koymuştur.

Kürt sorununun yüz yılı aşan ve ağırlaşan karakterini göz önünde bulundurduğumuzda, bu konferansın amaç edindiği ekonomik özerklik düşüncesini bir anda hayata geçirmesinden söz etmiyoruz. Ancak konferansın çözüm başlangıcı olma işlevselliğini ortaya koymak gerekmektedir. Çünkü esasta yanıt geliştirilmeye çalışılan, konferansın ardından izlenecek ekonomi, mülkiyet, istihdam ve sermaye gibi yanıtları pratik politikada karşılık bulduğunda hak ettiği anlamsallığa kavuşabilecek özyönetim ve toplumsal inşa sorunudur. Toplumun demokratik kurtuluşu, çözümünü kendi gözeneklerindeki hastalıklı ve bakıma muhtaç hücrelerin sağaltılmasıyla başlanarak mümkün olabilecektir. Kürdistan'da yabancı yönetim ve sömürgeciliğin tahribatları karşısında bir var oluş biçimi anlamına gelen öz yeterlilik felsefesine dayalı ekonomik özerklik projesi, halkın kolektif çaba ve emeğiyle inşa edilecek bir özgür yaşam düşüncesidir. Nereden bakarsak bakalım, bu konferansla birlikte Kürdistan'da yeni bir yaşamın örülmeye başlanması için elde bir yol haritası, ideolojk-teorik bir kılavuz ve hazırlık biçimi mevcuttur. Tartışma genel anlamda kendi ekonomisini kendi eline alması için yerelde halkın kolektif katılımı, ekonomi akademileri ve çok sayıda toplantıyla belirginleşecebilecektir. Halkın demokratik-sosyalist-komünal ekonomisi de halkla birlikte ve kolektif katılımla mümkün olabilir çünkü…

*** Demokratik Ekonomi Konferansı'nın Değerlendirmesi**

Armağan Kültürü ve Değişim Ekonomisi

Emin Aram-Sipan Serhat

Toplumlar tarihi incelendiğinde iki temel sonuca ulaşılır. Bir: Demokratik uygarlık tarihi, İki: devletçi hegemonik uygarlık tarihi. Egemenler tarihi kurnaz ve avcı erkeğin zihniyeti üzerinden gelişir. Bu zihniyet, toplumsal ahlakın bir gereği olan armağan kültürünü aşıp kullanıma dayalı değişim ekonomisinin doğallığıyla oynar ve azami kârı içeren ticarete, tekele, devlete ve iktidara dönüştürür. Kurnaz, avcı ve tüccar erkek tanrılaşarak topluma, doğaya ve ekonomiye hükmeder ve doğal, ahlaki politik topluma düşman konuma gelir. Bu nedenle de toplumsal doğaya hiç bir katkıda bulunmaz. Böyle olunca da doğayı ve gezegeni yaşanmaz hale getirmenin tek sorumlusu haline gelir.

Tarihin gelişim dişlisi olan Demokratik uygarlığa, ana kadın, armağan kültürü ve doğal toplum beşiklik eder. İnsanlık tarihi esas olarak bunun üzerinde gelişir. Demokratik uygarlık tarihi devrimler tarihidir. Toplumsal ahlak, zihniyet, politika, sanat, yaşam ve ekonomi demokratik uygarlık tarihselliği içinde gelişerek kültürel hakikate ulaşır.

Armağan Kültürü; maddi ya da manevi değeri bir şahsa, topluma, inanca hiç bir karşılık beklemeden sunmayı, hediye etmeyi, armağan etmeyi ifade eder. Feda olmak, feda etmek ya da kurban etmek bu kapsamda değerlendirilebilir. Kültür ise; insanın tarihsel süreç içinde oluşturduğu dil, inanç, zihniyet, ahlak, estetik, duygu, sanat vb. temel değerlerin toplumsallaşmasıdır.

Armağan Kültürü, İnsanın oluşumundan günümüze kadar, tarihsel bir gelişim sürecine sahip olduğu için insanlık var oldukça da devam edecektir. Armağan Kültürü en gelişmiş haliyle toplumsal doğada yaşam buldu ve Demokratik Uygarlıkla günümüze ulaştı.

Armağan Kültürünün toplumsal örgütlenmesi olan Klan; İnsanlığın ömrünün yüzde 98'lik kısmını ifade etmektedir. Armağan etmenin kültüre dönüşmesi de klanla, doğal toplumla başlangıç itibariyle yaşamlaşır. Klanı toplumun kök hücresi olarak tanımlayabiliriz. Klan toplumu süreç içinde oluşan aile, kabile, aşiret, kavim ve ulus toplumunun tümünde hücre farklılaşmasına benzer biçimde yaşamını hala sürdürmektedir. Bilindiği gibi klan yaşamı tamamen doğal ve komünaldir. Bütün faaliyeti kolektiftir. Klanda dilin oluşumu da bu çerçevede gelişir. Örneğin klan dil yapısında ben ve bencillik, iktidar, erkek egemenliğini ifade eden işaret, kavram yoktur. Klan ve doğayı içeren ifadeler vardır. Dilde ben, iktidar, egemenlik ve özel mülkiyetin olmaması toplumun diğer temel değerleri üzerinde de belirgin bir etkiye sahip olur. Zihniyet de bu eksende gelişme kaydeder. Zaten oluşan zihniyet doğa ve komünal ruhludur. Burada da toplumu bölen, ayrıştıran, kirleten, ötekileştiren, dışlayan vb. bir unsura rastlanması mümkün değildir. Doğal toplumda ahlak; toplayıcı ve avcılığın yaşamsal kurallarını belirler. Bu kurallar hem doğa hem toplum esasları üzerinde gelişir. Klan toplumun-

Armağan Kültürü en gelişmiş haliyle toplumsal doğada yaşam buldu ve Demokratik Uygarlıkla günümüze ulaştı

da ahlak, doğayı insana, insanı da doğaya kurban etmez. Toplum doğayla birlikte var olmayı esas alır. Bu anlamda doğal toplum basit de olsa ekolojik ve toplumcudur. Toplayan ve avlanan kılan eldekini saklamaz ve gizlemez. İhtiyacı olana tamamen karşılıksız armağan eder. Klan toplumu buna, bunun doğruluğuna inanır. İnanç da bu temelde gelişir. Toplumsallığa, suya, güneşe, toprağa, ana kadına inanır. Yani inancı da toplum ve doğa eksenlidir. Duygu ve mitoloji bu sonuç üzerinden gelişir. Doğal toplumda mitolojinin konusu tamamen doğa ve insandır. Duygu ve ruhta, özel mülkiyet ve egemenlik içeren bir şey yoktur. Ekolojik, toplumsal ve anacıldır. Bütün yaşamını, doğayı sanatla estetize ederek yaşar. Toplumsal doğanın yaşamına ruh ve moral kaynağı olmayı başarır. Bütün bu toplumsal değerler tarihin süzgecinden geçerek kültür düzeyine ulaşır. Sorunlarına çözüm bulan, oluşturan klan, ahlaki politik toplum düzeyine kavuşur ve sonraki toplumlara analık yapar. Klan basitte olsa bu düzeye ulaşır. Elbette klanda var olan ahlak ve politika çok basittir, ama önemli olan var olmasıdır. Basitlik önemi ortadan kaldırmaz, tersine önemin önemini kanıtlar. Hatta denebilir ki, Ahlak en güçlü ifadesini klan toplumunda yaşar. Adeta İçgüdünün ifadesi rolündedir. Ahlaka göre yaşamak varoluşun olmazsa olmaz koşuludur. Ahlakını yitiren klan dağılmış, dağıtılmış ya da yok edilmiş klandır. Ahlakın basit kurallarla ifade edilmesi ancak yaşamsallığına yorumlanabilir.

Klanda doğal ve toplumsal olan her şey kadınla başlar ve biter

Aynı özellik politika içinde belirtilebilir. Klanın toplayıcılık ve avcılık gibi çok basit iki işi vardır. Şüphesiz tüm klan üyeleri kendileri için hayati olan toplayıcılık ve avcılık üzerinde belki de bin kez tartışarak, danışarak deney alış-verişinde bulunarak, bazı üyelerini görevlendirerek en iyi ve en verimli biçimde toplayıcılık ve avcılık politikalarını oluşturup uygulamaya çalışmışlardır. Aksi halde yaşam mümkün olmazdı. Neyin nasıl toplanıp yenileceği en temel politikaydı, ortak işti. Politika ortak iş olarak tanımlanır. O halde klan toplumu çok basit ama hayati bir topluluktu. Bir gün bile politika yapmazsa ölürdü... Araçlar ancak politika var olduğunda devreye girer. Dilin gelişimi ancak ahlaki ve politik temelde mümkündür. Konuşma ihtiyacını hızlandıran unsurların işin yapılmasına ilişkin tartışma ve karar olduğunu hiç unutmamalıyız... Klan toplumunu bu temel özelliği nedeniyle demokratik uygarlık tarihinin baş ve başlangıç köşesine oturtabiliriz.

Demokratik Uygarlığın başlangıcını temsil eden klan topluluğun, temel sorunlarından biri de barınmadır. Klanda barınma topludur, ortaktır. Doğal koşullara göre barınma alanları tercih edilirdi. Genelde mağara, bitki, meyve, su ve av olanaklarının bir arada olduğu coğrafik bölgeler seçilirdi. Tarihsel araştırmaların ortaya çıkardığı sonuçlardan hareketle bu konuda en ideal ve mükemmel olan alanlardan biri de Toros-Zağros alanları olmaktadır. Doğal toplum belki de yüz binlerce yıl bu alanlarda yaşadı, barındı ve komünal kültüre ulaştı. Toplu, kolektif ve komünal barınma doğanın zor koşullarında avantaj sağlıyordu. Afetlere, çetin geçen kış koşullarına ve kurak yazlara karşı toplu yaşam önemli bir zorunluluktu. Bitki liflerinden ve hayvan derisinden faydalanıyorlardı. "Dicle ve Fıratın beslediği Toros-Zağros sisteminin ovalarla birleştiği, doğal bir sulama iklimine ve çok zengin bitki ve hayvan türlerine sahip olduğu alanlarda M.Ö. 15000-12000'lerde görkemli avcı ve toplayıcı toplum" oluşmuştu. Urfa Göbeklitepe'deki dikili taş tapınağı bunun en açık kanıtı olmaktadır. Klanın barınmasında tabi ki coğrafik koşullar önemli bir rol oynamakta, ama oluşan armağan kültürü de en azından bu oranda bir öneme sahiptir. Birlikte avlanma, birlikte toplama, ortak beslenme, barınma ve bu birlikteliğin oluşturduğu zihniyet, duygu, dil, ahlak, eylem olmazsa klan ve üyeleri belki bir saat bile barınamayacaklardır.

Ana kadın, klanın barınma, beslenme ve korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ana kadın burada öncüdür. Doğal toplumun ve armağanın kültüre dönüşmesini, hatta bu kültürün günümüze taşırılmış olmasını kadının zihniyetine, duygusal zekâsına, doğallığına ağırlıklı olarak bağlamak mümkündür. Klanda doğal ve toplumsal olan her şey kadınla başlar ve biter. Armağan ekonomisini oluşturan, koruyan, yürüten de kadın olmaktadır. Her şey ana kadın etrafında oluşmaktadır. Çocuk doğuran, büyüten, eğiten, analık ve toplayıcılık yapan, ihtiyaç dâhilinde ava da katılan kadın olmaktadır. Bu anlamda kadın, doğal toplumun zenginliği, öncüsü, örgütleyicisi olarak rol oynamaktadır. Toplayandır, gıdayı biriktirip ambarlayandır. Ama saklayıp, gizleyen, özel mülkiyetine alan ve paylaşmayan değildir. Ekonomi ve armağan kültürünün "kök hücre "si

yine kadın olmaktadır. Ekonominin kelime anlamı da bunu ifade eder. Aile yasası, ev yasası, evi geçindirme kuralları, kadının yaptığı işler, ev işleri, kadına ait işler ." Doğal toplumda; kadının esas işi klanın ekonomisi ve her boyutta idaresidir. Erkeğin rolü burada çok talidir. Toplumdaki etkisi sadece avcılık ve bunun sonuçlarıyla adeta sınırlıdır. Erkeğin kadın, çocuklar ve toplum üzerinde etkisi yoktur. Kan bağı kadına bağlı olarak gelişir. Her çocuk, topluluk ve klan üyesi kadınla anılır, tanınır. Kürtler de bu anılma etkili olmazsa da halen devam etmektedir. Ayrıca kadın doğası gereği ekolojik bir kişiliğe, duyguya, zihniyet, ahlak ve kültüre de sahip olduğundan doğa ve doğal topluma karşı daha sorumlu, duyarlı barışçıl ve hassas olmaktadır. Kürt kadınının başındaki beyaz tülbenti savaşanların arasına bırakması çatışmanın bitirilmesinin gerekçesi olurdu.

Ağıt, bambaşka bir olaydır. Konumuz gereği tüm boyutlarını çözümleme şansına sahip değiliz, ama her Kürt bilir ki ağıt kadının icadı ve eseridir. Tamamen doğaçlamadır. Topluma, insana ve doğaya yönelik duyguların en yoğun olduğu andır. Ağıtta bu duygular dile gelir. Bugün ağıt için, kadın tarafında dile getirilen doğal toplumun bir ürünü ve erkek egemenlikli dünyaya isyanıdır diyebiliriz. Kurnaz, avcı ve güçlü erkeğin artık- ürüne el koyması, bunu özel mülkiyetine alması, armağan kültürünü yadsımaya çalışması, kullanım yerine geliştirilen değişim ekonomisine kar zihniyeti ile yaklaşması ve iktidar olmaya çalışması, çatışmaların, savaşların sömürü ve sömürgeciliğin başlangıcı olmaktadır. Bundan sonraki tarihsel süreç armağan kültürü ile özel mülkiyetin oluşumunda rol oynayan güçlü erkek ve onun şahsındaki iktidara karşı mücadeledir. İnanna ile Enki'nin mücadelesi bunun ilk yazılı ifadesidir denebilir.

"Güçlü adam karşısında ilk kurban kadın olmuştur. Yaşamla bağının daha güçlü olması, kadında doğal duygusal zekâyı daha gelişkin kılar. Kadın çocukların anası olarak acıyla yoğrulu bir emekle toplumsal yaşamın esas sorumlusudur. Yaşamın farkında olması kadar, nasıl sürdürüldüğünü de daha çok bilmektedir. Toplayıcıdır; toplayıcılığı hem duygusal zekânın bir sonucu, hem de doğadan öğrenmiş olmasının bir gereğidir. Toplumsal birikimin uzun bir tarih boyunca Ana-Kadın etrafında gerçekleştiği, Ana-kadının bir nevi zenginlik, değer merkezi rolü oynadığı antolojik verilerdendir. Artık değerinde anası olduğu kestirilebilir. Esas rolünü avcılık olarak belirleyen güçlü erkek adamın bu birikime göz koyması anlaşılırdır. Hâkimiyet kurması halinde yüklü avantaj sağlayabilecek durumdadır. 'Avcı, kurnaz erkeğe ve bunun ulaştığı ekonomi karşıtı kapitalist moderniteye rağmen, kadının eseri olarak kabul edilen armağan kültürünün etkileri günümüzde de halen devam etmektedir. "Sakladığın değil paylaştığın senindir" söylemi bunu ifade eder. Armağan kültüründe gizlemek, saklamak, paylaşmamak yoktur. Özel mülkiyetin baş gösterdiği ve değişim ekonomisinin geliştiği süreçte saklamak, gizlemek ve armağan etmemek, paylaşmamak, cimrilik ayıp sayılır. Bu yüzden toplum, başta ekonomide değişim ahlakına karşı çıktı. Bunu cimrilik olarak değerlendirdi. Kullanım değerini esas alarak değişimin zorunluluğunu çok sonra onayladı. Cimrilik doğal toplumda belki en büyük ahlaksızlıktı. Ortadoğu ve Kürdistan'da cimrilik halen çok ayıptır. Kürt edebiyatında cimrilik ayıplanarak yerin dibine batırılır, cömertlik, paylaşım ise göklere çıkarılır. Dinler de başlangıç itibari ile doğal topluma yakındır. Bu yakınlık iktidarla buluşuncaya kadar da devam eder. Komünal ve armağan kültürü önemli oranda korunmaktadır. Demokratik uygarlığı temsil içeriklidirler. Dinler tarihi incelendiğinde bu rahatlıkla görülür. Dinlerin armağan kültürü, doğa ve toplumsal değer yargıları boyutuyla doğal toplumdan oldukça etkilendiklerini görebiliriz. O nedenle Musevilik, İsevilik, İslamiyet, Budizm çıkışları itibariyle demokratik uygarlığı ifade ederler. İslamiyet'te; Oruç, fitre, zekât vb. komünal yaşam zihniyetlidir. 'Komşusu açken tok yatan bizden değildir' hadisi, yine Hz. Muhammed'in "Birbirinize hediyeler veriniz" sözü ahlaki-politik içeriklidir. Hz. İsa ve Hz. Musa' nın yaşamları bilinir. İlk müritler, havariler ve rahipler de öyledir. Bir lokma, bir hırka felsefesi gelişkindir. Ortadoğu ve Asya da önemli oranda gelişen ve kitleselleşen Zerdüştlük, Alevilik ve Manicilik daha da doğal topluma yakındırlar. Genel toplum da armağan kültürü cılız da olsa halen korunmaktadır. Ama Ortadoğu toplumunda armağan kültürünün özellikleri daha da gelişkindir. Denebilir ki; doğa ve toplum kaygısıyla açıklanan her sözde, fikirde, düşünce ve ya-

Sakladığın değil paylaştığın senindir

pılan eylemde armağan kültürü, doğal toplum ve öncüsü kadın vardır. İnsani, doğasal ve manevi değerler toplumsal doğa kökenlidir. Ana olmak başlı başına bunu ifade eder. İslamiyet'te 'Cennet anaların ayakları altındadır 'tespiti ana ile doğal toplum ilişkisini ortaya koyar.

Kurban olayı da armağan kültürünün etkisini taşımaktadır. Kurban etmenin ekolojik olmaması ayrı bir konudur. Ama kurbanın dağıtılması(en çok ihtiyacı olana)armağan içeriklidir. Karşılık bekleme yoktur. Yine bayramlardaki gelenek doğal toplum içeriklidir. Bayramlardaki armağan, barışçıl yaklaşımlar, sosyal ilişkiler vb. pratik kaynağını toplumsal doğadan alır. Genel yaşam içerisinde insanların karşılık beklemeden, tamamen insani bir kültürün gereği olarak yardımlaşması, doğal toplumu temsilendir. Yakın tarihimizde yoğun yaşanan, bugünde Kürdistan'da kısmen devam eden Zebare geleneği komünal toplum kaynaklıdır. Zebare hiç bir karşılık beklemeden; akraba, komşu, mahalleli, köylü, dost ve insan olmanın zorunlu bir gereği olarak yapılan yardımdır. Armağan kültürünü ve ekolojik olmayı ifade eden örnekler çoğaltılabilir. Bu konuda sonuç olarak şunu belirtmek yerinde olacaktır. Maddi ve manevi hiç bir çıkar beklemeden, ekolojik ve toplumsal olan her eylem kaynağını komünal toplumdan alır ve onun temsilidir diyebiliriz.

Kendi başına bir iktidar; yakan, yıkan, alan, satan, yozlaştıran... Komutan Para olmuştur

Günümüzde kapitalist modernite ile çatışan ve demokratik uygarlığı ifade eden bu kültür olmaktadır. İnsanlık tarih boyunca avcı kurnaz erkekten kaynağını alan hegemonik uygarlıklar ile ana kadın 'kök hücre 'si üzerinde gelişen demokratik uygarlık arasında çatışma devam etmektedir. İlk insandan son insana kadar da armağan kültürü farklı biçim ve düzeyde devam edecektir. Kazanacak olan, armağan kültürü ve demokratik uygarlık olacaktır. 'İnsanlık ahlaki politik toplumdan vaz geçmemiştir. Binlerce yıllık savaşlar bu gerçeklikle yakından bağlantılıdır..." Günümüz itibarıyla şahıs, topluluk, örgüt, parti ve toplum, ideolojik, politik ve yaşamsal olarak ne kadar armağan kültürüne yakın ise, o oranda da ahlak-politik toplumcu ve demokratik uygarlık savaşçısıdır. Bunu her alanda temsil etme başarısını gösteren ise özgürlük hareketi olmaktadır.

Değişim Ekonomisi

Karşılıklı mübadele olarak değişimler tüm toplumsal alanlarda olduğu gibi ekonomik alanda da yaşana gelmiştir. Manevi alışverişlerin yanı sıra maddi alışverişler de toplumlar, topluluklar arasında tarihsel süreç boyunca hep var olmuştur. Dolayısıyla kavram olarak değişimin kendisi bir negatifliği içermez. Hangi zihniyetle ve kimler tarafından nasıl işlerlik kazandığı daha önemli olmaktadır. Neolitik toplumda armağan kültürü esas olmakla birlikte örneğin Göbeklitepe avcı-toplayıcı toplumunda ve Çatalhöyük gibi neolitik toplumlarında değiş- tokuş faaliyetlerinin yapıldığını biliyoruz. Çatalhöyük toplumunun etrafındaki topluluklarla yoğun bir değiş tokuş faaliyeti yürütmesine karşın kendi içinde söz konusu faaliyeti yani değişimi çok daha alt düzeyde veya hiç yapmıyordu. Çünkü doğal toplumun zihniyet dünyası henüz buna kapalıdır. Esas olan değişim değeri değil kullanım değeridir. Binlerce yıllık ahlaki yargıları değişim olgusuna yabancıdır. Büyük zihniyet değişimleri- olumlu ya da olumsuz düzeyde- olmadan maddi olgularda da değişimler gerçekleşmez. Toplumun binlerce yıllık kültürel dokusunu teşkil eden armağan-paylaşım değerleri aşındırılmadan değişim değeri gibi spekülatif olguları bağrında taşıyan bir olguyu kabul etmesi düşünülemez. Kültürleşen şey kimlik kazanmıştır. Kimlik; özsel olandır, öz parçalanmadan toplumun yeni gelişen ve kendisine yabancı olanı kabul edip meşru görmesi mümkün değildir. O halde değişim değeri ile kullanım değeri olarak bu iki değerler sistemi toplumsal yaşamda nasıl, hangi zaman ve mekânda yer değiştirdiler? Toplum metalaşma sürecine hangi temelde alıştırıldı; bir eşyanın, metanın-ürünün sadece kullanım değerini tanıyan toplum nasıl oldu da ticareti ve buna bağlı olarak değişimi ve onun değerini kabul eder hale geldi.

Doğal Toplumda Değişim Ekonomisi

Neolitik tarım devriminin yarattığı bol gıdalar daha önceki avcı-toplayıcı yaşama göre çok üst düzeyde bir ekonomik faaliyeti ve gelişmişliği göstermektedir. Artık ürün ortaya çıkıyor. Kıtlık açlık ve doğal afetler vb. karşı tedbirler geliştiriyor. Saklama –ambarlara- yapılıyor. Bu faaliyetler el koyma, mülkiyet temelinde değil tüm toplulu-

ğun yararına yapılıyordu. Toplumsal yapı kadın eksenlidir. Daha önceki ana kadın kültü neolitik toplumda Ana-tanrıçalığa yükseliyor. Bu temelde kimlik kazanıyor. Dolayısıyla ekonominin merkezinde yer alması temel karakteri gereğidir. Kadının toplayıcı, erkeğin avcı olarak ekonomik iş bölümüne bağlı gelişen iki farklı karakteri ve ekonomik zihniyeti, çelişkileri olsa da henüz çatışmaya dönüşmemiştir. Toplum emek verip geliştirdiği ürünlerle besleniyor, zor zamanlar için bir kısmını ambarlıyor ihtiyaç fazlasını da topluluğa dağıtıyor, daha doğrusu paylaşıyor. Bu dönemde özellikle birbirine yakın olan topluluklar arasında değiş-tokuşlar gelişiyordu. Çatalhöyük örneğini yukarıda vermiştik. Fakat burada yine esas olan kullanım değeridir. Toplumda meta –ticaret vb. olgular söz konusu değildir. Bu anlamda bir "uzmanlık" oluşmamıştır. Ortak kurban ve tapınma yerlerinde de hediye değiş-tokuşu yapılmaktaydı. Her ortak tapınak yerleşikliğin ilkel alış-verişin ortak duygu ve düşünce devriminin de temelini teşkil etmektedir. O halde ticaretin primitif orijinal biçimi olan hediye alış-verişlerinin ortak mabet buluşmaların da geliştirildiğini belirtmek mümkündür. Metalar arasındaki değiş-tokuş günümüzdeki gibi bir mülkiyet, kazanç ve ticaret konusu değildir. Birbirine hediye verme, değiş-tokuş normal bir ekonomik faaliyettir. Uygarlık süreci ile başlayan meta değişiminden, ticaretinden çok farklıdır. Uygarlık sürecindeki gibi bir metalaşma söz konusu değildir. Neolitik toplumun ideolojik ve maddi kültür ögeleri arasında yaşamı tehdit edecek ve çatışmaya götürecek hususlar ağırlıklı olarak özellikle kuruluş ve kurumsallaşma aşamasında oluşmamaktadır. Toplumsal ahlak buna fırsat vermemektedir. Toplumsal çatlağa yol açan temel etken olan özel mülkiyet gelişme bulamamaktadır. Ayrıca ortak çalışmanın ürünü olan besin elde etmede de özel mülkiyet söz konusu değildir. Her ne kadar öz kültürleri haline getirdikleri bitkilerle evcilleştirdikleri hayvanları üzerinde bir toplumsal aidiyet varsa da buna mülkiyet denemez. Mülkiyet nesnellik içerir. Ortada nesnel-öznel ayrımına yol açacak bir zihniyet henüz söz konusu değildir. Nesneler kendileri gibi sayılmaktadır. Birbirileri kendileri için ne denli mülkse kültüre ve evcilleştirmeye çektikleri bitkiler ve hayvanlarda o denli mülktür. Dolayısıyla ciddi bir ekolojik ihlalden bahsedilemez. Şüphesiz mülkiyete yol açacak bir başlangıç yapılmıştır. Ama bunun gerçek anlamda mülkiyete dönüştürülmesi başka koşullarda uzun süre sonda gerçekleştirilecektir.

Uygarlık Toplumunda Meta, Mülkiyet ve Değişim

Mülkiyet, metalaşma, buna bağlı olarak ticaret ve değişim değeri gibi olgular ancak uygarlık sürecine girişle başlar. Burada metalaşma, yeni yönetim biçimiyle karşımıza çıkan ataerkil düzenin hiyerarşik kurumlaşma ve onun daha gelişmiş ve kurumsal hali olan devletli, sınıflı, kentli toplumla meşruiyet kazanacaktır. Kullanım değeri dışında bir değer tanımayan toplum yeni oluşturulan hiyerarşik düzen temelinde mitolojik inanç sistemleriyle metalaşma sürecine alınarak değişim değerine alıştırılacaktır. Böylece bu sömürüye dayalı değer biçimi meşruiyet kazanacaktır. Kullanım değerini esas alan doğal toplumun ekonomik yaşamına dışarıdan sızmanın ve onu daraltmanın adım adım geliştirildiğini görüyoruz. Ekonomik yaşamlarında kullanım değerini esas alan doğal toplumun bu değerleri, uygarlık güçleri tarafından hegemonya altına alınıp giderek aşındırılmaktadır. Bunun temel yolu da koloniler temelinde geliştirilen ticaret olmaktadır. Bu temelde ilk merkez çevre ilişkisi de başlamış oluyor. Merkezin-devletli uygarlığın-çevreye sürekli saldırmasıyla onun ekonomik değerlerini dağıtıp yozlaştırarak kendi varlığının temeli haline getirir.

Ticaret ve Değişim

Tecrübeyle ve zihinsel gelişmeyle artan artık ürün birikimleri armağanlarla tüketilemeyince, yine ağırlıklı olarak tetikte bekleyen avcı erkek, mesleğine ilave olarak bu artının ticaretini kafasına ve kültürüne yerleştirir. Farlı bölgelerde artan farklı ürünlerin birikimi ticaret denen olguyu devreye sokar. Ürünlerin karşılıklı ihtiyaçları daha iyi gidermesi niteliği meslek veya ikinci büyük toplumsal iş bölümü olarak ticaret ve tüccarı doğurur. Çekingenlik yüklüde olsa meşrulaştırır çünkü taşınan ürünler iş bölümünü geliştiriyor. Oda daha verimli bir üretim veya yaşamı mümkün kılıyor. Bir taraftan gıda ve dokuma diğer tarafta maden yatakları çok olunca ticaret anlamlıdır. Artık ürünün büyüklüğü etrafında kentleşen yeni toplum devlet biçiminde örgütlenmiş ağırlıklı olarak erkek gücü ile çok farklı bir pozisyon yakalamıştır. Artan kentleşme metalaşma demektir. Oda beraberinde ticareti getirir. Toplumsal kötülüğün temelinde faiz, faizin temelinde ticaret, ticaretin temelinde meta vardır. Metalaşma önemli bir kavramdır. Burada çok farklı bir içerik kazanmaktadır. Çünkü yeni

gelişen devletli toplum sisteminde metanın kendisi toplumun zihin dünyasına, maddi yaşamına yön veren ve şekillendiren bir unsur olarak varlık kazanıyor. Kapitalist modernitedeki meta fetişizminin temeli belki de böyle atılmaktadır. Ticaret, koloniler şeklinde neolitik toplumun damarlarına sızarak gittikçe artan biçimde metalaşmayı değişim değerini ve mülkiyeti yaygınlaştırıp bu toplumun çözülmesini hızlandırır. Ur, uruk ve Asur kolonileri bu gerçeği açıkça kanıtlamaktadır. Mezopotamya ticareti ve ticaret olmadan uygarlık olmaz. Aşağı Mezopotamya da gelişen uygarlık toplumunun maden, kereste vb. maddi ihtiyacını karşıladığı alanların başında Yukarı Mezopotamya gelmekteydi. Yayılma-emperyalizm- olmadan ve neolitik toplumun değerleri gasp edilmeden devletli toplumun sistemini sürdürmesi söz konusu olmazdı. Bu temelde ticaret kolonileri anlam kazanıyor. Bu da zor aygıtını ve tekeli beraberinde getiriyor. Gelişen devletin kendisi zaten sermaye- iktidar tekeli olarak varlık kazanmaktadır. Tarih m.ö. 4000'lerden itibaren ticaretin yaygınlaştığını göstermektedir. Mezopotamya da ilk kent devleti olan Uruk sitesi etrafında gelişen uygarlığa bağlı olarak İran'ın güneybatısındaki Elamdan Yukarı Mezopotamya da bugünkü Elazığ ve Malatya yörelerine kadar bir tüccar kolonileşmesine rastlamaktayız. İlk sömürgecilik kapısı bu biçimde açılıyor. Ticaret ve kolonileşme iç içedir. Çanak çömlek, dokuma ürünleri karşılığında maden ve kereste ağırlıklı eşya nakledilmektedir. Tüccarla birlikte pazarda şekilleniyor. Eski armağan ve kurban sunma merkezleri yavaş yavaş pazara dönüşüyorlar. Farklı bölgelerin arasındaki bir nevi ilkel fiyatlandırma ayrıcalığına kavuşan tüccara ilkel kapitalist diyebiliriz. Çünkü fiyat tayin etme olanağıyla hiç kimsenin o döneme kadar başaramadığı bir mal birikimine sahip oluyor. Bu tüccar, kendisi bizzat ticaret tekeli olan devletten bağımsız olmadığına göre meta değişimlerinde adil bir "ölçü koyan" olarak değerlendirilebilir mi? Olmayacağı açıktır. Kaldı ki mülkiyet ve metalaşma - eşyanın, metanın bir ihtiyacı doğrudan gidermesi dışında ticaret değeri kazanması- sınıflı ve devletli toplumun yarattığı temel olguların başında gelmektedir. Bu durum, zihniyette yaşanan gelişmenin maddi yaşama yansımasıdır. Özne- nesne ayrımının ekonomide ki izlerini oluşturmaktadır. Tüccar kendi çıkarı ve söz konusu metaya duyulan ihtiyaca göre istediği biçimde fiyatlandırma yapabilir. Ekonomiyi değişimle başlatan düşüncelerde söz konusudur. Fakat toplumun binlerce yıllık bu en yaşamsal eylemini pazarla ve pazarda oluşan meta değişimleriyle başlatmak ne kadar tarihsel toplum gerçeğine karşılık gelecektir? Soyut ya da somut olsun emeğin değerini nasıl ölçeceğiz bu anlamda bir değer, ölçü aramanın kendisinin bile yanlış bir yaklaşım olduğu açıktır. Emeği toplumsal aklın ve pratiğin sonucu olarak değerlendirdiğimizde bu toplumsal değerin ve değerlerin karşılığının olmayacağı anlaşılır.

Kapitalist modernite tam anlamıyla bir kumar sistemidir

Pazar ve Değişim

Kullanım yerine değişim değerini esas alan Pazar ekonomisi, kabul gören bir tanım olmakla birlikte, kapitalizmin tıpkı demokratik alanı yozlaştırdığı gibi, ekonomik alanı da ulus-devlet ve sermaye tekellerinin tahakkümü altına alarak özünü boşattığı çok iyi kavranması gereken bir gerçekliktir. İnsanlar için zorunlu beslenme, giyinme, taşınma ve barınma ihtiyaçlarına hizmet ettikçe piyasaya karşı olmanın ve onu meta fetişizminin aracı olarak değerlendirmenin tutarlı bir yönü yoktur. Pazar; bu temelde rol oynarsa gerçek anlamda toplumsal işlevine kavuşabilir. Sermaye tekelleri fiyatlarla sürekli oynayarak ve böylelikle kâr olanaklarını canlı tutarak piyasalarda sağlıklı ve adil bir değişimin oluşumunu engellerler. Pazarla ilişkisi olmayan, bir yandan arz-talep ve fiyatlarla oynayarak, diğer yandan pazarlar arasındaki uzak mesafeler nedeniyle oluşan aşırı kâra konan iktidar-sermaye tekellerinin talan alanından kurtarılarak, tekelci kârı değil, kullanım değerini ve toplumun gerçek ihtiyaçlarını esas alan bir sosyal-pazar konumuna kavuşabilir.

Değişimde Paranın Rolü

Paranın değişimde rol alması, muhtemeldir ki alış-verişte işleri daha kolaylaştırsın diye bir değişim aracı olarak düşünülmüştür. Paranın bu temelde toplumsal yaşama girdiği ve kabul görüp meşruiyet kazandığı düşünülebilir. Para pazarda ilkin bu temelde bir arabulucu konumundadır. Kendi başına bir değer ifade etmez. Ekonomik yaşam da faydalı bir konum arz ettiği sürece top-

lumun ahlak süzgecinden geçebilir. Paranın icat edilmesinden beri yoğunca kullanıldığı biliniyor. Özellikle Yunan, Pers ve Roma uygarlıklarında yaygınlık kazanıyor. Tarihte ilk defa bu biçimiyle iki değişen arasına üçüncü bir unsur girmiş oluyordu. Esas olarak para olgusu Kapitalist Modernite çağına kadar böyle bir konumda kalmıştır. Kapitalist Modernite ile birlikte para asli işlevinden farklı olarak öyle bir konuma ulaşmıştır ki toplumun tüm gözeneklerine sızdırılarak birey ve toplumun ahlak ve vicdanını adeta felç eden bir kanser hücresi haline gelmiştir. Kendi başına bir iktidar; yakan, yıkan, alan, satan, yozlaştıran… Komutan Para olmuştur. O olmadan metalar dolaşıma giremiyor, değişemiyor. Hegemonyasını tüm toplumsal alanlarda konumlandıracak düzeye getirmiştir. Kapitalist Modernite sisteminde paranın aldığı biçim böyleyken, bu kadar kirlenmiş bir olgunun değişimde bir değer olarak benimsenmesi toplumun ekonomik değerlerine en büyük saldırı olmaktadır. Topluma öyle bir algı oluşturulmuştur ki, sanki para olmadan hiç bir ekonomik faaliyet gelişmezmiş gibi. Hâlbuki toplumsal yaşamın büyük kısmında ekonomi söz konusu olduğunda paranın hiçbir hükmü yoktur. Yoksa yardımlaşma, dayanışma, armağan vb. toplumsal kavramlara bir anlam yükleyemeyiz. Anlamları, içeriği birçok yönüyle değişmişte olsa günümüzde de paraya ihtiyaç duymadan da toplum kendi arasında değiş-tokuş yöntemiyle ekonomik ilişkilerini sürdürebiliyor. Paranın soğuk yüzü toplumsal ilişkileri ciddi oranda tahrip etmiş olsa da birçok toplumda komünal-demokratik değerler hala varlığını sürdürmektedir. Örneğin; Arjantin de 2000'lerin başında yaşanan ekonomik kriz sürecinde halk ekonomik yaşamında takasla alış-veriş yapmayı oldukça yaygın hale getirmişti ve bu ilişkilerde paraya ihtiyaç duymuyordu. Arjantin'in yoksul mahallelerinde başlayan bu hareket, kısa sürede ülkenin birçok yerine dağılmış ve yaklaşık iki milyon insan bu değişim-takas ekonomisine dâhil olmuştur. Yine Yunanistan'da son yaşanan ekonomik krizin yarattığı zorluklar nedeniyle, halk kentlerde kurulan takas pazarlarında ihtiyacını karşılıyor. Kuşkusuz bu örneklerin komünal-demokratik içerikleri sorgulanabilir. Fakat komünal toplumun kaybolmayan kültürü olarak değerlendirmek de yanlış olmayacaktır.

Genel anlamda ekonomiyi toplumun zorunlu maddi ihtiyaçlarını giderme eylemi, bunun kurumsal ve kuralsal ifadesi olarak izah ederken, daha dar anlamda Pazar etrafındaki maddi ihtiyaç değiş tokuşu olarak tanımlamak mümkündür. Ekonomi konusunu tarihsel toplumun ahlaki ve politik ana eylemi olarak düşünüp, gerekirse bir soyutlama ve bilim haline getirmek mümkün olabilir. Ama Avrupa merkezli ekonomi-politiği bilim olarak düşünmek, belki de Sümer mitolojisinden sonra en sömürgen bir ikinci mitolojiye aklın tutsak olması demektir. Radikal bir bilimsel devrim bu alan için hayati rol oynayacaktır. Israrla belirtmeliyiz ki, hiçbir toplumsal eylem ekonomi kadar ahlaki ve politik olamaz. Kapitalizmin ekonomi olmadığını hem tarihsel hem de güncel veriler ispatlamaktadır. Kapitalist modernite tam anlamıyla bir kumar sistemidir. Bin bir çeşit araç ve argümanla tüm toplumu da bu küresel kumar sistemine ortak etmenin uğraşındadır. Sadece finans-kapital gerçeği bile bunu kanıtlar niteliktedir. Tarihin hiçbir döneminde hiçbir toplumsal sınıf bu denli kâr, değer kazanmamıştır. Toplumun yozlaşmasının en başta gelen nedeni ekonominin vardığı finans düzeyidir. İnsanlık bu ekonomi politik ile daha fazla yaşayamaz. Sosyalizmin asıl rolü burada karşımıza çıkar. O da yavaş yavaş meta toplumundan kullanım değeri için üretim yapan topluma, karı esas alan üretimden paylaşımı esas alan üretime geçişle tanımlanabilir. Sosyalizmin ekonomi politiği budur. Bu ekonomi politikası uygulandığında işsizlik, bolluk içinde yoksulluk, aşırı üretimin yanında açlık, kâr ile birlikte çevre tahribi bir kader olmaktançıkar.

Demokratik Ulusun Mülkiyet Anlayışı

Aysun Genç

İnsanlar toplumu oluşturur ama toplum da aynı zamanda insanları oluşturur; onlar farkında olmasa ya da reddetse dahi onları şekillendirir. Ahlakı toplumsal düzlemdeki anlam bütünlüğü olarak ele alırsak, mülkiyetin bu anlam bütününün dışına düşmek olduğu sonucuna varırız. Mülkiyet anlamsızlıktır. Toplum-kırımdır. Kötülüktür. Bencilliktir. 'Ben' olan bencil de olabilir mi? İnsan, benliği olmadan bir hiç olacağına göre, bencillik özsel bir hususiyet midir? Kötülük olarak tanımladığımız mülkiyet özsel midir? Zekânın gelişiminin mülkiyetin gelişimiyle bir bağlantısı var mıdır? Neolitik kültür mülkiyete kapı aralar mı? Mülkiyet olgusu, bugün insan varlığına öyle çok benimsetilmiştir ki, neredeyse insan özünün ilksel özelliklerinden biri olarak sayılacak düzeydedir. Hâkim kapitalist modernite insanının, varoluş olgusunu mülkiyetsiz düşünebilmesi devrim niteliğinde bir adımdır. Zekânın oluşumu, olmayan şeyi zihinde var kıldıysa, bugün de olduğunu sanıp zihnine yerleştirdiği şeyi zihinden silmek de aynı devrimsel karakterdedir.

Sümer rahip devletinde rahipler, mülkiyet olgusunu kolektifleştirerek toplum adına kullanmış, kendilerini de yalanlar üzerine konumlandırmış ve o konumu koruyacak güçte yapılandırmışlardır. Genelde erkek bireylerden oluşan şamanlığın gelişmesi, kolektifleştirilen bu mülkiyetin kişi denetimine alınarak özelleşmesini getirmiştir. Rahip denetimli kolektif mülkiyetin özel mülkiyete dönüşmesi kolay olmadığı gibi zor da değildir. Kolay değildir, çünkü geçiş dönemi oldukça uzun sürmüş, büyük savaşlar verilmiş, ardından Babil yıkıntıları ve bir de Marduk-Tiamat gibi unutulmaz imgeler bırakmıştır bugüne. Paradoksal olarak zor da değildir çünkü mülkiyet, zihinlerde var olduktan sonra yaşamın somutunda yer bulması zor değildir. Mülkiyetin hanedan somutunda özelleşmesi de hanedanın kendi hanedanlığını oluşturarak, bunu giderek darlaştırmasına ve aile sınırlarına çekmesine kapı aralamıştır. "Hanedanlık klandan daha büyük, bilincine varılmış, mülkiyeti tanımış ilk geniş aile kurumudur"(1)

Mülkiyet anlayışının özelleşmesi toplumun parçalanmasıyla doğru orantılıdır. Toprak yaratıldığında üzerinde sınır çizgileri, tel örgüler yoktu. Sınır taşlarını insanlar taşıyıp getirmişlerdi, tel örgülerin yanı başına. Toprağı bölmek gibi bir şeyi de ancak kendi doğal ve özgür akışından sapmış olan insanlar yapabilecekti. Mülkiyet konusuna yönelik rahatsızlıklar, genel olarak toprağın sadece birilerinin kullanımına alınmasına karşı gelişmiştir. Nesneleri kullanma hakkı ile toprağı kullanma hakkının nasıl dengelenmesi gerektiği konusu da bu anlamda önem kazanmaktadır. Hiyerarşik devletçi sistemin gelişmesiyle birlikte toplum parçalandıkça toprak da parçalanmakta ve parçalanan toplum bireyleri arasında sahiplenilmektedir. Bunun oluşabilmesi, erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyetinin artmasını dayatmak demektir. Hanedan ailesinin oluşması ve toplumun diğer kesimlerinden ayrışması için güçlü erkeğin çocuklarının, toplumun diğer kesimlerinin çocuklarından ayrılması şarttır. Bu durum, erkeğin baba rolünün ortaya çıkmasını getirmiştir. Burada babalık olgusunun sosyal ya da biyolojik kökenli değil; sömürü ve uygarlık çıkışlı olduğu yönünde görüş belirtmiş oluyoruz. 'Aile reisliği' olgusunun somutlaştığı babalık olgusu, özelleşen mülkiyetin korunması ve dar aile sınırlarında sahiplenilebilmesi için güçlü erkeğe yardımcı ol-

maktadır.

Dar aileyi oluşturan ve toplumu bu kadar parçalayanın ne olduğu sorusuna başta Jineoloji olmak üzere tüm toplumbilimlerin bir cevap oluşturması gerekir. Güçlü ve kurnaz erkek, gasp, hırsızlık, yalan ve hile ile edindiği özel mülkiyetin sınırlarını kesinleştirmek ve mirasını güvenceye almak için toplum bütünlüğüne sürekli saldırmıştır. Bu saldırılar sürekli bir parçalamayı dayatmaktadır. Önce geniş aile olan hanedanın, giderek dar ailenin oluşumu da bu saldırıların bir sonucudur. Toplumu parçalamayan Ana, teyze ve dayı olgularının ana kültürü olarak karşısına baba olgusunun çıkarılması, çocukların teyze ve dayı olgularından soyutlanması, baba soyunun esas alınarak her doğan çocuğun analık kültüründen koparılması ve baba etrafında geliştirilen yeni aile tipine bağlanması; tam bir toplum-kırımdır. Bu toplum-kırım, özel mülkiyetin bir sonucu olarak gelişmiştir.

"Babalık kavramı çok sonradan ortaya çıkan bir sosyal ilişki olup, uzun aşamalar boyunca toplum bu kavramdan yoksundur. Miras kurumu ve mülkiyet düzeni ortaya çıktıktan sonra ataerkilliğe bağlı olarak gelişir. Çocukların aidiyeti ve dayılık, yani ana-kardeşliği daha erken ortaya çıkan kavramlardır. Besin toplayıcılığı ve sınırlı ölçüde avcılık, maddi ihtiyaçları giderme biçimleridir. Klanın üyesi olmak yaşamın en önemli güvencesidir. Klan toplumundan dışlanmak veya tekleşmek büyük ihtimalle ölümle sonuçlanırdı. Klana sağlam bir toplum çekirdeği olarak bakmak gerçekçidir. Toplumun en asli biçimidir."(2)

Devleti Mayalayan Sınıf ise Mayayı Yaratan Özel Mülkiyettir

Hayatın hangi alanına bakarsak bakalım özel mülkiyetin parçalayıcılığını, dağıtıcılığını ve bozgunculuğunu görürüz. Özel mülkiyet arttıkça bu anti toplumcu eylemler de ona paralel olarak artar. Çünkü özel mülkiyet edinmek isteyen, edindiği şeyi korumak da isteyecektir. Toplumun tamamı bir kişinin mülkiyetini korumak gibi bir gafleti yaşamayacağından öncelikli olarak bu özel mülkiyetin kan yoluyla güvenceye alınması sağlanmaya çalışılacaktır. Bunun yapılması için, yapan kişilerin köleleştirilmesi gerekir. Öyle ki, bir markete saldırmak, bir kadına saldırmaktan daha ağır bir suç olarak görülmektedir. Çünkü markete saldırmak tekellere, sömürgecilere ve nihayetinde devlete saldırmaktır. Kadına saldırmak ise erkek egemenlikli zihniyetle örülen devleti güçlendiren bir eylem kategorisine girdiğinden, devletler ve devlet geleneğindeki tüm kurum-kişiler tarafından desteklenmektedir. Devlet, çıkarları gereği neyi koruyacağını iyi bilmektedir. Devlet zihniyetinde, ambalajdakini korumak, ambalaja girmeyen ve her an sunum halinde tutulanı korumaktan yeğ görülmektedir. Sınırsız özel mülkiyetin kurumlaşması olan bankalar ve tekeller, bugün en güçlü aile olan devlet tarafından korunmaktadır. Ulus-devletlerin hanedanlıkların ardılı olduğu düşünüldükçe bu konu daha net anlaşılmaktadır. Hanedanlıkların başka bir formu olan aileler, olağan sosyal gelişimin bir dönemi olarak ortaya çıkmadı. Analık kültürüne saldırdıkça kültürel toplum daraltıldı. Tüm kadınların biraradalığına karşı düşmanlık geliştirildikçe, daha az sayıda kadının özgücünden soyutlanmış bir şekilde yer alacağı toplumsal şekillenmeler oluşturuldu. Ama ondan önce kadına ve kadın değerlerine vahşi saldırılar yapıldı. Dar aile tipinin ortaya çıkışını, kadına ve doğurucu analık değerlerine saldırıların bir sonucu olarak görmek yanlış değildir.

Hayatın hangi alanına bakarsak bakalım özel mülkiyetin parçalayıcılığını, dağıtıcılığını ve bozgunculuğunu görürüz

Analık kültürünün kolektif mülkiyeti karşısında güçlü ve kurnaz erkeğin özel mülkiyeti gelişince, yani topluma ait olan topraklar, otlaklar, ekim alanları parçalanınca insan yaşamı da bu parçalara göre düzenlenmeye zorlandı. Önce zihinler parçalandı. Sonra toprak parçalandı. Toprak parçalandıktan sonra parçalanmalar durmadı: Ürünler parçalandı, değerler parçalandı ve ondan sonra bu parçaların sahipleri olan toplum parçalandı. Örgüsüne sınıflaşmanın sızdırıldığı toplum bileşenleri birbirinden koparıldı ve kadın kültürü giderek dağılmaya zorlandı. Bu parçalanmada kadın, alt sınıf olarak toplumun en gerisine itildi.

Uygarlığın temeli olarak belirlenen sınıf, devlet ve kent olgularının çıkışı özel mülkiyete dayanır. Özel mülkiyet çıktığı için sınıflaşma ortaya çıkmıştır. İktidarlar her zaman sınıf üretirler. Sınıfların ortadan kalkmaması için her şeyi yaparlar. Sınıflar yokmuş gibi davranmak, sınıfsız

toplum çığlıkları atmak da sınıfların varlığını koruma amacına kilitlenmekle eşdeğerdir. Bir yerde iktidar varsa, o yerde kesinlikle sınıflar vardır. İktidarın sunduğu, koruduğu ve sürekliliğini sağladığı her neyse, ona göre sınıflar yaratması da kaçınılmazdır. Özel mülkiyet ortaya çıktığı için toplum sınıflara ayrılmıştır. Özel mülkiyet ortaya çıktığı için toplum sınıflaşmaktan öte, giderek parçalanmıştır. Toplum bütünselliğinin parçalanmasıyla oluşturulduğu için, aile, en derin sınıfsallıktır. Çıkış itibariyle bu böyledir. Yine özel mülkiyet var olduğu için oluşan sınıfların en üst kısımları devleti oluşturmuşlardır. Devleti mayalayan sınıftır. Maya nedir, nereden gelir, nasıl temin edilir? Devleti mayalayan sınıf ise, mayayı yaratan özel mülkiyettir.

"Sınıflaşmanın esas özü artan artık-ürün üzerindeki tasarruf biçimiyle başta toprak olmak üzere üretim araçları üzerindeki gasp ve özel mülkiyettir. Her zaman söylendiği gibi bir hırsızlık olan mülkiyet toplumdan çalınmış değerlerdir. Devlet örgütlenmesi esas olarak bu mülkiyetin korunması ve artık-ürün toplamının sahiplerine dağıtılmasının kolektif aracıdır; örgütlenmiş mülk, artık-ürün ve artık-değer sahipliğidir."(3)

Kapitalizm, diğer devletçi uygarlık güçlerinden farklı olarak özel ve devlet kökenli mülkiyeti meşrulaştırmakla kalmamış, aynı zamanda kendi sisteminin temeli olarak belirlemiş ve bunu da dünyaya savaş açarcasına ilan etmiştir. Kimi yapılanmalar ya da ülkeler, devlet mülkiyetini kolektif mülkiyet olarak yansıtsalar da özünde bu büyük bir yalandır. Devlet mülkiyeti özel mülkiyetin yoğunlaştırılmış halidir. Kişilere ait olan özel mülkiyetten daha derinleşmiş bir mülkiyet ağı vardır devlet mülkiyetinde. Bir insan, komşusunun özel mülkiyeti olan bahçeye girebilir, 'komşuluk hakkı' diye bir şey vardır halk arasında. Ama devlet mülkiyetindeki alanlara, arazilere asla giremez. Girse kendini mahkemede bulur. Devlet, hemen kendi mülkiyetini korumak için oluşturduğu hukuk sistemini devreye koyar. Öyle bir korku yaratılmıştır ki, insanlar tanrı korkusu denilebilecek korkudan daha derin bir yaptırımla karşı karşıya olduklarını bir an dahi unutmazlar. Bu durum, devlet mülkiyetinin fazlasıyla yoğunlaştırılmış, güvenlik tedbiri alınmış ve ihlal edilmesinin yoğun cezai yaptırımlara bağlanmış olmasıyla ilgilidir. Toplumun elinden çalınanlar, "toplum adına" olduğu yalanıyla topluma karşı silah haline getirilmiştir. Egemenliğin "kayıtsız şartsız milletin olduğu" yalanı da bu zihniyetin ürünüdür.

"Ulus-devletin sınır anlayışı, sözde vatanı nasıl koruduğunun göstergesi olarak bir kült, bir ibadet gibi işlenir. Özünde ise, en geliştirilmiş ve genelleştirilmiş bir mülkiyet sınırıdır. Mülkiyetin en geliştirilmiş biçimidir; bir tarlanın etrafının çitlenmesiyle başlayan mülkiyet tarihinin vardığı en son aşamadır."(4)

Bugün ulus-devlet iktidarının propagandası karşısında insanların gösterdiği refleks inanmamakla birlikte korku ve çaresizlik göstermektir. İnanmadığı tanrıdan korkmaktan daha derin bir kölelik mümkün müdür? Toplumun elinden alınanlar o kadar büyüktür ve savunması da o kadar güçlüdür ki, toplum kendini bir hiç gibi görür. Toplumlara yoğun değersizlik duygusu verilerek insanların "değer" (sahte) olarak addedilenlere sarılması sağlanır. Buna rağmen toplumunmuş gibi yansıtılan 'vatan, millet, bayrak' vb. değerlerin ördüğü milliyetçilik ideolojisiyle yoğrularak bir zihniyet işgaliyle sistem tamamlanmaya çalışılır. Tüm bu eylemler, toplumsal değerler içinde ahlaksızlık olarak değerlendirilmesine rağmen, devlet bir bütün ahlaksızlık üzerine kurulu olduğundan, bu eylemler hiçbir toplum odaklı tanıma sığdırılamaz. Hepsinin kök hücresi özel mülkiyettir. "Ekonominin özel mülkiyete ve devlet mülkiyetine konu olması, bana göre artık-değerin ve daha önceleri artık-ürünün dışında bir gasp ve hırsızlık olarak değerlendirilebilir. Toplumun temel dokusu olarak ekonominin, özel ve devletsel olanı dâhil, tüm mülkiyetleşme biçimleri ahlâksızcadır; gasp ve hırsızlık konusuna girer. Nasıl ki bir insanın kalbini veya başka bir organını özelleştirmek ve devletleştirmek anlamsızsa veya çok sakıncalıysa, ekonomi için de aynı şey geçerlidir."(5)

Bugün bazı dinlerin çokça yüceltmesine rağmen ticaretin komünal, demokratik, ahlaki-politik toplumlarca hoş görülmemesi, hatta kurnazlık, aşırı hesap-kitap, çıkar, hile ya da benzer negatif bir davranışın tüccarlık olarak addedilmesi, ahlaki-politik toplum özünün ticarete bakışını gösterir. Ticaret, komünal toplumlarca hor görülmektedir. Şeylerin kullanım değeri dışında metalaşmasının özünde kabullenilmediği bu durum, hiyerarşik devletçi uygarlık yılları boyunca olumlanarak bugüne kadar gelmiştir. Ticaret, bugün kapitalizmin finans-kapital anlayışı karşısında sütten çıkmış ak kaşık gibi görülse de, ticaretin kökeninde kâr sağlamak, tüccarın amacında da kendi özel mülkiyetini büyütmek vardır ve bu da komünal toplum algısına terstir. Suçlu addederek tutukladığı yabancıları para karşılığında va-

tandaşı oldukları ülkeye vererek insan ticaretinin en alenisini yapan devletlerin ahlaki olmadığını tekrar belirtmeye gerek yoktur.

Kürdistan'da at hırsızlığının bile ticaret kadar ahlak dışı görülmediği bilinmektedir. Çerçilik ise zaten ticaret sayılmamaktadır. Çünkü çerçilerin köylerdeki ihtiyaçları bilmesi, verecekleri karşılığında alacaklarını senet sepete bağlamaması ya da olmazsa olmaza dönüştürmemesi ahlaki toplumun yansımalarıdır. Çerçilikte alan ile veren arasında bir insani ilişki vardır ve bu ilişki bir tanışıklık durumu yaratır. Bir ortaklık yaratır ve bu ruh yaşamın tamamına yansır. İki insan arasındaki anlamlı ilişki bir toplum yaratır. İlişkilenmesiyle toplumsallık yaratan insan kendini yüceltir. Tabi bugün her şey değişmiş ve kapitalist tekellerin çarkları arasında can çekişir hale gelmiştir. Hiçbir duygu kırıntısı oluşmadan insanların dahi alınıp satıldığı kapitalist sistemde, duygulardan bahsetmek gibi bir hataya düşmeyeceğiz. Çünkü bu çağda metalaşmaktan kurtulan hiçbir şey yoktur. İnsan bedeni, duygu ve düşünceleri de dâhil her şey parçalanarak sektörel saldırıya maruz kalmaktadır. Bu durum, özel mülkiyetin en şiddetli kurumlaşması olan kapitalizmin temel varlık koşulunun metalaşmak olduğunu bir kez daha göstermektedir. Metalaşmanın olmadığı dönemler, insan yaşamının en uzun süre olarak adlandırılan ve toplumsal zemininin sağlamlığından ötürü oldukça uzun süre yaşanan bir zihniyet yapılanmasının olduğu dönemleridir.

"…neolitik toplumun ideolojik ve maddi kültür öğeleri arasında yaşamı tehdit edecek ve çatışmaya götürecek hususların ağırlıklı olarak özellikle kuruluş ve kurumlaşma aşamasında oluşmadığı anlaşılabilir. Toplumsal ahlâk buna fırsat vermemektedir. Toplumsal çatlağa yol açan temel etken olan özel mülkiyet gelişme fırsatı bulamamaktadır. Bununla bağlantılı diğer bir konu olan cinsiyetler arasındaki işbölümü de henüz mülkiyet ve zor ilişkisini tanımamaktadır. Ayrıca ortak çalışmanın ürünü olan besin elde etmede de özel mülkiyet söz konusu değildir. Tüm bu hususlarda hacim ve sayı olarak büyümemiş toplulukların birbirleriyle sıkı bağ içinde ortak ideolojik ve maddi kültürleri söz konusudur. Özel mülkiyet ve zor bu yapıyı bozacağından hayati bir tehlike olarak görülmekte, paylaşım ve dayanışma ahlâklarının temel kuralı olarak toplumu ayakta tutan temel ilke olmaktadır."(6)

Tarım-köy toplumunda da tarım malzemeleri, hayvanlar ve diğer yaşam malzemelerinin topluluk aidiyeti vardır; ama bu, bugün bizim karşı karşıya olduğumuz özel mülkiyet kapsamında değildir. Mülkiyetin olmadığı yaşam biçimlerini bir kaos olarak adlandırmak tam da kapitalist modernitenin yarattığı zihniyetin ürünüdür. Tabi ki neolitik kültürde yaşamı oluşturan aletlerin korunması, tamir edilmesi, düzenli kullanılması, işlevsiz olanlarının yerine yenilerinin temin edilmesi gibi konuların büyük bir disiplin içinde olduğu bilinmektedir. Öyle olmasaydı o aletler hala köylerimizde kullanılır olur muydu? Ortak mülkiyet bu anlamıyla zor olduğu kadar, başarıldığında güçlü bir yaşam oluşturmaktadır. Bu malzemeler, insanlar için yaşamı yaratan temel yaşam parçalarıdır ve kutsallık derecesinde ele alınmaktadırlar.

Obezite, özel mülkiyet anlayışının zirvesidir

İnsan yaşamını oluşturan ve kullanım değeri taşıyan her şey anlamlıdır. Kendisi olarak bir anlamdır, nesnelleşmemiş, metalaşmamıştır. Şeyleri metalaştıran bir düşünsel zemin yoktur ve animizm de bunun zihinsel yansımasıdır. Kürdistan'da bazı bölgelerde hayvanlarla iç içe yaşamın hala sürdüğü bilinmektedir. Zihniyet düzleminde Kürdistanîliğin Batısına gidildikçe gerilik olarak tanımlanan bu yaşam kalıntılarının gücü karşısında şaşmamak mümkün değildir. Bu yaşam, on binlerce yıl süregelmiş ve en son kapitalizmin saldırılarına rağmen hayatta kalmış olan doğal toplumun kalıntılarıdır. Aynı zamanda gurur duyulacak şeylerdir. Evrendeki her bir varlığın kendisi kadar var olma hakkı olduğu bilinciyle yaşamak, büyük bir anlam yüküyle yaşamaktır. Canlı hayvanların canlı olarak değil de yemeklik et olarak görülmesi bir sistem hastalığıdır. Her can, her şeyden önce bir candır. Ve neolitikte nesneleşme olmadığından bu ilke canlıdır. Kürdistan'da her bir koyuna, ineğe ya da diğer hayvanlara tek tek isim verilmesi de bu sürecin henüz yok olmamış etkilerini göstermektedir.

Tarihsel gelişimi, önce devlet mülkiyetinin geliştiğini, yanılsamalı bir kolektif mülkiyet algısı yaratarak kendini topluma kabul ettirdiğini, zihniyete yerleştikten sonra da özel mülkiyet olarak minimize olduğunu ve kapitalizmle birlikte tüm topluma sızdırıldığını bizlere göstermektedir. Bugün birkaç devleti satın alabilecek kadar

zengin tekellerin, ailelerin ya da kişilerin olması, özel mülkiyetin devlet mülkiyetini yuttuğunu göstermektedir. Artık rahiplerin kolektif olmak gibi bir gerekçeye ihtiyaçları eskisinden daha azdır. Kapitalist sistemde bireyciliğin şahlanması özel mülkiyetin de insan gerçeğine derinlemesine dayatılması anlamına gelmektedir. Obezite, özel mülkiyet anlayışının zirvesidir. Özel mülkiyet algısı öyle bir düzeye gelmiştir ki, insanlar tüm dünyayı yiyip yutmak istemektedir. Özel mülkiyetin tuzağından kurtulamayan sistem-içileşen insan, tüm dünyayı çalmaya çalışarak Proudhon'u doğrulamaktadır. Her şeyi kendi beden sınırlarına dâhil etse dahi doymamaktadır insanlar.

İnsanın ölümünün çoktan gerçekleştiği söylenmişti. O halde, iktidarların cesetler üzerinde sürdürüldüğü bir çağdayız. Proudhon'un mülkiyeti hırsızlık olarak tanımladığını belirtmiştik. Anarşist düşünür aynı zamanda, hiçbir güç ya da özelliğin mülkiyeti meşrulaştıramayacağını da öne sürer. Özelde toprak mülkiyeti üzerinde durarak bu belirlemeleri yaptığını da eklemek gerekir. Toprağı ve denizi aynı değerde ele alır. Hiçbir balıkçı balık tuttuğu denizi kendisinin saymayacağı gibi hiçbir çiftçi ya da başka kimsenin de ürün aldığı toprağı kendisinin sayamayacağını belirtir. Yaklaşımını 'ürünler üzerindeki hak özel, üretim araçları üzerindeki hak ise kamusaldır.' ilkesine bağlar.

Proudhon'un dile getirdiği ilkelerin komünal yaşam için yeterli olup olmadığını tartışmak, demokratik modernite sistemimiz açısından bir zorunluluktur ve balık tutan ama deniz üzerinde mülkiyet hakkı iddia etme absürtlüğüne düşmeyen denizci gibi yaşamayı tüm toplum bireylerine, tüm toplumsal alanlarda kavratacak bir zihniyet çalışması yürütmek gerekmektedir. Proudhon, insanın çalışması ve yaşaması için gerek duyduğu ev, toprak ve araçları kontrol etme hakkına karşı çıkmaz; hatta bunu özgürlük için gerekli temel taş olarak değerlendirir. Bundan dolayı da bunu tahrip etmeyi hedeflediği için komünizmi eleştirir. Bireysel mülkiyeti yasaklamış, kolektif mülkiyet olmayı başaramamış ve en nihayetinde de devlet mülkiyetini aşamamış olan reel sosyalizm deneyi, insanlık açısından büyük derslerle doludur. Sistemin çöküşünü anlatan filmlerdeki karakterler abartılmış da olsa, insan gerçeğinin aynılaşmaya, benzeşmeye ve tek tipleşmeye hangi renkte olursa olsun karşı çıktığını göstermektedir. Olması gereken, sistem kurup salt o sistemi korumaya çalışmak değildir. Olması gereken insan yaşamının anlamlı olması için sistem kurmak ve anlam akışına göre sistemsel düzenlemeler yapabilmektir.

Gerçek anlamda topluluk mülkiyetinin oluşturulması, özgür toplum zihniyetiyle ve buna denk bir ekonomi yaklaşımıyla mümkündür. Birey ve toplum dengesinin optimal olarak sağlanması, mülkiyet dengesinin sağlanmasına da yardımcı olacaktır. Öncelikle yoksulluk, fakirlik, zenginlik, mülksüzlük gibi kavramların yeniden ele alınarak toplum zihniyetindeki hiyerarşik, sınıfsal, devletçi algılar ortadan kaldırılmalıdır. Mülksüzlük, bir yoksunluk olarak görülmemeli, bunu gerçekleştirecek zihniyet çalışmaları yapılmalıdır.

İnsan yaşamının asgari ihtiyaçları giderilerek insanların muhtaç konumda kalmamasını sağlayacak ekonomik düzenlemeler olmalıdır. Kapitalist modernitenin öncülüğünü yapan ülkelerin dünyayı nasıl öğüterek tükettiğine ve artıklarının da üçüncü dünya ülkelerine atıldığına dair istatistiklerin zihniyetlerden çıkarılmasını sağlayacak keskinlikte ekonomik devrimler şarttır. Mülkiyet dengesini sağlamak, bu konudaki uçurumları ortadan kaldırmakla mümkündür.

Göçerlikte özel mülkiyet yoktur. Sürekli hareket edildiği için özel mülkiyet edinmeye ters bir yaşam vardır

Mülkiyete karşı çıkmak için önce metalaşmaya karşı çıkmak gerekir. İnsanın metalaşmasına-nesneleşmesine karşı çıkmak şarttır. Metalaşmak mülkiyet nesnesi olmaktır. Bununla birlikte, bizlere rahatlığı salık verse de toplumsallığın rahatsız ediciliğini seçmeye kendini zorlamak gerekir. Kapitalizmin sonsuz rehavet sunması tam bir sistem tuzağıdır. Rahatına düşkünlük deyimindeki gibi rahatın "düşürücü" yanını bilmek ve düşmeme mücadelesi vermek gerekir. Bu konuda Ursula K. Le Guin'in Mülksüzler adlı ütopik kurgu romanına bakılabilir.

Özel mülkiyetin ve birikimin insanları taşınmaz mallar hikâyesiyle bulundukları yerlere bağladığı gerçeği karşısında birikim yapmamaya, yaşamı hareketli kılmaya çalışmak gerekir. Göçerlikte özel mülkiyet yoktur. Sürekli hareket edildiği için özel mülkiyet edinmeye ters bir yaşam vardır.

Mülksüzleştirme Hareketi

Mülkiyet hırsızlıktır. Bugün en büyük hırsızlar sistem içerisinde en itibarlı kişiler olmaktadır. Bu sistemin ahlaksızlığı yüceltişi, sistem gerçeğiyle örtüşmektedir. Buna karşın onların elinden en küçük bir değerin alınması büyük ahlaksızlık addedilmektedir. Hırsızlığın savunulacak bir yanı yoktur. Ama hiçbir ekmek hırsızlığı, büyük denizlerin, büyük kıtaların ve dünyamızın biz demokratik uygarlık güçlerinin elinden haksız bir şekilde alınmasını, çalınması suçunu gölgede bırakamaz. Devletçi sistemin bir bütün olarak ahlak-dışılık sayesinde var olduğu bilinci bizleri devlet içindeki ahlak-dışı addedilen durumları tekrar tekrar sorgulamaya yöneltmektedir. Bugün her gün TV ekranlarından insanlar teşhir edilmekte ve sistem kendi yarattığı suç fenomenleriyle, suçluları vizyona taşıyarak kendi suçluluğunu gizlemeye çalışmaktadır. Hırsızlık kötü bir şey olduğu için mülkiyet hırsızlık olarak addedilmektedir ve eğer birilerinin elindeki değerin onlara ait olmadığı düşünülüyorsa, bu hırsızlık yaparak ifade bulacak ya da engellenecek bir davranış değildir. Tekelci kapitalist sömürü sisteminin orta ve küçük işletmeleri, dükkânları ve satış merkezlerini silip süpürdüğü zinciri güvenlik şirketleriyle başa baş çalışmaktadır. Devlet içinde devlet kurulması diyebiliriz buna. Değerleri biriktirenler yanı başına sivil askerler dikerek kendi mallarını korumaya almaktadır. Bu sıkı güvenlik durumunu bile bile her yıl binlerce insan 'hırsızlık' yapmaktadır. Örneğin bir kentteki kuyumcu ve marketlere girerek bir yıl içinde hırsızlık yapanlar bu yıl yapmasalar ve bunlar toplansa biraz düşünse ve bir yöntem geliştirse nasıl olur? Diye-lim ki bu, bin ya da beş bin kişi olsa, bu kişiler öyle kameralara el sallayarak bir şeyler çalıp gideceklerine ve üstelik de birkaç gün sonra yakalanacaklarına, birleşip bir mülksüzleştirme hareketi başlatsalar nasıl olur?

Ateşi çalanlardan ateşi yeniden çalmak, Prometeus'u yarı tanrı yapmadı mı? Tüm maddi ve manevi değerlerimizi çalanların ellerinden bu değerleri almak için örgütlenmek gereklidir, yoksa geç kalınmaktadır. Bir vicdani ret hareketi gibi mülksüzleştirme hareketi kurulmalıdır. Ancak böyle olursa, tek başına bu sistemi reddeden ve marjinal gruplar denilerek yok sayılan kişiler, gerçekten olmaları gereken yerde olurlar. Hırsızlığın onur kırıcılığı karşısında aynı şeyi yapmaktansa, toplumun tamamına ait olan değerlerin topluma teslim edilmesi yönünde toplumsal ve güçlü adımlar atmak, oldukça özgürlükçü ve politik bir eylem niteliği taşımaktadır. Amaç toplumu hırsızlığa teşvik etmek değildir. Yapılanların sadece kişisel yıpranmalar yaratan durumlar olduğunu göstermek, eşitsizliği ve ihtiyaçları gidermenin doğru yollarını, doğru ve örgütlü yollarını aramaya teşvik etmektir.

Demokratik Ulusun Mülkiyet Anlayışı

Tüm bu düşünsel egzersizler ışığında demokratik modernitenin, demokratik ulusun mülkiyet anlayışını ortaya koymak, doğru bir rota oluşturmak açısından gerekli olmaktadır. Demokratik ulus anlayışının mülkiyet ilkelerini kısa maddeler halinde belirtecek olursak ilk akla gelen başlıklar şöyledir:

- Metalaşma karşıtıdır,
- Tekelleşme karşıtıdır,
- Kâra dayanmaz,
- Birikimi reddeder,
- İhtiyaçları karşılamaya odaklanır,
- Ekoloji ilkesini esas alır,
- Ana kadın kültürünü öncü bilir,
- Emeğin sömürü aracı olmasını reddeder,
- Kom-komün-komünaliteyi esas alır,
- Pazar olgusunu benimser,
- Parayı temel ekonomik araç olmaktan çıkarır,
- Yaratıcı verimliliği esas alır,
- Ekonominin hegemonyaya dönüşmesini reddeder,
- İnsan yaşamıyla bağlantılı olan her şeye bütünlük ilkesine göre yaklaşır,

Demokratik ulus anlayışı ekseninde daha da çoğaltabileceğimiz bu hususlar için ilk etapta ilkeler düzeyinde bu başlıklar dile getirilebilir. Demokratik ulus, özünde ekonominin temelinde tekellerin yer almasını reddeder. Kazancın tekelleşmesinin toplumun kökenine saldırı olduğu ilkesinden hareketle, tekel dışı kazancı kabul edilebilir bulur.

Asgari toplumsal ihtiyaçların ekolojiye uyumlu olarak giderilmesi amacıyla tarımsal, ticari ve endüstriyel aktivitelerin gerçekleştirilmesini öngörür. Pazar karşıtı kapitalizmin tersine, pazarın olması gerektiğini savunur. Pazardaki yaratıcı-verimlilik sınırlarındaki rekabetçi rolü inkâr etmeden pazarın serbest alış veriş imkânları yaratmasını önemli görür. Demokratik ulusun mülkiyet anlayışı her şeyden önce verimlilik ilkesine bağlıdır. Aşırı kâra endekslenen tekelciliğin tam tersine, kârı ilk hedef olarak belirlemeyen, ihti-

yaçların karşılanması ve verimliliği esas alan bir mülkiyet anlayışına açıktır.

Demokratik ulus ekonominin temelde toplulukların işi olduğu ilkesinden hareket eder. Komünal yaşamın temelinin de bu şekilde oluşturulduğu açıktır. On kişilik de olabilecek yüz kişilik de olabilecek olan toplulukların kendi ekonomilerini oluşturabileceği bir sistem, demokratik ulus anlayışının temelinde yer alır. Küçük ya da büyük grupların ahlaki politik toplum ilkeleri temelinde yürütecekleri ekonomik faaliyetler demokratik ulus kapsamındadır. Bu anlamıyla demokratik ulusun ekonomisi gruplara dayandığından kendi içinde bir demokratik birlik oluşturmaktadır. Verimliliği sağlayan küçük grupların süreklilik hakları vardır. Aynı şekilde verimliliği sağlayan ve tekelleşmeyen, kâr hırsına teslim olmayan, tüm kazancı yanında bir toplumsallık ilkesi gözeten büyük grupların da süreklilik hakları korunmaktadır. Bencilliği önlemenin tek güvencesi toplumsallık ilkesinin hassasiyetle korunması olacaktır.

Demokratik ulusun ekonomi anlayışı komünlerle oluşturulacaktır

"Demokratik modernitedeki ekonomik birimlerde mülkiyet önemini yitirir ve ikinci planda kalır. Mülkiyet elbette ilkelere uygun tasarrufta bulunan topluluklara ait olacaktır. Ne aile ne de devlet mülkiyeti modern ekonomiye yanıt oluşturabilir. Hiyerarşik dönemden kalma devlete ve aileye özgü mülkiyet kapitalist modernitede bile varlığını sürdüremez durumdadır. Hatta şirketler bile ekonomik gerekçelerin zorlaması nedeniyle gittikçe çalışanların ortak mülkiyetine girmektedir. Fakat yine de mülkiyet normlarını birbirlerinden kalın çizgilerle ayırmamak gerekir. Tıpkı iki uygarlık sistemi iç içe yaşadıkları gibi, mülkiyet sistemleri de uzun süre iç içeliğini koruyacaktır. Topluluk mülkiyetinde aile mülkiyeti varlığını koruduğu gibi, devletin de varlığı etkisini ve payını sürdürecektir. Önemli olan çevreye, üretkenliğe, işsizliğe yanıt olabilecek esnek mülkiyet normlarına açık olmaktır. Bireyin varlığına, özgürlüğüne, iyilik ve güzelliğine hizmet edecek her tasarruf mülkiyet de olsa değerlidir. Fakat topluluksuz bu değerler oluşamayacağına göre, bu sorunları optimal sınırlar dahilinde çözmek yine en doğrusudur. Demokratik modernite, tarih boyunca komünal varlığını hiçbir zaman yitirmemiş topluluk temelli mülkiyeti modern koşullarda yeniden ahlâki ve politik toplumun temeline yerleştirerek tarihsel rolünü bu konuda da başarıyla oynayabilecek durumdadır."(7)

Demokratik ulusun ekonomi anlayışı komünlerle oluşturulacaktır. Mevcut mülkiyet düzenlemesinin hiçbir adalet, vicdan, toplumsallık, ahlak ve insanlık ölçüsüne sığmadığı bilinmektedir. Bunun giderilmesi için yeni bir mülkiyet düzenlemesi şarttır. Başta toprağın bu derece parçalanmışlığı giderilmek zorundadır. Santim santim bölünerek metre hesaplarına vurulmuş toprağın bereketi kalmayacağını "Ürünleri sayınca bereketi kaçar, ölçüye giren ürünün tadı olmaz" diyen analarımız çoktan bildirmişlerdir. Toprağın bunca parçalanmışlıktan kurtulması için sadece devlet mülkiyetinin gözden geçirilmesi ya da değiştirilmesi yetmeyecektir. Bunun için en temelde yapılması gereken şey toplum zihniyetinde köklü değişimler yapmaktır. Ailelerin parçalanmasına ve darlaşmasına paralel parçalanan toprağı bu durumdan kurtarmak için mevcut aile yapısının yeniden ele alınması bir zorunluluktur. Bir toprak ağasının birkaç köye sahiplik etmesi ne kadar yanlışsa, bir köyün toprağının bin aile somutunda bin parçaya bölünmesi de yanlıştır. Topluluklara kullanım hakkı veren toprak ve üretim araçları mülkiyetinin geliştirilmesi demokratik ulusun temel hedeflerindendir. Toprak üzerindeki topluluk mülkiyeti, birlikte yaşamayı unutmakla yüz yüze kalmış olan insanları yeniden birlikte yaşamaya yöneltecek, yeni-özgür toplumun oluşmasının adımlarını atacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

1) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-4.Cilt
2) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-2.Cilt
3) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-1.Cilt
4) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-5.Cilt
5) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-1.Cilt
6) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-1.Cilt
7) Abdullah ÖCALAN-DEMOKRATİK UYGARLIK MANİFESTOSU-3.Cilt

Ekonomik Demokrasi Ama Nasıl? Planlama Yeniden

Ümit Akçay

2008 yılında patlak veren ve etkilerini halen izlediğimiz küresel ekonomik kriz sonrasında dünyanın pek çok yerinde çalışanlar krizin faturasını ödememek için sokağa çıktıklarında, karşılarına bir kere daha "peki alternatifiniz ne?" sorusu çıkarıldı. Bu soru genellikle sistemin aksayan yanlarına işaret eden ya da toptan sistem karşıtı olan sosyal hareketleri itibarsızlaştırmak amacıyla kullanılır. Sorunun bu yanını bir kenara koyarsak, yine de bu soruyla yüzleşmek iki nedenle önemlidir. İlki, gerçekçi alternatifler üretmeye çalışmak, her zaman, muhalif sosyal hareketlerin örgütlenme ve genişleme kapasitelerini artırıcı bir etki yapacaktır. İkincisi de bu sorunla şimdiden yüzleşmek, Yunanistan örneğinde gözlemlediğimiz gibi solun iktidar olmaya yaklaştığı dönemler için önceden hazırlıklı olunmasını sağlayacaktır.

Ekonomik demokrasi, en temel haliyle, siyasi alandaki katılım ve özyönetim talebinin ekonomik alana aktarılmasıdır

Bu yazıda, "alternatifiniz ne?" sorusunun tüm boyutlarını içeren bir cevap verme çabası yerine, "ekonomi alanında ne gibi alternatifler olabilir?" sorusunu gündeme getireceğim. Bu sorudan hareketle iki noktayı vurgulamak istiyorum. Bunlardan ilki, gerçek demokrasinin ancak siyasi demokrasinin ekonomik demokrasiyle desteklenmesi koşulu ile hayata geçebileceğidir. İkincisi ise, ekonomik demokrasinin, ekonominin demokratik bir şekilde planlanması yoluyla sağlanacağı ve demokratik planlamanın bugün, düne göre daha gerçekçi bir seçenek haline geldiğidir. Son kısımda da demokratik planlama sürecinin yalnızca teknik değil siyasi bir yönü de olduğunu hatırlatmak için üzerinde durulması gereken alanlara dikkat çekeceğim.

Siyasi Demokrasi ve Ekonomik Demokrasi: Neden Önemli?

Günümüzde genel olarak demokrasi ve özel olarak da demokratikleşme süreçleri tartışılırken tartışmanın çerçevesi, genellikle liberal akım tarafından tanımlanmış bir siyasi demokrasi ile çizilmektedir. Dil, din, düşünce, ifade özgürlüğü ve örgütlenme hakları, siyasi ve kültürel çoğulculuk taleplerini içeren siyasi demokrasi mücadeleleri elbette çok önemlidir. Bu mücadelelerin temel hedefi devletin baskıcı yapısının esnetilmesine ve siyasi özgürlüklerin sınırlarının genişletilmesidir.

Ancak bir toplumsal hareket, ufkunu sadece siyasal demokrasi mücadelesi ile sınırlamamalıdır, çünkü öyle yapıldığı takdirde bu mücadelelerde önemli başarılar elde edilse dahi, sonuçta varılan nokta genellikle tam bir demokrasiye ulaşmaktan uzak olacaktır. Her ülkenin kendi tarihsel koşulları çerçevesinde şekillenen sosyal hareketlerin, demokrasi mücadelesinin farklı aşamalarında siyasi ya da ekonomik demokrasi taleplerinden bazılarını öne çıkarması, doğaldır. Ancak önemli önemli olan, siyasal alanda belirli başarılar kazanıldığında yüzleşilebilecek iktisadi yapısal sınırların neler olabileceği üzerinde şimdiden durmaktır.

Bu çerçevede, siyasi demokrasi talepleri, eko-

nomik demokrasi talepleri ile desteklenmedikçe, gerçek demokrasiye ulaşmak mümkün değildir. Bu vurguyu açmak için kısaca da olsa günümüz toplumlarındaki üretimin örgütlenme yapısına, yani kapitalizmin temel özelliklerine değinmemiz gerekiyor. Üretim sürecinde elde edilen artı değerin bir kısmına el konulmasına dayanan ve temel amacı ihtiyaçların giderilmesi değil firma karlılığı olan kapitalist üretim tarzının temel özelliklerinden biri, ekonomi ile siyasetin birbirinden ayrıştırılmasıdır. Bu ayrıştırma iki açıdan sistemin sürekliliği için hayati derecede önemlidir.

İlki, yasa önündeki eşitlik ekonomik eşitsizlikleri gizler. Her ne kadar etnik ve dinsel nedenlerle her zaman fiilen tam olarak uygulanamasa da liberal teoride hukuk önünde tüm vatandaşlar eşittir. Yasa önündeki bu eşitliğin ekonomik eşitsizliklerin varlığında fiili bir anlamı olmadığı açıktır. Ancak teorik olarak, bir mevsimlik işçi ile bir finans sektörü yöneticisinin tatile gitmesinin önünde seyahat hakkını kullanması yönünden bir engel yoktur. Bu engel, ekonomik alanda kurulur.

İkincisi de, piyasanın bir zorunluluklar değil seçenekler alanı olarak tanımlanması sonucunda işyerinin "depolitize" edilmesidir. Böylelikle sistemin işleyişindeki temel mekanizma olan sömürü, siyasi tartışmaların uzağında konumlandırılır. Fabrika ya da üretim tesisi, siyasetin girmemesi gereken bir yer olarak tanımlanır.

Belki de daha önemlisi, ekonomi ile siyasetin ayrıştırılmasının, ekonomik demokrasi ile siyasi demokrasi taleplerinin birbirinden ayrıştırılmasını da beraberinde getirmiş olmasıdır. Bu ayrışma sürdüğü sürece, sadece tek ayakla (ekonomik ya da siyasi) ilerleyen sosyal mücadeleler bir türlü iki ayakları üzerinde durarak daha dönüştürücü bir kapasiteye ulaşamamaktadır. Dolayısıyla, ekonomik demokrasi talebi, herhangi bir demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Ekonomik Demokrasi

Peki, gerçek demokrasinin olmazsa olmazı olan ekonomik demokrasi ile kast edilen nedir ve ekonomik demokrasi nasıl hayata geçebilir? Ekonomik demokrasi, en temel haliyle, siyasi alandaki katılım ve özyönetim talebinin ekonomik alana aktarılmasıdır. Tıpkı siyasi katılımın farklı düzeyleri olabileceği gibi ekonomik katılımın da, işyeri ya da üretim organizasyonunun belirlenmesi gibi farklı düzeyleri olabilir. Bu bağlamda, üretimin amacının toplumsal ihtiyaçların karşılanması olarak tespit edilmesi ve üretim sürecinde yaratılan değerin işçinin karşısında yabancılaşan bir güç olmaktan çıkarılıp, sosyal artığın nasıl kullanılacağına kolektif olarak karar verilmesi gibi hususlar ekonomik demokrasinin ayrılmaz parçalarıdır. Dahası, sadece üretimin değil, üretilenlerin nasıl bölüşüleceğinin belirlenmesi de ekonomik demokrasi çerçevesindedir. Dolayısıyla ekonomik demokrasi, ekonominin genel olarak demokratikleştirilmesi potansiyelini amaç edinir.

Demokratik Planlamanın Güncelliği

Ekonomik demokrasi kavramının kapsamını ana hatlarıyla vurguladıktan sonra, bunun nasıl hayata geçebileceği üzerinde durmak gerekiyor. Gerek tarihsel deneyimleri gerekse güncel gelişmeleri dikkate aldığımızda, ekonominin demokratik bir şekilde planlanmasının ekonomik demokrasinin hayata geçmesi için başlıca araç olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktada, ekonominin demokratik planlanması ile ilgili iki temel noktanın altını çizmek gerekiyor. İlki, gerek ekonomik gerekse ekolojik kriz karşısında ekonomik planlama giderek bir zorunluluk haline geliyor. İkincisi de, günümüzde hem ekonomik planlamayı hayata geçirmek, hem de ekonomik planın aynı zamanda bir demokratik plan olmasını sağlamak, teknolojinin geldiği düzey itibariyle eskiye oranla daha mümkün.

ekolojik felaketlere neden olan üretim yapısının değiştirilmesi için içsel bir zorlayıcı mekanizma bulunmamaktadır

Planlamanın neredeyse bir zorunluluk haline gelmesinin nedenlerinden biri, günümüzde ekonomik planlamanın ekonomik krizlerden rasyonel bir şekilde çıkış için yegâne alternatif olmasıdır. Gerçekten de fiyat mekanizmasının, liberal iktisatçıların iddia ettikleri gibi bireyler arasındaki en uygun kaynak dağılımını gerçekleştirecek bir koordine edici mekanizma olmadığı, 2008 krizi ile bir kere daha ortaya çıkmıştır. Özellikle 20. Yüzyıl'da yaşanan muazzam kapitalist gelişmenin sonunda ortaya çıkan, çelişkilerin daha da gelişmesi olmuştur: işsizlik ve atıl kapasite,

evsizler ve konut fazlası, karşılanamayan pek çok ihtiyaç ve aşırı birikim aynı anda ve yan yana var olmaktadır.

Ekonomik planlamanın rasyonel bir çıkış programı olarak uygulanmaması durumunda mevcut durumun süreceğini, yani ekonomik krizlerin etkilerinin artarak devam edeceğini tahmin etmek zor değildir. Ancak ekonomik krizlerin yoğunlaşması, sadece işsizliğin ve yoksulluğun artması ya da insanların gündelik yaşam kalitelerinin düşmesi anlamına gelmiyor. Aynı zamanda, bu krizler sonucunda ortaya çıkan ekonomik gerilimler var olan kaynakların yeniden bölüşülmesi mücadelesini daha da sertleştiriyor ve bölgesel çapta savaş ve gerilimlerin artmasına neden oluyor. Buna ek olarak krizler, yabancı düşmanlığının ve giderek ırkçılığın tırmanması için uygun toplumsal zeminin oluşmasına neden oluyor. Dolayısıyla ekonomik planlama sadece iktisadi açıdan değil, siyasi açıdan da daha yaşanılır bir dünya için temel bir araç olarak karşımızda durmaktadır.

Son olarak, ekonomik planlama, basit kar hedefi ile çalışan piyasa mekanizmasının sonuçlarından biri olarak ortaya çıkan küresel iklim değişikliği gibi eşiğinde olduğumuz bir ekolojik krizden geri dönebilmek için elimizde olan yegâne alternatiftir. Zira piyasa sistemi açısından çevre felaketleri sisteme "dışsaldır" ve ekolojik felaketlere neden olan üretim yapısının değiştirilmesi için içsel bir zorlayıcı mekanizma bulunmamaktadır.

Ancak planlamanın ekonomik ve ekolojik krizler karşısında neredeyse bir zorunluluk haline geldiğini söylemek, bu sürecin kendiliğinden gerçekleşecek teknolojik bir değişiklik olduğu anlamına gelmemektedir. Zira planlama, hem toplumsal üretimin nasıl ve ne amaçla gerçekleştirileceğini hem de üretilenlerin nasıl bölüştürüleceğini konu edindiği için ekonomik olduğu kadar siyasi bir süreçtir ve bir siyasi iradeyi gerektirir. Demokratik planlama dışında karşımızda duran seçenek, neo-liberalizmin daha da derinleştiği, krizlerin sıklaştığı, ırkçılığın ve yabancı düşmanlığının hortladığı, savaşların ve etnik-dini-mezhepsel gerilimlerin daha da körükleneceği bir ortamın oluşmasıdır.

Planlamanın Olanaklılığı

Pek çok alanda gerçekleşen teknolojik gelişmeler, günümüzde ekonominin demokratik bir şekilde planlanabilme potansiyelini yüz yıl öncesine göre önemli orada arttırmıştır. Gerçekten de kapitalizmin en önemli özelliklerinden biri, teknolojik gelişmelerin rastgele değil sistematik bir şekilde ve kapitalist rekabet mekanizmasının bir sonucu olarak muazzam hızda ilerlemesidir. Ancak bu teknolojik gelişmelerin pek azı gündelik hayatımıza yansır. Bunun nedeni, teknolojik gelişme potansiyellerinin, sadece paraya çevrilebilir olanlarının hayata geçmesidir. Gelişmenin amacı, kar etmeden toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına dönüştürüldüğünde, hem gündelik hayatı kolaylaştıracak, hem de ekonominin planlanmasını olanaklı kılacak bir sistemin oluşturulması mümkündür.

Buna ek olarak, planlama bir teknik olarak farklı düzeylerde zaten hal-i hazırda uygulanmaktadır. Örneğin üretim ve yönetim birimleri mekansal olarak farklı konumlanmış olan çok uluslu firmalar, gerek üretimde, gerek finansmanda, gerekse ürettiklerinin pazarlanmasında çok titiz planlama teknikleri uygulamaktadırlar. Dolayısıyla amaçları farklı olsa da, kapitalizm içinde dahi, firma düzeyinde de ülke düzeyinde de planlama zaten uygulanan bir yöntemdir.

Gelişmenin amacı, kar etmeden toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına dönüştürüldüğünde, ...ekonominin planlanmasını olanaklı kılacak bir sistemin oluşturulması mümkündür

Son olarak teknolojik gelişim düzeyi ile ekonomik planlamanın demokratik bir şekilde hayata geçmesi için gerekli olan altyapıyı sağlanmıştır. Dolayısıyla demokratik planlamanın hayata geçirilememesinin önünde teknik bir neden yoktur. Demokratik planın önündeki engel siyasidir. Farklı bir terminoloji ile söylersek, üretici güçlerin gelişiminin önünde duran yegâne güç özel mülkiyet rejiminin korunmasına dayanan üretim ilişkilerinin kendisidir.

Özyönetim, Katılım ve Demokratik Planlama

Son olarak, demokratik planlama üzerinde yeniden düşünürken üzerinde durmamız gereken bazı tartışma başlıklarına değinmek istiyorum. Bunlardan ilki, özyönetim uygulamaları ile demokratik planlamanın birbiriyle çelişmediği, aksine bu iki pratiğin birbirini tamamlayıcı olduğudur. Özyönetim, işyeri düzeyinde çalışanların

yönetime katılımı ya da siyasi düzeyde belli bir yerellikte insanların siyasi yönetime katılması anlamlarında kullanılmaktadır. Konunun işyerlerindeki özyönetim boyutunu ele alırsak, bu gibi deneyimlerin Dünya'da ve Türkiye'de genellikle ekonomik krizler sırasında ortaya çıktığını söyleyebiliriz. İşgal fabrikaları ile özyönetim deneyimleri, yaygın bir şekilde Latin Amerika'da, yakın zamanda başlayıp halen süren Faralib deneyimindeki gibi Fransa'da ve 1969'daki Alpagut, 1980'deki Yeni Çeltek ve günümüzdeki Kazova gibi örneklerle Türkiye'de yaşanmaktadır. Bu deneyimler, hem fabrikaların çalışanların yönetime katılımlarıyla birlikte demokratik bir şekilde yönetilebileceklerini göstermeleri, hem de bu gibi durumlarda ortaya çıkabilecek sorunları görebilmemiz açısından önemlidir.

Ancak bu modelin sınırlılıkları vardır. Bu sınırlılıkların en önemlisi, bu işgal birimlerinin piyasa rekabetine tabii olmalarıdır. Zira bu piyasa rekabeti, firmanın iç organizasyonundan bağımsız olarak (demokratik ya da kapitalist) her bir firmanın üzerinde olan daha ucuza üretme baskısını ifade eder. Örneğin İspanya'nın Bask Bölgesi'nde 1956 yılında kurulan ve bugün 147 şirketi bünyesinde barındıran ve 80.000 çalışanı olan Mondragon işçi kooperatifi, kuruluşundaki özelliklerinin çoğunu, diğer firmalarla rekabet etme zorunluluğu nedeniyle giderek yitirmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla işyerlerindeki özyönetim deneyimleri, gerçekten de birer deneyim olarak çok değerlidir. Ancak piyasa sistemi sürdüğü sürece kalıcı bir alternatif olmaları mümkün değildir. Özyönetimlerin daha da kurumsallaşarak gelişebileceği yegâne alternatif, ekonominin demokratik planlamasıdır.

Bir diğer tartışma başlığı, planlamanın demokratiklik unsurunun özünü oluşturan katılım konusudur. Ekonomik planı demokratik kılan en önemli mekanizma katılım kanallarının, sisteme eklenmiş dışsal bir unsur olarak değil, sistemin ayrılmaz bir parçası olarak kurgulanmalarıdır. Bu anlamda özyönetim birimleri üzerinden organize olacak bir merkezi planlama, bireylerin karar alma süreçlerine katılımını sistematik hale getirmenin bir yolu olacaktır.

Son olarak işaret etmemiz geren bir nokta, planlama dendiğinde akıllara, ekonominin plancı teknokratlarca yönetildiği bir kurgu gelebileceği, ancak akıllara kötü bir örnek olarak gelen bu teknokratik planlama türünün olası tek plan biçimi olmadığıdır. Burada kilit nokta planın demokratik niteliği, yani plan önceliklerinin belirlenmesinde katılım kanallarının açık olması ve uygulama sürecinin esnekliklere ve geri besleme mekanizmalarına açık olmasıdır. Dolayısıyla demokratik planlamayı kendi başına bir amaç değil, gerçek demokrasinin kurulabilmesi için geliştirilen araçlardan sadece biri olarak kurgulamak gerekir.

Özyönetimlerin daha da kurumsallaşarak gelişebileceği yegâne alternatif, ekonominin demokratik planlamasıdır

Sonuç: Demokratik Planlamayı Yeniden Tartışmak

Toparlamak gerekirse, bu yazı ile ekonomik demokrasinin yokluğunda siyasi demokrasinin eksik kalacağı ve demokratik planlama olmadan da ekonomik demokrasinin gerçekleşmeyeceği fikirlerini yeniden tartışmaya açmak istedim. Bu iki vurgu, gerek sistem karşıtı sosyal hareketler için, gerekse kapitalizm sonrası bir toplum alternatifi oluşturmak için birer başlangıç noktası niteliğindedir. Bu başlangıçtan sonra teknik ve siyasi düzeyde karşılaşılabilecek pek çok pürüzlü alan olacaktır. Ancak insanlığın kaderinin piyasa mekanizması ve özel mülkiyet rejimi tarafından belirlenmesine karşı demokratik bir irade olarak planlama seçeneği üzerinde düşünmek ve bunu geliştirmek, biz istesek de istemesek de, yaşanan ekolojik ve ekonomik krizler sonucunda önümüzdeki dönemde giderek bir zorunluluk olarak karşımıza çıkacaktır. Gerçek demokrasinin nasıl kurulacağı üzerinde ciddiyetle durmanın vakti geldi, geçiyor bile!

Demokratik Özerkliğin İktisadiyatına Katkı[1]

Yrd.Doç.Dr. Ceren Özselçuk Doç. Dr. Yahya M. Madra

Bu yazıda demokratik özerkliği, neo-liberal "Şirket modeli" olarak adlandırabileceğimiz ekonomik modele alternatif bir iktisadiyat olarak ana hatlarıyla somutlaştırmaya başlamak istiyoruz. Sırasıyla, önce kısaca Şirket modelini ve onun yapısal çelişkilerini tartışacağız. İkinci olarak demokratik özerkliğin iktisadiyatını J. K. Gibson-Graham (2006; 2010) ve çalışma arkadaşlarının (Topluluk Ekonomileri Kolektifi[2]) önerdiği çeşitli (ya da çoklu) ekonomiler kuramsal ve yöntemsel çerçevesini kullanarak açımlayacağız. Bu çerçeve içinden, Topluluk Ekonomileri Kolektifi'nin ekonomik alan ile ilişkilenme biçimi olarak ekonomiye farkla, farklılık için bakma yöntemini, bakım ve örgütlenme emekleri örnekleri üzerinden somutlaştırdıktan sonra, bu yöntemin siyasi strateji açısından ne anlam ifade ettiğini ve ne gibi açılımlar sağladığını tartışacağız. Bu çeşitlilik alanı içinde Şirket modeli ile demokratik özerklik şiarını iktisadiyatın etik-siyasi düğüm noktalarına yaklaşımları üzerinden karşılaştıracağız. Yazıyı demokratik özerkliğin ekonomik alanı dayanışmacı ve katılımcı bir ufuk içinde hemen şimdi başlanarak nasıl kurumsallaştırabileceğine dair üç örnek ile sonlandıracağız.

Şirket modeli ve kapitalist modernitenin iktisadi tekçiliği

Şirket modeli derken kastettiğimiz

1) Ülkeyi yukarıdan aşağıya yönetilen, bir CEO (ya da CEOlar) çevresinde bir piramit olarak örgütlenmiş bir şirket gibi tasavvur eden;

2) Vatandaş olmayı piyasalar içinde ya tüketim yapması beklenen müşteriliğe, ya da (Şirket modeline "hizmet ettiği" ölçüde) iş yapan girişimciliğe indirgeyen;

3) Aslında etik ve siyasi olan meseleleri "sınırsız büyüme" fantazisiyle (ekonomik indirgemeci bir şekilde) halledebileceğini varsayan bir model[3].

Önümüzdeki dönem için önerilen başkanlık sistemini aslında yukarıda listelenen birinci maddenin hali hazırdaki anayasal çerçevede somutlaştırılması olarak okumak mümkün. Kuşkusuz Erdoğan kendini CEO'ya benzeten ilk siyasetçi değil; son yıllarda Berlusconi'den Sarkozy'e bir çok siyasi lider yönetim yöntemlerini CEO üzerine modellemekteler. Keza ABD başkanlarının "chief executive" olarak tanımlanması yadırganmaz bile. İkinci maddede modelin varsaydığı (veya varolmasını arzuladığı) birey kurgusunu buluruz: Şirket modelinde bireyler toplumsal haklara sahip siyasi özneler olarak değil sadece iktisadi teşvik ve yaptırımların yönlendirmesine göre hareket eden ekonomik birimler olarak kurgulanır. Üçüncü madde ise belki de Şirket modelinin en tehlikeli yanı sayılabilir. Zira toplumsal eşitsizlikler ve yaşam pratiklerindeki çeşitliliklerle yüzleşmek, bu meseleleri demokratik bir tartışma ve müzakereye açmak yerine bunları iktisadi indirgemeci bir tavırla, ("büyüyerek kalkınma" ideolojisi içinde) oldu bittiye getiriyor, tüm ihtiyaçları bu modelle "ihya ettiğini" varsayıyor, toplumsal taleplerdeki farklılaşmaları dinlemeyi reddediyor. Kapitalist modernite'nin sırtını dayadığı ulus-devletin vatandaşlık tahayyülü nasıl tekçi bir modele dayanıyorsa, ne-oliberal Şirket modeli de iktisadi uzamı tahayyül etme açısından tekçi bir model.

Kapitalist modernitenin önerdiği Şirket mo-

deline alternatif olarak demokratik özerkliğin iktisadi boyutunu inşa ederken nasıl bir kavramsal çerçevemiz, araştırma ve uygulama yöntemimiz olacak? İnşa sürecinde araç gereçlerimiz ne olacak? Demokratik özerklik aynı zamanda kapitalist moderniteden özerkleşme ise, bu süreç nasıl düşünülebilir ve hayata geçirilebilir? Bize bu konuda yol gösterecek, ilham verecek özyönetim pratiklerinin, topluluk ekonomilerinin kurumsal yapıları neler olabilir? Aşağıda bu soruları daha iyi ifadelendirmeye ve bazı olası yanıtları derinleştirmeye çalışacağız.

Demokratik özerklik şiarı ve ekonomik çeşitlilik

Demokratik özerkliğin ekonomik boyutu derken bunun ekonomik uzamla yeni bir ilişkilenme biçimine dayanması gerektiğini düşünüyoruz. Yeni bir ilişkilenme biçiminden kastettiğimiz, ekonomik uzamı gayri-siyasi ve teknik bir alan olarak kurgulayan neo-liberal ideolojilere karşı, ekonomik alanın her koşulda (kapitalist kurumlar ve aktörler tarafından bile) sürekli inşa edilmesi gereken ve dolayısıyla sömürü ve hiyerarşik güç ilişkilerine dayanan örgütlenme biçimlerine karşı dayanışmacı, katılımcı ve eşitlikçi şiarlar çevresinde hemen şimdi yeniden örülebilecek bir mücadele alanı olarak tasavvur edebilmektir. J. K. Gibson-Graham ortak ismini kullanan iki feminist coğrafyacının ve onların çalışma arkadaşlarının (Topluluk Ekonomileri Kolektifi) yürüttüğü çok ayaklı, çok aktörlü ve çok disiplinli araştırma projesinin temel kavramlarından biri olan çeşitli ekonomiler kavramı, bu mücadele alanının sadece kapitalizmden oluşmadığı, ekonominin farklı bileşenlerinin ve farklı ilişkilenme biçimlerinin olduğu tezinden yola çıkıyor. Böylelikle ekonomik alana müdahele etmenin ve dolayısıyla üretim, dağıtım ve paylaşım ilişkilerini katılımcı ve dayanışmacı düsturlar doğrultusunda dönüştürmenin yöntemlerini de çoklaştırıyor.

Bakım emeğinin bazı biçimleri tedavüle girerek kayıt altına alınmadığı için ekonomik olarak görünmüyor

Ekonomik çeşitliliği örneklemek için belki bize tanıdık gelecek (aynı zamanda hem kapitalist ilişkilerin yeniden üretimi, hem de daha geniş anlamıyla toplumsalı yeniden üretmek için elzem olan) çok temel bir emek ilişkisinden başlayabiliriz: Bakım emeği. Özellikle feminist iktisatçılar ve Marksist Feministlerin ısrarla tartışmaya açtıkları ve izini sürdükleri bakım emeği kavramı sayesinde, bir yandan toplumsal ve sınıfsal tahakküm ilişkilerinin kapitalist sömürü ilişkisiyle sınırlı olmadığını, örneğin hane-içi ücretsiz emeğin sömürüsünün de var olduğunu ve bu tahakkümün toplumsal cinsiyet farkı ve eşitsiz bir iş bölümü üzerinden (ve kapitalizme indirgenemez bir biçimde) kurulduğunu anlatmak olanağını buluyorlar.

Feminist iktisatçılar, "Sınıf süreçleri kapitalist üretim biçimine indirgenemez" derken aslında kapitalizm dışında emeğin sarf edildiği ve bu emeğin ürünlerine el konulduğu bir ilişkiler ağının ve alanının var olduğunu söylüyorlar. (Bazı Feminist iktisatçıların yaptıkları hesaplamalara göre, piyasadaki fiyatlara tercüme edildiğinde hane-içi ücretsiz emeğin yarattığı iktisadi değerin toplam ekonomik değer içindeki oranı %30 ile %50 arasında değişebiliyor [Bkz. Gibson-Graham 2006, 57].) Ancak bu gelenek bu alanı ve ilişkiler ağını görünür kılmakla yetinmiyor; bu alanın toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üreten bir iş bölümü vasıtasıyla düzenlenmek zorunda olmadığı anlayışıyla, bu alanı siyasileştirerek bir sınıfsal mücadele ve dönüşüm alanı haline getirme amacı da güdüyor.

Ama bakım emeği sadece hane-içi emek üzerinden anlaşılmamalı. En geniş anlamıyla, tüm toplumsal ilişkilerde adeta tutkal görevi gören, toplumsallığı yeniden üreten bir emek biçimi olarak düşünmek daha anlamlı[4]. Bunun içine mahalle, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerindeki (karşılıklılık ve hediye biçimlerinde olan) ücretsiz bakım emeği de giriyor. Yine ekonomiyle genelde ilişkilendirilmeyen, ekonomik alanın bir parçası değilmiş gibi algılanan (siyasi) örgütlenme ve dayanışma emeğini de buna dahil etmeliyiz. Bu emeğin de farklı biçimleri var. Örneğin devletten seçim yardımı alan, parasal kaynakları olan ana akım bir siyasi parti seçim kampanyalarını ağırlıklı olarak organizasyon şirketlerinden servis alarak sömürüye dayalı kapitalist emek ilişkileri içinden düzenlerken, devletten yardım almayan bir siyasi parti ve hareket kampanyalarını dayanışmacı bir şekilde karşılıklılık ve gönüllülük ilkelerini şiar alarak düzenliyor olabilir.

Bakım emeğinin bazı biçimleri tedavüle girerek kayıt altına alınmadığı için ekonomik olarak

görünmüyor. Ücretli olarak ve piyasada üretilen hizmetler bakım emeğinin görünür kısmını oluşturuyor. Örneğin, kavramı dar anlamıyla düşündüğümüzde ücretli emeğe dayanan çocuk ve yaşlı bakıcılığı, özel kreşler vs. bakım emeğinin görünür biçimleridir. Siyasi örgütlenme anlamında düşünürsek, ücretli emek çalıştıran STK'lar da örgütlenme emeği olarak bakım emeğinin kapitalist bir biçimde örgütlenmiş ve kayıt altına alınmış biçimlerini oluşturuyor[5].

Bu tartışmadan şöyle bir sonuç da çıkıyor: Ekonomiyi çeşitli ilişkilenme biçimlerinden soyutlayarak, Tekçi ve kapitalist bir yapı olarak temsil etme aslında kendi iktidarını, ekonomik olanla olmayan, ekonomik olarak değerli olanla olmayan arasındaki sınırı belirleyerek sağlıyor. Meta üreten ücretli emek, metaların dolaşıma girdiği piyasalar, (özel ya da kamu mülkiyetindeki) kapitalist şirketler, ekonomik aktiviteler olarak kabul edilirken görünür olmayan ekonomik pratikler ekonomi alanın dışına atılıyor (bkz. Timothy Mitchell, "Fixing the Economy"). Aynı pratik (çocuk bakımı) ücretliyken ekonomik olarak kodlanırken, gönüllülük ve karşılıklılık ilkelerine göre edimlendiğinde ekonomik addedilmiyor. Toplumsal dokuyu oluşturan, yeniden üreten ve gündelik yaşamı var eden oldukça geniş bir pratikler silsilesini ekonomi dışında bırakmak, bunlarla ilgili siyaset üretmemek, halihazırda varolabilecek olan dayanışmacı yapıları görmemek ve değerlendirmemek anlamına geliyor. Örneğin, yakın dönemde SAMER'in Diyarbakır'da yaptığı bir araştırmaya yanıt verenlerin %75'i kendilerini kayıtdışı ekonomik pratiklerle iştigal ediyor olarak tanımlamışlar[6]. Kuşkusuz bu kayıt-dışı alanın sadece kapitalist-dışı ilişkilerle örüldüğünü iddia edemeyiz. (Kapitalist sınıf ilişkileri kayıt-dışı alanda da var olabilir.) Ama bu alanın belli bir çeşitlilik içerdiği ve bu çeşitliliğin ve onun içsel ve dışsal çelişkilerinin çalışılmaya muhtaç olduğunu düşünüyoruz[7]. Diyarbakır gibi bir metropolde ekonomik alanda (kapitalist modernitenin tepeden inmeci ve tek tipçi yöntemleriyle değil de) demokratik özerkliğin tabandan, katılımcı ve dayanışmacı yöntemleriyle siyaset yapmak isteyen aktörler için bu alanı anlamak kaçınılmaz bir başlangıç noktası olmalıdır.

Toparlamak gerekirse, çeşitli ekonomiler araştırma projesi, ekonomik olan ve olmayanın arasında çizilen sınırı sorgulayarak "marjinal" ve görünmeyen ekonomik ilişkileri görünür kılan bir temsil siyasetine dayanıyor. Ancak burada oluşturulacak envanterin amacı ne ekonomik alanı görünmeyen kısmıyla birlikte tamamlayarak onun daha mükellef bir temsilini oluşturmak, ne de çeşitliliği kendinden menkul, olumlu bir şey olarak kutsamak. Evet, böylesi bir envanter halihazırda var olan topluluk ve dayanışma ekonomilerini ortaya çıkaracaktır. Bu deneyimlerden hem öğrenecek çok şeyin olduğunu hem de kudret alınabileceğini düşünüyoruz. Ama amaç daha ziyade, kapitalist moderniteyi Tek ekonomik ölçüt ve temsil olmaktan çıkararak ekonomik uzam içinde nasıl stratejik ve etik davranılabilir sorusuna bir alan açmak. Stratejik ve etik derken de kastedilen ekonomik ilişkilenmeleri, iktisadiyatı siyasi ve etik bir alan olarak kuran topluluk ekonomilerine doğru dönüştürmeye yönelik müdahaleler yapabilmek. Buna halihazırda var olan topluluk ekonomilerini güçlendirmek, arzu edilmeyen yanlarını dönüştürmek de dahil. Örneğin, bölük pörçük ve birbirlerinden yalıtılmış olarak edimlenen dayanışma ekonomilerini birbirleriyle rabıtalandırmak ve dayanışma ağları oluşturmak böylesi bir güçlendirme çabasının öğelerinden olabilir.

Şirket modelinin ideolojik arka planını oluşturan kapitalist kalkınmacılığın bu siyasi-etik karar alanlarını nasıl siyasete kapadığını ve demokratik özerkliğin ise nasıl açabileceğini anlatabiliriz

Ekonominin Toplumsallaşması

Topluluk ekonomilerinin siyasal ve etik alanlar olarak kurulmasına yön verebilecek ve ekonomik kararların odağı olan bir dizi koordinattan bahsetmek gerekiyor. Bu koordinatlar toplumsal hareketlerin taleplerinin hayat damarları olarak, aynı zamanda da kapitalist devletlerin kontrolü bırakmak istemediği, hükmettiği alanlar olarak düşünülebilir. Gereksinimler başlığı altında bireyler ve toplulukların yaşantılarını idame etmek için nelerin gerekli olduğuna karar verilmesi; karşılaşmalar başlığı altında diğer insanlar, canlılar ve yeryüzüyle olan karşılaşmaların düzenlenmesi; artık başlığı altında insan emeğinin gereksinimlerinin karşılamanın ötesinde ürettiği fazlanın nasıl değerlendirilip paylaşılacağının örgütlenmesi; tüketim başlığı altında tüketim kalıplarının nasıl oluşturulacağına ve 'büyüme süreçlerini körükler yoksa yavaşlatır' şekilde mi

tüketileceğine ilişkin kararların müzakere edilmesi; müşterekler başlığı altında doğal ve insan-ürünü müştereklerin[8] nasıl kullanılacağı, korunacağı, tazeleneceği ve zenginleştirileceğine ilişkin kararların örgütlenmesi; yatırım başlığı altında toplulukların üretilen artığın nasıl tüketileceğine, örneğin daha çok artık-değer üretmek üzere (ekonomik büyüme yaratmak amacıyla), "üretken" olarak (sermaye birikimine yönelik) mı yoksa üretken olmayarak mı tüketileceğine, hangi alanlara yatırım yapılacağına (sağlık mı, silah mı? Eğitim mi, güvenlik mi? vs) ilişkin kararların örgütlenmesi odağa alınmaktadır.

Şirket modeliyle demokratik özerklik şiarını karşılaştırmak için Şirket modelinin ideolojik arkaplanını oluşturan kapitalist kalkınmacılığın bu siyasi-etik karar alanlarını nasıl siyasete kapadığını ve demokratik özerkliğin ise nasıl açabileceğini anlatabiliriz.

Şirket modelinin büyüyerek kalkınma stratejisi gereksinim koordinatını çok dar anlamda ele alarak ekonomik olana ve meta tüketiminin artmasına indirgiyor. Tüketimin arttırılması ve artık, büyüme ile yakından ilişkili, büyümeye endeksli. Sadece kişisel meta tüketiminden bahsetmiyoruz burada. Doğal ve insan ürünü müştereklerin tüketimi (Marx'ın tabiriyle "ilk birikim" diyebiliriz) ve aynı zamanda üretilen artık değerin tüketimi (tekrardan üretim sürecine aktarıldığı ölçüde) "büyüme"ye hizmet ediyor. Büyümenin motoru olan yatırımlar bir yandan kamu kaynaklı inşaat balonu, diğer yandan doğayı ve kırsalı talan eden, kentleri büyütme odaklı enerji, ulaşım ve turizm yatırımları.

Tüm bu süreç zaten herkesin bir şekilde büyümeden pay aldığı, ya da ileride alacağı varsayımına dayanıyor. Gelir eşitsizlikleri inkâr edilmiyor ama büyümenin motoru olan rekabeti kamçılayacağı düşünüldüğü ölçüde göz yumulabilir bir durum olarak tanımlanıyor. Rekabet alanı olarak piyasalar karşılaşmaların gerçekleşmesi için en uygun kurumsal yapı olarak görüldüğü ölçüde, Şirket modeline göre yeniden yapılandırılan devletin vatandaşlarla olan ilişkilerini düzenleyen biricik arayüz olarak öne çıkıyor. Gelir eşitsizliğinin kamçıladığı iddia edilen büyüme, hayırlı bir döngüyü andırırcasına, büyüyen pastadan herkesin daha fazla pay alacağı varsayıldığı için bizzat gelir eşitsizliğinin yaratacağı toplumsal çatışkı ve huzursuzlukların pansumanı olarak görülüyor.

Diyarbakır örneğinden devam edersek, Şirket modeli gereksinim olarak yoksulluğun ortadan kalkması için yoksulların kapitalist meta tüketimi ve üretiminin içine çekilmesini, doğal müştereklerin daha etkin bir biçimde kullanılmasını (gerekirse ekolojik ve yoksullaştırıcı toplumsal dışsallıkları kabullenerek), batıdan ve küresel piyasalardan yatırım için sermaye çekebilmek için artık değerin üretilme ve temellük koşullarının bölgesel teşviklerle kolaylaştırılmasını ve tüketim örüntülerinin karşılaşmaları düzenleyen kurumsal yapılar olarak kayıt altındaki (ve vergilendirilebilecek) piyasalar (örn. AVM'ler) aracılığıyla gerçekleştirilebilecek şekilde yeniden yapılandırılmasını öneriyor.

Bu kapitalist kalkınma senaryosunun en önemli ayaklarından birisi yatırım için "bölge" dışından sermayenin bölgeye çekilmesi gerektiği, büyüme ve kalkınma için bunun kaçınılmaz olduğu iddiasıdır. Bölgeye dışarıdan gelen sermayenin demokratik özerkliğin ekonomik boyutunun gerçekleşmesinin önünde belirli sınırlamalar getireceğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Tam siyasi ve askeri sömürgeleşme süreci Kürt siyasi hareketi tarafından geriletilmişken, tüketim ve üretim kredileri aracılığıyla gerçekleşecek bir finansallaşmanın öncülüğünü yapacağı ekonomik bir sömürgeleşme süreci demokratik özerkliğin yeşermesi ve derinleşmesi önünde önemli bir engel teşkil edecektir.

Peki, demokratik özerklik şiarı bu karar alanlarını nasıl siyasileştirecektir? Demokratik özerklik şiarı gereksinimleri düzenlemek için kapitalist ilişkiler ağının tepeden inme bir şekilde yerleştirilmesi yerine, insanların ihtiyaçlarının ve yaşama koşullarının onların kendi karar vereceği şekilde iyileştirilmesine olanak verir. Örneğin, barınma koşullarını düzeltmek adına yeni yapılmış sitelere borçlandırarak yerleştirmek yerine halihazırda yaşadıkları yapıların koşullarını düzeltmek için gerekli olan bakım için destek sağlamanın tercih edilmesi ancak ekonomik tekçiliğin yerine ekonomik çeşitliliğin, çoğulculuğun öncüllendiği bir çerçeve içinden bir olasılık olarak belirebilir[9]. Demokratik özerklik artık emeğin en çoklanması yerine üretenler tarafından temellük

uygulanacak herhangi bir enerji politikasını tepeden inme bir şekilde merkezi hükümet değil, yerellik kendi karar vermelidir

edilmesini ve toplulukların kendilerinin belirleyecekleri gereksinimler ışığında paylaşılmasını savunacaktır. Kuşkusuz bu kararlar, neyin gerekli, neyin artık olduğu, artığın ne kadar üretilmesi gerektiği, nasıl paylaşılacağı katılımcı ve demokratik müzakere süreçlerinde kollektif olarak karar verilecek etik-siyasi kararlardır. Benzer bir şekilde yatırımların hangi alanlarda yapılacağı ve tüketim örüntülerinin nasıl olacağı kendinden önceki merkeziyetçi ulus-devlet modelini yeniden üreten Şirket modelinde olduğu gibi tepeden aşağı değil, aşağıdan yukarıya, yerellikler tarafından çoğulluk ilkelerine göre özgürce belirlenmelidir. Örneğin uygulanacak herhangi bir enerji politikasını tepeden inme bir şekilde merkezi hükümet değil, yerellik kendi karar vermelidir. Ve bu karar teknik bir karar değil etik-siyasi bir karardır. Müştereklerin nasıl değerlendirileceğine, yatırımların hangi alanlarda yapılacağına, hangi tüketim örüntülerinin destekleneceğine ve karşılaşmaların hangi arayüz ve kurumsal yapılar aracılığıyla (Örn., piyasalarla mı, meclislerle mi?) gerçekleştirileceğine ilişkin kararların hepsi yerelliklerin katılımcı mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştireceği etik-siyasi kararlardır.

	Kapitalist Modernite (Şirket Modeli)	**Demokratik Özerklik (Topluluk Ekonomileri)**
İhtiyaç/Gereksinim	Meta ve daha çokmeta	"İhtiyaçlarımız nedir?" sorusunun sorulabileceği, üzerine düşünülebileceği kamusal ve özel alanların var edilmesi
Karşılaşma	Rekabet ilkesine dayanan (oligopolistik olabilir) piyasalar ve piyasa benzeri mekanizmalar	Düzenlenmiş piyasalar, karşılıklılık ilişkileri, mahalle meclisleri, kadın meclisleri, gençlik meclisleri, forumlar
Artık	Artığın istisna-i temellüğü; Artığı arttırmak üzere baskılandıran süreçler; Tekelci Kapitalist yapılar	Artığın ne kadar üretileceği, nasıl paylaşılacağına üretenlerin karar vermesi; Alternatif kapitalist, kooperatif ve küçük üreticilik yapılarından oluşan çoklu bir ekonomi
Tüketim (Büyüme)	Standartlaşmış meta tüketiminin teşviki; AVM, TOKİ, Rezidans, otomobil vb. bireyselleşmiş tüketim biçimleri Otomobil	Tüketim örüntülerinin çeşitliliğine dayanan; metalaşmış tüketim yerine kamusal ve müşterekleşmiş tüketim biçimlerini destekleyen Bisiklet
Müşterekler	Dışsallıkları göze alarak müşterekleri en etkin şekilde kullanmak	Müşterekleri kullanırken onların tazelenmesi ve zenginleştirilmesini önceliklendirmek
Yatırım	Ulusal ve uluslararası sermayeyi bölgeye çekmek amacıyla; İnşaat, enerji ve ham madde ve turizm alanlarında	Öz-tasarrufların ve bölgedeki topluluk ekonomilerinin ürettiği artık değerin oluşturduğu havuzu kaynak olarak kullanan; Büyüme odaklı değil toplum ve ekoloji odaklı yatırım alanlarında

Kuşkusuz her bir koordinatta verilen kararların diğer kararlara etkisi olacaktır ve bu kararların birbiriyle etkileşimleri, istediği kadar demokratik ve katılımcı bir şekilde belirlenmiş olsunlar, uyum ve âhenk içinde de olmayacaktır. Örneğin, bir işçi kooperatifi üyeleri yatırım yapmak için artık değeri arttırma yolunu seçebilir, bu üyelerin daha uzun ya da daha yoğun çalışması, dinlenme gereksinimlerinden taviz vermelerine neden olabilir. Ya da tam tersinden gereksinimlerin yeniden tanımlanması ve kapsamının genişletilmesi artık değerin arttırılması çabasına girişilmesine ve müştereklerin daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasına neden olabilir. Bu ilişkilenmeler, bir koordinatta verilen kararın diğer koordinatları da etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir.

Demokratik özerkliği somutlaştırmak: Topluluk ekonomilerinden örnekler

Topluluk ekonomilerini Şirket modelinin kapattığı bu karar alanlarını dönüşüme açan yapılar olarak gördüğümüzü söylemiştik. Bu dönüşümün ya da kapitalist moderniteden kopuşun "farklı"

yollarına örnek olabilecek ve ipucu sunabilecek 3 ayrı kurumsallaşmadan sözederek bitirmek istiyoruz. Burada verdiğimiz örnekler topluluk ekonomilerinin inşasında en önemli engellerden biri olarak görülen mali kaynak sorununa odaklandıkları için seçildiler. Kuşkusuz Türkiye'de ve özellikle Kürdi illerde topluluk ekonomilerinin inşası önündeki tek engel kaynak sorunu değil. Mülki idare ve merkezi devletin kimi zaman ırkçılığa varan refleksleri, yasal mevzuatın topluluk ekonomilerini sürekli suç olarak gösterecek şekilde (Sarmaşık Derneği örneğinde görüldüğü gibi) düzenlenmesi ve benzeri dışsal engelleri göz ardı etmemeliyiz.

Alternatif Kapitalizm ("E2M"): 2000 yılında ABD'nin Massachusetts eyaletinde oluşturulan bölgesel bir alternatif kapitalist işletmeler birliği örneği. Bu birliğe üye olan her işletme özsermayesinin %5-%20 arasında bir oranını istihdam ettiği işçilere, yine %5 ve %20 arasında bir oranı da bölgesel ekonomik konseylerin temsil ettiği yerel topluluklara vermekle yükümlü (bkz. Gibson-Graham 2006, 182). Ekonomik konseyde toplanan bu artık değerden alınan paylar bir tasarruf havuzu yaratıyor ve havuzdan kaynaklar, bölgesel konseyde alınan kararlar uyarınca sağlık, eğitim gibi sosyal ihtiyaçların karşılanması, konseye üye olan işletmelere düşük oranda kredi ve iş kurma sermayesi verilmesi, toplumsal projelere destek gibi yine konseyin karar verdiği değişik kalemlere aktarılıyor. Konseyin bir başka amacı da bölgesel konseye üye olmayan kapitalist şirketleri satın alarak içerden dönüştürmek.

Aslında bu alternatif bir KOBİ modeli olarak ya da alternatif bir Ticaret ve Sanayi Odası örgütlenmesi olarak görülebilir. Bu açıdan son dönem Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası seçimlerine "Demokratik İşveren Girişimi" adı altında giren "Mavi Liste" denemesi böyle bir tasarruf havuzu oluşturularak derinleştirilebilir. Bu modelin en önemli özelliği kapitalizmi dışlamayan ama dönüştürmeye çalışan bir kurumsallaşma olması. Bu açıdan anti-kapitalist bir çerçeve içinde yer almasına itiraz edenler olacaktır. Ancak bu, son kertede topluluk ekonomisini oluşturan kesimlerin tartışarak, müzakere ederek, demokratik olarak verecekleri bir karardır. Ama kapitalist şekilde yapılanmış olmasına rağmen belli çalışma standardlarını (sendika, sigorta, iş güvenliği, vesaire) karşılayan ve bir bölgesel ekonomik konseyin tasarruf havuzuna katkı vermeyi gönüllü olarak taahhüt etmiş bir alternatif kapitalist sektörün topluluk ekonomisinin oluşturduğu bir şemsiye yapı içinde yer alması neden mümkün olmasın? Bir şemsiye yapı olarak bölgesel ekonomik konsey, topluluk ekonomisinin önemli bir kaldıracı olarak işlev görebilir ve demokratik özerkliğin iktisadi yapısının kurumsallaşmasına katkı koyabilir.

Kooperatifler Birliği (Mondragon): İkinci Dünya Savaşı sonrasında iç savaşla bölünmüş İspanya'nın Basque bölgesinde oluşturulan bir kooperatifler birliği (bkz. Gibson-Graham 2006, 101). Üyelerin kişisel bağışlarıyla başlamış bir birlik. Kurucusu olan Rahip Arizmendi'nin kaygılarında birisi kuşkusuz merkezi devletten bir özerklik sağlamaktı. Üretilen (kooperatif) artık değerin 10%'u zorunlu bir katkı payı olarak İspanyol ekonomisine veriliyor, %20'si varolan makinaların bakımı ve yenilenmesi gibi giderlere ayrılıyor, %70'i ise kooperatifin bankasında üye hesaplarına dağıtılarak, üyeler emekli oluncaya kadar el sürülmeden burada birikiyor ve bir tasarruf havuzu gibi işliyor. Bu örnekte dikkat edilmesi gereken nokta kooperatiflerin bir birliğin ötesinde bankasıyla, üniversitesiyle, tüketim kooperatifleriyle özerk bir ekoloji oluşturuyor olması.

Kuşkusuz Türkiye'de ve özellikle Kürdi illerde topluluk ekonomilerinin inşası önündeki tek engel kaynak sorunu değil

Kredi Birliği (Filipinli Göçmen Sivil Örgüt): Singapur ve Hong Kong'da kimilerini kölelik benzeri üretim ilişkilerinde, kimilerini de küçük meta üretimi olarak tasnifleyebileceğimiz sınıf ilişkilerinde çalışan kadın göçmen işçilerin gelirlerini (hem kendi kişisel ihtiyaçlarını ve tüketimlerini hem de ailelerine gönderdikleri tasarruflardan kısarak) ortaklaştırarak biriktirdikleri kolektif bir tasarruf havuzu (bkz. Gibson, Law ve McKay 2001). Havuzdaki gelirler geldikleri yerel ekonomilerde kooperatifler kurmak için kullanılıyor. Amacı genellikle borcun geri ödenmesi üzerine kurulan (dolayısıyla en garantili, en denenmiş, en kısa yoldan kâr getirecek kapitalist girişimlerde kullanılmasını gerektiren) mikro-kredi kurumlarına alternatif bir kurumsallık.

Bu üç örneğin bir ortak özelliği topluluk ekonomilerini yeşertmek için kaynak yaratma çabaları olması ise, bir başka özellikleri de herbirinin

başlangıç noktası olarak farklı sınıfsal yapılara atıf yapıyor olması: Alternatif kapitalist, kooperatif, kölelik, küçük meta üretimi. Bizim düşüncemiz, eğer demokratik özerklik herhangi bir coğrafyada inşa edilecekse bu ancak çeşitli bir ekonomik topoğrafya üzerinde, farklı sınıfsal yapıların varolduğunu veri alarak, onları ilk elden inkâr ya da ilgâ etmek yerine stratejik ve uzun erimli bir ekonomi politikası ile adım adım, topluluk ekonomisinin katılımcılığa dayanan koordinatları çevresinde müzakere ederek, türdeş olmayan bu yapılar dizisini demokratik özerklik şiarı çevresinde eklemleyerek, ve süreç içinde dönüştürerek mümkün olabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

1) Bu yazının ilk hâli TOHAV, SAMER ve Van Belediyesi'nin işbirliğiyle Van'da 15-16 Haziran 2013 tarihlerinde düzenlenen Yerel Yönetimler Konferansı'nda bir tebliğ olarak verilmiştir. Yorum ve katkıları için Welat Ay, Lara Fresko, Bülent Küçük ve Reyhan Toplu'ya teşekkür ederiz. Kuşkusuz, yazıdaki maddi hataların sorumluluğu yazarlara aittir.

2) Topluluk Ekonomileri Kolektifi'nin bir çok çalışması <http://www.communityeconomies.org> adresinde derlenmiştir.

3) Şirket modeli üzerine bazı yazılar için bkz. Bülent Küçük "What is a Democratization Package Good For?", Yahya M. Madra "Yapısal krizin sınırları üzerine düşünmek", Nazan Üstündağ "Demokrasi Paketi ve Müşteri Memnuniyeti".

4) Bakım emeğinin anlamını genişleterek bir müşterek alan olarak yeniden düşünen bir tartışma için bkz. Bengi Akbulut'un Müştereklerimiz toplantı dizilerinin "Kapitalizme Karşı Toplumsal Müşterekler" (16 Şubat 2013) başlıklı birinci oturumunda yaptığı müdahele.

5) Bakım emeğinin olduğu heryerde artık emeğin varolduğunu iddia etmiyoruz. Bir emek sürecinde artık emeğin olup olmadığı o sürecin örgütleniş biçiminin ve onu taşıyan ilişkiler ağının ayrıntılı tahlili sonucunda belirlenecek bir olgudur.

6) Mım Sertaç Tümtaş'ın Yerel Yönetimler Konferansı'nda yaptığı "Yerel Yönetimlerden Hizmet Taleplerinin Sınıfsal Altyapısı: Diyarbakır Örneği" başlıklı tebliği.

7) Çeşitli ekonomiler derken bunu sadece piyasa, ücretli emek, kapitalist şirket kategorilerinin dışı olarak da algılamamak ve bir adım daha atmak lazım. Genel geçer, hâkim görülen ilişkilerin içinde de farklılıklar var.

8) Müşterekleri sadece doğa ya da açık erişim yazılım olarak düşünmemeliyiz. Kapitalist yapıların sermaye piyasaları aracılığıyla temellük ettiği finansal müştereklerden de sözedebiliriz. Örneğin, emekçilerin emeklilik fonları, sosyal güvenlik fonları, ya da aslında bankalara koyduğumuz mevduat/tasarruf hesaplarımızın oluşturduğu muazzam yekünü de bir biçimde müşterek bir alan olarak değerlendirebiliriz.

9) Gezi direnişi öncesinde ve direniş sırasında yıkan ve yerinden eden kentsel dönüşüm projelerine bakım emeğine vurgu yaparak karşı duran Taksim Platformu'nun "İnşaat Değil Bakım" sloganı bu nedenle önemli. Bkz. http://www.taksimplatformu.com/taksim-platformu-oneriler.php

Finans Çağının Fahişesi ve Komutanı: Para

Nurhak Serhat

Bir uygarlık icadı olarak para, ticari tarihin belli evrelerinden sonra hayatımıza girmiştir. Bir değişim aracı olması, dahası; aracı bir meta olarak ortaya çıkması bu olguyu, toplumsal yaşamın vazgeçilmezi-belirleyeni haline getirmiştir. Bir tacir buluşu-icadı olan para, değer yüklenmiş bir aracıdan (metadan) en değerli-kudretli metaya terfi etmiştir. Finans çağıyla birlikte, toplumun tüm varını, mukaddesatını hükmü altına almıştır. Günümüz toplumunda, hükmetmediği, komutasına almadığı toplum bireyi yok gibidir.

Para nedir, nasıl ortaya çıktı? Çıkış amacı, işlevi neydi? Dahası, insan soyuna komuta edebilecek kudreti nasıl kazandı? Finans kapital nedir, nasıl oluştu? Bu noktaya nasıl gelindi? Bu soruları yanıtlamak üzere, konuya kapitalin gelişimi üzerinden bakmak yararlı olacaktır.

Uzun yol ticareti, çok ciddi sorunlara yol açıyordu (...) Bu durum, bezirgân tüccarı zora sokuyordu. Bu sorunların aşılması noktasında, "aracı bir değer olarak" para icat edilmiştir

Kapital olgusu, devletçi uygarlıkla birlikte ortaya çıkar. Uygarlık öncesi toplumda, kapitale rastlanmaz. Kapital, ticari eylem üzerinden gelişir. Ancak, kapitali ticaretle, pazar etrafında gelişen ilişkilerle sınırlı düşünmek eksik bir yaklaşım olur. Kapital, sanıldığı üzere ekonomik ilişkilerle sınırlı, iktidardan kopuk gelişen bir olgu değildir. İktidarla, iktidarın yapısıyla alakalı bir durumdur. İktidar, kapitalle buluştuğu, bünyesine kattığı ölçüde varlık kazanır. Kapitalin kendisi de güç ve iktidar demektir. Buna dönük gelişen her arayış, özünde bir güç-iktidar arayışıdır. Tarihin ilk büyük siyasi ve ekonomik tekeli devlettir. Devletsiz, iktidarsız tekelin varlığı düşünülemez. Oluşsa dahi, devlet oluşumuna, iktidara dayanmadan varlığını koruyamaz. Uygarlıktan buyana, kapitalin üç büyük aşaması ve tekelci biçimi ortaya çıkmıştır.

a) Bezirgân sermaye
b) Sanayici sermaye
c) Finans sermaye

Bezirgân sermaye: Bezirgân tüccar öncülüğünde gelişen sermaye biçimidir. Bezirgân tüccar; mal alış verişi yapıp kâr eder. Kâr etmek, birikim-sermaye sağlamak, bezirgânlığın-bezirgân tüccarın ilkesi, temel önceliğidir. Bezirgân sermayeyi doğuran temel etmen, bağlı bulunduğu kâr ilkesidir. Bezirgânın, bu ilkeyi pazara taşımış olması kadim değişimi zorlamıştır. Bezirgân, kâr ilkesini pazara sokarak pazarın kimyasıyla oynamıştır. Toplum, gereksinimlerini gidermek üzere pazara katılımını sürdürürken, Bezirgân tüccar, söz konusu ilkeden hareketle, pazarı istismar etmektedir.

Üretici, ürettiği mamulle ihtiyacını gidermek üzere pazara katılırken, üretim dışı bezirgân tüccar, kâr ve kazanç elde etmek üzere pazara girmektedir. İki farklı anlayış ve eylem söz konusudur. Bir taraftan tabii ihtiyaca dayalı üreticinin eylemi, diğer taraftaysa, değişimi meslek edinmiş, kâr ve sermaye amacıyla pazara dalan, üreticinin emeğini istismar eden bezirgân tüccar. Üreticiden malını ucuza alma, başkasına katbekat pahalıya satma, mal stoku yapma, piyasaya mal sürmek-mal çekmek, toplumun ihtiyacını kullanarak kâr sağlamak bezirgân tüccarın tipik

eylemlerindendir. Bu noktadan bakıldığında, ticaretin-tacirin değişim eylemiyle, söz konusu eyleme dayalı pazarla bir alakası bulunmamaktadır. Ticaret ve tacir olgusuna bu bağlamda bakıldığında, üretim dışı olduğu kadar, değişim eylemini kullanan, üreticiyi ve pazarı sömüren bir gerçek söz konusudur. Bezirgân tüccar, bununla da kalmamıştır; pazar hakimiyeti sağlama, piyasa oluşturma, fiyat belirleme, spekülasyon vb. uygulamalarla, toplum aleyhine pazar ve ekonomi karşıtı bir sömürü düzeni geliştirmiştir.

İç pazar kontrolü, dış pazarlara açılma, pazarlar arası ağ oluşturma, yeni pazar alanları oluşturma vb. uygulamalar da ticari tekelin-bezirgân tüccarın eylemleri arasındadır. Büyük kumpanyalar üzerinden yapılan, iç-dış, yakın-uzak, denizaşırı ticareti büyük servetlere yol açmaktadır. Ancak, bezirgânlığın gelişmesi, belli zorlanmaları da beraberinde getirmiştir. Ticaretin, hacimce büyümesi belli sıkıntılar doğurmaktaydı. Malların taşınması, götürülüp getirilmesi zorlaşıyordu. Özellikle uzun yol ticareti, çok ciddi sorunlara yol açıyordu. Aylarca süren yolculuklar, yüklü miktarlardaki malın bozulmasına, telef olmasına yol açıyordu. Bu durum, bezirgân tüccarı zora sokuyordu. Bu sorunların aşılması noktasında, "aracı bir değer olarak" para icat edilmiştir. Ticaretin belli evrelerine kadar, ticari faaliyette altın, gümüş, kimi değerli taşlar değişim aracı olarak kullanılmıştır. Bunun yanında, ticari işlerde teminat oluşturması itibariyle kral, imparator veya kimi büyük tüccarlara ait belgeler de kullanılmıştır. Ancak, bir noktadan sonra para gibi, ticari işlerde kullanılabilecek bir değere ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu bağlamda, tarihte ilk kez madeni para basımı yapılmıştır.

Parayı bulan ve modern anlamda para basımını gerçekleştiren ilk topluluk, MÖ 700'lerde yaşamış olan Lidyalılardır. Lidyalılar, Sikke adı verdikleri parayı ticarette kullanmışlardır. Para ticari tarihin en büyük devrimlerindendir. 17 yy da başlamak üzere "sikke" adı verilen madeni paraya banknotların da eklenmiş olması, ticaretin niteliğini değiştirmiştir. Tacirin hareket kabiliyeti artmış, ticarette önemli kolaylıklar sağlamış, ticaretin hızlanmasına ve ticaret hacminin katbekat artmasına yol açmıştır. Bu durum, ticari sermayenin alabildiğine büyümesini, ticari tekelin, devlet bütçelerini katbekat aşar nitelikte gelişmesini beraberinde getirmiştir. Öyle ki; bezirgân tüccar, devletlere yüklü miktarlarda borç para vermeye başlamıştır. 15-18. yy la birlikte borç altına aldıkları devletleri kendilerine bağlamış, ulus-devlet formu üzerinden devleti yeniden şekillendirmişlerdir. Devleti kendileri için koruyucu ve ön açıcı bir aygıt haline getirmişlerdir.

Ulus-devlet, ulusun devleti olması bir yana, gerçek manada bir bezirgân devleti olarak doğmuştur. Merkantilist dönem denilen 15-18 yy.'lar bezirgân sermayenin, ticari tekelleşmenin en vahşi dönemleri olmuştur. Ticari tekelin devletleştiği, devletin; ticari tekele dönüştüğü bu dönem, tarihin en büyük toplu katliam ve soykırımlarının gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. Başta altın ve diğer değerli madenler olmak üzere, katliam ve soykırım uygulamalarıyla başta Amerika olmak üzere bilinen dünyanın zenginlikleri Avrupa merkezlerine taşınmaktadır. Tüccarın devletleşmesi ve devletin tüccarlaşması insanlığa, bu büyük vahşeti yaşatmıştır.

Sanayici sermaye: Endüstrinin istismarına dayalı gelişen sermayedir. Makineye-endüstriyel üretime dayanır. Sanayici sermayenin, bezirgân ve finans sermayeden ayırt edici özelliği, üretimle ilgili olması, üretim sürecine dâhil olmasıdır. Endüstrinin gelişmesiyle birlikte tarım ve kır ekonomisi dışında farklı bir üretim alanı oluşmuştur. Makinenin, seri üretim özelliğini erkenden fark eden bezirgân tüccar, bu alana da el atmıştır. Tarım üretimine oranla, çok büyük üretim kapasitesine sahip bir endüstrinin, fahiş düzeyde kar getireceğini gören bezirgân bu alana yönelmiştir. Bezirgân tüccar, endüstriye altın yumurtlayan tavuk misali bakmıştır. Bu alana yönelen bezirgânın ilk işi, endüstriyi ele geçirmek, tekelleştirmek ve kâra dönük olarak düzenlemek olmuştur. 'Ne kadar çok endüstri o kadar çok para-sermaye' bezirgânın temel yaklaşımı-amentüsü olmuştur.

Paranın, yaygın bir şekilde kullanımı, sermayeye dönüşümü bu süreçte gerçekleşmiştir. Makine ve para, çağın en kârlı ve işlevsel sermayesi haline gelmiştir. Endüstrinin yaygınlaşması, büyük fabrika düzenine geçmesiyle birlikte, endüstriyel üretimde büyük bir patlama yaşanmıştır. Kent merkezli endüstriyel üretim, tarıma dayalı kır üretiminin önüne geçmiştir. Büyük fabrika, hol-

Tarihin en büyük savaşları sermayenin ve sermaye peşinde koşan iktidar güçlerinin eseri olmuştur

ding sahibi sanayici tüccar, ucuz iş gücü bulmak ve geniş tüketici kitlesine ulaşmak üzere var gücüyle kır toplumuna yönelmiştir. Tüccar patentli gelişen ulus devlet, devletin tüm imkânlarını, toplumun tüm yaşam alanlarını sanayici tüccarın kullanımına açmıştır. Toplumu hizmetine koşturmak, ucuz iş gücü haline getirip kendine bağlamak ürere, endüstriyel pazarın sınırlarını genişletmiş, mamulü kıra taşırmış, en geniş tüketici kitlesini oluşturmuştur. Pazarlamada, al-ver işlerinde mamul değişimini ortadan kaldırmış, parayı hâkim kılmıştır. Böylece, sermayenin, endüstrinin gücünü de kullanarak, başta kır toplumu olmak üzere tüm toplumu paraya mahkûm etmiştir.

Tüketimde bulunmak, ihtiyaç gidermek üzere toplumun elindekini satmaktan, tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal ürünlerin de değerden düşürüldüğü, para etmediği dikkate alındığında paraya ulaşmak üzere işçileşmekten başka şans bırakılmamıştır. Endüstriyel üretimin pazara sürümü karşısında kır ekonomisinin dağıtılması, işçileşmek üzere kent merkezlerine göçün yolunu açmıştır. İşçi sıkıntısını gidermek ya da daha ucuz iş gücü bulmak amacıyla, savaş çıkartmak, katliam ve soykırıma maruz bırakarak, insanları yerinden yurdundan etmek, büyük göç dalgaları yaratmak ulus devlet üzerinden çokça başvurulan bir yöntem olmuştur. Bu yöntem Asya'da, Afrika'da, günümüz Ortadoğu ve Kürdistan'ın da hala uygulanmaktadır. Sermayenin istikrar, sükunet, güvenli alan istediği çokça dile getirilir. Ancak, tarihin en büyük savaşları sermayenin ve sermaye peşinde koşan iktidar güçlerinin eseri olmuştur. Milyonlarca insanın ölümüyle sonuçlanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da sermaye güçlerinin dünyayı paylaşma, daha doğrusu paylaşamama savaşlarıdır. Yaşadığımız bu günlerde Ortadoğu ve Kürdistan'da savaşan, halklara savaş dayatan, kan akıtanlar da bu küresel sermaye güçleridir.

Finans Kapital: Paraya dayalı, para üzerinden gelişen sermaye biçimidir. Finans kapitalin Türkçe karşılığı, 'Mali Sermaye'dir. Finans ya da mali sözcüğü, parayı-parasal muamelelerin bütününü içine alır. Finans kapital ise, para ve parasal işlem üzeri oluşmuş sermayeyi-para sermaye düzenini ifade eder. Finans kapitali oluşturan unsurlar, büyük banka, şirket-holding sahipleridir. Diğer bir deyişle; para babalarıdır. Ancak, finansın küresel hegemonyası, sadece bu unsurlarla gerçekleşmiyor. Para sermaye, devlet tekeliyle, diğer bir deyişle siyasal iktidarla buluştuğu ölçüde küresellik kazanmıştır.

Bilindiği üzere faizcilik, finans çağına has yeni bir durum değildir. Faizle para verip kâr etmek, tefeciliğin özüdür. Parayı satmak, paradan para kazanmak, kadim zamandan beri tefeci tüccar uğraşıdır. Banka ve borsa türü finans kurumları ise, tefeciliğin yasal statüye kavuşmuş kurumsal ifadesi olmaktadır. Bu bağlamda, finans kapitalin geçmişi-öyküsü, tefeciliğin, tefeci tüccarın öz öyküsü oluyor.

Tefecilik, tacir zihniyeti ve uygulamalarının en sapkın, en ahlaksız biçimidir. Bu edim, zaman ölçüsüne bağlı olarak bir verip, fazlasıyla geri almayı içerir. Bu, bildiğimiz faizciliktir. Tefeci usulü borçlandırma, borcunu ödeyemez duruma düşürüp çalıştırma-köleleştirme, çok eski bir iktidar uygulamasıdır. Mal üzeri yapılan bu muamele, zamanla para üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Tefeci tüccar, insanların dar zamanlarını, sıkıntılarını kullanarak kazanç sağlar. Tefeci, insanları fahiş faizlerle borç altına alır, borcunu ödeyemez duruma düşürüp malına-mülküne, tüm varına el koyar. Tefecilik, bu özelliğinden ötürü, tüm toplum ve dinlerce lanetlenmiştir. Bu yüzdendir ki; faiz haram kılınmış, büyük dinler ve ahlak öğretilerince tefeciliğe yol verilmemiştir. Ticaretin kendisi ahlakı zorlayan bir olgu iken, toplumun tefeciyi hoş görmesi bu konuma gelmesine müsaade vermesi düşünülemez. Bu yüzdendir ki, kapitalist gelişme-tefecilik dinin, toplum ahlakının güçlü olduğu yerlerde çıkış yapamamıştır. Kapitalist gelişme, ahlakın en zayıf olduğu ya da ahlaki örtünün yırtıldığı yerlerde mümkün olabilmiştir.

Tefecilik, tacir zihniyeti ve uygulamalarının en sapkın, en ahlaksız biçimidir

İngiltere önderliğindeki Avrupai devletler ticari ve sanayi sermaye tekelleri üzerinden cihan imparatorluklarını geliştirirken, ABD, aynı şeyi finans kapital üzerinden yapmıştır. ABD, finans-para üzerinden, iktidarlaşırken, finans kapital de varlığını, küresel iktidarını ABD üzerinden sağlamaktadır. Dünyada siyasal-ekonomik güç olarak paranın iktidarı böyle gerçekleşir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD cihan im-

paratorluğunu İngiltere'den devralmış, 20 yy'ın ortalarından itibaren finans sermaye, ticari ve sanayi sermayesini kendisine bağlamıştır.

Avrupai devletler, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarıyla birlikte yıpranıp, önemli finansal kayıplar yaşarken, ABD, dünya savaşlarına zamanlaması en uygun ve savaşın seyrinin lehine göründüğü koşullarda girdiğinden, gücünü korumuştur. Bilim ve teknik olarak, önemli gelişmeler kaydetmiş, nükleer güce kavuşmuş, stokunda ciddi miktarlarda değerli maden biriktirmiş, aynı zamanda, Yahudi sermayesini arkasına almıştır. ABD, Avrupai devletlerin yaşadığı finansman kaybını giderecek, savaş sonrası hasarları karşılayabilecek tek devlet konumundaydı. ABD borç para vermek yerine, Uluslararası Para Fonu, (IMF) Dünya Bankası gibi finans kurumları üzerinden yardımda bulunduğu devletleri kendisine bağlamıştır. Finans çağının imparatorluğunu bu gelişmeler bağlamında sağlamıştır.

Küresel finans sistemi; IMF, Dünya Bankası, Uluslararası Ticaret Örgütü; dünyanın tüm merkez bankaları, küresel bankalar, piyasa ve borsalar vb. gibi finansal işlem ve kurumlar üzerinden gelişir. Finans düzenine işlerlik sağlayan başlıca kurumlar borsa ve bankalardır. Finans kapital, küresel sömürü düzenini, söz konusu kurumlar üzerinden inşa etmiştir. Finans kapital, Dünya bankası, İMF ve bağlı kurumlar yoluyla dünya ülkelerini, ülkelerdeki banka ve kurumları kendisine bağımlı duruma getirmiştir. Küresel düzlemdeki para politikaları, piyasa kontrolleri bu kurumlar tarafından yapılmaktadır. İMF ve Dünya Bankası'na borçlu olmayan dünya ülkesi yok gibidir. Küresel sermaye ve onun siyasal sözcüsü ABD'yle ilişkili olup da bundan muaf olan ülke yok gibidir. Bu bağlamda, finans kapital, sadece ekonomi para haline gelmiş dünya ekonomisini değil, tüm devletleri bir şekilde kendisine bağlamış durumdadır.

Öyle sanıldığı gibi dünyada bağımsız siyasi-ekonomik devlet yoktur. Devletler, bir şekilde bağımlı hale geldikleri finans güçlerini dikkate alarak hareket ederler. Siyasetten ekonomiye, ekonomiden kültüre, belirlenen politikalar finans kapitalle uyumlu olmak durumundadır. Buna uygun hareket etmeyen, aykırı politikalara yönelen hükümetler finans güçlerince alaşağı edilirler. Gelişmekte olan siyasi ve askeri darbeler, iç ve dış savaşların çoğu küresel finans güçlerinin hesabına gerçekleşmektedir. Finans kapital, çıkarını gördüğü takdirde korkunç savaşlar, katliam ve soykırımlar gerçekleştirmekten geri durmaz. Gerektiğinde, İkiz Kuleler olayı gibi, kendi merkezinde bile büyük katliamları gerçekleştirir. Yeter ki çıkarına uygun olsun, iktidarlarına hizmet etsin.

ABD, tüm uluslararası organizasyonlarda olduğu gibi, küresel finans düzeninde de yegâne ayrıcalığa sahiptir. Dünyadaki tüm merkez bankaları para basmak için, basılacak paraya denk altın ya da dövizi piyasadan çekerek oyuna katılırlar. Karşılıksız para basımı enflasyona neden olduğundan rahatlıkla başvurulan bir yol değildir. Çünkü bir hayli maliyetli olmaktadır. Bu durum ABD için geçerli değildir. Doların altın vb. bir karşılığı da yoktur. ABD'nin merkez bankası FED sınırsız para (dolar) basabilmektedir. Düzenin kurucusu, sahibi olması itibariyle ABD ayrıcalıklıdır. Doların değeri, gücü ve dolaşım kapasitesi, ABD'nin siyasal alan hegemonyasına denk bir seyir izlemektedir. Küresel finans güçleri, para örgütleri ve bankalar üzerinden siyasal ve ekonomik oluşumları güdümüne alırken, gerçek ekonomik faaliyet ve oluşumları da bitirme noktasına getirmiştir. Finans çağında, ekonomi, üretime dayalı ekonomik unsurlar üzerinden gelişen bir eylem olmaktan çıkmıştır. Tüm ekonomik unsur, araç ve gereçlerin yerini para almıştır. Tarım ve sanayi temel ekonomik üretim olmaktan çıkmış, ekonomik unsur ve faaliyetlerin yerini para almıştır. Para, finans çağının başat değeri ve en temel üretim öğesidir.

Haliyle, para üreten, parayı tekelinde tutan finans kapitaller ekonomiyi ele geçirmişlerdir. Finans çağında temel iktidar gücü haline gelen para, tüm ekonomik faaliyeti alaşağı etmiştir. Değişim aracı olarak ortaya çıkan para, zamanla en popüler ve işlevsel mala dönüşmüştür. Eşyayla her eşya alınamazken, her eşya bir birine dönüşemezken, para tüm eşyalara dönüşebilen ve her tür eşyayı alabilecek bir öğe konuma gelmiştir. Bu bağlamda para, artık bir değişim aracı veya mal olmaktan çıkmış, her şeye kadir, tüm kapıları açabilecek bir unsura dönüşmüştür. İnsanın, her hayalini gerçekleştirebileceği, kudretli bir özne ve amaç konumuna gelmiştir. Öyle ki; parayla yapılamayacak şey yok gibidir.

Paranın iktidarı, sahip olduğu "kudretinden" ileri gelir. Paranın, insan yaşamının vazgeçilmezi, hükümdarı, tanrısı haline geldiği çağda, para tanrısı finans kapitaller insan yaşamına hükmetmeye devam etmektedir.

Ekonomi düşmanı para, ekonominin yerini alınca, gerçek ekonomi yok olma noktasına gelmiştir. Para odaklı ekonomiyle birlikte, ekonomi

gerçek bir toplumsal faaliyet olmaktan çıkmış, finans sahiplerince sanal bir harekete dönüştürülmüştür. Toplumsal ahlakın-ahlaki varoluşun temel alanı-öğesi olan ekonomi, para ekonomi üzerinden insanda ahlaki çözülüşe-çöküşe yol açmaktadır. Para çağında, paraya dönüştürülemeyen, parayla alınıp satılmayan insani değer kalmamış gibidir. Komutan paranın gücü karşısında ekonomisini, ekonomik gücünü yitiren insan, para ekonomi karşısında ahlaki-politik varlığını aynı anlama gelmek üzere toplumsallığını da yitirmeyle karşı karşıyadır.

Finans kapitalle birlikte, tarım ve makinenin yerini banka, ekonomik pazarın yerini ise borsalar almıştır. Para en değerli mal haline gelince, gerçek mal yerine paranın pazara sunulması, para pazarlarının kurulması kaçınılmaz olmuştur. Borsalar, başta para olmak üzere, her türlü menkul kıymetin, hisse senetleri ve değerli belgelerin vb. sunulduğu, alınıp satıldığı, piyasa-finans pazarlarıdır. Elektronik ortamda gerçekleşen borsa, normal ticareti de önemli oranda ortadan kaldırmıştır. Ekonomik, ticari faaliyet borsa yoluyla elektronik ortama taşınmıştır. Ekonomi gerçek manada sanallaştırılmıştır. Çok yüksek rakamların döndüğü, fahiş kazançların sağlandığı, büyük yükseliş ve çöküşlerin sahnelendiği piyasada, her türden spekülasyon, manipülasyon gerçekleşmektedir. İlke azami kâr olunca, spekülasyonun, her türden manipülasyonun gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Bu yöntemler büyük ekonomik çöküşlere yol açtığı, ekonomik dengeleri altüst ettiği halde, ilgili kurumlar sonsuz spekülasyonu savunmaktadır. Her türden vurgun ve hileye yer veren bu küresel kumar sisteminde birileri bir anda milyon-milyar dolarlar kazanırken, birileri bir o kadarını, eldeki varını yitirmektedir. Asıl kazanan ise piyasanın sahipleri, piyasayı iyi bilen, kontrolü elinde tutan spekülatörler ve büyük para babalarıdır.

Ekonomi olgusu ahlakıntemelidir. Toplumun, insanın ekonomiye yaklaşımı neyse ahlakı da odur

Belli aralıklarla gerçekleşen ekonomik krizler, bazı devletlerin, şirketlerin iflasına-çöküşüne yol açmaktadır. Ekonomik krizin nedenleri üzerinde durulmakta, bu bağlamda tedbirler geliştirilmeye çalışılmaktadır ancak, piyasa düzeni sağlanamamakta, yaşanmakta olan krizlerin önüne geçilememektedir. Kriz yapısaldır. Sistemin kendisinden kaynaklanır. Azami kar odaklı, fahiş rakamların döndüğü sistemde, krizin-krizlerin olmaması düşünülemez. Kazanç olmadan sarsıntı, sarsıntı olmadan da kazanç gerçekleşmez. Azami kar ve kazanç dürtüsüne dayanan, her türden hile ve spekülasyona olanak sunan düzende istikrarın, normal bir ekonomik gidişatın beklenmesi düşünülemez. Banka ve borsaya tabi olmuş ekonominin, rakamlara dönüşmüş ekonomi paranın gerçek ekonomik karşılığı bulunmamaktadır. Amerika dâhil, borçlu olmayan devlet, kuruluş yok gibidir. Fahiş rakamlarda seyreden bu borcun da bir karşılığı yoktur. Devletlere ait merkez bankalarının ürettiği paralar bile borç alınan paralardır. Ekonomi adına dönen rakamlar gerçek ekonomik varın, paranın katbekat üstündedir. Alabildiğine şişirilmiş bu balonun patlaması halinde, ekonomi denen sanal varlık çökecektir. Yaşanan ekonomik krizlerin temel nedenlerinden biri de çok büyük bölümü boş olan sözkonusu balondur. Balon hava kaçırmakta, delik günbegün büyümektedir. Ekonomik sarsıntının, dalgalanmanın asıl ve görülmeyen bir nedeni de budur.

Ekonomi olgusu ahlakın temelidir. Toplumun, insanın ekonomiye yaklaşımı neyse ahlakı da odur. Ahlakın özü, temeli eldekinin nasıl paylaşılıp-tüketileceği üzerinedir. Bu bağlamda ekonomiye yaklaşım, ekonomiyi paylaşım biçimi neyse insan ahlakı da odur. Ekonomik konunun, ekonomiye yaklaşımın ahlakı bu denli zorlaması bundandır. Ahlaki çözülüşün temel nedeni budur. Üstüne üstlük ekonomiden kopuş varsa, dahası ekonomik varın elinden alınmışsa, toplumsal varlıktan, temel insani ve ahlaki varoluştan bahsedilemez. Bu bağlamda, finans kapitale, ekonomi paraya karşı gerçek ekonomiye, dahası ahlaka dönüş yapmak şarttır. Ekonomiyi, gerçek ekonomik alanlarımızı tefeci düzene terk etmemeli, yüzümüzü bankalara ve para babalarının malikânelerine dönmemeli. Tarıma, ekolojik ekonomik endüstriye, TOPRAĞA DÖNÜŞ ZAMANI demeliyiz. Yapılacak tek şey, biraz sevgi, emek ve finans canavarına karşı ekonomik alanlarımızı örgütlemektir.

Kürdistan'da Ekonomik Özerklik

Zeynel Günaydın

İnsan ihtiyaçları farklılık ve çeşitlilik gösterir. Bu ihtiyaçların bir bölümü biyolojik ve sosyal yaşamın sürdürülmesi için zorunludur. Yaşamın devamı için karşılanması gerekir. Temel beslenme, barınma, giyinme, güvenlik vb. ihtiyaçları bu türdendir. İnsan yaşadığı süre boyunca da devam eder, süreklilik gösterir. Dolayısıyla Ekonomi; insanın bu ihtiyaçlarını karşılama faaliyeti olmaktadır.

Ekonomi, toplumsal bir faaliyettir. İlk insanın yaptığı avcılıktan, toplayıcılıktan günümüzün modern teknolojik yöntemlerine varana kadar her zaman toplumun ortak bir faaliyeti olarak yapılmıştır. Sınıf ve devlet, bu toplumsal emeğin yaratımı olan artık ürünün gaspı üzerinde yükseldi. Özel mülkiyet ile birlikte ekonomik faaliyetlerde olmayan, çalışmadığı halde toplumun ürettiği bu fazla ürünü gaspederek yaşayan bir kesim aynı zamanda ekonomi adına karar verme hakkını da gasp etti. Çünkü daha fazla artık ürün daha fazla sermaye, daha büyük iktidar demekti. İktidarların daha büyük coğrafyalara yayılmak istemesi, daha fazla insan topluluklarını kontrol etmek istemesinin bu gerçeklikle birebir bağlantısı vardır. Bunun içindir ki, uygarlık tarihi savaşların, katliamların, soykırımların ve acıların tarihidir. Topluma ve toplumsallığa karşı açılmış savaşların tarihidir.

İktidarın, toplumun ekonomisi üzerinde sürdürdüğü bu gasp ve talan, gerçekte topluma karşı bir savaş halidir. Merkezileşen iktidarın toplumu dağıtmasıdır. Nitekim kölecilik, derebeyliği ya da feodalizm, derinleştirilmiş kölecilik olarak kapitalist sistemin iktidar ve devlet biçimleri, toplumlar üzerinde tam da böyle bir etkide bulunmaktadır. Ekonomiden koparılan toplum, tükenişe giden toplumdur. Yaşamsal ihtiyaçlarını sağlayamayan, üretemeyen bir toplum açık ki varlığını da sürdüremez durumda olur. İktidarların bağımlı birer kölesi durumuna gelir. Toplumsallaşma, ekonomik süreçlerin maddi ve manevi üretimin ayrılmaz temel bir unsuru olarak gelişmektedir. Toplum ekonomiden koparıldığında ya da ekonomik gelişmesi engellendiğinde, üzerinde tekel ya da başka bir sömürü düzeni kurulduğunda toplum ciddi bir darbe alır, yıkıma doğru gider. Bu amaçla toplumun kendini sürdürdüğü, devlet ve iktidar dışı bir alana ihtiyacı vardır. Toplum ancak böylelikle kendini devlete karşı koruyup geliştirebilir.

Toplumun devletleşmeden ya da iktidarın değişik formlarına başvurmadan örgütleneceği en uygun örgütlenme formu demokratik özerkliktir. Toplum yekpare bir yapı değildir. Ortak birçok özelliğinin yanında çeşitli farklılıkları da bünyesinde barındırır. Yani özerklik için uygun bir yapısı vardır. Özerklik her topluluğun ya da her farklılığın kendini ifade edebileceği, yansıtabileceği, iradesini katabileceği yapıdır. Burada sözü edilenin herhangi bir özerklik değil, toplumun doğrudan katılımının sağlandığı, özyönetimin esas alındığı demokratik özerkliktir.

Devlet, her alanda iktidarın derinliğine örgütlenmiş biçimi olarak ekonomide de topluma yer bırakmamaktadır. Siyasal olarak toplumun demokratik özyönetimi yerine kendi iktidarlarını kurup geliştirirlerken, toplumsal emeğin bir sonucu olarak gelişen ekonomiyi de iktidarlarını büyütmek ve geliştirmek için kullanmaktadırlar. Böylece toplum ekonomisinin, toplumsal emeğin sonuçlarının yine toplumun aleyhine dönmesini sağlamaktadırlar. Derinleştirilmiş kölelik ve sömürü sistemi olarak kapitalist üretim ilişkileri bu iktidarını ulus-devlet ile katı merkeziyetçi, tekçi bir siyasal sistem halinde örgütlemektedir.

Toplumun devletleşmeden ya da iktidarın değişik formlarına başvurmadan örgütleneceği en uygun örgütlenme formu demokratik özerkliktir

Toplumsal emeğin sonuçlarının toplum aleyhine dönüşmesi ve iktidarı büyütmesini engellemenin tek ve biricik yolu toplumun kendi özerk ekonomisini örgütlemesidir. Ekonomi toplumsal alanın tümü ile ilgilidir. Toplumu salt 'ekonomi

toplumu' olarak ele almak daha baştan yanlışlara neden olacaktır. Ekonomi toplumun temel faaliyetlerinden biridir ama tek faaliyeti değildir. O nedenle de toplumsal kuralların ve normların, yani ahlakın, kültürün gelişimini sadece ekonomi ve üretim ilişkileriyle açıklayamayız. Bunun etkisi olduğu kadar, zihniyetin ve düşüncenin de etkisinin olduğunu, bunun karşılıklı diyalektik bir ilişki içerisinde birbirlerini etkileyip geliştirdiğini bilmeliyiz. Onun için de ekonomik yapısallığın toplumun diğer yapısallıklarıyla karşılıklı etkileşim içinde olması gerektiğinin farkında olarak, diğer yapılarla birbirlerini tamamlayan, bir bütünlüğü oluşturduğunu görmek gerekir. Toplum bir bütünlük gösterir. Toplumsal yapılar da bu bütünlüğün birbirini tamamlayan birer yüzü, görünümü olmaktadır. Bunun için ekonomik özerkliği demokratik özerkliğin, özyönetimin ve demokrasinin ekonomide yaşam bulmuş hali olarak görmek gerekir. Demokratik özerkliğin toplumsal ekonomideki ifadesi komünal ekonomidir. Komünal ekonomi toplumsal ihtiyaçlar için üretim yapar. İnsanı, toplumu, doğayı nesne olarak gören, ticari bir mal gibi kâr amacıyla yaklaşmaz. Tersine, ekolojiktir.

Toplumlar için ekonomisini bir sınıfa, devlete ya da ekonomi ile ilgili olmayan herhangi bir kesime bırakmak ölümle eşanlamlıdır. Bir insan ya da bir toplum kendi beslenmesini, barınmasını, güvenliğini hiçbir şart ve koşul altında başkasına bırakmaz, bırakamaz. Ekonomide öz yönetim sağlamış bir toplum, hem toplumsal emeğin kendi aleyhine dönmesini, yani sermaye ve iktidar gücü olup karşıtına dönmesini engellemekte hem de kendi varlığını geliştirme ve toplumsallığını doğru yaşamasına yol açmaktadır.

Kürdistan'da ekonomik özerklik

Kapitalist modernite azami kâr, ulus-devlet ve endüstriyalizm ile büyük işsizler ordusu yaratmış, ücretleri alabildiğine düşürmüştür. Kapitalizmin en temel yasası olan azami kâr yasası için buna ihtiyaç duymaktadır. Gerçek ekonominin yaratıcısı, geliştiricisi ve asıl sahibi konumundaki kadının da ekonomi dışına itilmesi, ücretsiz ya da düşük ücretli bir konuma mahkum edilmesi, yani toplumun ekonomik özgürlüğünün elinden alınması ile bu süreç tamamlanmak istenmiştir.

Kürdistan ülkesi ve toplumu, kapitalist sistemin önemli bir ham madde kaynağı ve pazarı olarak amansız saldırılara, iç içe birçok sömürgeci uygulamaya, işgale maruz kalmıştır. Bunlardan biri de ekonomik işgal olmaktadır. "Ekonomik işgal işgallerin en tehlikelisidir. Ekonomik işgal bir toplumu düşürme, çökertme ve çözmenin en barbar yöntemidir. Kürt toplumu, üzerindeki ulus-devlet baskısı ve zulmünden çok, ekonomik araçlarına el konularak, ekonomik yaşamı denetlenerek nefessiz hale getirilmiştir. Bir toplumun kendi üretim araçları ve pazarı üzerinde kontrolünü kaybettikten sonra yaşamını özgürce sürdürmesi mümkün değildir. Kürtler sadece üretim araçları ve ilişkileri üzerindeki kontrollerini büyük ölçüde kaybetmediler; üretim, tüketim ve ticaretin kontrolü de ellerinden alındı. Daha doğrusu, kendi kimliklerini inkâr etme temelinde egemen ulus-devletlere bağlandıkları oranda mal varlıklarını kullanmaları, ticaret ve sanayide rol oynamaları mümkün oldu. Ekonomik tutsaklık, kimlik inkârcılığının ve özgürlükten yoksunluğun en etkili aracı kılındı. Özellikle akarsuları ve petrol yatakları üzerinde kurulan tek taraflı işletmeler tarihsel kültürel varlıkları olduğu kadar verimli arazileri de yok etti. Siyasi ve kültürel sömürgecilikten sonra daha da yoğunlaştırılan ekonomik sömürgecilik, ölümcül darbelerin sonuncusu oldu. Sonuçta gelinen nokta 'Ya toplum olmaktan çık, ya da öl!'2 oldu." Kürt toplumuna dayatılan tepeden tırnağa buydu. Bunun sonucunda tanınamaz bir toplumsal gerçeklik yaratılır. Bu, aynı zamanda çıkışın yolunu da gösteriyor; ekonomi üzerinde toplumsal denetimi sağlamak. Bu açıdan ezilen toplumların, söz konusu olan Kürdistan toplumunun ekonomik özerkliğini kazanıp bunu bir alternatif model olarak geliştirmesi insanlığın geleceği açısından hayati

önemdedir. Bu yönüyle de ele alındığında ekonomik özerkliğin geliştirilmesi, toplumsallığın savunulmasında, temel bir öz-savunma çalışması olmaktadır.

Sömürge bir ülke ve toplum olmanın getirdiği ağır toplumsal ve ekonomik sorunlar ekonomik özerkliğin en çok uğraşacağı konuların başında gelmektedir. Kürdistan toplumu ekonomik öz yönetiminin mücadelesini verirken aynı zamanda demokratik özerkliğin, demokratik ulus ve demokratik konfederalizmin de mücadelesini vermektedir. Çünkü bunlar birbirine bağlı, birbirini tamamlayan bir bütünü oluşturmaktadır.

Kürdistan için ekonomik özerklik, üretilenin kullanım değerinin ve toplumsal yararın öncelikli olduğu; üretim öncesi ve tüm üretim süreçlerinde, üretimin sonuçları ve bölüşümde üretenlerin karar verdiği bir ekonomik özyönetim şeklidir. Neyi, nerede, ne zaman, ne kadar ve kimler için ürettiğini bilen bir ekonomik üretim ve yönetim

tarzının geliştirilmesi, kapitalist üretim tarzının yarattığı yabancılaşma ve sosyal sorunlara da çözüm olmaktır. Komünal ekonomi sadece üretim, pazar ve tüketim ile sınırlı olmanın çok ötesinde, toplumla, toplulukla ve bireyle ilgilidir. Çünkü ekonomide üretimi sağlayan emek, toplumsaldır.

Kürdistan'da ekonomik özerklik, toplumun ihtiyaç duyduğu üretimin yine bizzat toplum tarafından, özellikle de toplumun ilgili kesimi tarafından belirlendiği ekonomik özyönetimdir. Bizzat üretim yapanların karar ve uygulama gücü olduğu bir yapısallıktır. Bu yapısallık üç temel kurumlaşma ile sağlanabilir. Komünler, kooperatifler ve akademiler.

Komün, toplumsallığın en yoğun ve demokratik şekilde yaşandığı temel toplumsal yapılar olarak ekonomik özerkliğin temel taşı niteliğindedir. Ortak üretim ve yaşamın, paylaşımın maddi ve manevi tüm yönleriyle yaşandığı özgür toplum birimleridir. Yaşamın ve toplumun maddi yanı kadar manevi ve moral yanını güçlü yaşayan demokratik toplumun varoluş ve yaşam tarzıdır.

Akademiler, düşünce ve zihniyet geliştirme, bu amaçla araştırmalar yapma ve bunu topluma taşırma merkezlerdir. Kapitalist sömürü çarklarının ekonomiden kopardığı ve bir sömürü nesnesi haline getirdiği birey ve toplumu demokratik, ekolojik, komünal ekonomi ile buluşturmak, kendi emeği ve sonuçları üzerinde söz ve karar sahibi olmasını sağlamak, ekonomik özyönetimin gelişmesi için kuramsal ve pratik çalışmalar geliştirir. Demokratik ulus ve demokratik özerklik zihniyetini geliştirmek, insanda ve toplumsal zihniyette ekolojik, komünal ekonominin gelişmesini sağlamak, akademilerin temel görevi olmaktadır. Kapitalist sömürü sisteminin yarattığı tüketim kültürünü alabildiğine yaşayan, doyumsuz ve tatminsiz, bireyci insan tipi yerine, emeği ile düşünceleriyle, bütünlüklü ve çok yönlü katılımıyla topluma ve yaşama zenginlik katan, birey olmanın özgürlüğü ile toplumsal olmanın gerçekliği arasında doğru ve sağlıklı denge kuran, iradeli ve özgür düşünen, toplumsal yaşayan bireyin gelişimi, akademilerin temel çalışmaları olmaktadır.

Kooperatifler ise birer ekonomik ve sosyal işletme olarak, meclislerin, komünlerin yürüttüğü faaliyetlerin ekonomik boyutunun örgütlendirildiği ve üretimin gerçekleştirildiği yerlerdir. Kooperatif, üyelerinin doğrudan demokrasi ile katıldıkları ekonomik faaliyetin özyönetim kurumlarıdır. İhtiyaç duyulan her sahada yeterli sayı ve bileşenle kooperatifler kurmak, bunların sektörel bazda, birbirleriyle daha çok ilişki içinde olan kooperatifleri konfederasyonlara kavuşturmak, tüm kooperatiflerin birliğini sağlayacak konfederal kooperatifler birliği ile köy ve şehirlerin en küçük biriminden en büyüğüne kadar tüm ekonomik faaliyetleri, kooperatiflerin koordinasyon merkezine ulaşarak toplumun öz eylemi olan ekonomide toplumun yönetimini sağlamak mümkündür.

Kooperatiflerin üyeler tarafından seçilmiş ve gerektiğinde seçenler tarafından görevden alınan yönetimlerinin yanında, doğrudan demokrasinin gereği olarak faaliyetlerin planlanmasından yürütülmesine ve sonuçlarına kadar üyelerin katılımı ve tartışması sağlanır. Kooperatif yönetimi, üyelerin belirlediği ve onayladığı politikayı uygular ve sonuçlarını yine üyelere rapor şeklinde sunar. Kooperatifin tüzük ve sözleşmesi olur. Bu sözleşme ve tüzük politik ve ahlaki toplumun zihniyet ve yaşam düzeyini yansıtacak şekilde olmalıdır. Yine kooperatifin faaliyet sürdürdüğü üretimde, ürettiği hasılanın ucuz, sağlıklı ve güvenli olması oldukça önemlidir. Ürünün topluma sunulmasında kâr amacından ziyade emeğinin karşılığını almayı esas aldığından ekolojik, ucuz ve toplumsal yararı ön planda olan bir üretim şeklini esas alır.

Kapitalizm ekonomiyi toplumdan gaspetti. Ancak yukarıda belirtilen çalışmaların iç içe ve birlikte yürütülmesiyle kapitalizmin bu sömürü sistemine son verilebilir. Toplumun emeği toplum yararına ve yine toplum tarafından yönetilerek aynı zamanda kapitalist Pazar ilişkileri de sınırlandırılarak etkisiz kılınmış olur.

Ekonomik özerklik ilkesel olarak dışa bağımlılığın reddi üzerinden gelişir. Bunun için karşı karşıya kalacağı sorunları da özgücü ve kendi imkanlarıyla çözmesi gerekir. Bu sorunların çözümünde daha önce yaşanmış ve yaşanmakta olan deneyimlerden faydalanacaktır. Yine de karşılaşacağı sorunlar daha pratik sorunlar olabileceği gibi, zihniyet, örgütsel, mali ve teknik sorunlar da olabilir. Bunları da üyesi olduğu komünler, meclisler, ihtiyaçlar temelinde yerelden örgütlenmiş demokratik örgütlenmeler, kooperatif birlikleri ya da konfederasyonları ile karşılıklı yardımlaşma yoluyla giderebilir.

Kürdistan için, hangi temel üretim sahalarında çalışmalara başlanmalı gibi bir soruya verilecek tek cevap vardır; o da tarım ve hayvancılık ile ilgili kooperatifçiliktir. Kürdistan coğrafyası hem tarıma hem de hayvancılığa elverişlidir. Kürdistan toplumu da bu kültürün hem oluşturucusu hem de günümüze kadar taşıyan ve hala

yaşayan bir toplum olması sebebiyle kooperatiflerin bu alanlarda başlatılmasının daha başarılı sonuçlar yaratması kaçınılmaz görünmektedir. Çünkü toplumsal kültürümüz de tarihsel olarak bu yönde gelişmiştir. O nedenle de Kürdistan'da gelişecek ekonomik özyönetim ve özerklik tarihsel kültürümüzün ve toplumsal yapımızın sürdürülmesi ve sömürü cenderesinden çıkarılması için ilk başta tarım ve hayvancılık alanlarında ekonomik özerklik inşasına başlamasının gereği ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte Kürdistan toplumunun ihtiyaç duyduğu ve Kürdistan'da üretilebilecek imkanları olan her alanda kooperatifleşmek gerekir. Bu konuda toplumsal ihtiyaç ve yarar ilkelerini gözetmek koşuluyla, üretimin doğaya zarar vermeyen, geri dönüşümü mümkün, uzun ömürlü ve kullanışlı ürünleri tekstil, teknik araçlar başta olmak üzere her alanda üretmek gerekir. Yani

Sömürge bir ülke ve toplum olmanın getirdiği ağır toplumsal ve ekonomik sorunlar ekonomik özerkliğin en çok uğraşacağı konuların başında gelmektedir

sanayi alanında da ihtiyaçlar temelinde üretimin geliştirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Demokratik ulusun ekonomisi taşıdığı demokratik toplumcu anlayış ve yüklendiği misyon gereği ekolojik olmak durumundadır. Bu konuda planlamalar merkezi olmaktan çok yerel birimlerin inisiyatifinde olur. Toplumun çeşitli nedenlerle -hammadde, teknoloji, bilgi, çok büyük sermaye gerektiren yatırımlar- üretmediği ya da üretemediği ihtiyaçlarını da, yerelin iradesini yansıtan, demokratik tarzda oluşmuş ve demokratik işleyişe sahip genel koordinasyon tarafından karşılama yoluna gidilebilir. Bu da mümkün olmazsa dışarıdan alıp, ihtiyaçtan fazlasını da dışarıya gönderme yoluyla çözülebilir.

Ekonomik özerkliğin mali sorunlarının da olacağı ortadadır. Bunun için kooperatif birlikleri ya da konfederasyonların üye kooperatiflerden oluşturacağı ortak bir mali programla bu problemi aşma yoluna gitmesi gerekir. Mali problemlerin çözülmemesi durumunda bazı yatırımların gerçekleşmesi akamete uğrayabileceği gibi başlananların bitirilememesi durumu da yaşanabilir. Kaldı ki ulus-devletin tüm mali politikaları ekonomik özerkliğin oluşturduğu komünal ekonomiyi etkileyecektir. Bunun için kooperatiflerin her alanda, hem mali hem de ekonomik, sosyal ve siyasal alanda örgütlenmeleri ve yardımlaşma içinde olmaları toplumsallıklarının bir gereğidir.

Ekonomik özerkliğe ilişkin Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın aşağıdaki değerlendirmesi alternatif bir ekonomik yaklaşımın temel özelliklerini yansıtması bakımından önemlidir; "Ekonomik özerkliğin içeriği ne özel kapitalizmi ne de devlet kapitalizmini esas alır. Demokrasinin ekonomiye yansımış biçimi olarak ekolojik endüstriyi ve komün ekonomisini esas alır. Endüstriye, kalkınmaya, teknolojiye, işletmelere ve mülkiyete biçilen sınır ekolojik ve demokratik toplum olma sınırıdır. Ekonomik özerklikte ekolojiyi ve demokratik toplumu yadsıyan endüstriye, teknolojiye, kalkınmaya, mülkiyete, köy-kent yerleşimciliğine yer yoktur. Ekonomi üzerinde kâr ve sermaye birikiminin gerçekleştiği bir alan olarak bırakılamaz. Ekonomik özerklik kâr ve sermaye birikiminin asgariye indiği bir modeldir. Pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti ve verimliliği reddetmemekle birlikte, üzerinde kâr ve sermaye birikiminin egemenliğini kabul etmez. Finans ve mali sistem ekonomik verimliliğe ve işleyişe hizmet ettiği oranda geçerli kılınır. Paradan para kazanmayı en zahmetsiz sömürü tipi olarak kabul eder ki, ekonomik özerklik sisteminde bu sömürü tipi kendine yer bulamaz."

Ekonomik özerklik toplumsal emeğin sömürülmesine ve iktidarın büyümesi için kullanılmasına karşı yeni bir toplumsallığın yaratılmasıdır. Tarihsel olarak oluşmuş ve köklerini doğal toplumun eşitlik, adalet ve özgürlük kavramlarında bulan hakikatin günümüzde yaşam bulmuş hali olarak görmek gerekir.

Kapitalizm insana ve topluma bir şey sunmadı, sunacak bir şeyi de yok. Toplumdan çaldığı ise özgür bir dünya oldu. Bizim kazanacağımız ise; yeni ve özgür bir yaşam…

Yararlanılan Kaynaklar

Abdullah Öcalan, Kürt Sorununda Demokratik Ulus Çözümü

Devletsiz Toplum, Sınırsız Dünya!...

Şehbal Şenyurt Arınlı

Hiç kolay iş değil!

Bir soru; 'zenginlik' algınız nereye tekabül ediyor? Kendinizi ne zaman, nasıl, hangi durumda zengin hissediyorsunuz? 'Zenginlik' algısının 'güven içinde olmak' algısı ile ilişkisi var mı? Kendinizi ne zaman/nasıl/hangi durumda güven içinde hissediyorsunuz? Bir yoksulluk sorununuz mu, yoksa, tüketim nesnelerine sahiplik ile ölçülen zenginlik sorununuz mu var? Açlıkla ölüm sınırına mahkûmiyetin bu zenginlik-yoksulluk sorunu ile ilişkisi nerede başlar, nerede biter?

Tümü ve çoğaltılabilecek bir dolusu aslında tek bir soru!

Ve sonra; gelin bir oyun oynayalım…

''Yarışma değil, dayanışma ve doğal harmoni'' ilkesinin hâkim olduğu bir toplumsal dokuda yaşıyoruz.

Şimdi, bu topluma dair bir komünal yaşam simülasyonu yapıyoruz. Bu toplum, mesela, toplumsal sözleşmesini aşağı/yukarı şu değerler üzerinden yapmış olsun;

- İnsanı merkez alan türcülüğü sorgulayarak doğanın bütün var oluşlarındaki değerleri evrensel bütünlüğün kendisi olarak algılayan;
- Doğadaki tüm var oluşlarla ve kendi türü ile 'yarışmayı değil, dayanışmayı' vurgulayan,
- Türünün binlerce yıllık değerler kazanımlarını reddetmeden dönüştüren,
- 'Erk' kavramının yaşam alanlarımızdan çıkmasını hedefleyen,
- 'Güç' ün yüceltilmesi olgusunu ortadan kaldıran, güçsüzlüğün erdemlerini selamlayan,
- İnsanın insan ve doğa üzerindeki ''mülkiyet/sahip''lik olgusunu sorgulayan;
- Temel ihtiyaçlar üzerinden şekillenen,
- Tüketim değil, doğanın bütünlüğüne saygıyla emeği öne alıp üreten, üretimi paylaşarak çoğaltan;
- Evrenin fraktal/parçalı yapısını, kaosun dengeye, dengenin kaosa giden sonsuz yaratıcılığını temel alan,
- Pozitivist algıdaki zamanın düz bir hat üzerinde ilerlediği yanılsamasını hatırlayarak zaman kavramına doğa toplumlarındaki evrensel döngüsellik algısını geri kazandıran, yaşamsallaştıran;
- Bütün yaşam alanlarında kültürel dokunun birbiri içinden beslenen takibi üzerinden yaşamı inşa eden;
- Dayatmacı yaşam biçimini öneren simetriyi değil, sorgulama kapılarını açan asimetriyi öneren,
- Estetiğini 'kusurlu güzellik' kavramı ile 'mükemmel' in sadece bir 'ide' olduğu bilgisi üzerine kuran,
- Kendini ve en yakın çevresinden başlayarak evreni olması gereken değil, var olan hali ile kendi iç döngüsü içinde dönüşümünü öngören,
- Canlı/cansız hiçbir var oluşu yargılamadan doğadaki tüm var oluşlara saygıyla yaklaşan, eşitlik ve bütünlüğü içselleştirerek evrensel yasa-

Kendinizi ne zaman, nasıl, hangi durumda zengin hissediyorsunuz

ların ahengi içinde tüm varoluşları olumlayan, dinlemeye/anlamaya dönük incitmeme çabası içinde olan,

Bu minval üzere;

- Vd…
- Vd…
-

Bence, dişil doğal, sağlıklı, şenlikli bir toplum olurdu.

Devam edelim;

''Yarışma değil, dayanışma'' dediğimiz için, tüm doğal var oluş farklılıklarımızla birbirimizin eksiğini tamamlayan, birbiri üzerinde tahakküm kurma ihtiyacı duymayan, dolayısıyla ''erk'' ve ''güç'' algısını ters yüz etmiş bir topluluğuz. Bilgi, birlikte üretildiği bilinen ve paylaşılan temel yaşam değeri; dolayısıyla bilginin/bilenin egemenliği çoktan aşılmış. Kimsenin kendini ispatlama kaygısına ihtiyacı yok.

''Kâr'' algımız, bol bol nesnelere sahip olmak değil, özgür/yaratıcı/sağlıklı/şenlikli zaman.

Sahiplenmeye/mülkiyete/biriktirmeye ihtiyacımız yok, çünkü, -en önce birbirimizin ihtiyacını gözeterek- bendekini arkadaşıma veriyor, arkadaşımdakini bana alabiliyor, takas edebiliyoruz. Sahiplenme/biriktirme bizi 'kendimizi aşma' yolculuğundan alıkoyan bir yük. Zaten toplumumuzda aşırı tüketim, şatafat statü değil, bir utanç sembolü. Sahip olma güdümüz, nesnelere bağımlılığımız da olmadığı için evlerimizin anahtarları da yok. –Sükûnete sığınacağımız yalın evlerimizde çalınacak ne olabilir ki?-

Temel ihtiyaçlarımızı kendi emeğimizle karşılarken onur duyuyoruz. Dostlara armağanlar, emeğimizle üreterek karşılanan ihtiyaçlar. Onlar da başkalarına kendi ürettiklerini sunuyorlar. Çok çok değerli armağanlar bunlar. Birbirimizin hayatını kolaylaştırıyor. Tek başımıza üretemediklerimizi birlikte üretiyoruz. Eğlenerek, zevkle. Ortaya çıkan ürünü neşeyle kutsuyoruz, keyifle tüketiyoruz, keyifle kullanıyoruz.

Aklımıza, ruhumuza yatmayan konular olduğunda geciktirmeden toplumun bilgisine sunup, sorunları paylaşarak çözümlüyoruz. Kimseyi yargılamadan, birbirimizi anlamaya çalışarak…

Şenlikli Yönetim/Radikal Demokrasi

"....Yönetim biçimimiz, yani yönetilmeme biçimimiz, dişil/şenlikli bir ufuk genişliği. Seçilmişlerin neden ve nasıl seçilmiş olduğunun bir türlü kavranamadığı bir hal içinde, yaşanılması düşlenesi en keyifli alan; yönetilmediğimiz, yönetmediğimiz; fikirlerin en geniş tartışılması ve kararların birlikte uygulanması ile açığa çıkan bir alan..

Üstlenilen sorumluluk sınırları haricinde, beni benden başka kimsenin temsil etmediği, etmesinin de aslında pek de mümkün olmadığı, sadece üstlendiğimiz sorumlulukları yerine getirmek üzere var olduğumuzu bildiğimiz dönüşümlü bir üretim biçimi…

Bu biçimiyle binlerce yıldır dayatılan yönetim/iktidar biçimlerine göre epeyce radikal…

Radikal Demokrasi, bireyi, birey kılar. Yaşam deneyimlerinden yola çıkarak sorumluluk almayı, sorumluluğu yerine getirmeyi, edimlerine sahip çıkmayı getirir.

Yönetilmenin kolaycılığından kurtarır. Yönetenin etrafında türeyen 'ebleh'ler sürüsünün oluşmasını, yönetenin de zaman içinde 'eblehleşme' sini engeller.

Bence, dişil doğal, sağlıklı, şenlikli bir toplum olurdu

Yönetilmenin kendi doğası içinde ortaya çıkan kaypak zeminler içinde seçilmişe atfedilen hatalar zincirine yaslanarak, çözüm üretmeksizin süregiden şikayetcil bir yasam biçiminden kurtarır, sorular sordurur, hayata karşı yaratıcı çözümler üretilmesine kapı acar. Orada herkes, yapabilirliği oranında vardır. Kimse kimseye, neyi ne kadar yaptığının sorgulamasına giremez. …öngörür ki, sorumlu, işin bu ucunu tutabilmektedir, eksik uçlar diğerleriyle tamamlanır.

Bu baskısız üretim, özgürleşmeyi, özgürleşme de üretim halinin genişlemesini doğurur.

Yönetilmeyi reddeden bu alan, 'güç' ve 'erk' kavramlarından arındırılmış bir alandır. Kimseye bir şey ispatlamayı gerektirmez. Kendimizi ispatlama kaygılarından uzaklaşan söylemler içindeki yasam biçiminde de, 'benim dediğim doğrudur' dan, 'ne kadar da haklı ve bilgiliyim' den kaynaklı kavgalara, 'bak ben söylemiştim, gördün mü' lere ihtiyaç duyulmaz. Dolayısıyla barışçıldır.

Evet, biraz karmaşık, ama hiç de kaos değil. İçinde bulunulan üretim sürecinin kendi iç disiplinini oluşturduğu bir yaşam bicimi.

Problemleri yok mu? Çok, bence çok pek

çok…İnsan ruh hallerimizi yeniden kurgulamamız lazım gibi görünüyor. 'GÜÇ' kavramını tanrı katından indirmemiz, dolayısıyla, 'iktidar' peşinde helak olmaktan vazgeçmemiz, 'korkularımızla barışmamız… gerekiyor.*

Hazla doğayı gözlemliyoruz, doğayı takip ediyoruz. Yapıp ettiklerimiz doğal harmonide kesinti yaratıyorsa, var oluşun en ufak unsuruna zarar veriyorsa 'bu işimizde bir yanlışlık var' diyoruz; her ne ise işimiz, onu yeniden gözden geçiriyoruz.

Doğanın yol göstericiliğini derleyip toplayarak böyle uzayıp gidebilecek bu yaşamda güvenlik algısının dayatması devletlere, sınırlara, ordulara ihtiyacımız olmuyor nedense.

Akademia'nın İktisat Oyunları/ Araçsal Rasyonalite

Kültür teorileri üzerine çalışmalarıyla tanınan Hollandalı tarihçi Johan Huizinga (1938) 'Homo Ludens/Oyuncu İnsan' eserinde oyunu kültürel dönüşümün en önemli kavramlarından biri olarak ortaya koyar. Buna bir ekleme yapmak istiyorum. –muhtemelen birileri çoktan söylemiştir, öyle ise, bir de ben tekrarlamış olayım;- İnsan, ne zaman ki oyunları 'kendini keşfetmek/merak/aşmak ve tabi eğlenmek' rotasından çıkardı, oyunun doğal akışını değişmez ilkeler haline getirdi 'erk' i, 'güç' ü yarattı; 'akademia' larda beslenen eril/devletli topluma adım attı. Araçsal rasyonalite içinde şenlikli toplum boğuldu, unutuldu. Ve

Dişil/şenlikli toplum düşlerini yeniden beslemek ve zor da olsa, yalın/doğal bir iktisadın kapısını aralayarak, devletler/sınırlar/ordular ile vedalaşmak zorunda gibi görünüyor

geriye –bin bir şekle bürünüp evirilerek gelenoyun ihtiyacı, devletli toplumların iktidar oyunları, savaş oyunları vb. kurumlaşmalarla bugüne gelerek iktisat oyunlarında düğümlendi.

Artık, insanlık eril/iktidar oyunundan vazgeçip, bir başka oyun kurmak zorunda gibi görünüyor.

Dişil/şenlikli toplum düşlerini yeniden beslemek ve zor da olsa, yalın/doğal bir iktisadın kapısını aralayarak, devletler/sınırlar/ordular ile vedalaşmak zorunda gibi görünüyor.

Artık –tekrar tekrar vurgulama, sahiden yaşamsallaştırma ihtiyacıyla;

- Doğanın bütün var oluşlarındaki değerleri evrensel bütünlüğün kendisi olarak algılayarak; insanı merkez alan türcülüğü sorgulayan,
- İnsanın insan ve doğa üzerindeki ''sahip''lik olgusunu, insanı/doğayı köleleştirmesi kaçınılmaz ''mülk'' algısını sorgulayan,
- Bilginin uzmanlaşması üzerinden hegemonik yapıların iktidarının oluşmasını ve doğa toplumlarının hayata dair çözümlemelerini formüle ettiği kültürel birikimlerini hiçleştiren bilim felsefesini sorgulayan;

Kısaca, hiyerarşik/iktidarcı yaklaşımları mahkûm edip devletsiz toplum, sınırsız dünya, ordusuz öz savunma felsefesini geliştirerek doğadaki tüm var oluşlara saygıyla, eşitlik ve bütünlüğü içselleştirerek evrensel yasaların ahengi içinde tüm varoluşları olumlayan bir şenlikli topluma yeniden adım atmak zorunda gibi görünüyor.

Yoksa yeni bir 'Nuh Tufanı' yakın!

Çünkü şu bilinen bir gerçek ki; bugünün bu zenginlik/yoksulluk algısı içindeki tüketim alışkanlıklarına göre, kuzey yarıkürenin tükettikleri ile 1,5 dünya gerekiyor. Tüm dünyanın Kuzey gibi tüketmesi için 3 dünya gerekiyor. Ve küresel ekonomi 2040'a kadar %3 büyümeyi sürdürdüğü taktirde, bu süre içinde, insanın iki ayağı üzerinde durduğu andan bugüne geçen sürede tükettiğimize eşit miktarda ekonomik kaynağı tüketmiş olacağız.

Bu nedenle; doğal toplum kültürlerinde farklı ifadesini bulan; herkesin doğayla, kendisiyle ve birbiriyle uyum ve denge içinde yaşamasına dayalı tamamlayıcılık, dayanışma ve eşitlik prensipleri çerçevesinde müşterek refah ve temel ihtiyaçların Tabiat Ana ile ahenk içinde karşılanması temel alınmalıdır.

Dolayısıyla;

''Tüketim ekonomisini; başta kadın olmak üzere tüm insanlığı, doğanın tamamını, kısaca tüm varoluşları 'kullanım'' felsefesi içinde egemenlerin 'erk' lerini sürdürme aracı haline getiren tüketim toplumunu sorgulayarak,

Tüketim toplumunun dayattığı 'ihtiyaç' algısını yeniden gözden geçirerek;

Emek değerinin hiçleştirilmesi ile üretimin uzmanlaşmasını, üretime yabancılaşmayı sorgulayarak…''*

Neo-klasik İktisadın Yaratıcı Yıkımı-Dayanışma Ekonomisi/Ekolojik Ekonomi

Öncelikli olarak; burada ''Ekonomi'' kavramına doğanın/emeğin talanıyla yürüyen ''büyüme'',

‘‘kalkınma’’ kavramlarına dayanan kar dürtüsünü tetikleyen, dolayısıyla eril egemenler ilişkisi oluşturan yapılanma/kurumlaşma yerine; toplumun/bireylerin özgür yaşam temelinde ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli bir organizasyon olarak bakıldığını belirtmek istiyorum.

Bu yaklaşımın temelinde; Mezopotamya coğrafyasının çoğu zaman sert, kimi zaman şefkatli, ama her şeklide dayanışma ile birlikte yaşamın kültürel birikimi kadar ‘‘üretim/tüketim/büyümeye dayalı model sınırlarına dayandı’’ saptamasından hareketle, mevcut neo-klasik/neo liberal ekonomi modellerini tedavi etmeye çalışıp sürdürme yerine; radikal bir şekilde ret eden iktisatçıların görüşleri de baz alınmıştır.

Bu görüşler; -kökleri daha eskiye dayanmakla birlikte sistemleştirilmesi- 20.yy.ın ikinci yarısından itibaren yaşanan küresel sarsıcı ekonomik krizlerle gündemleşmiş ve büyük bedellerle katkı verenlerin genişlemesiyle olgunlaşmış alternatif ekonomik modellerdir.

Radikal Demokrasinin inşa süreçlerini yaşayan bizler de görmekteyiz ki; ‘‘Ekolojik Ekonomi’’, ‘‘Dayanışma Ekonomisi’’, ‘‘Biyonomi/Doğal Sermaye’’, ‘‘Post-Otistik İktisat’’, ‘‘Psikonomi’’, ‘‘Biyo-Ekonomi’’, ‘‘Geçimlik Ekonomi’’ gibi alternatif çözümleri ortaya atan bu iktisatçılar; tıpkı Kopernik’in astronomiyi, Freud’un psikolojiyi, Einstein’in fiziği dönüştürdüğü gibi ‘‘iktisat biliminin kutsal yasaları’’ diye kabul edilenleri sorgulayan devrimci öncüler olarak anılacaklardır.*

Dünya bilgi dağarcığında ‘‘Bereketli Hilal’’ adıyla da anılan Mezopotamya coğrafyası tarımın geliştirilerek ilk ekonomik faaliyetlerin olgunlaşmaya başladığı alan olarak da bilinmektedir. Bu bağlamda, dünya deneyimlerini kültürel birikimi ile harmanlayarak Dayanışmacı Alternatif Ekonomik modellerin bu coğrafyada yaşamsallaşması, pratiğinin kökleşmesinin büyük önem taşıdığı kanısındayım.

‘‘LA ECONOMİA ES DE GENTE, NO DE CURVAS’’

–Ekonomi Biliminin Konusu Grafikler Değil, İnsanlardır.-**

İstatistiklere, rakamlara, matematiğe boğularak bireyin ekonomi algısını yabancılaştıran/manipüle eden günümüz neo-klasik ekonomi modellerinin ana sorunlarının başında, insan emeğinin ve doğanın umarsızca talanı ile gerçekleştirilen çok büyük üretim fazlası gelmektedir. Krizlerin ağırlıklı nedeni, şirketlerin kar ve iktidar amaçlı aşırı üretimini pazarlayamamasından kaynaklandığı biliniyor. Çıkan savaşların çoğunun, doğal kaynak talanı kadar yeni pazar alanları yaratmak için ortak hukuk sistemi oluşturma çabasından kaynaklandığı da açıktır.

Binlerce yılın ortak yaşam birikimiyle olgunlaşmış kültürel birikimleri, yerel/toplumsal hukuku hiçe sayarak dayatılmaya çalışılan; kapitalist ekonomi modelinin ve hukukunun geri dönülmez şekilde yerleştirilme çabasıdır. Üretim/tüketim alışkanlıklarının küresel sermayenin gereklerine göre değiştirilmesi; yeni üretim/tüketim alışkanlıklarına göre yeni hukukun yerleştirilmesi -erkek egemen sistemde binlerce yıldır biçim değiştirerek gelen- küresel şirketlerin eril egemenlik ilişkisinin kendini yeniden üretmesidir.

Bu noktadan hareketle; binlerce yıldır eril dil ile kaybedilmiş, kendisi zaten doğa olan dişil dilin, kültürel birikimin tekrar açığa çıkarılarak; doğal/özgür yaşamın inşa edilebilmesi için ‘‘ihtiyaç’’ olgusuna birey/komün/türler bütünlüğünde yeni bir denge arayışı ile bakılması ve ‘‘kendi kendine yeten’’ ekonomi algısının yeniden hatırlanmasının elzem olduğunu vurgulamak istiyorum.

Bu nedenle yerelin kendi yaşam döngüsüne hakim olduğu ‘‘Demokratik Özerklik’’ büyük önem taşımaktadır.

neo-klasik ekonomi modellerinin ana sorunlarının başında, insan emeğinin ve doğanın umarsızca talanı ile gerçekleştirilen çok büyük üretim fazlası gelmektedir

‘‘EKOLOJİK YAŞAM DESTEĞİ SİSTEMLERİNİN HİZMETLERİ OLMASAYDI, DÜNYADAKİ EKONOMİK FAALİYETLER DURMA NOKTASINA GELİRDİ. ARILAR BİR ANDA YOK OLSAYDI, DÜNYADA MİLYONLARCA MAHSULÜN DÖLLENME MASRAFINI KİM KARŞILAYABİLİRDİ?’’***

Ekonominin doğadan bağımsız iş görebilirmiş gibi davranmaya devam edemeyeceğini; insanın ekolojik ayak izinin dünyanın taşıma kabiliyetini aşmaya başladığını ve eğer insanlığın hikayesi devam edecekse artık –doğal sermayeyi- doğa değerlerini dikkate almamız gerektiğini tekrar tekrar vurgulamak gerekiyor.

Bu nedenle; ‘‘ …Kolay ya da zor olmasını bir kenara bırakarak şimdiye kadar ‘‘dışsal faktörler’’ diyerek göz ardı ettiği doğa değerlerini de dikkate

alan ''Kararlı Durum Ekonomisi''ne, ''Dayanışmacı, Ekolojik Ekonomi'' ye geçişi denemek durumundayız. ''Ekonomik büyüme'' dediğimiz şey hiç de ekonomik olmayan bir hal almış durumda. Büyüme ekonomisi bizi yarı yolda bırakıyor… Ekolojik ve sosyal maliyetleri üretim menfaatlerinden daha hızla artıyor, giderek bizleri zenginleştirmek yerine yoksullaştırıyor. İki yüzyıl boyunca büyüme ekonomisinde yaşadık. Mesele şu; GSMH büyürken bizler gerçekten zenginleşiyor muyuz? Yoksa tam da bu yüzden yoksullaşıyor muyuz?.''****

Yoksulluk, tüketilmesi mümkün hale getirilen ürünlerin (sadece klasik temel ihtiyaçların değil, hazır yiyecekten asfalt yola, standart tatil paketlerinden sezaryenle doğum yapmaya kadar endüstriyel ürün yelpazesinin büyük kısmının) kitleler tarafından talep edilmesinin sağlanması, ancak bu talebin karşılanamaması olarak da tanımlanabilir. Talep edilmesi sağlanan bu ürünler kendilerine ulaşamayan milyonları büyük bir hızla yoksullaşma algısı içine sürükler. Kalkınmanın yayılması yoksulluğun yayılması ile, yoksulluğun yayılması yeni ihtiyaçların tanımlanması ile, yeni ihtiyaçları hak etmek bu ihtiyaçları(!) karşılayabilmiş, yani en yoksul kategorisinden kurtulabilmiş olmakla, nihayet kaçtıkça kovalayan yoksulluk algısının hiçbir zaman eksik olmaması ve tüm dünyayı kuşatmasıyla mümkündür.

eğer insanlığın hikayesi devam edecekse artık –doğal sermayeyi- doğa değerlerini dikkate almamız gerektiğini tekrar tekrar vurgulamak gerekiyor

''Yoksulluk, sürdürülebilir kalkınma söyleminin reddedilemez kılınmasını sağlamak için humanist ve neredeyse romantik bir temel sağlamaktadır. Rio zirvesinin en önemli ürünü olan Gündem 21, daha önsözünün ilk paragrafında yoksulluk, açlık, hastalık, cehalet ve eko-sistemlerin süregiden yıkımından bahsedip, temel ihtiyaçların giderilmesi ve herkes için yaşam standartlarının geliştirilmesi için sürdürülebilir kalkınmanın şart olduğunu söyler ve evrensel düzeyde zihinlere işlenmiş bir ihtiyaç, yaşam standardı ve yoksulluk algısına gönderme yapar. Böylece hiçbir zaman ulaşılamayacak bir hedef koyar ve önerdiği politikayı sürekli ve vazgeçilmez kılar.

Unutulmaması gereken şey, sürdürülebilirlik kavramının özgün anlamında sürdürülemez olan şeyin 'büyüme' olduğudur.''

Yarım Saatlik Trafik Sıkışıklığının Gerçek Maliyeti Nedir?/ Bir Konteyner Dolusu Oyuncağın Dünyanın Öte Ucundan Nakledilmesinin Gerçek Maliyeti Nedir?

Demokratik Özerk yönetimlerde açığa çıkarılması gereken; ihtiyaçları minimize eden, ekolojik yaşam biçiminin -en az enerji ile dönüşen/atıksız üretim- ana prensipleri doğrultusunda; üretim süreçlerinde refahtan ziyade finansal faaliyet ölçüsü olduğu açığa çıkan büyüme ve kalkınmayı değil; zenginleşme ölçütünü meta sahipliğinden, özgür/sağlıklı/yaratıcı zaman değeri ile değiştirerek, temel ihtiyaçların karşılanmasını hedefleyen; doğa talanına meydan vermeyen metotlar kullanarak yeşil istihdama ağırlık veren; endüstriyel değil, zanaat tarzı üretimle yerelin ihtiyaçlarının yerelde karşılandığı; yarışma değil dayanışma ağı ile paylaşmayı yaşamsallaşan ekonomi ve hukuk modelidir.

Bu yaklaşım; ''yeni bir finansal mimari tasarlama''***** anlamına gelmektedir. ''Azamileşme, kar, üretme, satma, yatırım yapma döngüsüne endekslenmiş olan piyasa sistemini de çöpe atmak demektir… Faiz ödemeleriyle borçlanma üzerinden yürüyen finans endüstrisinin ıskartaya çıkarılması ve yerine bireysel servetleri artırmayacak şekilde kaynakların ulaşılır kılındığı düzenlemelerin getirilmesi demektir. Kazanma güdüsünden vazgeçmek gibi; aşırı tüketim ve büyümenin statü değil, utanç sembolü haline geldiği; ''geçimlik/armağan ekonomisi ile temel işlemin almak değil vermek olduğu, başkalarının size vereceğinin de bilindiği, başka bir deyişle anahtar ekonomik mekanizmanın ''armağan'' olduğu; mülkiyet algısının ''komünal mülkiyet ve mülkiyet üzerindeki tasarruf hakkı'' perspektifiyle yeniden sorgulandığı derin bir kültürel dönüşüm demektir.''******

Batı dünyası için oldukça uzak bu yaklaşımların, doğa ile bir bütün halinde yaşama hafızası henüz çok taze olan Anadolu, Mezopotamya coğrafyasına çok da uzak olmadığını biliyoruz. Finansal yapılanmanın dönüşümünde, tüm semavi inançların da vurgu yaptığı ''faiz'' sorununa karşı borç verenlerin servetini artırmayacak düzenlemelerin mümkün olduğunu biliyoruz.*******

Yerelleş!! Yerelleş!! Kendi Kendine Yeten Toplum, Kendi Kendine Yeten Yerel Yönetimler!!!...

Açığa çıkarılması gereken; ihtiyaçları minimize eden, ekolojik yaşam biçiminin -en az enerji ile dönüşen/atıksız üretim- ana prensipleri doğrultusunda; üretim süreçlerinde büyüme değil, ihtiyaçların karşılanması hedeflenerek doğa talanına meydan vermeyen metotlar kullanarak yeşil istihdama ağırlık veren; yerelin ihtiyaçlarının yerelde karşılandığı; yarışma değil dayanışma ağı ile yaşamsallaşan ekonomi modelidir.

(Ekonominin ana verileri olan; enerji, toprak; sermaye ve emek olgularının ve ilişkilerinin yerel meclislerde acilen gündemleştirilip tartışılarak netleştirilmesi gerekmektedir. Önerilen; -yeni toprak reformu çalışması ile köy ortak arazisi gibi- mülkiyetin kolektif olması; mülkiyet üzerindeki tasarrufun bireysel olmasıdır. Kooperatifler ile sermayenin sadece belli ellerde toplanmasının önüne geçilmelidir; karın mutlaka şeffaflıkla denetlenmesi mekanizmaları hızla hayata geçirilmeli, İhtiyaç fazlası üretim yani büyüme hedeflenmemelidir. Bunun yerine, ihtiyacı yerinde karşılama prensibinden hareketle üretim alanlarındaki çeşitlilik hedeflenerek kaynaklar/emek gücü vd. farklı ihtiyaçların karşılanmasına dönük planlamalar değerlendirilmelidir.

İçinde yaşanan ekosistemin ihtiyaçlarına ve kendine has imkanlarına uyum sağlayan küçük iktisadi topluluklar olma prensibinden hareketle; sağlıklı bir ekonominin, varoluşumuzu/sağlığımızı/zamanımızı özgürleştirmemizle ve tüm toplum olarak geçirdiğimiz vakitten keyif almamızla ölçülebileceğini unutmadan; etkin toprak kullanımı üzerine kafa yormak; koca bir kentin ekolojik olarak doğayla/birbiriyle barışık bir şekilde nasıl yeniden tasarlanabileceği; atıkların nasıl azaltılabileceği, açığa çıkan enerjinin nasıl muhafaza edilip tekrar kullanılabileceği vb. üzerine halkın katılımcı bilgi/birikim gücünü seferber ederek çözümleri yaşamsallaştırmak********* Demokratik Özerk Yönetimlerin önemini bir kez daha açığa çıkarmaktadır.

Buradan tekrar başa dönersek; evet, 'şenlikli toplum düşlerini beslemek ve devletler/sınırlar/ordular ile vedalaşmak' hiç de kolay iş değil. Ve fakat, çok açık ki, kapitalizmin devamı zorlamalarından daha imkansız değil!

Notlarımı şu vurgu ile tamamlayayım;

Kazanım/zenginlik diye önümüze koyacağımız değer; tüketim toplumunun konfor diye sunduğu ve ulaşmak için köleleştirdiği nesne bolluğu mu; yoksa doğal/kadim bilgiye yönümüzü çevireceğimiz yaratıcı/özgür zaman dilimi mi?

Yüzlerce yıldır esir olduğumuz alışılmışı tekrarlamanın dayanılmaz hafifliği mi; kimi zaman olanca sertliğine rağmen doğanın özgürlük çağrısına kulak vererek, bir ekolojik sıçrama yapıp gönüllü sadelikle, şenlikli, yeni bir moderniteyi doğurmanın ruhsal/fiziksel arınmasını mı?…

Neyi tercih edeceğiz?...

Çünkü biliyoruz ki, neyi tercih edersek, o oluruz!

Yararlanılan Kaynaklar

** 'Şenlikli Toplum' –ŞŞA 1998*

** 'Kadının Komünal Yaşam Simulasyonu'-ŞŞA 2003*

**''DEMOKRATİK KURTULUŞ/ÖZGÜR YAŞAM İNŞASINDA EKOLOJİ PARADİGMAMIZA DAİR NOTLAR'' başlıklı notlar-ŞŞA 2012*

**Adbusters-Neo-klasik iktisat çalışmaları ile bilinen akımın vurgusuna atıfla..*

***Küresel ekonomi politikaları protestosunda Madrid Üniv. kampus duvar yazılarından.*

**** Robert Costanza – Dünya Ekosistem Hizmetlerinin Değeri ve Doğal Sermaye, Nature Dergisi-*

***** Bill Rees ve Mathis Weckernagel-Our Ecological Footprint: Reducing Human İmpact on Earth*

***** Agenda 21, The Global Partnership for Environment and Development, Preamble 1.1. United Nations publication, Sales No. E.93.I.11*

****** Peter Stalker- The No-Nonsense Guide to Global Finance*

******* Ted Trainer- Sıfır Büyümenin Radikal Sonuçları*

******** Tarık El Divani- People First Economy*

********* Mehmet Genç- Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*

**********Josef Stiglitz- Freefall: America, Free Markets and the Sinking of World Economy*

Ekonomik Soykırım Kıskacında Kürdistan

Önder Şanlı

Sömürgecilik her ne kadar kapitalizmin sistemleşip yayılmasıyla ifade edilmişse de çok daha eskilere dayanan bir olgudur. Devletli uygarlık sisteminin ortaya çıkmasıyla başlamıştır, sömürgecilik. Kendi iç tekelini kuran her devlet dışa yayılma eğilimini göstermiştir. İlk yayılmayı gerçekleştiren, tüm devlet oluşumlarının kök hücresi konumunda olan Sümerler olmuştur. Daha M.Ö. 2500'lerden sonra bir Sümer emperyalizmi ve kolonyalizm yaşanmıştır.

Devletli uygarlık sistemi, karakteri ve var oluşu gereği siyasi ve ekonomik olarak güçlenmek, ordusunu beslemek için yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynağına sahip coğrafyalara saldırır, denetimine almak ister. Bu onlar için bir zorunluluktur. Ortaya çıkan tekel genişlemeden varlığını sürdüremez. Durağanlık, çürümek; ekonomik ve siyasi olarak da duraksama zayıflama ve dağılma demektir. Yanı sıra var olmak için yanı başındaki rakip gördüğü güçleri ya kendi uydusuna alır ya da yok eder. Yayılma, devletli uygarlığın karakteri gereğidir diyoruz. Neden? Çünkü yayılma yapılan üretim fazlası başka pazarlara inme ihtiyacı duyar. Yine tekniğin gelişip yetkinleşmesiyle profesyonel orduların doğmasına ve kurumlaşmasına, yine çoğalan ihtiyaçlar yayılmasını zorunlu kılan belli başlı nedenler olarak kısaca belirtilebilir. Yayılma askeri olduğu gibi kültüreldir de. Sümerler ve ardılları olan Babiller hem kültürel hem de askeri olarak çevresine yayılıp koloniler oluşturmuşlardır. Sargon emperyalizmi tarihe ilk damgasını vuran sömürge imparatorluğudur. Daha sonrakiler onun genetik varlığıyla hayat bulmuşlardır. Sömürgeci yayılmacılığın bu genel karakteri en acımasız haliyle Kürdistan coğrafyasında yaşanmıştır ve yaşatılmaya devam etmektedir. Kürdistan ekonomik sömürü (sadece ekonomi değil; diğer alanlarda da keza, konumuz gereği ekonomi) soykırım kıskacına alınarak bitirilmeye, yok edilmeye veya başkalaştırılmaya çalışılmıştır. Kürdistan coğrafyasının yeraltı ve yerüstü zenginlikleri nedeniyle tüm sömürgeci güçlerin iştahını kabartmış, üzerinde dalaşmanın savaş alanı olmuştur.

Kürdistan coğrafyasının yeraltı ve yerüstü zenginlikleri nedeniyle tüm sömürgeci güçlerin iştahını kabartmış

Genele dönersek, Ortadoğu tarih boyunca sömürgeciliğin hayat bulduğu alandır. Nasıl ki; uygarlığı doğuran maddi ve manevi her şeyin ilki bu bölgede hayat bulmuşsa sömürgeciliğin de ilki ve temeli bu kadim bölgede atılmıştır. Sömürgeciler Ortadoğu'nun yanı sıra başka alanları da kontrollerine almak istemişlerdir. Ticaretin tüm önemli liman ve hatlarını denetimlerine almışlardır: Basra Körfezi, Kızıldeniz, Kafkasya hattı gibi stratejik yerler.

Sömürgecilik tarih boyunca değişik şekiller alabilmiştir. Ticarete dayalı imparatorluklar, daha çok kolonileştirme bir sömürgeci tekel oluşturmuşlardır. Örneğin; Fenikelilerin Akdeniz kıyısındaki kolonileri buna örnektir. Yunanlıların da Ege, Karadeniz ve İtalya kıyılarında kolonileri gelişmiştir. İlk dönem Sümerlerin de Zagros ve eteklerinde, Kuzey Mezopotamya'da koloniler oluşturduğu bilinmektedir. İlk dönem Asurluların tarzı da koloniciliktir. Koloniciliğin sömür-

gecilikten farkı ticaret tekeline dayalı olmasıdır. Bir nevi ticaretin istasyonlarıdır. Sınırlı bir askeri zor uygulansa da ve denetici organlar oralara yerleştirilse de, bu koloniler kendi içinde örnektirler. Ancak ticari olarak kolonilist tekele bağlıdırlar. Sömürgecilik ise daha çok askeri işgale dayanır. İşgal edilen bölge tümden denetim altına alınarak o bölgenin tüm alt ve üst zenginlik kaynakları denetim altına alınır.

Bu zenginlik kaynakları çoğunlukla yerel halk kullanılarak (köle gibi) çıkartılırlar, imparatorluk merkezindeki fabrikalara taşınır, orada işlenir, iç ve dış pazara sunulur. Yine sömürge ülkenin askeri gücünden de faydalanır. Sömürgenin en tipik özelliği; sömürgeleştirilen bölgelerden vergi alınması, savaş zamanında asker alınması, bağımsızlık davası gütmemeyi, dış devletlerle kendi başına ilişkiye girmenin engellenmesidir. Bunun dışında bu bölgelerin özerk bırakıldığı da olmuştur. Özellikle feodal imparatorlukların uyguladığı yöntem budur. Böyle de olsa sömürgecilik açısından sömürge altına alınan bölgenin askeri, siyasi, ekonomik kontrolünün sağlanması olmazsa olmazdır. Yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarının nasıl merkeze alınacağı şartlara göre değişebilir. Örneğin; ticaret imparatorlukları açısından önemli olan bir bölgenin tümden işgali ve o bölgenin zenginliklerinin köleci ya da feodal tarzda imparatorluk merkezine akması değildir. Önemli olan o bölgelerin kendi pazarı olarak kalması, bölgenin ticaret tekelinin onda olması ve diğer pazarlara açılmak için bir istasyon olmasıdır. Ancak klasik köleci imparatorluklarda bir bütünen bölgenin işgali; kontrol altına alınması, bölgenin zenginliklerinin köleler aracılığıyla çıkarılıp taşınması, kölelerin madenlerde, plantasyonlarda çalıştırılması temel yöntemler olmuştur. Bu kölelerden lejyonlar oluşturma da diğer bir uygulamadır. Bu özellikle Asur İmparatorluğu'nda, Mısır İmparatorluğu'nda, daha sonra Roma İmparatorluğu'nda uygulanan yöntemdir. İşgal edilen bölgelerin daha çok lojistik deposu olarak düşünüldüğü imparatorlularda, işgal bölgesindeki bölgeden yıllık vergi alma yöntemine geçilmiştir.

Çok genel olarak tanımladığımız ve kimi özelliklerini sıraladığımız kolonicilik ve sömürgeciliğin Kürdistan'da nasıl tezahür ettiğini vermeye çalışacağız. Ancak daha çok ekonomik açıdan sömürge devletlerin Kürdistan ile olan ilişkilerine değinmeye çalışacağız. Kuşkusuz sömürgecilik siyasi, askeri ekonomik, psikolojik, toplumsal, coğrafi gibi birçok yönü olan bir olgudur ve bir bütündür. Konuları birbirinden soyut ele almak mümkün değildir.

Bilindiği gibi Kürdistan Toros- Zagros dağ kavisleri içinde Verimli Hilal olarak tabir edilen neolitik devrimin yaşandığı bölgedir. Kürtler de bu bölgenin otantik halklarındandır. Aryen olan Kürtler tarih boyunca değişik isimler almışlardır. Genel olarak Hurri (Sümer adlandırması) olarak bilinir. Guti, Kasit, Mitani, Nahari, Med, Kurdi, Kardi, Kurti, Kürt tarih boyunca değişik halklarca verilen adlandırmalardır. Kürtlerin yaşadığı bu bölgeye de Sümerler Hurri, Akadlar Guti, Babilliler Kasit, Asurlar Medya, Luviler Gundwana, Grekler Medya ve Karduleyan demişlerdir. Araplar daha çok Beledi Ekrad (Kürt Bölgesi) demişlerdir. Nahiriler de (Su halkı) Asur döneminde diğer bir adlandırmadır. Mitanniler, Hititler dönemindeki adlandırmadır. Kürdistan ismi Kürtlerin yaşadığı bölge anlamındadır. İlk defa Selçuklu Sultanı Sancar tarafından kullanılmıştır. Osmanlı da Kürdistan olarak kullanmıştır. Fatih fermanında geçmektedir. Yavuz Sultan da Kürdistan beyleri ile anlaşmaya gitmiştir. Kürtler, Osmanlı Mebusan Meclisi'ne ve TC'nin ilk meclisine de Kürdistan mebusları olarak katılmışlardır. 1924'ten sonra Kürdistan kullanımı kaldırılır. Çok kısa olarak verdiğimiz Kürdistan olgusu tarih içinde ne tür bir kolonileştirme ve sömürgecilikle karşılaşmıştır? Şimdi de buna bakalım.

Kürtler de bu bölgenin otantik halklarındandır. Aryen olan Kürtler tarih boyunca değişik isimler almışlardır

Neolitik Kültürden Sümer Koloniciliğine – Ara Halka Ubeyd

Neolitik kültürün beşiği Verimli Hilal Kürtlerin yaşadığı alanlardı. Göbeklitepe' den (M.Ö. 10-12 bin) başlayan bu süreç Tel Xelaf kültürünün de zirvesine ulaşır. Ortaya çıkan verilere göre, bu süreçte Mezopotamya'nın bereketli topraklarından geçerek bölgelere yayılan bir kültürün olduğu anlaşılıyor. Uygarlık açısından gerekli tüm kültür öğelere ulaşmıştı. Tarım kültürü köy- kent (proto-kent) kültürü, inanç kültürü, ticaret kültürünün de çevre bölgelere yapıldığı biliniyor. Hatta

bu ticaretlerin kayıtlarının da tutulduğu, uzak bölgelerle (örneğin Akdeniz bölgesine) ticaret yapıldığının kanıtı da Yukarı Mezopotamya orijinli çanak- çömlek gibi ürünlerin varlığıdır. Bu ticaret ve yayılmanın bir sömürgecilikten ziyade, kültürel ekonomik alış-veriş temelinde olduğu açık. Zengin olan bu dönemi Kürdistan toprakları açısından zengin ve bağımsız bir dönemdir.

El Ubeyd kültürünün kültürel olarak Kürdistan'a da yayıldığını biliyoruz. Bir ticari tekel-egemenlik söz konusudur. Kuşkusuz bu askeri bir nitelikte değildi. Zengin, güçlü El Ubeyd kültürünün (çanak- çömleklerinin) pazar anlamını gösteriyor. Bu süreci sömürgecilik olarak değerlendirmek zorlama olur. Zira işgal ve zenginliklerinden faydalanma söz konusu değildir. Kaldı ki; El Ubeyd şehirleşme ve devletleşme eğilimi gösterse de halen tekelci bir uygarlık haline gelmemiştir. Neolitik kültür ile devletli kültür arasındaki halkadır, proto Sümer şehir- devletlerinin habercisidir. Kürdistan bölgesi ile ilişkisini ticari olarak proto-kolonyalizmin habercisi olarak görmek mümkün olsa da, gerçekleşen nitelikli olan El Ubeyd kültür ürünlerinin kendine Kürdistan' da pazar bulmasıdır.

Bugün devletli uygarlığın birçok öğesinin (maddi- manevi) Sümer orijinli olduğu biliniyor

Sümer Uygarlığı (M.Ö. 3500) ve İlk Kolonileşme Süreci

Sümer şehir devletleri ortaya çıktıktan sonra kültürel yayılmacılığı ele geçirdi. Bugün devletli uygarlığın birçok öğesinin (maddi- manevi) Sümer orijinli olduğu biliniyor. Sümerlerin birçok bölge (Mısır, Hindistan, Kafkasya, Kürdistan ve Ortadoğu'nun geri kalan bölgeleri) ile ticari ilişkiler geliştirdiği bilinmektedir. Sümerler diğer alanlarda olduğu gibi koloniciliğin de ilk örneğini vermiştir. Saydığımız birçok bölge ile ticari ilişkisi (ihracat- ithalat) içindeydi. Kolonicilikten çok, dış pazar demek belki daha doğru olur. Sümerler lazım olan birçok şeyi bu bölgeden temin ediyorlardı. Bununla birlikte Gılgameş Destanı'na yansıyan öykü (Enkidu ve Humbaba) Sümerlilerin askeri yana dayalı kolonicilik hareketine giriştiğini göstermektedir. Yani bu ticaret tümden gönüllü değildi. Çevre bölgeleri kendi tekeline alma, ham mamullerini buralarda ucuza ya da bedava (vergi) ile zorla alma eğiliminde oldukları da görülüyor. Bu açıdan Kürdistan bilinen ilk kolonileşme harekâtı işe karşı karşıya kalmıştır. Bu bölgelerin başında Aşağı Zagroslar'da bulunan Elam Bölgesi (baş şehirleri Susa idi) dir. Sümerlerden Akadlara kadar Elamlılar (M.Ö. 2200) gönüllü ya da zorla kolonileştirilmeye çalışılmıştır. Ancak Akad Sargon'a kadar bu bölge direkt işgal edilememiştir. Daha çok diplomatik ilişkilerle bir pazar (ithalat ve ihracatın yapıldığı) olarak kullanılmıştır. Diğer Kürdistan bölgesi, Gılgameş Destanı'na da yansıyan Humbaba öyküsüdür. Bu alanın Lübnan'dan Toros Dağ eteklerini kapsayan alan olduğu tahmin ediliyor. Sedir ağaçları ile zengindir. Sümer ovası bu açıdan fakirdir ve ev, gemi vs. yapımında dayanıklı sedir ağaçlarına şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu örneği bir ticaretten ziyade; direkt bir işgal, kontrol ve kendine bağlama, sömürgeleştirme olarak değerlendirebiliriz. Enkidu'nun işbirlikçileştirmeyi merkezi Sümer Devleti'nin çevre ülkeleri düşürme, kontrol ve yönetme açısından (sömürge açma) önem taşır. Ya da onun sembolüdür. Eğer bir bölgeye dönük sömürgeci bir hedef yoksa neden o bölge insanından işbirlikçi devşirilsin ki? Nitekim Gılgameş sedir ağacı için Enkidu ile sefere çıkar; ancak bu sefer esnasında Gılgameş'in askeri birliğini (ordusunu) ormanlık alana götürmemesi, vadinin başında bırakması (yanında sadece Enkidu vardır), Humbaba'yı yakaladıktan sonra öldürmek istemeyişi; bize henüz sert bir sömürgeleştirmeden ziyade, içinde zoru barındırsa da işbirliğine dayalı bir kolonileştirmeyi tercih ettiğini gösterir. Enkidu'nun ısrarıyla Humbaba'nın öldürülmesi, işbirlikçiliğin sömürgecilikteki rolü açısından çarpıcıdır. Çözümlenmesi ayrı bir çalışmanın konusudur. Yine Sümerlerin Kafkaslar ile ticari ilişkisinin olması, yine Urmiye Gölü çevresinde çıkan kristal ve kimi değerli taşları getirmeyi buralarda da (ki buralarla ilişkide olmak tüm Kürdistan'ı etki altına aldığını gösterir) pazar oluşturduğu, ticari temel kurduğunu gösterir. Kürdistan bölgesinin bu süreçte orman ürünleri (başta ağaç), tarım ürünleriyle (başta buğday), hayvan ürünleriyle ve kimi değerli taşlarla Sümer'i besledikleri muhakkaktır. Bu hamlenin Sümer şehirlerine (Ur hanedanlarına) yakın (Elam ve Lübnan sahası) daha bir askeri denetim, müdahaleye yakın ve kolonileşmeye maruz kaldıklarını uzak bölgenin ise daha çok ihracat ve

ithalat yapılan pazar (ticari etki – tekel sahası) olduklarını söylemek mümkündür. Yine de Sümer şehir krallıklarının Elam bölgesini tümden işgal edememesi, Humbaba örneğinde kontrolü zor uygulaması, geniş, güçlü bir kolonileştirmenin de gerçekleşmediğini göstermektedir. Uygarlığın kültürel gücü ile etki altına alınana ve pazar alanına dönüştürülen bölgelerden bahsetmek mümkündür. Salt güç uygulansa da bir işgal, askeri kontrol söz konusu değildir.

Akad İmparatorluğu Dönemi

Amorit olan Akadlar Lur hanedanlığına son vererek Aşağı Mezopotamya'da iktidarı ele geçirdiler. M.Ö 2350- 2150 hüküm sürdüler. Ünlü kral Sargon, aşağı Sümer şehirlerini de ele geçirerek her iki bölgenin hükümdarı oldu.

Akadlar zamanında Kürdistan bölgesine dönük işgal ve sömürgeleştirme şiddetlenmeye başladı. Sümer şehir devletlerinden farklı olarak Akadlar, imparatorluk sistemini geliştirdiler. Güçlü bir ordu kurdular. Çevre bölgeleri ele geçirme ve kontrol altında tutmada zoru daha çok kullandılar. Aşağı Sümer şehirlerini ele geçirmek nispeten daha kolay olmuştu. Kürdistan bölgesini, Aşağı Zagroslarda Elam bölgesini ele geçirmek o kadar kolay olmadı. Ancak yine kontrol altına alındı. Orta Zagroslarla bulunan Gutiler üzerinde de baskılar artırıldı. Alanın dağlık olması kontrolü tümden zorlaştırsa da, bu bölgelerde Akad'ın askeri, siyasi ve ekonomik etkisi arttı. Ağır vergilere tabi tuttu. Akad dili Sümercenin yerine Ortadoğu'da öne geçti. Uzunca yüz yıllar boyunca Akadcanın diplomasi dili olması zamanında Akad İmparatorluğu'nun siyasi ve kültürel olarak da etki ettiğini göstermektedir. Nihayetinde Akadlar zamanında Kürdistan coğrafyasının direkt işgal, kontrol ekonomik sömürüyle daha çok karşılaştıkları ve zorlandıkları ortadadır. Akad sömürgeciliği Kuzey Kürdistan bölgesine aynı düzeyde nüfuz etmese de, orta ve aşağı Kürdistan- özellikle orta ve Güney Zagros alanlarında daha güçlü hissedildi. Akad'a karşı saldırının şiddeti de Akad'ın Kürdistan bölgesine olan sömürgeci politikalarının şiddetini göstermektedir. Nitekim Sümerli rahiplerin ittifakıyla Gutilerin Agade'ye saldırarak yerle bir etmesi ve Akad İmparatorluğu'nu yıkıp yerine Guti Krallığı'nı (M.Ö. 2150- 1050) kurması da, Akad'ın sömürgeci politikalarının şiddetini gösterir, bir nevi proto-Asur-Med süreci yaşanmıştır.

Babil İmparatorluğu Süreci

Guti krallığı 100 yıl yaşayabildi. Sümerli rahipler Guti hâkimiyetine son verdi. Bir yüzyıl sonra da M.Ö. 1950'de de Babil İmparatorluğu ortaya çıktı. Babil tarihi üç döneme ayrılır. Bu uzun üç dönemde Babil ile Kürdistan bölgesi ilişkileri klasik imparatorluk ilişkilerinden ittifaklara kadar varan çeşitlilikler gösterir. İttifak son dönem için belki daha çok geçerlidir. Belki Kassitlilerle kurulan ilişkilerde de. Tabi Babil de bir imparatorlukta olması gereken özellikleri taşıyordu. Akadların başlattığı imparatorluk sistemini siyasi, ekonomik, hukuki ve askeri olarak genişletti. Tüm Mezopotamya'yı, Mısır'a kadar Ortadoğu'yu sömürge sistemi içine dahil etti. Kürdistan bölgesini de kontrol altına almaya çalıştığı, özellikle ilk dönemde bunu başardığı görülüyor. Bu sömürgeciliğin ekonomik zenginliği Babil'e taşıma, dağlık alanlardaki aşiretleri kontrol altına alma, hem pazara açma hem askeri gücünden faydalanma temelinde olduğu görülüyor. Ekonomik ve kültürel olarak Kürdistan coğrafyasının ilk çözülme sürecinin Babil İmparatorluğu döneminde yaşandığı söylenebilir. Aşiret yapısından düşen birçok Kürdün Babil kentlerine indiği, buraların varoşlarında işçi olarak çalıştığı, içlerinden bazılarının (yetenekli ve zeki olanların) Babil bürokrasisi içinde yükseldiği görülüyor. Bu çözülme Babil'in uyguladığı sömürgeci sistemin toplumun ekonomik yaşamını çok olumsuz etkilediğini, fakirleştirdiğini, kültürel bağı gevşettiğini gösteriyor. Bu anlamda Babil'in uyguladığı sömürgecilik hem Kürdistan'ın zenginliklerinden (vergilendirme yoluyla) faydalanmak, hem aşiretlerin askeri gücünden faydalanmak, hem uygarlık kültürü ve ekonomisi ile entegre etmek, hem de işçileştirme, yetkinleştirme temelinde olduğu anlaşılıyor. Sömürgeciliğin bu düzeyde geliştirilmesine tepki de sert oldu. Kassitler Babil'i işgal edip yıktı ve Kassit egemenliğini Zagroslardan Akdeniz'e kadar olan alanda yaydı (M.Ö. 1675).

Eğer bir bölgeye dönük sömürgeci bir hedef yoksa neden o bölge insanından işbirlikçi devşirilsin ki

İkinci dönem Babil'inde ise bu sefer Mitanni ve Hitit konfederasyonunun karşı koyuşu söz konusu. Babil tek emperyal güç değildi. Hem Kürdistan coğrafyası hem tüm Ortadoğu coğrafyası

üzerinde sömürgeci emperyal hesapları olan diğer hegemonik sistemler de olmuştur. Bunlardan biri Mısır'dır. Diğeri gelişmekte olan Asurlulardır. Ama en güçlü başkent Hattuşa, yani Hititlerdir. Kürdistan coğrafyası bu üç imparatorluğun hedefindedir. Hititler daha çok kuzey, orta ve Rojava Kürdistanı'na; Babil Güney Kürdistanı'na ve Güney Zagros alanına; Mısır ise Rojava Kürdistanı'na sirayet etme arayışındadır. Yeni yetme Asur ise ticaret tekeli, pazarları ile sömürü alanı açmaktadır. Bununla beraber Kürtlerin bu dönemde daha çok Hititlerle ittifak halinde, Babil'e ve Mısır'a karşı bir duruş içinde olduğunu görüyoruz. Bunun nedeni de Hititlerin de Hurrilerin bir parçası olması, inanç, kültür, dil olarak Hurri kültürünün yoğun etkisinde olması ve kabul etmesidir. Yine Hitit İmparatorluğu'nun uyguladığı sistem, Kürtlerin özerkliğini kabul eden politikası da bunda etkili olmuştur. Hititler köleci imparatorluk olsa da, ortaçağ feodal (Osmanlı gibi) sistemine daha yakındır. Federal bir sistemi esas alır. Hegemonya altına aldığı yerlerin özerkliklerini kabul eder. Bu bölgelerden vergilerini savaş zamanında askeri destek vermelerini ve bağımsızlık davası gütmemesini ister. Bunun dışında o ülkeleri kendi içinde özerk bırakır. Dönemine göre yumuşak bir sömürgecilik uygulamıştır. Dolayısıyla Kürt-Hitit ilişkileri (ki o dönem Mitanniler adı altında orta ve Rojava Kürdistanı'nda da egemenlik kurarlar) bir ittifak ilişkisine benzer. Dönem dönem Mitannilerin Hititlerin denetimine girdiğini, yerel krallık olarak Hitit İmparatorluğu çatısı altında yer aldığı, dönem dönem başkaldırdığını, Hititlerin bu başkaldırıları bastırdığı görülüyor. Mitanni ister tam bağımsız, ister imparatorluk içinde özerk bir bölge olsun, Kuzey ve Kuzeybatı (Rojava) Kürdistanı'nın Hititlerin askeri, siyasi ve ekonomik etki alanı içinde olduğu ve sömürüldüğü açıktır. Ancak esas olarak Mitannilerin yabancı olan Mısır'ı Kürdistan'da istemedikleri ve yine daha sert bir imparatorluk sisteminin devamcısı olan ve kültürel olarak da kendilerinden olmayan (Babiller Amorit- Sami, Kürt ve Hititler ise Aryen ve Hurri idiler) Babillere karşı daha sert tutum aldıkları, böylece Hititlerle ittifakı tercih edip Babil'e saldırdıkları ve yıktıklarını (M.Ö. 1596) görüyoruz. Babillerin son dönemi Asur'a karşı ittifak ilişkisi içindedir. Babil halen çevre bölgenin zenginliklerini çekmede güçten düşmüştür. Sasani sömürücü devlet olmaktan çıkmıştır. Hititler yıkılmıştır. Mısır Sina çölünün gerisine çekilmiştir. Kürdistan ve Ortadoğu yeni ve acımasız bir sömürgeci imparatorlukla karşı karşıyadır.

Asurlular Kürtleri Med olarak isimlendirdiler. Bu Med-maden ismi "maden" ile ilişkilidir

Sömürgeci Asur İmparatorluğu

Asur İmparatorluğu (M.Ö. 2000- 600) sömürgeciliği en acımasızca uygulayan bir sömürgeci imparatorluk oldu. Tüm Ortadoğu'yu sömürge haline getirdi. İsrail Krallığı'nı ortadan kaldırıp köleleştirdi. Mısır'ı ele geçirdi. Kuzey ve Güneybatı Kürdistan'ı ele geçirdi. Kuzeyde Lice'ye kadar uzandı, Malatya, Adıyaman'ı da içine alan bir coğrafyayı kontrolü altına aldı. Asur'a karşı Kürtler üç bölgede bir direniş hattı oluşturdu. Orta Kürdistan'da Nahiriler (Su halkı); kuzeyde Urartular ve doğuda Zagros dağlarında Medler… Adlar farklı olsa da her üçü de Hurri (Kürt) idiler. Urartular içinde Ermeniler de bulunuyordu. Nahiri bu federasyonun Botan bölgesinde Asurlulara karşı belli bir direnişten sonra yıkıldı. Ancak Urartu Krallığı bir bend gibi Asurluların önünde durdu, bölgeyi tümden ele geçirip Kafkasya'ya uzanmalarını engelledi. Med kabileleri de dağlarda direniş gösteriyorlardı. Asurlular Kürtleri Med olarak isimlendirdiler. Bu Med-maden ismi "maden" ile ilişkilidir. Yüzyıllarca Kürdistan'da ve Anadolu'da ticaret yapan Asurlu tüccarlar Kürdistan'ın maden açısından zenginliğinden haberdardırlar. Bakır-tunç uzun süredir bulunmakta, demir cevherleri Hititler döneminde işlenmeye başlanmıştı. Demirci Kawa efsanesi de Kürtlerin demircilikte usta olduklarını gösterir. Özcesi demir, o çağ açısından oldukça önemliydi. Asurlular demir yönünden zengin bölgeleri ele geçirmek için sert saldırı ve işgal hareketlerine girdi. Özellikle Urartuların ve Med kabilelerin Zagroslardaki direnişi Asurluların önündeki en büyük engeldi. Bu yüzden Asurlular yöntemlerini sertleştirdiler. Kürdistan tarihi açısından ilk defa böylesine sert yıkıcı bir sömürgecilikle karşı karşıya kaldığı söylenebilir. İşgal edilen bölgeler yakılıp yıkılıyor, insanları esir alınıyor, kellelerinden kaleler inşa ediliyor, kalanlar köle olarak en zor işlerde çalıştırılıyordu. Asur kralının yarasını iyileştirmek için her gün iki Kürt çocuğu-

nun beynini yemesi aslında uygulanan sömürgeciliğin vahşetini gösterir. Kürdistan'ın sadece tarımı, hayvansal ürünleri, ormanları, suları değil; madenleri de sömürüye açılmıştı. Buna karşı Kürdistan'da sömürgeciliğe karşı sert direnişler de yaşanmıştır. Kürtler M.Ö. 612'de Ninova'yı ele geçirip Asur Sömürgeciliğine son vermiştir. Sağlanan bağımsızlık süreci fazla sürmedi. M.Ö. 550'de Kürtler stratejik olarak darbe yediler. Bir iç darbe ile iktidar Pers egemenliğine geçti.

Pers İmparatorluğu Süreci (M.Ö. 650- 330)

Pers İmparatorluğu'nu kuran Kiros yarı Kürt yarı Pers idi. Persler de Kürtler gibi Aryen ve Zerdüşti idi. Dolayısıyla bu değişiklik yabancı bir işgalden, aile içi iktidarların değişmesi gibiydi. Yine de siyasi etkileri çok derin oldu. Zerdüşti rahip olan Magların başı, darbe girişimi de boşa çıkarıldıktan sonra artık bir ortaklıktan ziyade, Pers hâkimiyetinden bahsetmek gerekir. Yine de ortak Aryen köken, dil yakınlığı, inanç birliği ve ortak yönetim olguları ile Pers imparatorluk sisteminin sert askeri yöntem yerine siyasi ve diplomatik olarak bölgeleri bağlama ve özelliklerini tanıması, sömürgeciliğin manevi olarak sarsıntısını yumuşattı. Yine ilk dönemlerde Medlerin kültürel olarak etkili oldukları anlaşılıyor. Grek tarihçisi Herodotos'un Pers ülkesinden Medya olarak ve daha çok Medya Kürtlerinden bahsetmesi, kültürel olarak Medlerin üstün durumlarını koruduklarını gösterir. Orduları Kürtlerin kontrolündeydi. Kürtler siyasi iktidarı kaybetse de, ekonomik kültürel açıdan pozisyonlarını koruduklarını gösterir. Kürdistan zenginlikleri Perslerin siyasal hegemonyasının elinde oldu.

Makedonya İmparatorluğu Süreci

M.Ö. 330'da Büyük İskender Pers İmparatorluğunu yıkmasıyla Kürdistan, Makedonya ve sonrasında da Selçukluların sömürgeciliği altına girdi. Bu durum askeri zorla oldu. Zenginlik kaynakları Makedonya İmparatorluğu'nun kontrolüne geçti. Ancak İskender'in doğu ve batı kültürünün sentezine dayalı bir dünya imparatorluğu kurmak gibi bazı hayalleri Ortadoğu'da ve Kürdistan'da Helenistik kültürün etkisini arttırdı. Kürdistan'da daha çok Helen kültürü ile tanıştı ve kaynaşmalar yaşandı. Bilinen on bin askerini Kürt kızlarıyla evlendirme bunun sembolik ifadesidir. İskender'in Helen kültürü ile doğu kültürünü Kürdistan'da sentezlemeye çalışması kültürel, zihni, vicdani, siyasi açıdan bir canlanmayı ifade eder. Bu süreçte Kürdistan doğuda Perslerin devamı olan Partlar, sonrasında Sasanilerin, batıda da Roma ve Bizans'ın sömürgesi altına girmiştir.

İslamiyetin Çıkışı ve Arap İslam İmparatorlukları Süreci (M.S. 622)

İslamiyetin çıkışı tüm Ortadoğu ve dünya olduğu gibi, Kürdistan için de yeni bir durum yarattı. İslamiyetin kısa sürede Emevi ve Abbasiler ile genişlemesi Kürdistan'ı Arap-İslam İmparatorluğu'nun sömürgesine açtı. Kürtler karşı çıkarak direndiler. Sonuçta bastırıldı ve İslamiyet Kürtler arasında yayıldı. Bu yeni bir durumdu. Yeni bir din ve kültür yayılmacılığı da söz konusu. Kürtlerin bir kısmı farklı inanç ve mezheplerini korusalar da, yine de İslamiyet kısa sürede yayıldı. Araplaşma geliştirildi. Kürdistan zenginliklerini önemli bir lojistik kaynak haline getirdiler. Sömürgeleştirilen Kürdistan, hem maddi hem de manevi açıdan zarar gördü.

Özellikle Urartuların ve Med kabilelerin Zagroslardaki direnişi Asurluların önündeki en büyük engeldi

Selçuklu Osmanlı Süreci (1299- 1923)

Kürtler aynı inançta olduğu her iki imparatorlukla ittifak politikaları geliştirmiş, içte özerk varlıklarını koruyarak imparatorluklara bağlanmıştır. İstekleri vergilerini vermeleri ve savaşlarda asker vermeydi. Yine Selçuklu Sultanı Sancar'ın Kürdistan ismini kullanmış olmasıyla, belki de tarihin bir cilvesi olarak bu coğrafyayı Kürdistan olarak isimlendiren ilk Türk olmuştur.

Ancak diğer imparatorluklar gibi Osmanlı İmparatorluğu da beylik ve mirlikleri kontrol altında tutuyor, dengeleri gözetiyor, iç çelişkileri körüklüyor ve mirliklerin güçlenmesinin önüne geçiyor. Bu dönemde Safevi Hanedanlığı'yla birlikte böl- yönet politikasına maruz kalınmıştır. 1639 Kasr-ı Şirin anlaşmasıyla Kürtler ikiye ayrılmıştır ve Kürdistan halkı giderek birbirine yabancılaştırılmıştır.

Medlerin yıkılışından (M.Ö. 550) M.S. 19. Yüzyıla kadar Kürdistan, sürekli yabancı güçle-

rin kontrolü altında olmuştur. Ekonomik olarak sömürülmüş, askeri gücünden faydalanılmıştır. Ancak bu sömürgeleştirme Kürdistan inkârına varan düzeye ulaşmadı.

Uluslaşma Çağında Kürdistan'da Sömürgecilik

19. yüzyılla birlikte milliyetçiliğin gelişmesi, Osmanlı Devleti'nin de merkezileşme politikaları Kürdistan'da Abdurrahman Paşa isyanı ile başlayan, Rewanduz, Bedirxani ve Şeyh Ubeydullah ile sona eren bir isyan süreci başlattı. Bu isyanlar yenilgiye uğradı. Ancak Kürt halkının sömürgeciliğe karşı direniş kültürüne de önemli bir miras bıraktılar. Kürtlerin aşiret veya dinsel temelde de olsa bağımsızlık davası gütmeleri Kürtler açısından kavimsel duyguları geliştirdi. Yine de yenilgi beraberinde dağılmayı, geri çekilmeyi ve işbirlikçi damarın gelişmesini beraberinde getirdi.

Ancak 20. yüzyılda durum değişti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imparatorluğun dağılması onun yerine ulus-devletlerin gelişmesi sömürgeciliğin de karakterini gösterdi. Kürt ve Kürdistan, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar inkâr, imha, parçalanma, yabancılaşma, asimilasyon ve ekonomik sömürüye maruz kaldı. Lozan Antlaşması ile Kürdistan dörde bölündü.

Herodotos'un Pers ülkesinden Medya olarak ve daha çok Medya Kürtlerinden bahsetmesi, kültürel olarak Medlerin üstün durumlarını koruduklarını gösterir

Bunun mimarları İngiltere ve Fransa'dır. Ortadoğu'da petrolün önemli bir enerji kaynağı olarak ortaya çıkması, emperyalist devletleri Ortadoğu'ya yöneltmiştir. Ortadoğu'nun önemi yeniden artmış, başta İngiltere yanı sıra Fransa ve ardında Almanya yönünü Ortadoğu'ya çevirmişti. Nihayetinde Sykes-Picot (1916) gizli anlaşmasıyla Ortadoğu'nun, Kürdistan'ın nasıl parçalanacağı planlanmıştı.1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın yenilmesiyle bu plan hayata geçirildi ve Ortadoğu'da ulus- devlet süreci başlatıldı.

Ulus- devletleşme sadece Kürtler ve Kürdistan açısından değil; tüm Ortadoğu halkları açısından yeni bir sömürgecilikti. 'Deli gömleği' nin giydirilmesiydi. Nice katliamla sömürgeciliği ve yabancı yönetimi tanımış Kürdistan halkı, ilk defa –özelde modern Türkiye cumhuriyeti ile- inkâr denen ve yerel özerkliklerin kaldırıldığı bir olgu ile karşılaştı.

Kürt ve Kürdistan Lozan Antlaşması ile dörde bölünmüştür. Kuzey Kürdistan Türkiye'ye, Doğu Kürdistan İran'a, Güney Kürdistan Irak'a ve Rojava Suriye'ye bırakılmıştır. Tüm yerel özerklikleri de ortadan kaldırılmıştır. Her ulus-devlet kendi milliyetçiliğini geliştirmiştir. Her dört parçada da direnişler, başkaldırılar olmuşsa da başarılı olamamış, bastırılmışlardır. İsyanları bastırmayla yoğun bir asimilasyon politikası uygulanmıştır.

Ulus-devlete düşen, yerel acentelik rolüdür. Politikalara yön veren ulus-devletin milliyetçi ideoloji ve kapitalist tekellerin çıkarlarıdır. Maddeler halinde sıralarsak:

1. Lozan Antlaşması ile Kürdistan dört parçaya bölünmüştür. Kürdistan ne ulus- devletlerce ne de uluslararası devletlerce tanınmıştır.

2. Ulus-devletler milliyetçi ideoloji doğrultusunda "uluslaşma" (Türkleştirme, Araplaştırma, Farslaştırma) politikaları uygulamışlardır.

3. Egemen ulus-devletler Kürt halkına karşı sürekli ittifak içinde olmuşlardır. Aralarında kendi içindeki Kürtlerin herhangi bir statüye kavuşmaması için sözleşmişlerdir. Diğer bölgelerdeki Kürt hareketleri dönem dönem bölgesel çelişkilerden ve emperyal hesaplardan ötürü desteklense de, hiçbir zaman bu hareketlerin tam başarıya ulaşmasını istememişlerdir. Hareketin güçlendiği alanda diğer egemen ulus-devletle ittifak içinde bastırılmasına yardımcı olmuşlardır. 1929-30 Ağrı isyanında, Türkiye ve İran'ı 1975 Cezayir anlaşması ile İran-Irak Kuzey hareketine karşı örneklerinde olduğu gibi.

4. Uluslararası emperyalist güçler de aynı politikayı izlemişlerdir. Başta İngiltere olmak üzere; Fransa, daha sonra Amerika çıkarları gerektiğinde Kürt hareketlerini provoke ettikleri, dolaylı destekler sundukları ama yenen ulus-devletlerden istediklerini aldıktan sonra Kürt özgürlük hareketlerinin bastırılması için her türlü askeri, siyasi, istihbari, teknik, diplomatik desteği verdiler.

5. Ulus-devletler ortaya çıkan isyanlara çok sert yönelmişlerdir. Diplomasi ile taleplerin karşılanması yolu ile çözüme arayışı çok sınırlı olmuştur.

6. Kürt halkına bir statü vermemek en temel politikadır. Tam bir statüsüzleştirme yaşatılmıştır.

7. Uluslaştırma adı altında Kürtleri de asimile etme, dil ve kültürlerinden uzaklaştırma ve

egemen ulus sistemi içinde eritme temel politika olarak bellenmiştir.

8. Kürdistan, askeri zorla bastırılma boşaltma; demografisini değiştirme, ve yurdundan çıkarılmakla egemen ulusun değişik yerlerine iskan edilerek eritilme sürecine sokulmuştur. Ekonomik olarak güçten düşürülerek muhtaç bırakılmıştır. Kürt birliğini engellemek için geliştirilen bu politikayla Kürtler göç ettirilmiş, yerine egemen ulus vatandaşları yerleştirilmiştir (örn. Suriye'deki Arap kemeri politikası).

9. Kürt dilini yasaklamışlardır.

10. "Ortak din kardeşliği" adı altında Kürtler, ulusal kimlik aidiyetinden uzaklaştırılmış, işbirlikçileştirilmiştir.

11. Kürt halkını kendi içinde dinsel, mezhepsel, aşiretsel, bölgesel ve lehçeye göre böl - parçala - yönet politikası da ortak politikalarındandır.

12. Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, sonuna kadar kullanılmıştır. Özellikle petrol, ulus - devletler ve uluslararası devletler açısından stratejik zenginlik kaynakları olarak tekelleştirilmiştir. Gerek petrol, gerek maden kaynaklarından Kürdistan halkına hiçbir şey düşmemiş, verilmemiştir. Kürdistan kaynakları, egemen ulus şehir - metropollerine taşınmıştır, şirketlerinde kullanılmıştır. Sömürgecilik Kürdistan'a yatırım yapmamıştır. Tarım bilinen politikalar nedeniyle çökertilmiştir. Kürt halkı yoksullaştırılarak mevsimlik işçi olarak kullanılmıştır. Ne kadar angarya ve kullanımlık iş varsa Kürtlere yaptırılmıştır. En zor işlerde çalıştırılmışlardır. Hayvancılık, kirli savaş politikaları nedeniyle çökertilmiştir. 1990'lı yıllarla beraber çatışmaların Kuzey Kürdistan'da yoğunlaşmasıyla Kürdistan, kelimenin tam anlamıyla harabeye döndürülmüş, insansızlaştırma esas alınarak binlerce köy boşaltılmıştır. Kürtler işsizlik nedeniyle ülkesinde kaçakçı olmuştur. Binlerce insanın yaşamını yitirdiği gibi, hemen hemen tutuklanıp cezaevine girmeyen kalmamıştır. Tam bir açık ve kapalı cezaevi hayatı yaşamı reva görülmüştür.

13. Kürdistan su kaynakları bakımından zengin olmasına rağmen, sularına dayalı üretimden yararlandırılmamışlardır. Bu yönlü GAP dikkat çekicidir. Bölgeyi kalkındırma adına geliştirilen bu proje kurulan Atatürk Barajı ve geniş sulama kanallarıyla tarımsal alanları sulayacak, tarımı kalkındıracağı iddia edilmiştir. Ancak devlet yanlısı olan Harran kesimi dışında hiçbir yere verilmemiştir. Aynı durum elektrik enerjisi için de geçerlidir. Fark; parayla her kesime satmadadır. Yine kömür ve diğer yeraltı kaynakları bakımından zengin olan bölgeler, sanki bu bölge ve kaynakların sahibi değillermiş gibi, fakir bırakılmışlardır. Varlık içinde yokluk politikası reva görülmüştür. Uygulanan bu ekonomik politikaların sonucu trajediler olmuştur. Yine Batman Raman Petrol Tesisleri sadece petrolü çıkaran tesislerdir. Bu petrolün çıkarıldığı bölgeye kirlilikten başka sunduğu bir şey yoktur. Batı illerinde işletilip tekrar Kürdistan'a getirilip daha pahalı satılmaktadır. Bu politikalar nedeniyle Kürdistan'daki Kürt halkı ve diğer etnisitelerden işsizler ordusu oluşmuştur.

Dönem dönem özellikle kadınlara dönük piyasaya sürülen "mikro kredi" teşviklerinin kadın üzerinden TC'ye mal üretip, azami kar elde etmek isteyen kapitalist şirketlerin bir sömürüsü olduğu açıktır. Görünüşte kadın, iş sahibi yapılıyor. Ancak, esasta küçük atölyelerde büyük şirketler için ucuza mal üretilmektedir. Bu, kapitalizmin gelişme çağında evlere sipariş veren (ev atölyeciliği) tüccarların kullandığı yöntemin modernize edilmiş halidir. Ucuza üretilen mallar markalaşıp pahalıya piyasaya sürülmektedir. "Toprağına, suyuna ve enerjisine sahip çık"mayan bir toplum özgür olamaz. Sömürgeciliğin boyunduruğundan kurtulamaz. O halde, geliştirilmesi gereken demokratik ulus paradigması temelinde demokratik özerklik ve kendi kendini yönetmedir. Bu aynı zamanda komünal ekonomi bilinciyle, yukarıda belirtilen şiarı yaşamsallaştırmadır. Bu toprağın, suyun, enerjinin asla özelleştirilemeyeceği, birilerinin malı yapılamayacağı ve hiçbir tekele terk edilip sömürülmesine peşkeş çekilemeyeceği anlamına gelir. Toplumun kendisi tartışır, nasıl kullanacağına kendisi karar verir. Bunu da ekolojik dengeyi göz ardı etmeden toplumsal ihtiyaçları gözeterek yapar. Bu da demokratik komünal ekonominin, demokratik özerklik sistemi içinde sağlanacak ekonomik ve siyasi özgürlüğün beraber gerçekleştiği bir sistemle mümkündür.

Lozan Antlaşması ile Kürdistan dörde bölündü. Bunun mimarları İngiltere ve Fransa'dır

Yerel Yönetim, Komün 'Marinaleda' ve Kobanê

Metin Yeğin

Ekolojik Demokrasi, Komünler, Kolektifler ve Kooperatifler -ne yazık ki- kutsal kelimeler halini aldı. Hemen herkes 'çok doğru' diye başlayıp 'ama' ile devam ediyor ve ardından ekliyor, 'Tabii ki hemen değil bir süreç'. Bu 'süreç' dediklerinde de bir kaç ay filan değil yüz yıl kadar, en azından iki-üç on yılı kastediyorlar. Muhtemel 'ama' ile idare edip bizim nesli atlatırsak diye düşünülüyor. Sonra da çevrelerinde olan kötü-çökmüş bir kooperatif örneğine dönerek, 'bak işte' edası ve 'gördün mü' ifadesiyle yüzünüze bakıyorlar. Ben de onlara binlerce çökmüş kapitalist şirketten, çok büyük şirketlerden, ulusötesi bankalardan, iflas etmiş şehirlerden ve hatta ülkelerden söz ediyorum. Sonra da dünyada 'Kapitalizmin karnında' yaratılan pratikleri anlatıyorum, yok sayılanları...

Marinaleda

Marinaleda, barış ütopyasını inşa etmeye 1978 yılında başladı. İspanya Faşist Franco rejimini yeni sırtından atmıştı. Marinaleda İspanya'nın en yoksul iki yerinden biriydi hatta Avrupa'nın. Bir toprak ağasının ve daha büyük olanın, devletin dışında neredeyse kimsenin toprağı yoktu. "En önemli şey birlikte hareket etmek ve bir de lider ama aynı bizle birlikte her şeyi yaşayan bir lider" diyordu Manuel. Zeytinyağı fabrikası kooperatifinin sorumlusuydu. 2 saat sonra tarladan döndüğümüzde 10 metre yüksekliğinde zeytinyağı tanklarının üstünü tazyikli sularla tutup fırçalayarak temizlemeye çalışıyordu. 1 milyon euro değeri vardı sadece fabrikanın -Hayatımız para ya böyle anlatmaya çalışıyorum. "Sonra toprağı işgal ettik. 2 yıl sürdü mücadale. Jandarma geldi. Direndik. Çıkardılar. Gene işgal ettik. Geldiler, çıkardılar. Gene işgal ettik. Yolları kestiler. Gece gizlice geldik, gene işgal ettik. Kentte tarım bakanlığını işgal ettik. Defalarca yolu kestik. İspanyol bankasını işgal ettik, Sevilla parlamentosunu..." "İşgal etmediğiniz yer kalmamış" diyordum. O saymaya devam ediyordu.

1260 hektar toprak işgal etmişlerdi. Şimdi çoğu zeytinlik. Yol kenarından arabayla gittiğinizde 7 kilometre sürüyor kooperatifin zeytin ağaçları. Sadece toprak yetmiyordu. Onunla birlikte toprakları için su mücadelesine giriştiler. Juan Manuel Sanchez Gordillo'ydu başından beri hareketin lideri ve 35 yıldır belediye başkanıydı. Ne belediye başkanı ne de bu belediyenin yönetiminde en önemli unsurlarından 2 konseyin hiçbir üyesi maaş almıyorlardı. Hepsinin çalıştığı başka işleri vardı. Kooperatiflerde, yani zeytinyağı fabrikasında ya da zeytinliklerde, enginar tarlasında, biber ya da domates serasında, 8 kooperatiften birinde çalışıyorlardı ya da Juan Manuel gibi öğretmen olanları da vardı. Mesailerinden sonra belediye geliyorlardı.

> **"En önemli şey birlikte hareket etmek ve bir de lider ama aynı bizle birlikte her şeyi yaşayan bir lider" diyordu Manuel**

Belediye başkanı Juan Manuel'in iki katlı bahçe içinde bir evi vardı. Diğer bütün isteyen işçilerin olduğu gibi. "Auto-construcción-Kendi evini kendin yap" evlerinden biriydi bu. Juan

Manuel'de mesailerden sonra gelip çalışıp evini yapmıştı. Marinaleda da her hangi bir kişi bu kooperatife, "Kendi evini yap" kooperatifine dahil olabilir. Belediyenin ya da devletin toprağına inşa ediyorlardı. Yani herkesin barınma hakkı vardı. Çalışmayı birlikte örgütlüyorlardı. -Çok önemli bir ayrıntı bütün çalışmaları küçük küçük gruplar olarak sürdürüyorlardı.- Yeni yapılan evleri geziyorduk. İki katlı, her küçük ailenin rüyası evlerdi. Altta bir tuvalet, mutfak ve salon, üstte 2 yatak odası ve banyo tuvalet vardı. Hepsinin önünde balkon ve 200 metrekare bahçeleri. İsteyen bahçesine ek oda, hayvanları için barınak ya da garaj yapabiliyordu. Geliştirilebilir bir mimariydi. Carmano gezdiriyordu yeni inşa ettikleri evleri bize. Şu ana kadar 256 ev yapmışlardı. Marinaleda nüfusu 2860 kişiydi zaten. Koca nasırlı elleriyle duvarları, tabanları yumrukluyor, "Hepsi birinci kalite. Biz kapitalistler gibi yapmıyoruz. Kendi evlerimizin her şeyi birinci kalite" diyordu. Tabi ki para ödüyorlardı bu evlere. Aylık 15 euro ödüyorlardı. Yani 30 lira filan. Evlerde istedikleri kadar oturabilirlerdi. Sonra çocukları ya da onlar da ihtiyaçları varsa başvurup "Kendi evlerini yap"abilirlerdi. Kimse evlerini satamıyordu. Çünkü toprak halkın toprağıydı. Ev için malzeme parasını, Endülüs yerel hükümeti veriyordu. Eh tabi birkaç direniş, yol kesme ve işgalden sonra. Girişte bir tabela vardı. İnşa edilen son 20 ev için toplam yaptıkları ödeme yazıyordu. Geçen yıl sadece 96 bin Euro, bu yıl sadece 96 bin Euro vermişlerdi. Tekrar ediyorum 20 dubleks evdi ve yakında bitecekti.

Sabah tarlada enginar topluyorlardı. 40 kişi kadar bir grup. Kadınlar ve erkeklerdi. Gençler ve yaşlılar. Seri bir hareketle enginarın sapından boynunu kırıp, kollarındaki sepete dolduruyorlardı. Biraz daha gençleri, sepetlerden alıp, traktörün romörküne dolduruyordu. Antonio ile konuşuyorduk. 28 yıldır kooperatifte çalışıyordu. Tarladakiler 6,5 saat çalışıyorlardı. Daha zordu işleri. Diğerleri 8'er saat. Arada "Ya arkadaşlar ufakları toplamayın" diye bozuk attı. Sonra yeniden başladılar tarlanın bir ucundan diğer tarafa. Enginar fiyatlarından konuştuk. Türkiye'de çok pahalı diye biliyordum. "Eğer biz işlemeden satsak burada hiç para etmez" diyordu, "Bu yüzden fabrikayı kurduk".

Bir konserve fabrikasıydı. Bugünlerde mevsim olmadığı için yarı zamanlı çalışıyordu. Sebzeler toplandığında hemen fabrikada işleniyordu. Zeytinyağlı, sirkeli, ikisi birden ya da birçok çeşit enginar, kırmızı biber, fasülye, kereviz sapı konserveleri yapıyordu. Tarlada kendi üretikleriydi hepsi. Bu sefer biz gibi yapıp, "Kaça abi burası?" diye sormadım ama çok para ederdi gene fabrika. Bütün makineleri taksitle almışlardı. 6-7 yıl kadar borç ödemişlerdi. Her bir üründe "Kampanya" olarak çalışıyorlardı. Yani ürün zamanı gruplar halinde çalışıyorlardı. İşe alımlarda eğer başvuru çoksa ihtiyacı olanlar seçiliyordu. Hala fazla başvuru varsa, kura çekiliyordu. Söylemedim değil mi? Bütün kooperatiflerde herkesin ücreti eşitti. Usta olup olmaması, vasıflı olup olmaması ya da belediye konseyinde olması bir şeyi değiştirmiyordu. Herkes eşitti.

bütün gözlemcilerin çoktan umudunu kestiği Kobanê'nin bu direnişinin temelinde ne var

Juan Manuel Sanchez Gordillo ile konuştuk. En son ekonomik krizi protesto etmek için bir ulus ötesi marketi "yağma"lamışlardı. Juan Manuel elinde bir megofonla "bir, iki, üç hadi" diye bağırıyor. Markettekiler çuvallara temel ihtiyaç malzemelerini dolduruyorlardı. "Bu ekonomik krizin sorumlularını, finans dünyasını, bankaları ve ulus ötesi tekellerini deşifre etmek istediğimiz bir eylemdi" diyordu. Nasıl ki dağda mahsur kalan birisinin bir eve girip yiyecek alma hakkı varsa, halkın da ekonomik krizde bu yağmaya hakkı var diye düşünüyordu. Hakkında açılmış yüzlerce dava vardı. İki suikasttan kurtulmuştu. Yorgundu. 35 yıl, az değildi.

"Juan Manuel çok önemli bir simge. O olmasa Marinaleda devam edebilir mi?" diye sordum. Dolares konseyin en yaşlı, kadın üyesiydi. Çalıştığı işinden yeni dönmüştü. "O bir simge ama biz zaten, bütün kararları hep genel halk toplantılarıyla alıyoruz. Sadece Juan Manuel'e bağlı değil ki işler" diyordu. Sergio'ya soruyordum. Konseyin en genç üyesiydi. "Sovyetler birliği yıkıldı. Marinaleda nasıl ayakta?" diye. "Biz ihtiyaç üzerinden örgütlendik. İhtiyaç vardı. Bir araya geldik. Onu çözdük. Bir ihtiyaç daha vardı. Örgütlendik onu çözdük" diyordu.

Juan Manuel'e "Ay sonunda seçimler var bizde böyle olabilir mi?" diye sordum. "Neden olmasın, tek yolu mücadele etmek" diyordu. Bir gün sonra

Santa Fe'den Madrid'e doğru yapacakları 100 kilometreden fazla, bütün İspanya işçilerinin kendi bölgesinden katılacakları yürüyüşe hazırlanıyorlardı.

Yaklaşık 3000 kişilik bir belediyede, 100 çocuğun aynı anda çalışma yaptığı bir futbol stadı, spor salonu, devasa bir havuz, tenis kortları, eh bizde belediye manasına geldiği için söylemeliyim hiç çamuru olmayan sokaklar, bütün bunların üstüne, 1260 hektar toprak, tarımsal üretim kooperatifleri, içinde zeytinyağı fabrikası, konserve fabrikası da olan 8 kooperatif, bunları koordine eden bir üst kooperatif, ekonomik krizden önce 460 kişinin çalıştığı yani neredeyse her aileden bir kişinin çalıştığı bir kooperatifler topluluğu bulunuyordu.

Tek eksiği hiç lokal polisi yoktu. "Ona verecek paramız yok" diyorlardı.

Sihirli İksir

Kobane¸ üç tarafı, hatta dört tarafı kuşatılmış bir kent, her türlü silah üstünlüğü olan, sınırsız lojistik imkanlarla desteklenen, ölüm karlarının paylaşılması esasına dayalı bir talan ordusuna karşı nasıl direniyor? Sarp bir yamacın kenarında, dik bir tepeninin üstünde ya da aşılması güç bir nehrin kıyısında da olmayan yani coğrafi olarak hiç de müsait olmayan bir kent burası. Ayrıca mesela Stalingrad gibi Nazi ordularını donduran doğanın adaleti de yok ortalarda. O zaman sormak istiyorum; bütün gözlemcilerin çoktan umudunu kestiği Kobanê'nin bu direnişinin temelinde ne var?

Eğer Kürt Özgürlük Hareketi, 'Kolektifler, Kooperatifler, Komünler' ütopyasından(!) vazgeçmezse başarılı olamayacaktır diyen liberallere sözüm; direnişin gücü eşitlik, özgürlükte; Devrimde...

Bütün dünyanın sevilen çizgi romanı Asterix'in öyküsünü bilirsiniz. Büyük Roma İmparatorluğu her yeri işgal etmiştir ama küçük bir Galya köyü ona karşı direnir. Bunun sırrı da köyde sihirbazın yaptığı iksirdir. Aslında burada çizgi romanı okuyanların okuyup geçtiği ve hatta bilmiyorum ama çok muhtemel, yazarın da sadece yazıp geçtiği bir şey vardır. Bu şey; Roma, sarayları, altınları, uşakları, köleleriyle koca bir imparatorluk iken, Asterix'in köyü, sadece tepsi üstünde taşınmak ve birçok zaman oradan düşmek dışında bir başka ayrıcalığa sahip olmayan, şef olmayan şeflerin yaşadığı bir yer olmasıdır. Yani aslında Asterix'in köyünün iksiri budur; eşitlik ve özgürlük! İşte Kobanê de aynı iksire sahip. Kenti savunan halk meclisinin yöneticilerinin, komutanlarının evlerine bakın. Yaşadıkları yerlere, giysilerine, ailelerine ve hatta silahlarına bakın... Kentteki diğer insanlarından ne farkı var? İnşa edilmeye çalışılan 'Ekolojik Demokrasi', 'Kolektifler, Kooperatifler, Komünler' belki tamamlanmamış olsa da, onun temel dinamiği 'Eşitlik ve Özgürlük' düşüncesi bu mucizeyi yaratıyor. 'Cinsiyet özgürlükçü' felsefe, kadın gerilla gücü YPJ, her halk meclisinde yer alan kadın, onların söz ve karar hakkı ve de bunu dünyada, kadının yok sayılmışlığının simge coğrafyası Ortadoğu'da örgütlemesi bu direnişin sihirli gücü. Yani Kobanê'de bu direniş mucizesinin temeli, devrimdir.

Toplumsal analiz oyununun yönünü bu tarafa çevirelim. Peki bu kuşatma Amed'de olsaydı aynı direniş gerçekleşebilir miydi? Kentte Kobanê direnişini destekleyen -çok önemli- eylemler sırasında neden bankalar, bankamatikler, büyük marketler hedef alınmıştır? 1848 devrimcilerinin birbirlerinden habersiz, saat kulelerine ateş etmesi gibi toplumsal bir isyan işareti değil midir bu? 1848'de zamanı tutsak alan, köleleştiren sanayi üretiminin, mesai saatlerinin simgesi saat kulelerinin kırılması ile küçük bakkalları, kasapları, manavları bununla birlikte 'veresiye'yi yok eden büyük marketlerin, kredi kartı ödemeleri ile yaşamı ipotek altına alan bankaların, kredi kartınız gold ya da platin değilse, daha da kötüsü(!) hiç yoksa, dışına atıldığınız bir yaşamın, para makinelerinin, toplumsal hiyerarşinin kırılması tamamiyle aynıdır. Etrafı kapatılmış 'güvenlikli' sitelerin taşlanması ve hatta bir müzenin yakılması, bütünüyle 'Kentsel Dönüşüm' ile kentin 'müzeleştirilerek', mutenalaştırılmasına-'gentrification'a karşı toplumsal tepkiden başka bir şey değildir.

Eğer Kürt Özgürlük Hareketi, 'Kolektifler, Kooperatifler, Komünler' ütopyasından(!) vazgeçmezse başarılı olamayacaktır diyen liberallere sözüm; direnişin gücü eşitlik, özgürlükte; Devrimde...

Ekonomik Özerklik

Serhat Masis

Demokratik konfederal sistemin ekonomi boyutu olan ekonomik özerklik, milliyetçiliğe dayanan ulus-devlet anlayışı dışında kendini var eden demokratik ulusun ekonomik sistemidir. Bu ekonomi sistemi, ulus-devletçi güçlerin talancı, sömürücü ve tahrip edici uygulamalarını durdurur. Bununla birlikte toplumun ekonomi üzerinde yeniden denetim kurmasını esas alır. Ekonomik özerklik, tekçi, inkâr ve imhacı demokrasi karşıtı ulus-devletle, farklılıkların kabul gördüğü ve demokratik temelde bir arada yaşama iradesi ortaya koyduğu demokratik ulus arasında varılacak asgari uzlaşmadır. Ulus-devletle koşulsuz uzlaşma her türlü sömürüye açık olduğundan, halklar ve demokratik unsurlar için ölüm anlamına gelir. Yürürlükte olan bu gerçeklik karşısında, özerk bir sistem, toplumun olmazsa olmazıdır. Onun altındaki bir uzlaşma veya çözüm, teslimiyet ve yok olma anlamına gelir.

Ekonomik özerkliği bağımsızlığa taşırmak karşı bir ulus-devlet kurma anlamına gelir ki, bu da sonuçta kapitalist moderniteye teslim olmaktır. Ekonomik özerklikten vazgeçmek ise, hâkim ulus-devlete teslimiyettir. Ekonomik özerklik ve komünal ekonomi kavramlarını karıştırmamak önemlidir. Ekonomik özerklik, halkların ve çeşitli toplumsal kesimlerin komünal ekonomik sistemi ile kapitalist sistem arasında denge kuran sisteminin adıdır. Avrupa ve dünyanın pek çok ülkesinde özerk konumu olan siyasi yapıların, ekonomik özerklikleri de vardır.

Ekonomik özerkliğin kuruluş çalışmasında öncelikli dikkat çekmek istediğimiz nokta ekonomizm endeksli bakış açısının eleştirilmesi ve değişmesine ilişkindir. Ekonomik özerkliği tekil bir sistem olarak ele almak yanlıştır. Nasıl ekonomi tekil bir kavram olarak diğer kavramlardan yalıtılamazsa, ekonomik özerklik de yalıtılıp, tekil bir şekilde ele alınamaz. Kapitalist modernitenin çok yönlü sömürü politikalarına karşı tek yönlü bir örgütlenmenin kurtuluş olmadığı bilinmelidir. Bu gerçeği biraz açarsak;

Hakikatin bütün olduğu, hele hele yaşadığımız çağda pek çok şeyin insan yaşamını çeşitli şekillerde etkilediği bir sistemde salt iyi bir ekonomik sistemle iyi bir yaşam sağlanamaz. Zira ekonomi sadece bir fiziksel üretim süreci olarak tanımlanamaz. Bu sürecin işleyişine etkide bulunan pek çok etken de ekonomiyle bağlantılıdır. Ekonomi; siyaset, diplomasi, güvenlik, sağlık, eğitim gibi pek çok konuyla ilişkilidir.

Nasıl ekonomi tekil bir kavram olarak diğer kavramlardan yalıtılamazsa, ekonomik özerklik de yalıtılıp, tekil bir şekilde ele alınamaz

Ulus-devletin siyasal sistemine boğazına kadar gömülmüş toplumun iyi bir ekonomik sisteminin olması mümkün değildir. Çünkü bu siyasal sistem sınıflı toplumun sürmesi için vardır. Yani bir sistemin ekonomik yanının siyasal, sosyal, eğitim, savunma ve diğer pek çok alanıyla aynı eksen ve anlayışla örgütlenmemesi, bütünsel yaklaşılmaması en fazla geçici çözümlere götürür. Yani ekonomide bütünsel ideolojik bir düzey yakalanmazsa, olacak şey çarpıklık ve başarısız-

lıktır.

Bunun dışında kalıcı ve yaygın bir çözüm sağlanamaz. Bu nedenle ekonomik özerklik demokratik konfederal yapı içinde olmadığı müddetçe var olamaz. Bu anlamsal ve varoluşsal olarak gerekli ve vazgeçilmezdir. Bunun yanında dünyada pek çok örnekte görüldüğü gibi salt dar bazı köy ve bölgelerde yaşanan komün ekonomileri eğer kendilerini yaymaz, geliştirmez, evrenselleşemezlerse kapitalist modernitenin saldırıları altında boğulmaları kaçınılmazdır. Böylesi örnekler de vardır.

Bir alanda kurulan bir kooperatif ya da komünle ekonomi sistemi kurulmuş olmaz. Ekonomik sistemin sürekliliği içinde kendi varlığını koruması kadar, geliştirmesi için akademiler, kooperatifler, komünlerin konfederasyonlarını, bu kurumlarla birlikte hastane, okul, ulaşım ağı gibi pek çok kurumla çok yönlü bir toplum örgütlenmesi gereklidir. Yereli, bölgeyi esas alan bir ekonomik model kadar, tüm dünyada ortak anlayışlarla demokratik, ekolojik ve komünal ekonomik yapıların örgütlenip, dayanışması sistemin başarısı ve sürekliliği için gereklidir.

Ekonomik özerklik kadının tarihi rolünü kazanmasıyla kurulabilir. Kadın ekonomi alanında söz, karar ve eylem sahibi olmadıkça gerçek bir ekonomik özerklik yaşamsallaşamaz

Ekonomik Özerkliğin İç İşleyişi

a-Demokrasiyle yönetilen birimler

Demokratik özerklik, kapitalist modernitenin ekonomi politikalarının reddi ile birlikte alternatif olarak komün ekonomisini esas alır. Komün ekonomisinin işleyişi demokratiktir. Toplum ekonomisiyle ilgili her konudaki sınırı devletler, merkezi karar organları değil, yerel birimler belirler. Birimler karar alırken ekolojik olma, anti tekelcilik ve kadın özgürlüğü ilkelerini göz ardı edemezler.

Birimler doğrudan demokrasiyle yönetilirler. Birimlerin kuruluşundan, işleyişine, üretimden, tüketime her konuda yerelin kararları belirleyicidir. Bu konuda Kuzey Kürdistan'da son on yıllık süreçte yaşanan deneyimin öğretici yönleri vardır. Kurulan kooperatifler ihtiyaçlar ve yerellerin inisiyatifinden çok merkezi kararlarla kurulmaktadır. Yani daha kuruluşundaki fikir bile yerelin değildir. Bununla birlikte kurulan ekonomik örgütlerin yönetilmesinde bürokratik tarzın etkili olması birimlerin işlevsiz kalmasına, etkili olmamasına neden olmaktadır.

Hangi kooperatifte yerelin ihtiyaçları, o kooperatifi oluşturanların ihtiyaç duyması üzerine kuruldu? Hangi kooperatifte o yapıyı oluşturanlar üretimin, tüketimin, yaşamın belirlenmesinde karar sahibidir, aktiftir? Belediye bünyelerinde kurulan kooperatifler birilerinin rant alanı haline gelmeye açıktır. Birileri işçi, birileri patron konumunda bulunabilmektedir. Yani kapitalist ekonominin verdiği toplumsal roller devam etmektedir.

Ulus-devletin dayattığı merkeziyetçiliği aşarak, yaşamın her alanında toplumun her birey ve kesiminin yaşamın örgütlenmesinde karar sahibi olması, dayatılan toplumsal rolleri ortadan kaldıracaktır. Bürokratizm yerine bir özgürleşme edimi olan demokratik siyasetin yaşamın her anı ve toplumun her hücresinde yaşam bulması, bunun için olmazsa olmazdır. Eski toplumsal rollerle yeni bir yaşamın ve özgür bir toplumsallığın kurulamayacağı bilinmelidir.

b-Ekonominin yaratıcısı kadın

Dayatılan toplumsal rollerin başlıcası "ekonomisiz kılınmış kadındır". Kadın nüfusu ezici olarak işsiz bırakılmıştır. Ev işleri en zor işler olduğu halde beş metelik değer etmemektedir. Çocuk doğurma ve yetiştirme hayatın en zor işi olduğu halde, sadece değer etmemekle kalmamakta, başa bela olarak düşünülmektedir. Hem ucuz, işsiz, çocuk doğurma ve bin bir zahmetle büyütme makinesi, hem ücretsiz, hatta suçlu!

Kadın, uygarlık tarihi boyunca toplumun zemin katına yerleştirilmiştir. Ama hiçbir toplum kapitalizm kadar sistemli ve yoğun bir istismara tabi tutulmamıştır. Bu sefer sadece zemin katta değil, tüm katlarda eşitsizliğin, özgürlüksüzlüğün, demokrasisizliğin nesnesidir! Kapitalist sistem 'eko-nomos'tan, ekonominin yaratıcısı özneden intikam alırcasına kadın ve ekonomi düşmanlığını her yerde ve her zamanında kanıtlamaktadır! Ekonomik özerklik kadının tarihi rolünü kazanmasıyla kurulabilir. Kadın ekonomi alanında söz, karar ve eylem sahibi olmadıkça gerçek bir ekonomik özerklik yaşamsallaşamaz.

c-Yerel ve merkezin demokratik uyumu

Salt yerelle sınırlı kalan bir ekonomi modeli toplumun ihtiyacını karşılamada yetersiz kala-

caktır. Birimler arası üretim ve tüketimdeki uyumu sağlayan koordinasyonlar gereklidir. Ancak bu yerellerin kararını görmezden gelme anlamına gelemez. Bu koordinasyonların niteliği, kimliği ve işleyişi ekonomik özerkliğin başarıyla yaşamsallaşması açısından kritik bir öneme sahiptir. Yerel-merkez uyumu-dengesi tutturulmazsa ekonominin sağlıklı kurumsallaşamayacağı kesindir. İnsanlığın gelmiş olduğu düzey göz önünde tutulursa, tüm ihtiyaçların yerel tarafından karşılanamayacağı açıktır.

Birimler arası ilişkilerin demokratik olması, dayanışmayı esas alması, ilkeli olması demokratik konfederal sistemin gereğidir. Bunun tersi tarihte hem Sovyet kolhozları hem de pek çok reel sosyalist deneyimde görülen bürokratik-merkeziyetçi tarzın sonucu yaşanan devlet kapitalizminin güçlenmesi olacaktır

d-Doğaya Uyumlu Teknik ve Ekolojinin Korunması

Çağın en önemli sorunlarından biri ekolojik sorundur. Kapitalist sistemin her şeyi metalaştıran, azami kara dayanan yapısı ile doğaya ve toplumsal dokuya ne kadar zarar verdiği görmezden gelinmektedir. Aslında kullandığı tekniğin doğa ve toplumun ekolojik dengesine ne kadar zarar verdiğini bilmesine rağmen, bu tekniği kullanmaktan geri kalmamaktadır. Yine daha fazla kar elde etmek adına üretilen hormonal gıdalar toplum sağlığını tehdit eder duruma gelmiştir, ozon tabakası delik deşik edilmiş, ormanlar, sular, toprak bitişin eşiğine getirilmiştir. Buna rağmen buna yol açan politika ve uygulamaların engellenmemesi, sistemin hem sanayide, hem de tarımda ekolojik dengenin bozulmasına neden olan bir yaklaşım içerisinde olduğunu göstermektedir. Kar amacıyla kullanılan teknolojilerin ekolojik dengeyi yok ettiği kesindir. Yüzlerce, binlerce türün yok olması teknolojinin kâra endeksli kullanılmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Diğer yandan pazar üzerindeki hâkimiyeti yitirmemek ve fiyatları kontrol etmek amacıyla tonlarca ürün, ek bir emek ve bedelle imha edilmektedir. Bu, her yıl birkaç milyon insanın açlıktan öldüğü bir dünyada yapılmaktadır. Böylesine ahlak ve vicdan ilkelerinden uzaktır.

Demokratik Özerkliğin ekonomi politikasında azami karı gerçekleştirme gibi bir mantık ve yaklaşımı olmadığından, doğaya ve topluma zarar veren bu tür teknolojilerin kullanılmasından yana değildir. Doğayı koruyan, ekolojik dengelere dikkat eden teknikleri kullanmayı esas alır. Çevreyi kirleten, türlerin yok olmasına neden olan, radyoaktif ve kimyasal kirlilik yaratan nükleer ve fosil yakıtların kullanılmasına karşı durur. Doğaya zarar vermeyen enerji türlerini kullanmayı esas alır. Daha fazla ürün ve üretim adına çevremizin kirletilmesini, doğanın tahrip edilmesini, toplumsal ahlakın yok edilmesini kabul etmez.

Demokratik Özerklik koşullarında, eldeki mevcut teknik ve imkânlar toplum yararına kullanılacağı için toplumun tüm ihtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra doğaya zarar da verilmez. Aksine kapitalist sistemin azami kar amaçlı kullandığı tekniğin ortaya çıkardığı doğa tahribatının düzeltilmesini esas alır. En azından bu tahribatların bir kısmının giderilebileceğini bilir. Yine her yıl milyonlarca insanın açlıktan ölmesi de ortadan kaldırılabilir.

Günümüz dünyasında birkaç yüz kişi hiç emek vermeden, üretmeden milyarlarca insanın gelirinden daha büyük para kazanmaktadır

Kimi kesimler mevcut ekonomik sistemi meşru göstermek için yapılanların toplum için, insan için yapıldığını iddia etmektedirler. Hatta mevcut sorunları doğa ve kadere bağlamaktadırlar. Kapitalist sistemin yarattığı tüketim toplumunu doyurabilmek için dünya yetmez, belki yüz dünya bile zorlanır. İhtiyaç dışı tüketim, günümüz tüketiminin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Benzer bir biçimde üretimin yarısından fazlası da ihtiyaç olmayan nesnelere yöneltilmiş durumdadır. Doğayı zorlamayan, toplumun ihtiyaçlarını karşılayan bir üretim söz konusu değildir. Aksine ihtiyaç dışı, kar amaçlı üretim esastır.

Bundan dolayıdır ki, bir taraftan dağ gibi birikmiş ama tüketilemeyen nesneler, diğer taraftan da yiyecek bulamadığından her yıl birkaç milyon insanın açlıktan ölmesi yaşanmaktadır. Asıl toplumu tahrip eden ve doğanın dengesini bozan bu yaklaşımdır ve bu da kaynağını kapitalist kâr mantığından almaktadır.

Demokratik Özerkliğin üretim mantığında hedef azami kârı gerçekleştirme olmadığından, doğayı tahrip etme, insan sağlığını bozma gibi durumlar söz konusu olmayacaktır. Doğal olarak pazarda da kullanım değeri esas alınmış olacaktır.

Endüstriyalizmin çarpık politikalarının bir

sonucu olarak dünyanın dört bir yanına kanser gibi yayılmış aşırı kentleşme ekolojiyi ve toplumsal yaşamı zehirleyen merkezler haline gelmiştir. Ekonomik özerklik köy-kent uyumunu esas alır ve kentlerin kanser gibi büyümesine karşı durur. Buna alternatif olarak toplum kırımın merkez üsleri konumuna gelen metropollerin hem insan hem de doğa açısından yok edici etkisinin ortadan kaldırılması için sosyal ve ekonomik fonksiyonları, ahlaki-politik toplumla uyumlu köy ve kentlerde yerleşimi esas alır.

e-Tekel karşıtı ekonomi

Sistemi yaşanmaz kılan temel noktalardan biri de ekonominin, kâr ve sermaye birikiminin gerçekleşeceği alan olarak algılanmasıdır. Ekonomik özerklik pazarı, ticareti, ürün çeşitliliğini, rekabeti ve verimliliği reddetmemekle birlikte, bunlar üzerinde gelişen kâr ve sermaye egemenliğine ve tekelleşmeye karşı durur. Tekelleşmiş ekonomi, doğası gereği üretimden tüketime, her şeyi dışardan topluma dayattığından toplum ve insan mekanik bir araca dönüşür. İnsan ve toplum temel niteliklerini kaybeder ve kendine yabancılaşarak yok olma eşiğine gelir.

Ekonomik özerkliğin Kürdistan tarihinde de, mevcut bazı Kürt toplumsal birimlerinde de yaşayan nüveleri mevcuttur

Tekel ekonomisinin en çok saldırdığı alanlardan biri de Ortadoğu ve Kürdistan'dır. Mevcut durumda Kürdistan ve Ortadoğu'da uluslararası ve bölgesel tekellerin yatırımları kısa vadede işsizlik gibi sorunlara kısmen çözüm olmakla birlikte ekonomi üzerinde yarattığı hegemonyayla toplumu felç etme eşiğine getirmiştir. Güney Kürdistan ve Irak'ta yaşanan durum dikkat çekicidir. Bölgede yetiştirilen hayvan ve bitkilerin maliyeti dünyanın öbür ucundan getirilenlerden daha pahalıya mal olmaktadır. Bu bölge insanının üretimden kopmasına neden olmaktadır. Buna karşı örgütlenen üretim kooperatiflerinin bu tekellerle baş edemediği de yaşanan diğer bir gerçektir.

Bu sorunun çözümü kurulacak tüketim ve üretim kooperatifleri arasında geliştirilecek uyumdan geçmektedir. Dışarıdan bölgenin petrol ve madenleri karşılığında yok pahasına getirilen ürünlerdense toplumsal dayanışmanın, ekonominin gerçek anlamda uzun vadeli gelişmesinin gereği olan yerli üretimle dayanışma içinde olmak, bilinçlenmiş ve örgütlü bir toplumla mümkündür. Üretim kadar tüketimin de toplumsal ahlak ve görevlerin gereğince örgütlenmesi tüketim kooperatiflerinin örgütlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu sayede hem üretim hem de tüketim toplumun denetimine girmiş olur.

Bu noktada ekonomik özerklik politikamız ne kapitalist modernite gibi özel mülkiyete ne de reel sosyalizmdeki gibi devlet mülkiyetine dayanır. Özel mülkiyeti tümden reddetmemekle birlikte, mülkiyet topluluğundur. Komün, kooperatif gibi kurumlara ve toplumsal gruplara aittir. Örneğin Amed'de bulunan Ermeni kilisesi bünyesinde kurulacak bir vakıfta, yüz aile bile ortak yaşayabilir. Konuttan, toprağa her şey bu vakfın olur. Bu vakıf yönetiminde bu ailelerin hepsi yer alır. Doğaya baktığımızda pek çok canlı grubunun da bu şekilde örgütlendiğini görebiliriz.

Ekonomik Özerkliğin Mali Sistemi

Ekonominin çokça tartışılan boyutlarından biri de mali sistemdir. Banka gibi kurumların gereklilikleri ve işleyişleri üzerine pek çok çevre yorumlar yapar. Nasıl ki endüstri için bir sınır ve şart konuyorsa her türlü ekonomi kurumu için verimlilik ve demokratik toplumun işleyişine hizmet etme noktası mihenk taşı niteliği taşır. Ancak hiçbir zaman emeğe ve üretime dayanmayan sanal finans oyunları demokratik ekonomide yer bulamaz. Günümüz dünyasında birkaç yüz kişi hiç emek vermeden, üretmeden milyarlarca insanın gelirinden daha büyük para kazanmaktadır. Bu başlı başına sömürünün kendisidir. Uluslararası yasalar tarafından kabul ediliyor olması bunun sömürü olduğunu, hırsızlık olduğunu gizleyemez. Komünal ekonomi bu hırsızlığı kabul edemeyecek bir ahlaki toplumun sistemidir.

Ekonomik Özerklikte Emek Ve Çalışma

Demokratik özerkliğin ekonomisinin temel işleyiş esaslarından biri de emek ve çalışmaya yaklaşımıdır. Alternatif bir sistem arayışçısı olmak, "beleş-asalak yaşam" peşinde koşmak değildir. Emekle insanın ilişkisini varoluşsal bir ilişki olarak algılar. Çalışmayı bir angarya olarak değil bir özgürleşme eylemi olarak ele alır. Çalışma ve emeğe dair yaşanan mevcut durum insanın emeğinin sonuçlarına yabancılaşmasından kaynaklanmaktadır. Emeğin sonuçları bireyin yaşamına direk bir etkide bulunur, öz kimliğine, bireysel özgürlüğüne hizmet ederse, birey çalışmayı mutlulukla, aşkla yapar. Bu konuda, İsrail

Kibbutzlarının ilk kuruluş yıllarındaki ilkeleri gelişmelerinde önemli bir yere sahiptir ve örnek vermeye değerdir. Kibbutz'un dayandığı tek ve en önemli ideal, emeğin ahlaki değeridir. A.D.Gordon'a göre, insan kendisine, topluma ve doğaya emek sayesinde dönebilir. Kibbutz hareketi kiralık emeğe üç ahlaki yönden dolayı karşı çıkar.

1-Toprağa kök salma gereği

2- Emeğe dayanmayan, sefahate düşkün bir aylak sınıfının oluşturulması

3-Bütün ücretli işçiliğin sömürücülüğü yarattığına inanılması

Mevcut durumda alternatif güzel bir yaşam derken, kaç kişi bu ilkeleri aklından geçirerek yola çıkar? Bu ahlaki bütünlüğü yakalamadan alternatif ekonominin kurumsallaşamayacağının farkında mıyız? Kapitalist modernitenin insan üzerinde yarattığı en büyük tahribat bu ilkelerden uzaklaştırmasıdır.

Ekonomik Özerkliğin Tarım Politikası

Ekonomik özerklikte insanlığın var olduğu günden beri, insanın temel ekonomik faaliyeti olan ancak şimdi milyonlarca insanın "geri", "tercih edilemez" bir çalışma alanı olarak gördüğü tarım ve ormancılık, temel faaliyet alanıdır. Şu çok nettir ki; tarım ve köy kültürü geliştirilmezse, açlık, işsizlik gibi pek çok sorun dünyayı bitişe götürecektir. Bunun temel sebeplerinden biri, tarım kültürünün toplumsallaşmayı güçlendirmesine karşı şehir kültürünün toplumsallığı parçalayıcı niteliğidir. Metropollerde yaşayan milyonlarca insanın yaşantısı buna somut örnektir. Milyonlarca insan açlık sınırında işsiz yaşamayı kabul etmekte, ancak köyde toprakla uğraşmak, aklının ucundan bile geçmemektedir. Bu, sınır tanımaz ve aralıksız bir şekilde yapılan ışıklarla süslenip, makyajlanmış medeniyetin merkez üsleri olan kent propagandalarının sonucudur. Bu sahte, yalan güzelliğin hakikatini toplumsal eğitim ve örgütlülükle açığa çıkarmak, demokratik özerk ekonominin önünü açacaktır. Yoksa günümüz Kibbutzları gibi olma ihtimali yüksektir. Bu hakikatin kavratılamaması, İsrail'de Kibbutzlardan kentlere kaçışları artırmıştır. Kaçışların diğer bir sebebi de Kibutzların geçmişteki amaçlarından sapmış olmalarıdır. Geçmişte dayanılan tarım toplumuyken şimdi dayanılan, hizmet edilen şey endüstri alanıdır. Endüstriyalizmin bulaştığı bir toplumsal gerçekliğin bireyciliği şahlandırdığı, çıkar ve rantı topluma sızdırdığı çokça görülmüş bir gerçektir. Endüstriyalizmle birlikte, araçlarla özgürleştiğini sanan insanlığın araçlara ve araçlarla yaratılmış sisteme köle olduğu çok açık görülmektedir. Bir araç olarak endüstri hatta komün ya da kooperatife bile farklı anlam ve misyonlar yüklemek, köleleşmeye giden yolu kendi ellerimizle yapmamız anlamına gelecektir.

Benzer yaklaşım barajlar konusunda yaşanmaktadır. Barajlar toplumun enerji ihtiyacını karşılamada bir araçtır. Ancak barajların yol açtığı tarih katliamı ve ekolojik felakete karşı ne söylenmesi gerekir? Bugün açısından, maddi değeri olan bir şeyin insanlık mirası sayılan tarihi eserleri yok etmesi ne kadar ahlakidir? Ya da yapılan barajlarla boşaltılan köylerden göç eden binlerce insanı yurtlarından koparmanın bedeline fiyat biçmek mümkün müdür? İşte bu hakikate binaen ekonomik özerklik mevcut değer teorilerini reddeder. Buna alternatif bir değer tanımı vardır.

Ekonomik Özerkliğin Hukuki Boyutu

Alternatif ekonomiyi kurma çabası tam bağımsız bir ekonomi ütopyasını gerçekleştirme anlamına gelmez. Yerel-bölgesel ekonomik faaliyetlerin tümden çevreden bağımsız şekilde örgütlenmesi gerçekleşemez. Ekonomik işleyiş ve formun karşılıklı yararlılığı esas alması ve bununla birlikte iç özerkliği geniş bir yapıda olması çağın doğası gereğidir. Yaşadığımız ulus-devletli çağın göz ardı edemeyeceğimiz bir gerçeği hukuktur. Ekonomik özerklik demokratik modernite güçleriyle kapitalist modernite güçlerinin anlaşacağı zemin olmalıdır. Bu zeminin hukuki temelinin de olması zorunlu ve gerekli bir durumdur. Ancak bu, mevcut merkeziyetçi, devletçi, baskıcı hukuka tam uyum temelinde gerçekleşemez.

Ekonomik özerklik politikalarının meşruluğu toplumun ahlaki yapısına dayanır. Devlette ise yaşam katı kanunlarla düzenlenmeye çalışılır. Ekonomik özerklik ve mevcut ulus-devlet hukuk sistemleri birbirleriyle uyuşmaz özlere sahiptirler. Ulusal ekonomiyle koordinasyonu dikkate alan yerel ekonomiye ve onun özerk işleyişine şiddetle ihtiyaç vardır. Ulusal pazar olgusunu inkâr etmeyen, ama yerel pazar dinamiklerini de göz önünde bulunduran bir ekonomi hukuku elzemdir. Bu konuda yasayla çalışan bir sistem ve işleyişten çok meşruluğu esas almak gereklidir. Ekonomik özerklik mücadelesinde zaten meşru olan özerklik hakkını yaşamsallaştırmak, hukuki zeminini oluşturmak esas alınmalıdır. Bu konuda Brezilya topraksızlar hareketi (MST) önemle incelenmesi gereken bir harekettir. 1980'li yıllarda köylüleri

örgütleyerek devlet ve ağalara ait topraklar işgal edilmiş, kooperatifler kurulmuştur. Toprak işgalleri sonucunda 350 bin aile toprak sahibi olmuş ve örgütlenmişlerdir. MST sadece bir toprak işgal hareketi değil alternatif üretim, alternatif eğitim, alternatif sağlık faaliyetlerini de birlikte yürüten bir harekettir.

Kentlerde yaşanan alternatif ekonomi modeline bu minvalde verilecek bir örnek ise, Arjantin'de iflasın eşiğine gelmiş fabrikalara o fabrikanın işçilerince el konulması, üretimi ve yönetimi demokratik bir şekilde yapan "Barikatçılar" gibi Latin Amerika ülkelerinin pek çoğunda görülen harekettir. Yirmi yılı aşkın süredir patronsuz demokratik bir şekilde üreten, çalışan büyük alternatif üretim ve yaşam modeli mevcuttur. Hem Barikatçılar hem de Topraksızlar Hareketi benzeri oluşumların Ortadoğu'da, Türkiye'de, Kürdistan'da örgütlenmesi milyonlarca insanın ekonomik sorunlarının çözülmesinin yolunu açacaktır. Burada önemli olan zihinlerde var olan statükoları parçalayabilmektir.

Tabi farklı toplumların, ülkelerin şartları ayrıdır. Kürdistan'ın çok ayrıdır. Ama bu nerede olursa olsun demokratik toplum değerlerinden, deneyimlerinden yararlanmamanın sebebi olamaz. Ekonomik özerkliğin Kürdistan tarihinde de, mevcut bazı Kürt toplumsal birimlerinde de yaşayan nüveleri mevcuttur. "Zibare, hevkari, şirîkahî, col, şikatî" gibi toplumsal edimler demokratik, özerk üretimin kök hücreleri niteliğindedir. Bunları güncelleştirmek, yaygınlaştırmak, yeni köy ve kent yaşamlarına uyarlamak ekonomik özerkliğin kurumsallaşması için uygulanacak diğer bir yöntemdir.

Ne sadece yerel ve tarihi esas alan, ne de sadece dışarıyı örnek alan, günceli gören bir yaklaşım yeterli olmaz. Her ikisinin sentezini yapabilmek hızlı ve başarılı bir kurumlaşma ve örgütlenme için elzemdir.

Kürdistan Somutunda Ekonomik Özerklik

Kürdistan tarım ve hayvancılığın yapıldığı ilk topraklar olması, endüstriyalizmin en az etkili olduğu yerlerden biri olması ve Kürt toplumunun halen tarıma yabancılaşmamış, kentlileşmemiş "dağlı" bir halk olması ekonomik özerkliğin inşasında önemli kolaylık sağlayan etkenlerdir. Bununla birlikte Kürt halkının kırk yıldır yürüttüğü özgürlük mücadelesi sonucu yakaladığı politik düzey ekonomik özerkliğin inşasında hızlandırıcı olabilir. Tabi bu mevcut durum, "her şey tamam" olarak da anlaşılmamalıdır. Mevcut durum inşa için koşulların, araçların uygun olma durumudur. Geriye kalan toplumu komünler, kooperatifler ve akademilerle örgütleyip gerekli ahlaki-politik bütünlüğe ulaştırmaktır.

Urfa'da tarım kooperatifi, Şırnak'ta maden kooperatifi, Iğdır'da pamuk kooperatifi, Kürdistan'ın dört bir yanında çeşitli esnaf kooperatifleri, tüketim kooperatifleri, köy komünleri örgütlenebilir. Örneğin Van'daki depremzedelerin sorunlarına çözüm yolu devleti protesto eylemi değil, kooperatif ya da farklı bir tarzda örgütlenerek sorunları örgütlenmenin vermiş olduğu güçle çözebilmektir. Yukarıda belirttiğimiz hususlara dikkat ederek demokratik tarzı esas alan iç işleyiş temelinde birbirleri arasında dayanışmayı esas alan birimlerden oluşan toplumsal bir sistem yaratılabilir. Söylediklerimiz sadece Kürtler ve Kürdistan için değildir. Kapitalist modernitenin politikalarına alternatif arayan tüm toplumların ve toplumsal grupların gerçekleştirebileceği bir sistemdir.

Kapitalist sistemin dayattığı "Anı yaşa" "Kendini düşün" anlayışlarına karşı tarihle, toplumla yaşamayı ve yaşatmayı esas alan öncülük ekonomik özerkliği inşa edebilir

Kim-Nasıl yapacak?

Genel anlamda ekonomik özerkliğin tanımı ve ilkelerine ilişkin belirttiklerimiz sonrasında geriye kalan ekonomik özerkliğin kimler tarafından ve nasıl inşa edileceği konusudur. Öncelikli vurguyu sürekli ve ısrarla yapmak gerekir. Çünkü toplum kendi ekonomik sistemini kendi kurar. Yukarıdan, ne devlet tarafından ne de farklı bir yapı tarafından toplumun ihtiyaçlarını karşılayacağı, yukarıda sayılan sorunları aştıran bir sistem kurulabilir. Çünkü mevcut durumun temel sebebi pek çok şeyin dışarıdan belirlenmesi ve toplumun özne olmaktan çıkarılmasıdır. Toplumun her üyesi sorunların çözülmesinde sorumludur. Tabi bu her şeyi topluma, herkese, genele havale etmek anlamını taşımaz. Tarihte çokça görüldüğü gibi toplumsal değişimlerin devrimci öncülere, birey ve örgütlere ihtiyacı vardır. Musa peygamberin firavun zulmüne karşı kabilesini örgütleyip uzun çöl yürüyüşüne çıkarması, İbrahim peygamberin

Nemrut putlarına karşı büyük düşünsel çıkışı, peygamberlerin cehalete karşı duruşları ve daha pek çok tarihi örneği olan çıkışların hepsi devrimcidir.

Farklı bir tavır sergileselerdi, bugün insanlık farklı bir konumda olurdu. Takındıkları devrimci tavır tüm insanlığı etkilemiştir. Kürdistan'da ve Ortadoğu'da güçlü tarihi bir mücadele birikimi vardır. Bu birikimi güncelleyerek devrimci bir tarzda yaşamsallaştırabilmek, sistem inşası için olmazsa olmazdır. Bu da kapitalizmin dayattığı bireyci yaşamı aşmakla mümkündür. "Herkes ne yapıyorsa sen de onu yap" "Sorulan sorulara başka cevap yok" anlayışlarına karşı durup "farklı bir cevap var!" diyebilmek, onun çabasını verebilmektir devrimcilik.

Pek çok peygamber, evliya, derviş ve farklı toplum öncüsünün cehaletle savaşımı gibi kapitalist sistemin bilim ve pek çok alandaki ideolojik saldırılarına karşı toplumu aydınlatabilmek, bu sistem kurulumunun temel görevlerindendir. İşsizliğin, açlığın, doğanın iflasının ve yüzlerce toplumsal sorunun sebeplerine ilişkin toplumu aydınlatabilmek yeni yüzyılda Rönesans etkisi yaratacaktır.

Bu işi üslenen kişi ve örgütün kuramsal, kurumsal ve eylemsel öncülüğü başarıyla yapabilmesi insanlık tarihinin hakikat arayıcılarının geleneğinin devamını yaşamsallaştırmayı gerekli kılar ki toplumsal emeğin sömürüsü ve değerin gaspı haksızlık olarak tanımlanırken, bunun araştırılması ve gereğinin yapılması da hakikat çalışmasının esasını teşkil eder. Ancak kapitalist sistemin yaşam tarzı ve zihniyetinden kurtulmamış bir öncülüğün alternatif yaratabilmesi mümkün değildir. Kapitalist sistemin dayattığı "Anı yaşa" "Kendini düşün" anlayışlarına karşı tarihle, toplumla yaşamayı ve yaşatmayı esas alan öncülük ekonomik özerkliği inşa edebilir. Öncülükten kastımız üstte kalan, perspektif veren değil, tartışıp doğrultu vermekle birlikte, işe de öncülük eden bir duruştur. Devrimci öncülük ve toplumun katılımıyla girişilecek ekonomik özerklik inşası işsizliği, açlığı, mülteciliği kader olmaktan çıkaracak, toplumun ahlaki ve politik gelişimine ivme kazandıracak, yeni bir dünya yaratma yolunda ışık olacaktır. Bu bir ütopya değil, gerçek devrimci bir alternatiftir.

Yararlanılan Kaynaklar

Thomas BENEDİKTER-AVRUPA'DA ÖZERK BÖLGELER
-Metin YEĞİN-TOPRAKSIZLAR HAREKETİ
-Abdullah ÖCALAN-KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİK ULUS ÇÖZÜMÜ
-Prof. Dr. İbrahim YASA-KİBBUTZLARIN TOPLUMSAL İDEOLOJİSİ VE YAPISI
-Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi-KOMÜNAL EKONOMİ BROŞÜRÜ

Abonelik Formu

Ad:	
Soyad:	
Adres:	
İş Adresi:	

Derginin İstendiği Adres:

Ev Tel:

İş Tel:

Cep Tel:

E-Posta:

Abonelik Başlangıç Tarihi:

Yurtiçi Yıllık Abonelik Şartları

4 Sayı için: Taahhütlü/40 TL APS/60 TL

Yurtdışı Abonelik

4 Sayı Kargo: 60 Euro